

Unit tesztelés

Honfi Dávid, Micskei Zoltán

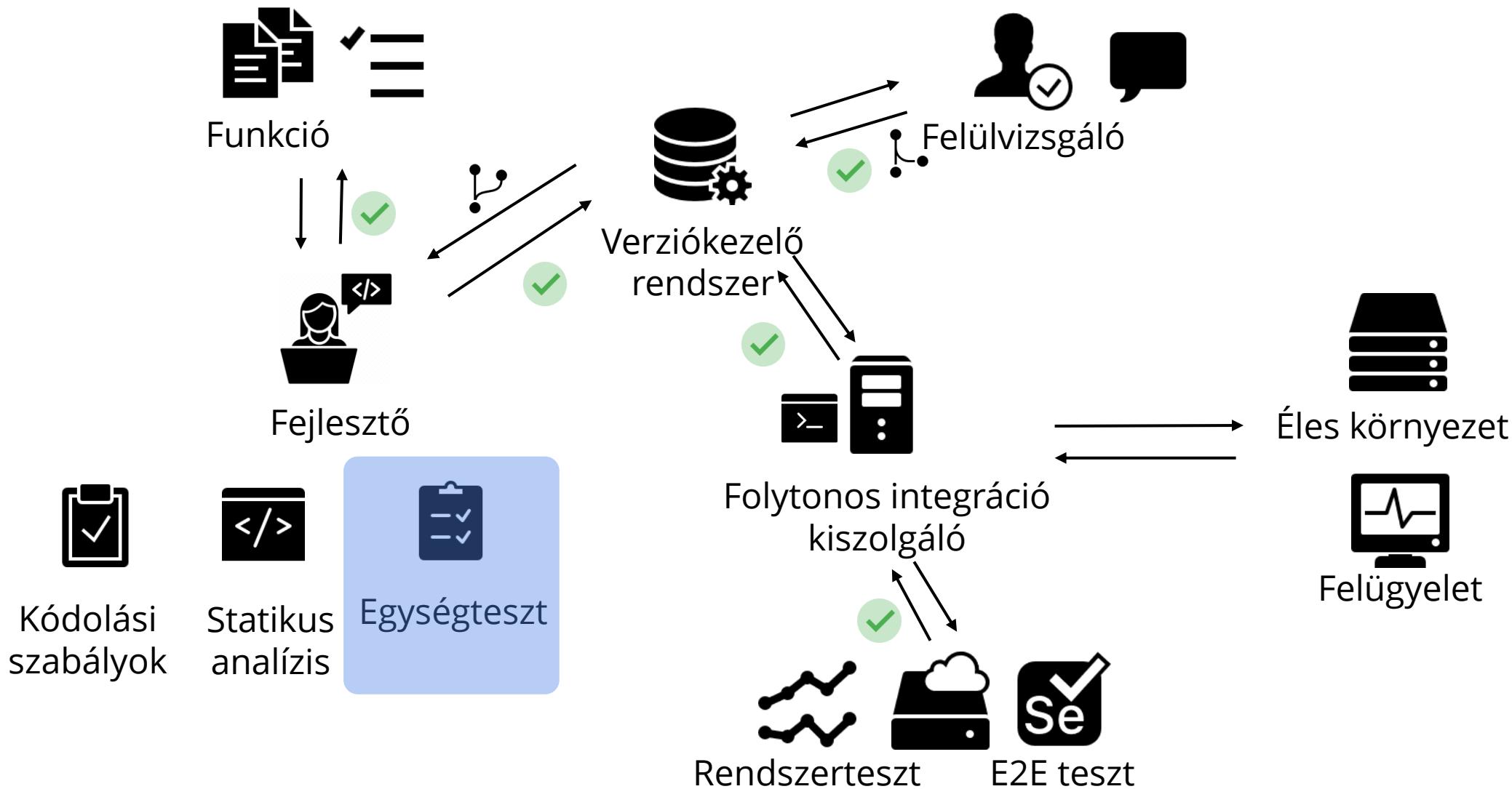

Méréstechnika és
Információs Rendszerek
Tanszék

Critical Systems
Research Group

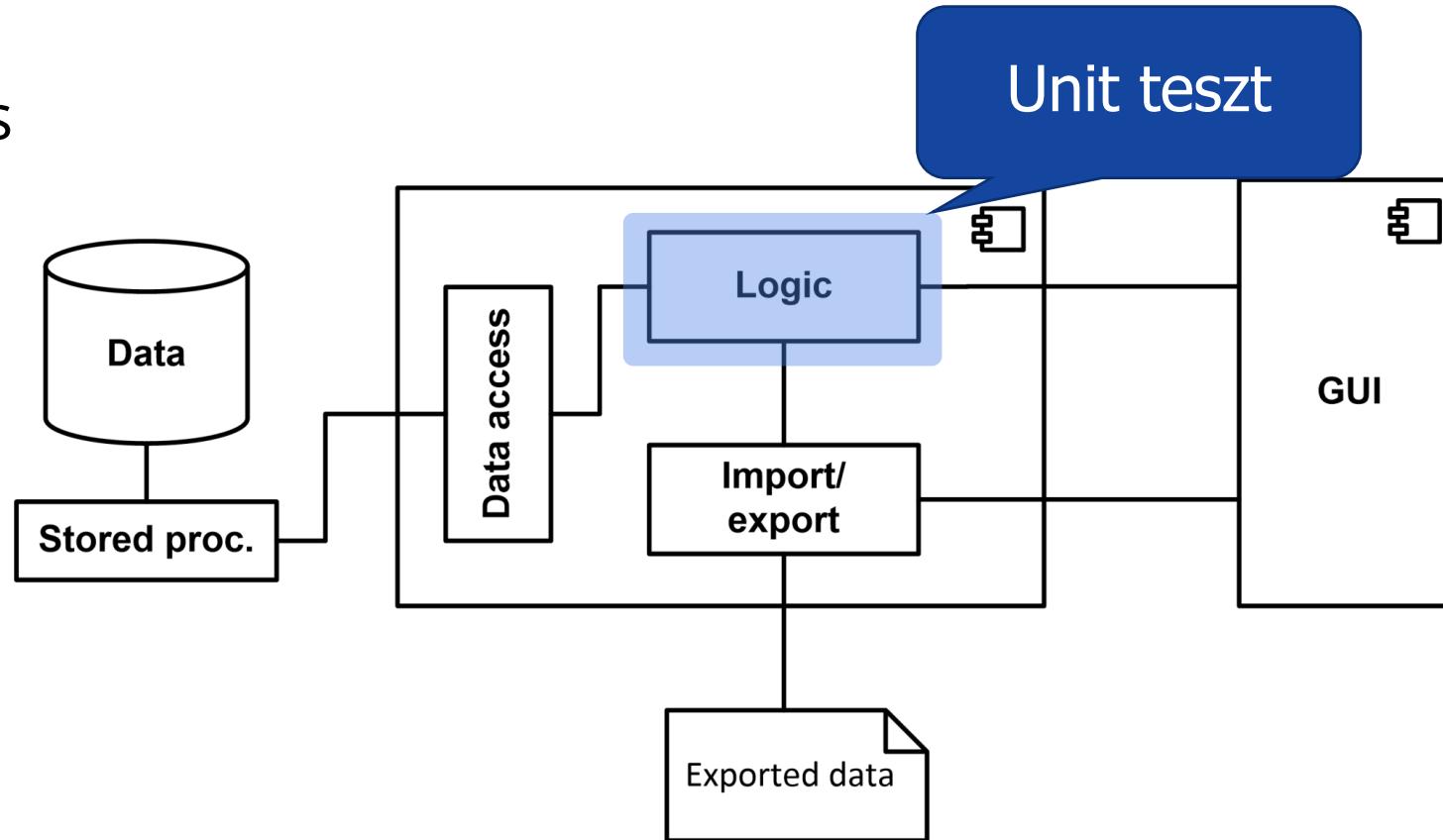
Tantárgy tematikája - Áttekintés

Ikonok: icons8.com

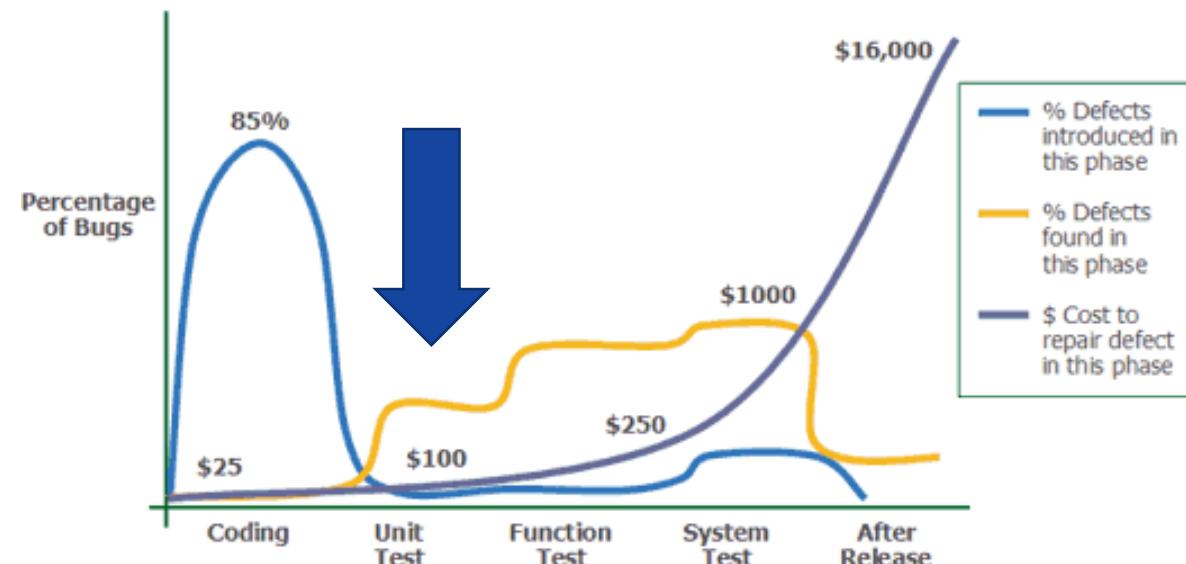
Mi a unit teszt?

- Tesztelt rendszer (SUT) egy részét vizsgálja
- Jól körülhatárolt rész: unit, unit under test (UUT)
 - Osztály
 - Metódus

Miért jók a unit tesztek?

- Könnyen elkészíthetők
- Laza csatolásra kényszerít: tesztelhetőség
- Azonnali visszajelzés
- Korai hibamegtalálási lehetőség

Forrás: *Applied Software Measurement*, Capers Jones, 1996

Hogy néz ki egy unit teszt? (JUnit)

```
public class ListTest{  
    List list; // SUT  
  
    @Before public void setUp(){  
        list = new List();  
    }  
  
    @Test public void add_EmptyList_Success(){  
        list.Add(1);  
        assertEquals(1, list.getSize());  
    }  
}
```

Tesztosztály

1. Beállítás

Teszteset

2. Végrehajtás

3. Ellenőrzés

4. Lebontás?

Alapelvezek

Milyen egy jó unit teszt?

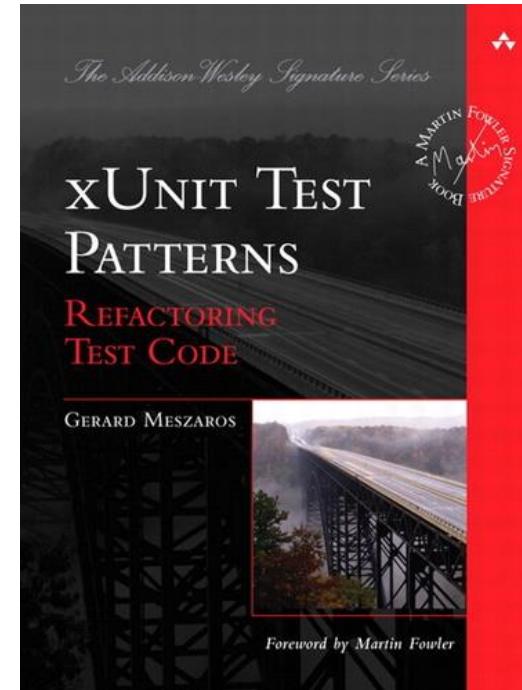
- A kód **egy** speciális funkcióját ellenőrzi
- „**Szerződés**” ellenőrzése a modul működéséről
- Példaként szolgálhat az egység használatához
- **Megbízható** (egyszerű, jó minőségű kód)

DEMO: Festival

- Meglévő unit tesztek átnézése
 - Teszt célok? Segít megérteni az egység működését?
- Elnevezési konvenciók javítása
 - Metódus neve, teszt szerkezete
- Üzleti funkciókat ellenőrizzen a teszt
 - Segédfüggvények, konstansok

Hogyan lehet jó a unit teszt?

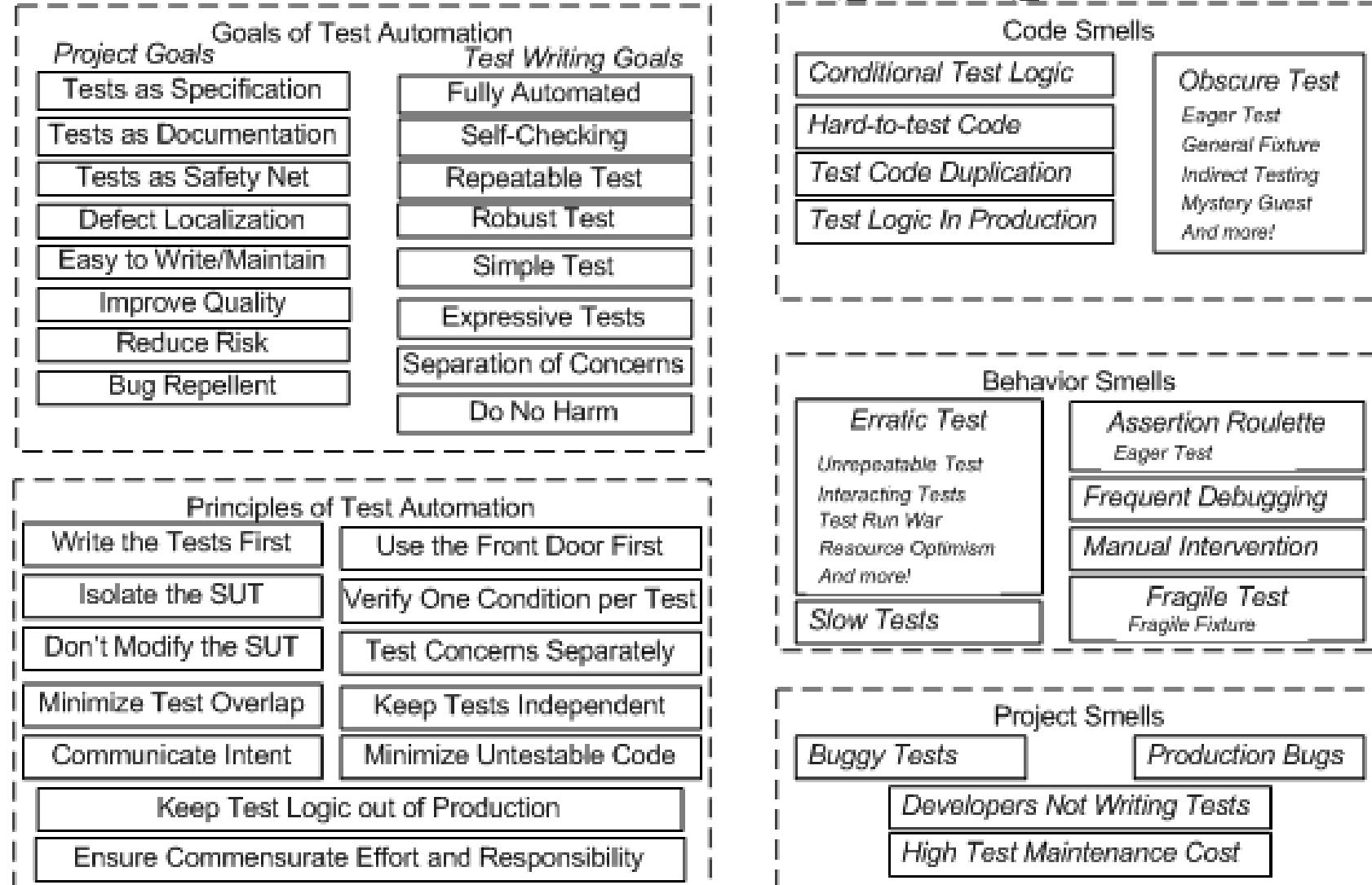
1. Alapelvek betartása
2. Bevált minták követése
3. „Smell”-ek elkerülése

Gerard Meszaros. 2006. *xUnit Test Patterns: Refactoring Test Code*.
Prentice Hall PTR, Upper Saddle River, NJ, USA.

<http://xunit.org>

xUnit Test Patterns könyv ajánlásai

Forrás: Gerard Meszaros, <http://xunitpatterns.com/>

Unit tesztelési minták

Alapelemek

I. Végrehajtás

- **Végrehajtó** (pl. xUnit, JUnit, MSTest)
 - Tesztek felsorolása, felfedezése, kiválasztása
 - Tesztek nyomon követése: darabszám, eredmények
- **Tesztkészlet:** csoportosításhoz
 - Tesztesetek összefogása tesztosztályba
 - Több tesztosztály összefogása
- **Felfedezés:** osztály vagy metódus szinten is
 - Elnevezés alapján
 - Attribútum segítségével
 - Könyvtárstruktúrával

II. Tesztdefiníció (Metódus)

- Egyszerű teszteset
 - „Happy path”: egyszerű lefutási útvonal, nagy kódfedés
 - Eredményeket ellenőrzi, nem vár kivételt
 - Arrange – Act – Assert törzs
- Elvárt kivételeles teszteset
 - A teszt futtatása során kivételt várunk
 - Ha nem keletkezik, a teszt hibát jelez
- Konstruktor teszteset
 - Ha egy konstruktor összetett logikát tartalmaz
 - Egyszerű teszteset, de elvárhat kivételt is (rossz argumentum)
 - Ellenőrzés: objektum állapota megfelelő-e

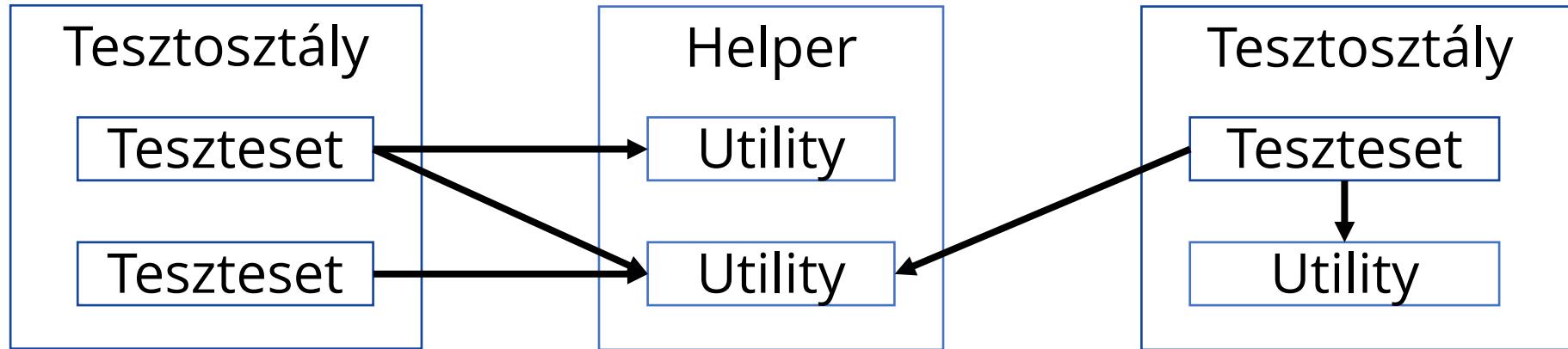
Elnevezési konvenciók

- Teszt osztály neve: **[Unit_neve]Test**
- Teszt metódus neve:
 - **Method_StateUnderTest_ExpectedBehavior**
 - **MethodName_DoesWhat_WhenTheseConditions**
 - **[feature being tested]**
- **Teszt szerkezete:**

// Arrange	// Given
// Act	// When
// Assert	// Then

II. Tesztdefiníció (Osztály)

- Nagyobb részt tesztmetódusokból épül fel
- *Utility metódus*: duplikáció elkerüléséhez
- *Helper*: osztály több tesztosztályhoz tartozó utility metódusok számára

III. Inicializálás

- **Friss**

- minden teszteset „friss” környezetben fut
- A környezet futás előtt közvetlenül kerül létrehozásra
- minden teszteset teljesen független egymástól

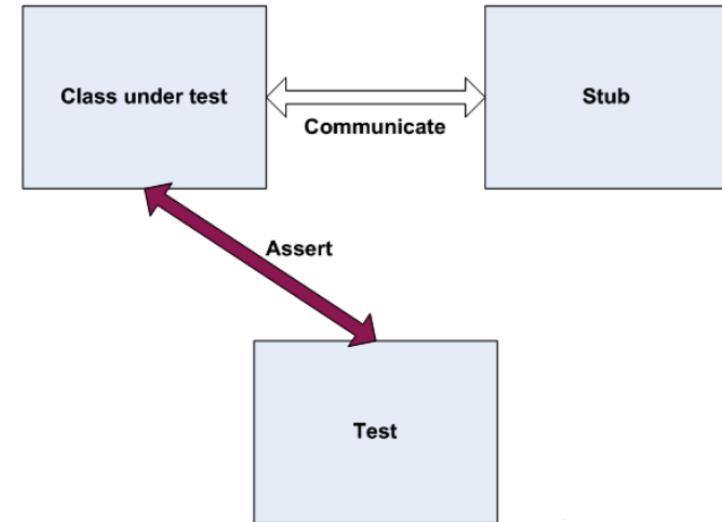
- **Megosztott**

- több eset használhat egy előre definiált környezetet
- futás idő csökkenthető
- **DE:** tesztesetek hatással lehetnek egymásra
- lehetőleg kerülendő megoldás
- használata csak ellenőrzött körülmények között

IV. Eredmények ellenőrzése

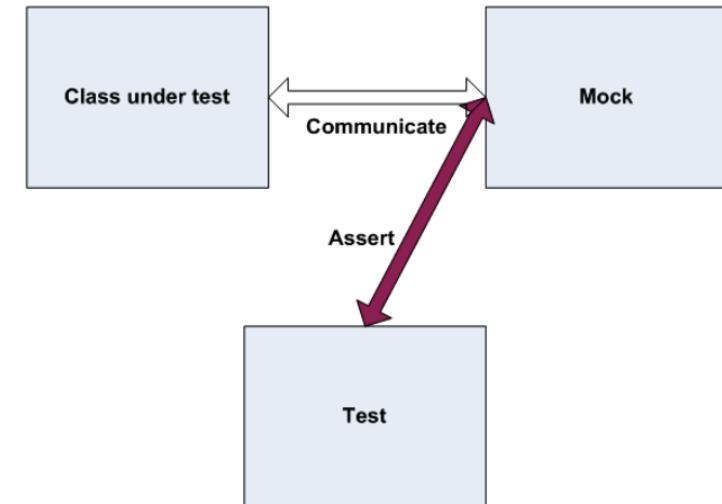
• Állapot ellenőrzése

- *Procedurális*: assertionök sorozatával
- *Objektum*: adott állapotú objektummal

• Viselkedés ellenőrzése

- *Procedurális*: a teszt futása közben elkapva
- *Elvárt*: teszt futása előtt definiált helyettesítővel

V. Befejezés

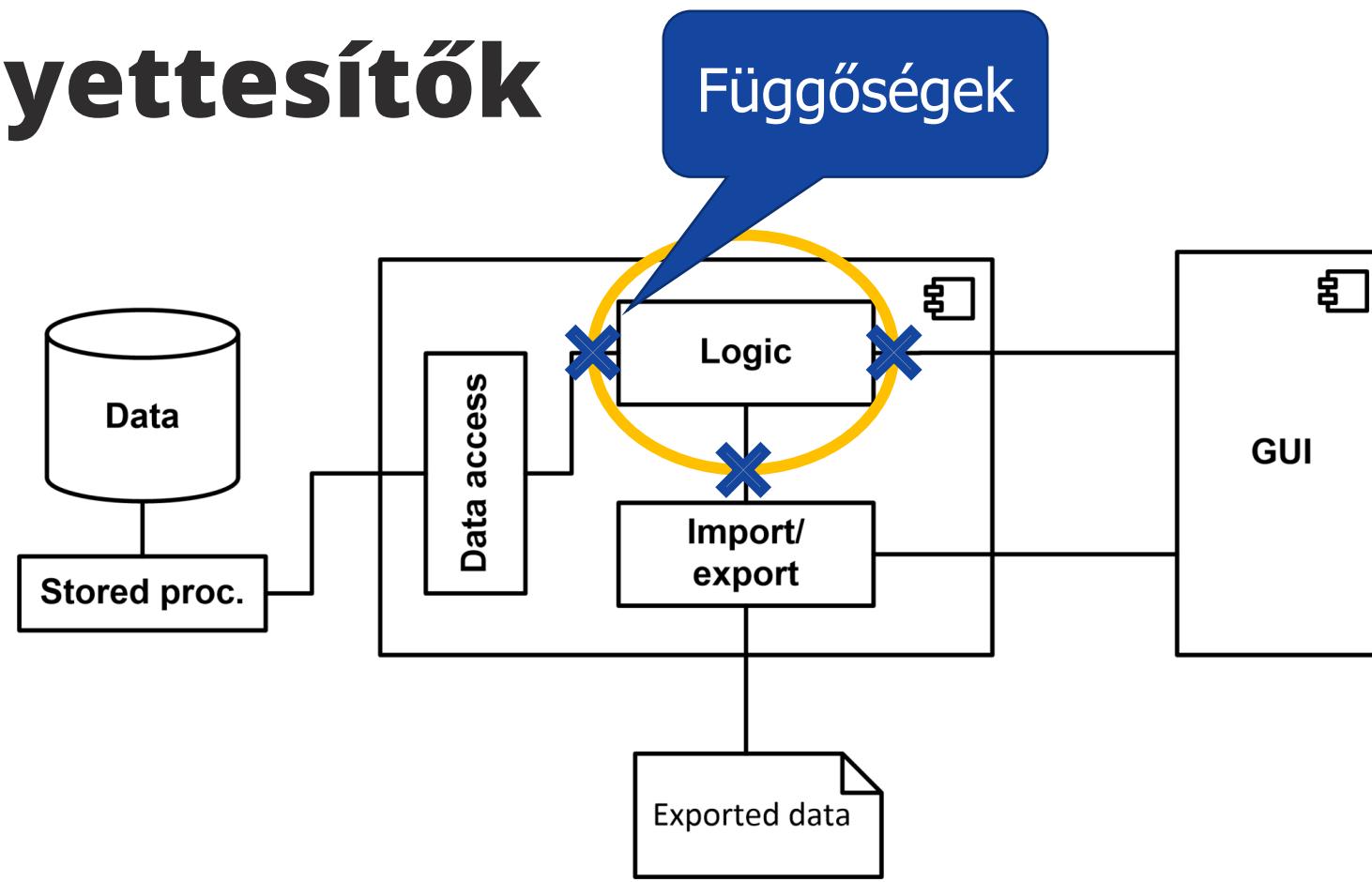
- **Stratégiák**

- *GC*
 - Referenciák megszüntetése
 - „Eszkalálás”
- *Automatikus*
 - Registry használata: pl. kollekció
 - Végén törlés egyesével

- **Szervezés**

- *Inline*: minden teszteset végén
- *Implicit*: futtató rendszer hív egy külön metódust

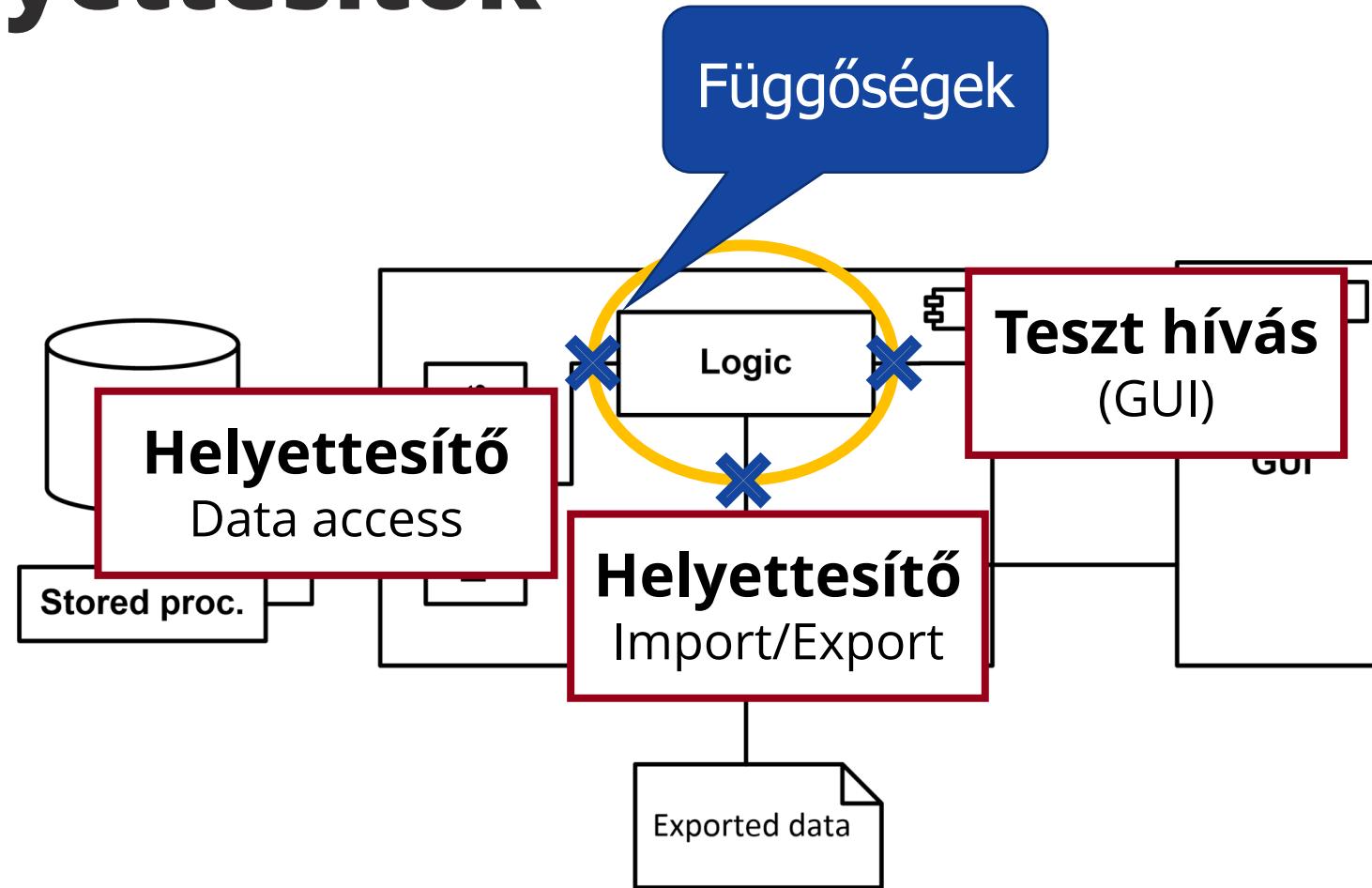
VI. Helyettesítők

• Helyettesítő objektumok

- Eredeti helyett használjuk: megfigyelés, beavatkozás
- Fontos: tesztelhetőségre tervezés

VI. Helyettesítők

A helyettesítők indirekt bemenetet adnak.

VI. Helyettesítők típusai

- **Stub**

- Előzetesen megadott értékeket ad vissza
- Nem tartalmaz ellenőrzést
- *Responder*: valid értékek beadása, „happy path”
- *Saboteur*: invalid értékek beadása
- *Átmeneti*: üres osztály, beégetett értékekkel

- **Spy**

- Indirekt kimenetek/hívások megfigyelésére (!)
- Tesztesetek végén spy ellenőrzése assertekkel
- Pl. anonim függvény átadása SUT-nak, registry

VI. Helyettesítők típusai

- **Mock objektum**

- Előzetesen definiált értékek visszaadása **ÉS** ellenőrzés
- Előzetes elvárások
 - Hívási argumentumok
 - Hívások darabszáma
- Hatással lehet a teszteset kimenetelére (assert)

- **Fake objektum**

- „Light-weight” implementáció (csak a lényeg marad)
- Interakciót képes kezelní (hívási szekvenciák)
- Példák: fake adatbázis, fake web service, fake réteg

DEMO: Festival

- Külső függőségek azonosítása
- Unit tesztelhetővé alakítása
- Helyettesítők használata a tesztben
- Instabil tesztfuttatás megszüntetése

Stub példa

```
public class TimeProviderStub implements TimeProvider {  
    private String time;  
    public TimeProviderStub(int hours, int minutes) {  
        this.time = hours.toString() + ":" + minutes.toString();  
    }  
    public String getTime() { return this.time; }  
}
```

Stub

```
@Test  
public void testDisplayTime_AtMidnight() {  
    // Arrange  
    TimeProviderStub tpStub = new TimeProviderStub(0, 0);  
    TimeDisplay td = new TimeDisplay(tpStub);  
  
    // Act  
    String htmlTime = td.getCurrentTimeAsHTML();  
  
    // Assert  
    assertEquals("Midnight", htmlTime);  
}
```

Teszt

Mock példa

```
public class PriceServiceTest{  
    ...  
    @Before public void init(){  
        mockDA = mock(DataAccess.class);  
        ps = new PriceService(mockDA);  
    }  
  
    @Test public void SuccessfulPriceQuery(){  
        // Arrange  
        when(mockDA.getProdPrice("A100")).thenReturn(50);  
  
        // Act  
        int p = ps.getPrice("A100");  
  
        // Assert  
        verify(mockDA, times(1)).getProdPrice("A100")  
    }  
    ...  
}
```

Megfelelő típusú
test double kérése

„Működési szabályok”
megadása

Milyen működést
kellett megfigyelnie

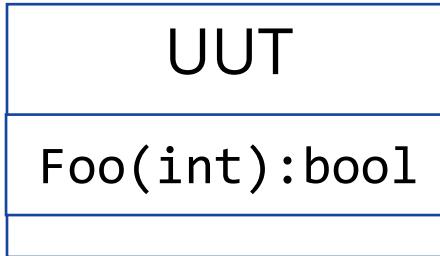
Unit tesztelési minták

Tesztelhetőségre
tervezés

Tesztelhetőségre tervezés

- **Tesztvezérelt tervezés** (Test-Driven Development)
 - Tesztek készülnek el elsőként (TDD)
 - A kész tesztek kikényszerítik a tesztelhető kódot
- **Vezérlési pontok** (Control point)
 - UUT vezérlése kívülről (API vagy back door)
 - UUT adott állapotba állítása
- **Megfigyelési pontok** (Observation point)
 - UUT állapotának lekérése
 - UUT kommunikációjának megfigyelése

Dependency injection


```
public bool Foo() {  
    C c = new C();  
    return c.getData();  
}
```

- A hívó félnek kelljen a függőségek átadását biztosítani!
- Lehetőségek
 - Konstruktorban
 - Paraméterként híváskor
 - Kettő között: setter
- Másik ötlet: *dependency lookup*

Hogyan adjuk át a stubot a C-hez a tesztben?

```
public bool Foo(C c) {  
    return c.getData();  
}
```

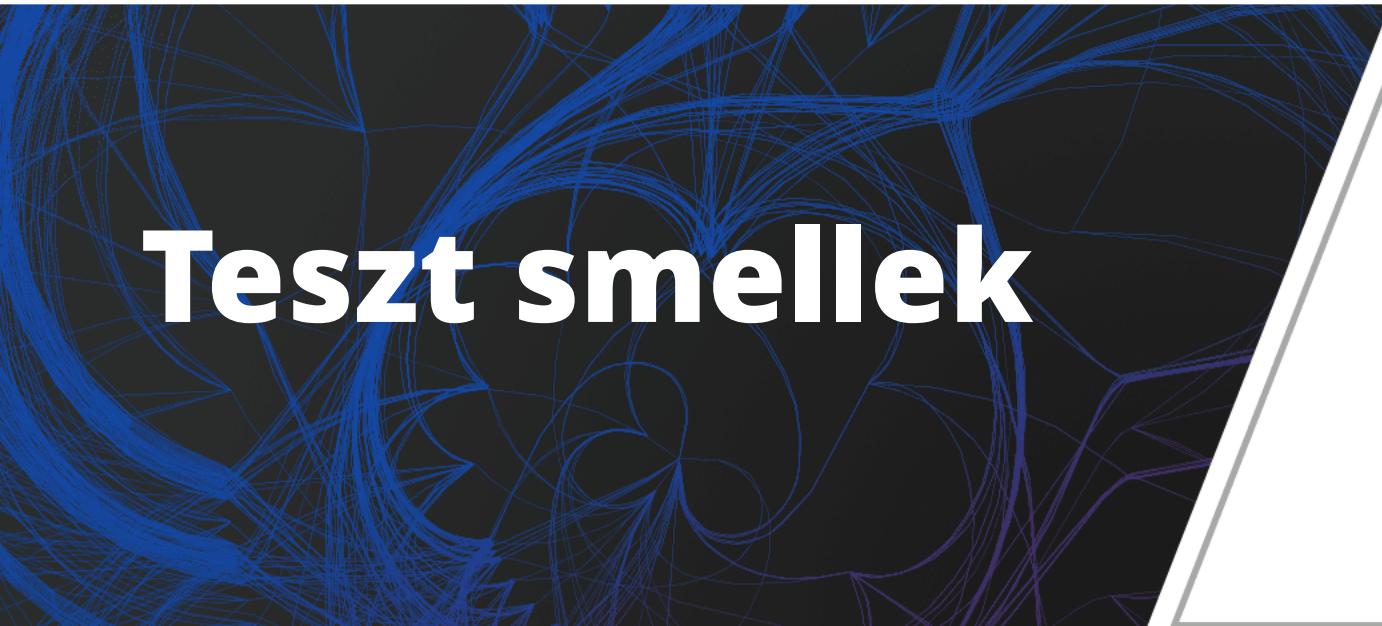
Humble objektum

- A lényeges logikát szeparáljuk a környezettől
- A szeparált rész könnyen tesztelhetővé válik
- Lehetőségek
 - Extract method („Poor man's")
 - Ősosztályok és leszármazottak
 - Külön osztály a kiszervezett logikával (delegálás)

Teszt hook

- Tesztelés módosítja a tesztelt viselkedést
 - Lehetőleg kerülendő – végső megoldás
 - Csak szigorú feltételek mellett használható
- A kód elágazásokat tartalmaz:
`if(testing) ...test... else ...prod...`
- A tesztelhetetlen részek tesztelhetővé válnak
- Pl. dátum lekérdezése – DateTime stub
 - Nem minden lehet injektálni a stub-ot
 - Teszteléskor DateTime.Now helyett adott inicializálás

Teszt smellek

I. Homályos (obscure) tesztek

Nehéz elsőre megérteni a tesztet.

- **Hatások**

- Magasabb fenntartási költségek
- Több bug maradhat benn a rosszul írt kód miatt

- **Okok**

- Nincs kellő figyelem a tesztek egyszerűségén
- In-line megoldások tesztekben: összetett logikák sora

I. Homályos tesztek tipikus esetei

- Kíváncsi (eager) teszt: túl sokat akar ellenőrizni
- Mystery Guest:
 - Nem látszik az akció-hatás összefüggés a tesztben
 - Pl.: a teszeset metódusán kívül is történik lépés
- Túláltalánosítás: felesleges környezet felépítése
- Beégetett tesztadatok
- Indirekció: a teszt az UUT-t indirekten éri el

Példa – Homályos teszt

```
public void testGetFlightsByFromAirport_OneOutboundFlight_mg() throws Exception {  
    loadAirportsAndFlightsFromFile("test-flights.csv");  
    // Exercise System  
    List flightsAtOrigin = facade.getFlightsByOriginAirportCode( "YYC" );  
    // Verify Outcome  
    assertEquals( 1, flightsAtOrigin.size() );  
    FlightDto firstFlight = (FlightDto) flightsAtOrigin.get(0);  
    assertEquals( "Calgary", firstFlight.getOriginCity() );  
}
```

II. Feltételes tesztlogika

**A tesztnek van olyan része,
ami nem fut le minden futtatáskor.**

- Hatások**

- Elbonyolítja a tesztet - nehezíti a megértést
- Nehezebb karbantartani

- Okok**

- Visszatéréstől függő tesztlogika
- Kölcsönhatások, összetett objektumok ellenőrzése
- Újrafelhasználhatóságra törekvés

III. Duplikáció

Ugyanaz a tesztkód többször ismétlődik.

- **Hatások**
 - Karbantarthatóság erős romlása
- **Okok**
 - Idő: CTRL+C és CTRL+V sokat „gyorsít” a tesztek írásán
 - Képesség: tesztfejlesztő refaktorálási képességei

IV. Assertion rulett

Nehéz megállapítani, hogy a sok assertion közül melyik okozza a teszt hibáját.

- **Hatások**

- Problémák azonosítása nehézzé, költségessé válik
- Megnöveli a hibajavítások idejét

- **Okok**

- Tesztesetek számának minimalizálása – több ellenőrzés
- Hiányzó assertion üzenet

Példa – Assertion rulett

```
public void testFlightMileage_asKm2() throws Exception {
    // setup fixture
    // exercise constructor
    Flight newFlight = new Flight(validFlightNumber);
    // verify constructed object
    assertEquals(validFlightNumber, newFlight.number);
    assertEquals("", newFlight.airlineCode);
    assertNull(newFlight.airline);
    // setup mileage
    newFlight.setMileage(1122);
    // exercise mileage translater
    int actualKilometres = newFlight.getMileageAsKm();
    // verify results
    int expectedKilometres = 1810;
    assertEquals(expectedKilometres, actualKilometres);
    // now try it with a cancelled flight:
    newFlight.cancel();
    try {
        newFlight.getMileageAsKm();
        fail("Expected exception");
    } catch (InvalidRequestException e) {
        assertEquals("Cannot get cancelled flight mileage", e.getMessage());
    }
}
```

V. Instabil teszt

**Ugyanaz a teszteset néha hibamentes,
néha hibát jelez.**

- **Okok**

- Nemdeterminizmus a tesztelt kódban
- Erőforrásszivárgás
- Erőforrás optimalizálás
- Interakciót végző teszt (pl. környezet)

VI. Törékeny teszt

Adott teszteset nem fordul, vagy hibásan fut egy olyan változtatás után, amit a teszt nem érint.

- **Okok**

- Indirekt tesztelés
- Kíváncsi teszt
- Interfész-érzékenység
- Viselkedés-érzékenység
- Adatérzékenység
- Kontextus-érzékenység

VII. Lassúság

Tesztfuttatás túl sok időt vesz igénybe.

- **Okok**

- Lassú a tesztelt komponens (pl. nem izolált)
- Általános környezet: túl sok inicializálás az elején
- Aszinkronitás
- Túl sok teszt

Összefoglalás

- **Unit teszt:** fontos a kódminőség/költségek miatt
- *Unit tesztek minősége nem triviális*
- **Alapelvek**
 - Tesztelhetőség
 - Szervezés
 - Automatizálás
- **Bevált minták:** tervezés, definíciók, helyettesítők
- **Smellek elkerülése**

Statikus ellenőrzési technikák

Hajdu Ákos, Micskei Zoltán, Majzik István

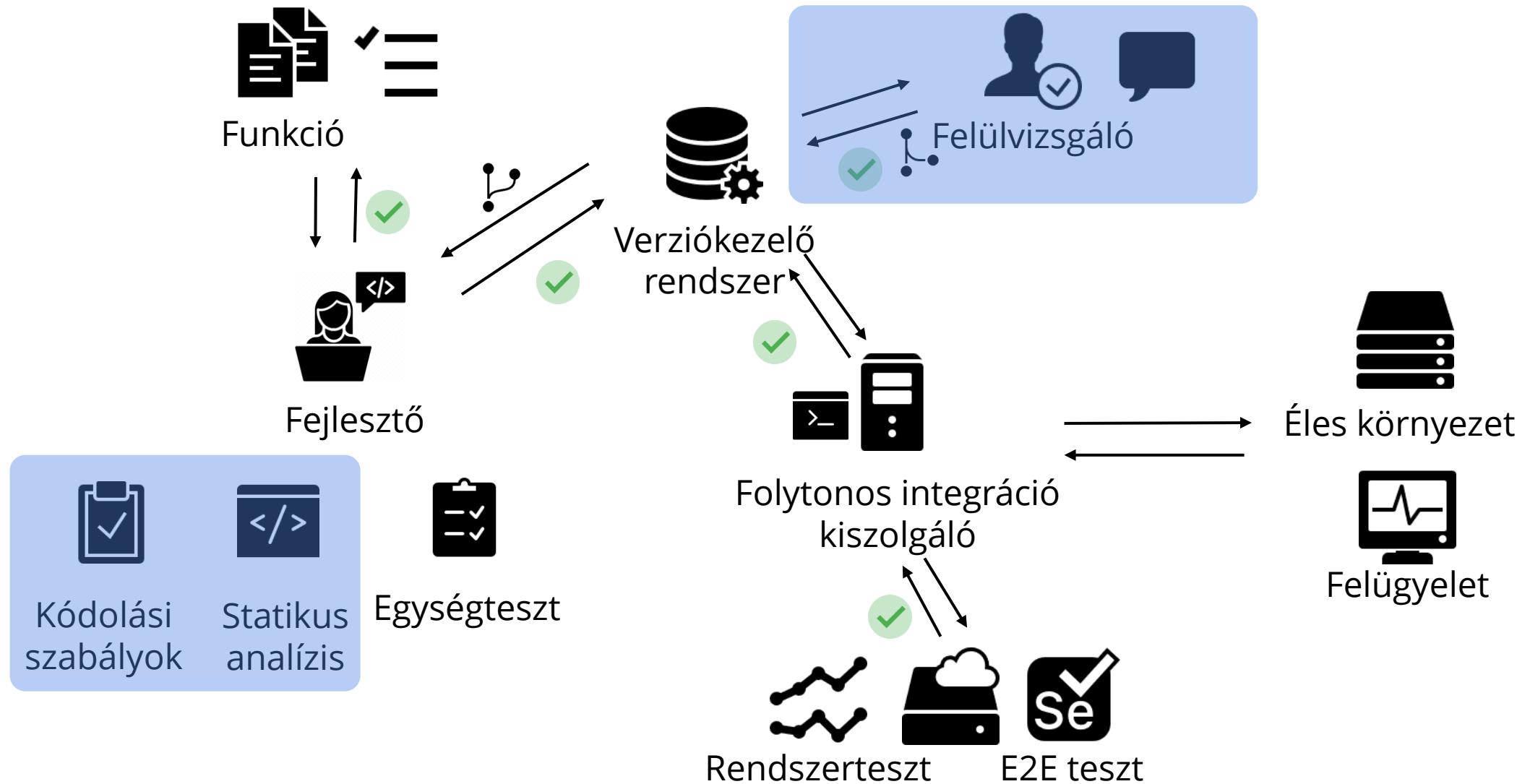

Méréstechnika és
Információs Rendszerek
Tanszék

Critical Systems
Research Group

Tantárgy tematikája - Áttekintés

Ikonok: icons8.com

Bevezető

- **Statikus ellenőrzési technikák**
 - Szoftver vizsgálata [végrehajtás nélkül](#)
- **Előny:** akkor is elvégezhető, ha
 - Még nem futtatható a szoftver
 - Költséges a futtatás
 - Nem áll rendelkezésre bemenet

Motiváció – Rossz példa

```
1 public class Class1
2 {
3     public decimal Calculate(decimal amount, int type, int years) {
4         decimal result = 0;
5         decimal disc = (years > 5) ? (decimal)5/100 : (decimal)years/100;
6         if (type == 1) result = amount;
7         else if (type == 2)
8         {
9             result = (amount - (0.1m * amount)) - disc * (amount - (0.1m * amount));
10        }
11        else if (type == 3) { result = (0.7m * amount) - disc * (0.7m * amount); }
12        else if (type == 4) {
13            result = (amount - (0.5m * amount)) - disc * (amount - (0.5m * amount));
14        }
15        return result;
16    }
17 }
```

<http://www.codeproject.com/Articles/1083348/Csharp-BAD-PRACTICES-Learn-how-to-make-a-good-code>

Jó forráskód tulajdonságai

Szintaktikailag helyes

- Fordító ellenőrzi

Jó minőségű

- Olvasható, újrafelhasználható, karbantartható, ...
- **Kódolási irányelvek** segítenek

Hibától mentes

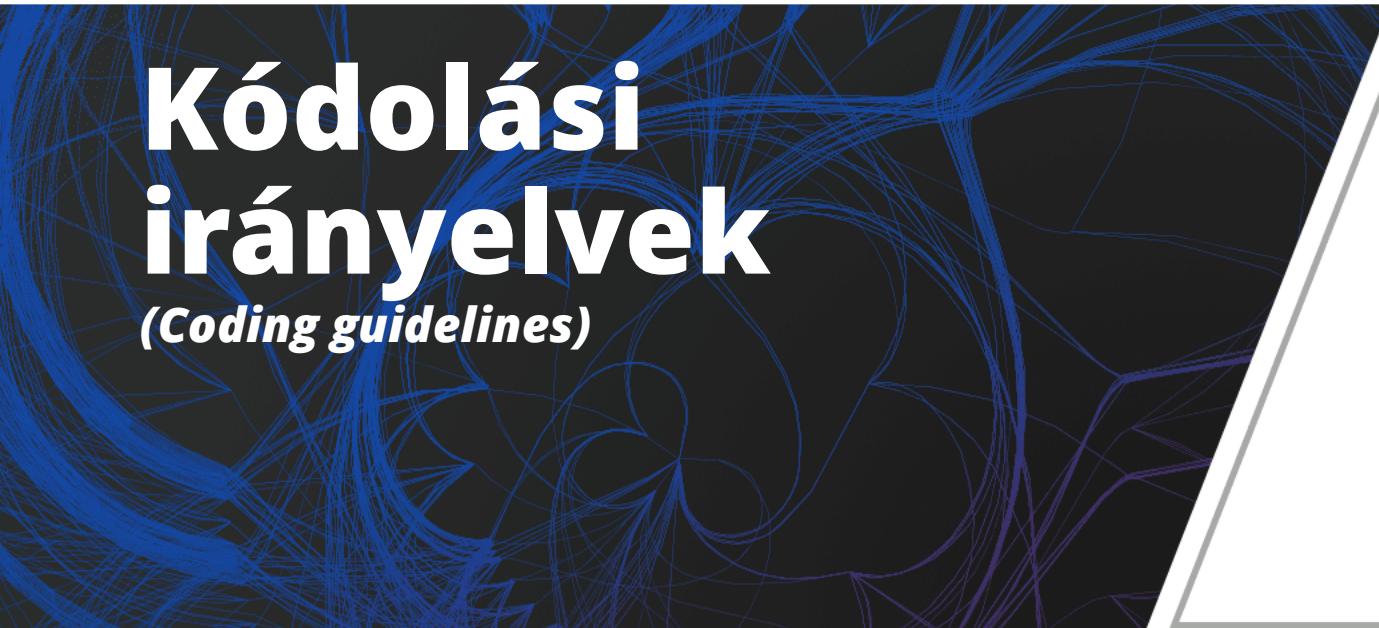
- **Statikus analízis**, tesztelés, ...

Specifikációnak megfelelő

- **Kód felülvizsgálat**, tesztelés

Kódolási irányelvek

(Coding guidelines)

Kódolási irányelvek – Bevezető

- Szabályhalmazok, amelyek ajánlásokat adnak
 - Stílus: formázás, elnevezés, struktúra
 - Programozási tanácsok: konstrukciók, architektúra
- Fő kategóriák
 - Szakterület specifikus
 - Autóipar, vasút, ...
 - Platform specifikus
 - C, C++, C#, Java, ...
 - Szervezet/cég specifikus
 - Google, CERN, ...

Szakterület specifikus: MISRA C

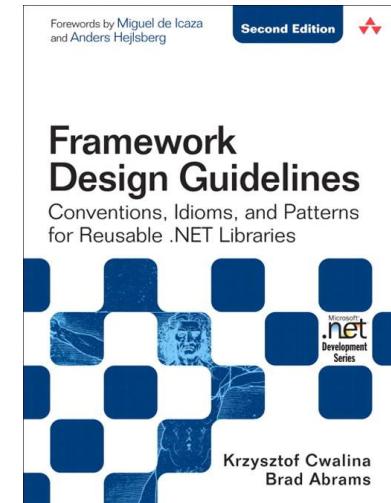
- Motor Industry Software Reliability Association
- Cél: biztonság, megbízhatóság, hordozhatóság
- 143 szabály + 16 direktíva
- Eszközök: SonarQube, Coverity, ...
- Példák
 - *RHS of && and || operators shall not contain side effects*
 - *Test against zero should be made explicit for non-Booleans*
 - *Body of if, else, while, do, for shall always be enclosed in braces*

Platform specifikus: .NET

- Framework Design Guidelines (C#)
 - Cél: keretrendszer és API fejlesztés
- Kategóriák
 - Elnevezés, típusok tervezése, tagváltozók tervezése, kiterjeszthetőség, kivételek, használhatóság, gyakori tervezési minták
 - „Do”, „Consider”, „Avoid”, „Do not”
- Eszköz: StyleCop

[https://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms229042\(v=vs.110\).aspx](https://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms229042(v=vs.110).aspx)

Platform specifikus: .NET (példák)

- **DO NOT** provide abstractions unless they are tested by developing several concrete implementations and APIs consuming the abstractions.
- **CONSIDER** making base classes abstract even if they don't contain any abstract members. This clearly communicates to the users that the class is designed solely to be inherited from.
- **DO** use the same name for constructor parameters and a property if the constructor parameters are used to simply set the property.

[https://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms229042\(v=vs.110\).aspx](https://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms229042(v=vs.110).aspx)

Szervezet specifikus: Google

- Java Style Guide
- Cél: „hard-and-fast” szabályok, tanácsok kerülése
- Kategóriák
 - Forrásfájl alapvető szabályok
 - Forrásfájl struktúrája
 - Formázás
 - Elnevezés
 - Programozási ajánlások
 - Javadoc (dokumentáció)
- Továbbiak: C++, C#, Python, JavaScript, R...

<https://google.github.io/styleguide/javaguide.html>

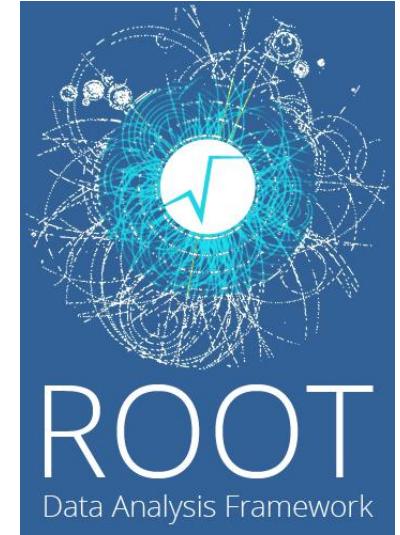
Szervezet specifikus: Google (példák)

- *Never make your code less readable simply out of fear that some programs might not handle non-ASCII characters properly. If that should happen, those programs are broken and they must be fixed.*
- *When a reference to a static class member must be qualified, it is qualified with that class's name, not with a reference or expression of that class's type.*
- *In Google Style special prefixes or suffixes, like those seen in the examples name_, mName, s_name and kName, are not used.*
- *Local variable names are written in lowerCamelCase.*

<https://google.github.io/styleguide/javaguide.html>

Szervezet specifikus: CERN

- ROOT: C++ adatelemző eszköz / keretrendszer részecskefizikához
- Kategóriák
 - Elnevezések
 - Kivételek
 - Névterek
 - Kommentezés
 - Forrásfájl struktúrája
- Eszköz: Artistic Style (astyle)

<https://root.cern/coding-conventions>

Szervezet specifikus: CERN (példák)

- *Avoid the use of raw C types like int, long, float, double when using data that might be written to disk.*
- *For naming conventions we follow the Telligent rules. Types begin with a capital letter (Boolean), base classes begin with „T” (TContainerView), members begin with „f” (fViewList), ...*
- *Each header file has the following layout: Module identification line, Author line, Copyright notice, Multiple inclusion protection macro, Headers file includes, Forward declarations, Actual class definition.*

<https://root.cern/coding-conventions>

Kódolási irányelvezek - Összefoglalás

- Hogyan lehet betartatni?
 - Számos fejlesztőkörnyezetben (IDE) alapfunkció
 - Külső eszközök
 - Fejlesztési folyamatba szorosan integrálva
- Fontos
 - Mindig legyen egy egységes, közös irányelv
 - Legalább egységes IDE formázási szabályok
 - Általában fájlba menthető, ami a verziókezelőbe feltölthető

Kódolási irányelvek - Összefoglalás

- Melyik a legjobb? Melyiket válasszuk?
- Legtöbbször ez már el van döntve
 - A szakterület, platform vagy szervezet által
 - Konzisztencia a meglévő kódbázissal
- Néha viszont eldönthető
 - Sokszor nincs egyetlen legjobb választás
 - Néha még egymással is inkonzisztensek lehetnek
 - Kombináció is lehetséges
 - De azért ne találjuk fel újra a kereket
 - Megnehezíti a belépő fejlesztők dolgát

Kód felülvizsgálat

(Code review)

Kód felülvizsgálat – Bevezető

- Manuális, emberek által végzett módszer
 - Forráskód olvasása, átnézése, elemzése
 - Általában strukturált ellenőrző lista alapján
- Különböző szintek (informális → formális)

Informális felülvizsgálat
(Informal review)

- Informális
- Többi csapattag, csapatvezető által végezve

Átvizsgálás
(Walkthrough)

- Többnyire informális
- Szerző által vezetve

Technikai felülvizsgálat
(Technical review)

- Előkészített, dokumentált folyamat
- Szakértők bevonása

Vizsgálat
(Inspection)

- Formális, előkészített, dokumentált folyamat
- Külső szakértők, moderátor bevonása

<http://www.istqb.org/downloads/syllabi/foundation-level-syllabus.html>

Kód felülvizsgálat - Folyamat

Tervezés

- Dokumentumok, résztvevők, kritériumok meghatározása
- Feladatok elosztása

Kick-off

- Folyamat ismertetése
- Forráskód eljuttatása a felülvizsgálóhoz

Előkészítés

- Forráskód átvizsgálása
- Problémák feljegyzése

Megbeszélés

- Problémák egyeztetése és rögzítése
- Javaslatok

Átdolgozás

- Javítások elvégzése
- Módosítások rögzítése

Követés

- Javítások ellenőrzése
- Kilépési feltétel ellenőrzése

Kód felülvizsgálat - Előnyök

- Formális vizsgálat
 - Hatásos a hibák megtalálásában
 - Időigényes, fáradságos munka
- Modern technikák
 - Kevésbé formális, nagy eszköztámogatás
 - Iparban elterjedt (Microsoft, Google, Facebook, ...)
 - Hibák megtalálásán kívül további előnyök
 - Tudástranszfer
 - Csapatszellem
 - Alternatív megoldások

<http://dl.acm.org/citation.cfm?id=2486882>

Kód felülvizsgálat - Ellenőrző lista

- Ellenőrző lista: szempontok strukturált felsorolása
- Kódolási irányelvekhez hasonló kategóriák
 - Kód olvashatósága, karbantarthatósága
 - Biztonság, sebezhetőség
 - Teljesítmény
 - Bevett programozási minták, gyakorlatok
- Tanácsok
 - Sokféle lista (*code review checklist*) érhető el online
 - Törekedjünk az automatizálásra
 - Pl. formázást egy eszköz is tud ellenőrizni

Kód felülvizsgálat - Eszközök

- Kód felülvizsgálat támogatása
 - Megjegyzések, párbeszédek csatolása kódrészletekhez
 - Fejlesztési folyamatba integrálva
- GitHub: pull request reviews (→ Gyakorlat)
 - Megjegyzések, elfogadás, változtatások kérése

The image consists of two side-by-side screenshots of the GitHub interface.

Left Screenshot: Shows a pull request from the user 'octocat'. The review message says: "This is looking ✨! I've left a few comments that should be addressed before this gets merged. 🐱". Below the message is a diff view of a file named 'data/reusables/open-source.yml'. The diff shows changes to the 'open-source-handbook-repositories' section, with additions like '+ For more information on open source, specifically how to create and grow an open'.

Right Screenshot: Shows the 'Review changes' modal. It displays the same review message: "This is looking ✨! I've left a few comments that should be addressed before this gets merged. 🐱". Below the message are three radio button options:

- Comment**: Submit general feedback without explicit approval.
- Approve**: Submit feedback and approve merging these changes.
- Request changes**: Submit feedback that must be addressed before merging.

A 'Submit review' button is at the bottom of the modal.

<https://help.github.com/articles/about-pull-request-reviews/>

Kód felülvizsgálat - Eszközök

- Gerrit
 - Web-alapú kód felülvizsgálat
 - Git támogatás
 - Munkafolyamat menedzselése

The screenshot shows a code review interface with a green header bar containing icons for file operations. Below is a code diff with line numbers 110 to 122. A yellow box highlights a comment from Stefan Beller and Dave Borowitz:

```
110 private PatchSet patchSet;
111 private ChangeMessage changeMessage;
112 private SshInfo sshInfo;
113 private ValidatePolicy validatePolicy = ValidatePolicy.GERRIT;
114 private boolean draft;
115 private boolean runHooks = true;
```

Stefan Beller Why do you move this out of the constructor? Initially I assumed this... Jan 28 2:55 PM

Dave Borowitz Because it would be identical between the two constructors, so it sa... Jan 28 3:19 PM

```
116 private boolean sendMail = true;
117 private Account.Id uploader;
118 private BatchRefUpdate batchRefUpdate;
119
120 @AssistedInject
121 public PatchSetInserter(ChangeHooks hooks,
122                         ReviewDb db,
```

<https://www.gerritcodereview.com/>

Statikus analízis

(Static analysis)

Statikus analízis – Példa

```
1 public class Sample {  
2     public static void main(String[] args) {  
3         String str = null;  
4         try {  
5             Scanner scanner = new Scanner("file.txt");  
6             str = scanner.nextLine();  
7             scanner.close();  
8         } catch (Exception e) {  
9             System.out.println("Error opening file!");  
10        }  
11        str.replace(" ", "");  
12        System.out.println(str);  
13    }  
14 }
```

Kivétel esetén a
scanner nincs lezárva

str lehet null

str „immutable”

Statikus analízis – Bevezető

- Definíció: program analízise végrehajtás nélkül
 - Általában automatizált eszközökkel
 - De a kézi átvizsgálást is beleérhetjük
- Mintázatok alapján
 - Nagyrészt egyszerű statikus tulajdonságok hibaminták alapján
 - Pl.: nem használt változó, figyelmen kívül hagyott visszatérési érték
 - Eszközök: SpotBugs, ErrorProne, SonarQube, Coverity
- Interpretáció alapján (→ MSc)
 - Dinamikus tulajdonságok
 - Pl.: null pointer hivatkozása, túlindexelés
 - Eszközök: Infer, PolySpace

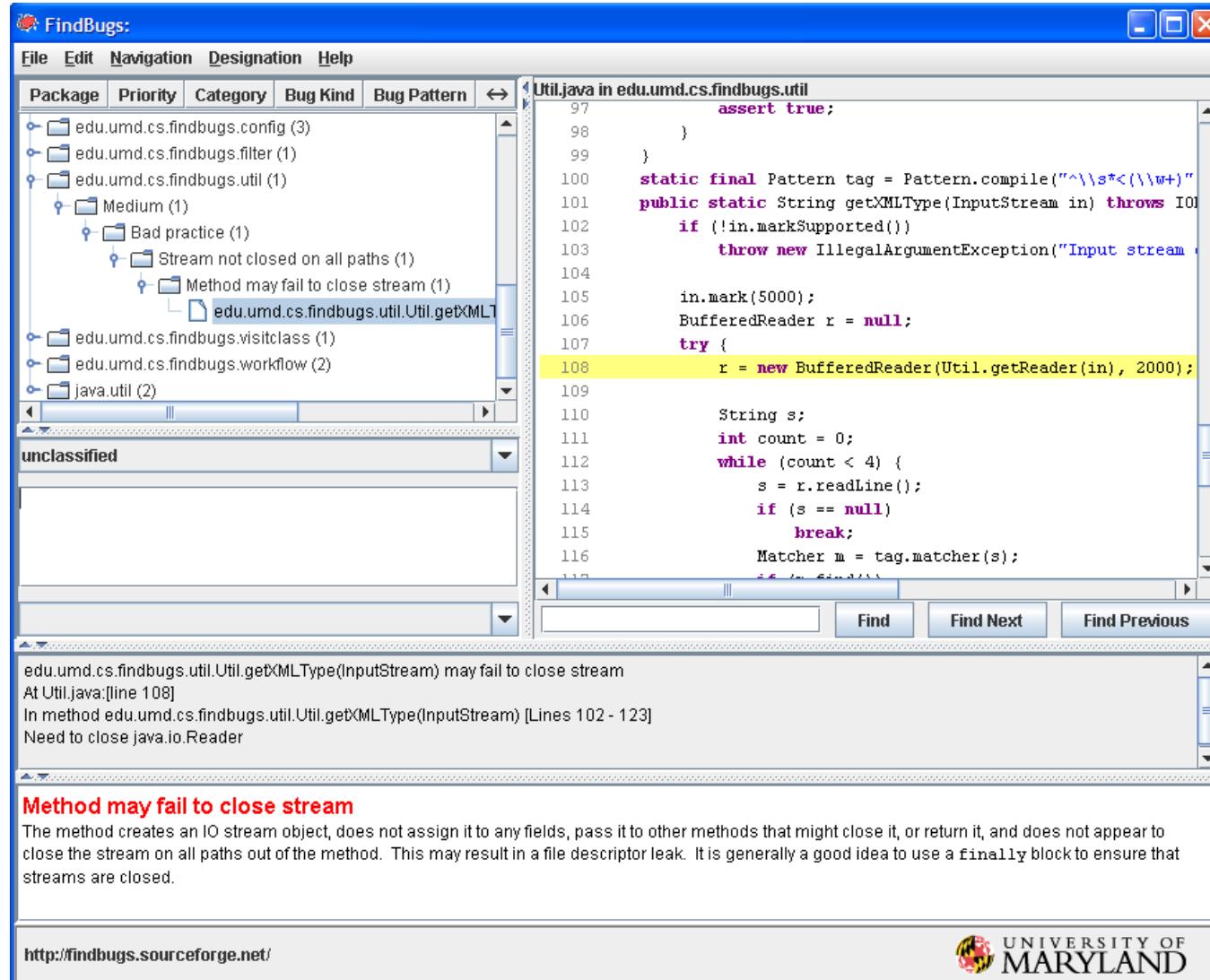
SpotBugs (Java)

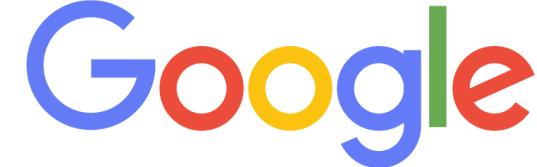
- Nagy, kiterjeszthető szabályhalmaz
- Konzolos/GUI alkalmazás, Eclipse/IntelliJ plug-in
- Példák
 - Rossz szokás: „*random object created and used only once*”
 - Helyesség: „*bitwise add of signed byte value*”
 - Sebezhetőség: „*expose inner static state by storing mutable object into a static field*”
 - Többszálúság: „*synchronization on Boolean could lead to deadlock*”
 - Teljesítmény: „*invoke `toString()` on a string*”
 - Biztonság: „*hardcoded constant database password*”
 - Gyanús: „*useless assignment in return statement*”

<https://spotbugs.github.io/>

SpotBugs (Java)

ErrorProne (Java)

- Google belső fejlesztés
 - Kiegészíthető szabályhalmaz
 - Gradle, Maven, Eclipse, IntelliJ, ...
- Példák
 - „Reference equality used to compare arrays”
 - „Type declaration annotated with @Immutable is not immutable”
 - „Loop condition is never modified in loop body.”
 - „This conditional expression may evaluate to null, which will result in an NPE when the result is unboxed.”
 - „Comparison of a size ≥ 0 is always true, did you intend to check for non-emptiness?”

<https://errorprone.info/>

SonarQube

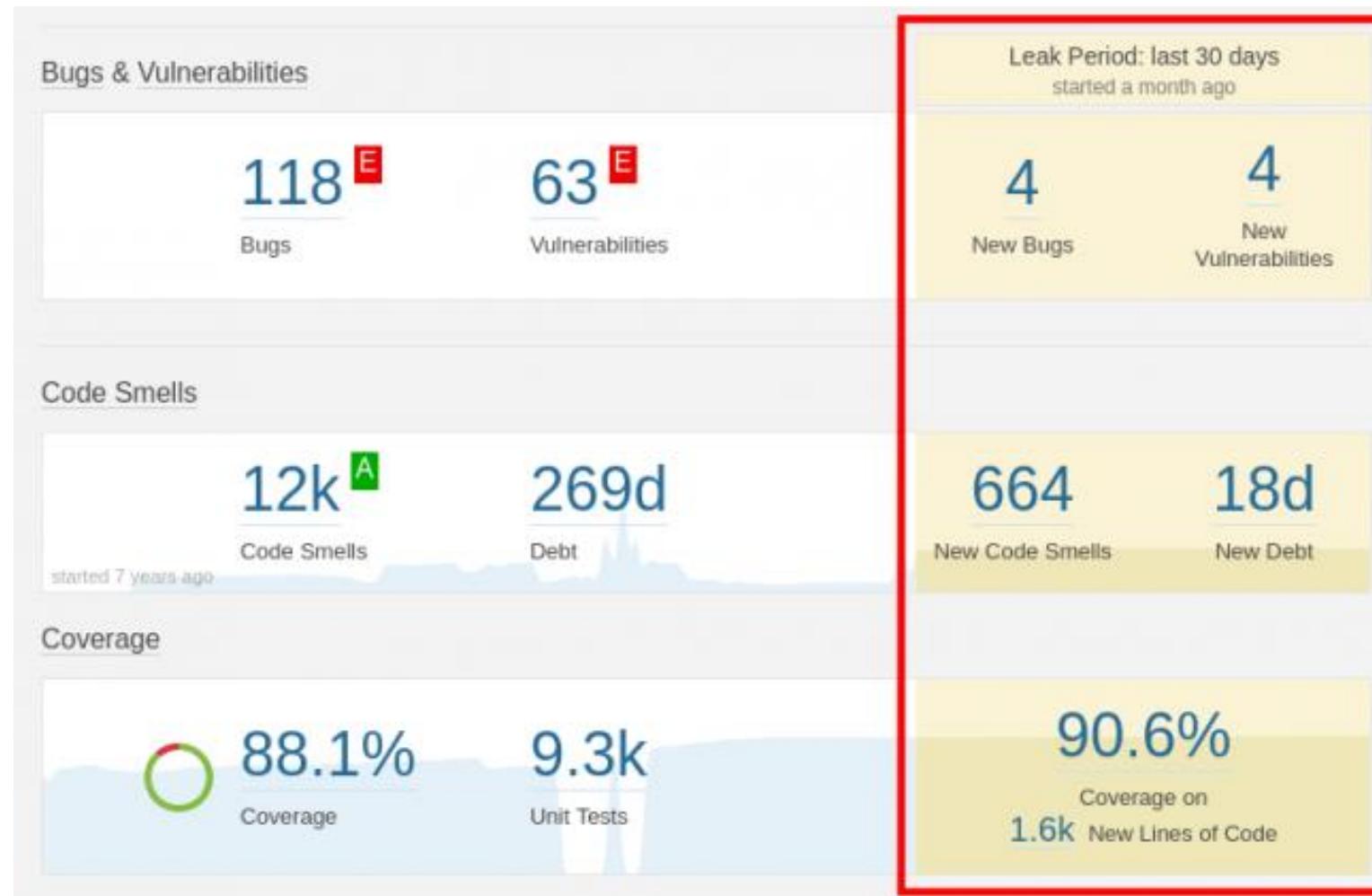

- Kódminőség menedzsment platform
- 20+ nyelv (Java, JS, Kotlin, C, C++, C#, Python, ...)
- Képességek
 - Kódolási irányelvek vizsgálata, kódduplikálás, teszt fedettség, kód komplexitás, lehetséges hibák és sebezhetőségek, költség becslés
 - Jelentések, diagramok generálása
 - Külső eszközökkel integrálható
 - Pl.: fejlesztőkörnyezet, continuous integration (CI) eszközök

(→ Gyakorlat)

<http://www.sonarqube.org/>

SonarQube

SonarQube

SonarQube

Issues Measures Code Dashboards ▾

Issues Effort

Type

Type	Count
Bug	118
Vulnerability	63
Code Smell	12k

Resolution

Resolution	Count	Fixed	Count
Unresolved	118	Fixed	4
False Positive	0	Won't fix	0
Removed	41		

Severity

Status

SonarQube :: Plugin API src/main/java/com/sonar/qube/plugin/api/IssueType.java

Override this superclass' "equals" method. ...

Bug ⚠ Major ⚡ Open Not assigned 30min effort

SonarQube :: Plugin API src/main/java/com/sonar/qube/plugin/api/IssueResolution.java

The return value of "parseDouble" must be used. ...

Bug ⚠ Critical ⚡ Open Not assigned 10min effort

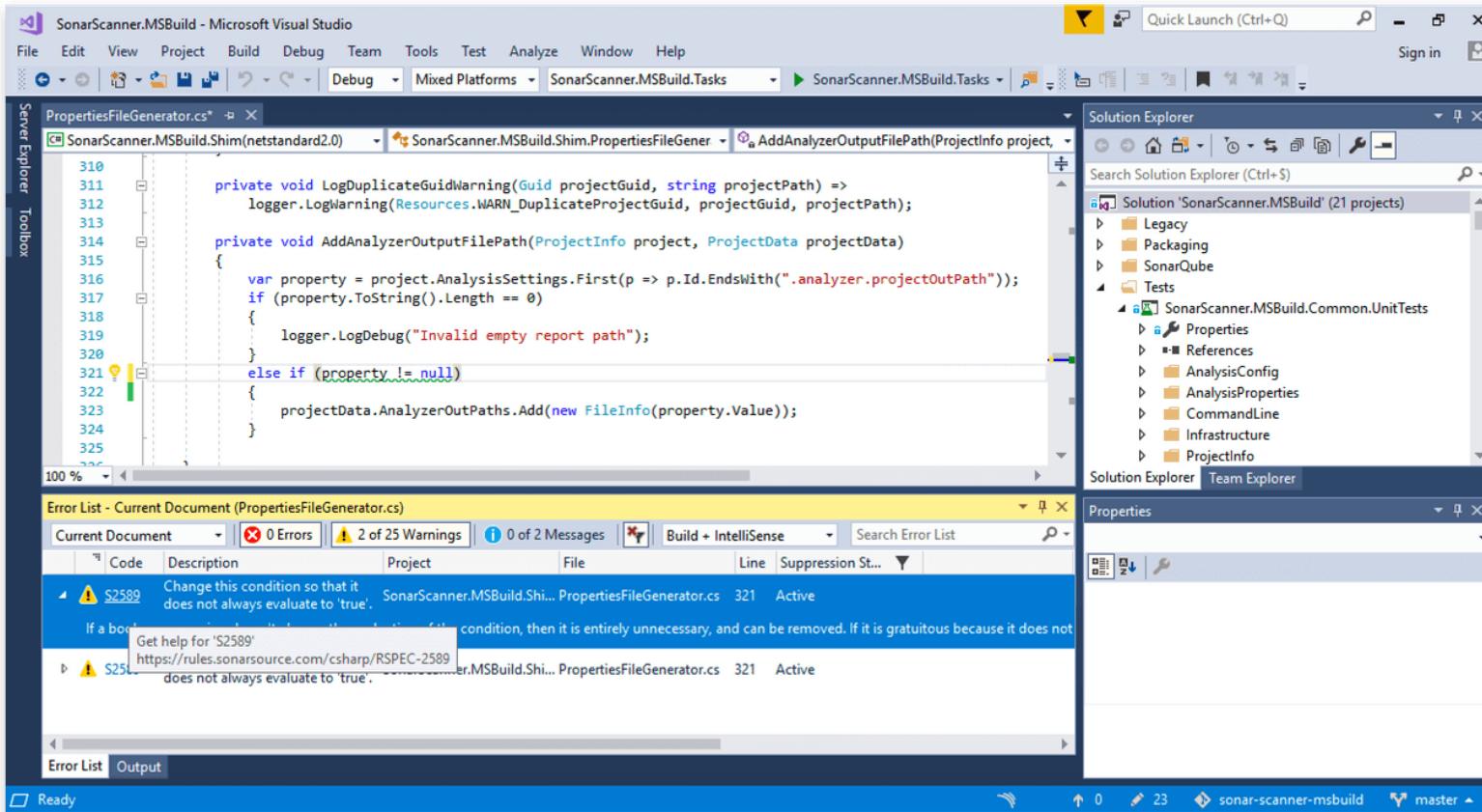
SonarQube :: Plugin API src/main/java/com/sonar/qube/plugin/api/IssueSeverity.java

NullPointerException might be thrown as 'value' is nullable in ...

Bug ⚠ Blocker ⚡ Open 🌟 Simon Brandhof 10min effc

SonarLint

- Sonar plug-in fejlesztőkörnyezetekhez
 - VS Code, Visual Studio, Eclipse, IntelliJ

<https://www.sonarlint.org/>

Coverity

- Synopsys suite statikus analízis eszköze
- Nyelvek: C, C++, C#, Java, JavaScript
- Felhasználók: CERN, NASA, ...
- Példák: erőforrás szivárgás, null pointer, inicializálatlan adat, konkurencia problémák, ...
- Coverity Scan: ingyenes szolgáltatás nyílt forráskódú projektekhez
 - GitHub és Travis CI integráció

<http://www.synopsys.com/software/coverity/Pages/default.aspx>

<https://scan.coverity.com/>

Statikus analízis hatékony használata

- Legyen integrálva a build folyamatba
 - Ellenőrzés a commit előtt/után
 - Jelentések generálása, e-mail értesítés, ...
- Használjuk a projekt kezdetétől fogva
 - Túl sok probléma elriasztja a fejlesztőket
- Konfiguráljuk az eszközöket
 - Szűrés kategóriák és súlyosság szerint
 - Kiegészítés saját szabályokkal

Statikus analízis hatékony használata

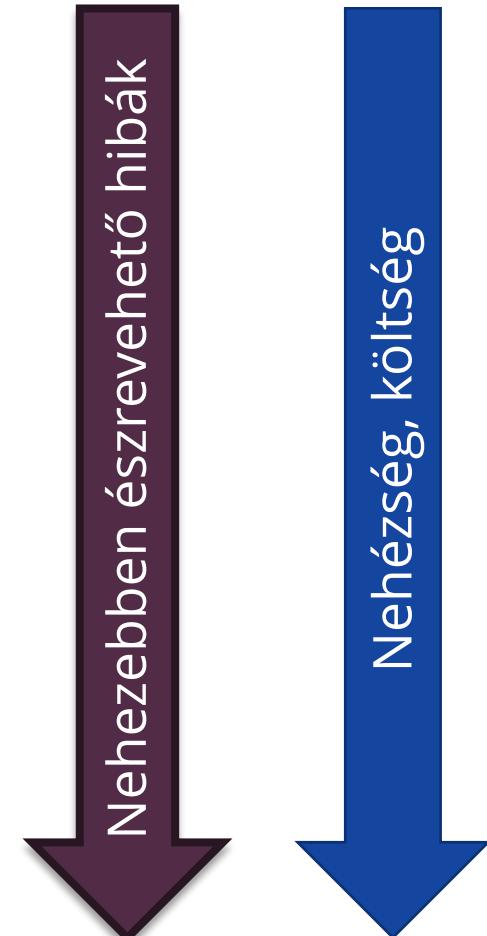
- Az eredményeket óvatosan kezeljük
 - Hamis pozitív és negatív előfordulhat
- Hamis negatív (*false negative*)
 - Ha nem találunk hibát, az nem jelent helyes szoftvert
- Hamis pozitív (*false positive*)
 - Egy megtalált hiba nem biztos, hogy valódi hatást okoz
 - Teljes szabály vagy egy előfordulás elnyomása
 - Mindig legyen megindokolva

Statikus analízis – Összefoglalás

- Szoftver analízise végrehajtás nélkül
 - Analízis lehetséges, mielőtt még végrehajtható lenne, vagy input állna rendelkezésre
 - Végrehajtás költséges lehet
- Nehezen észrevehető hibák megtalálása
 - Tapasztalt programozók számára is érdekes lehet
- Automatizált folyamat
 - Fejlesztési folyamatba integrálva

Statikus ellenőrzési technikák - Összefoglalás

- Kódolási irányelvezek
 - Szakterület, platform, szervezet specifikus
- Kód átvizsgálás
 - „Kézi” átvizsgálás ellenőrző lista alapján
- Statikus analízis eszközök
 - Szoftver analízis végrehajtás nélkül

Ellenőrzési technikák a szoftverfejlesztés során

Dr. Micskei Zoltán

<https://mit.bme.hu/~micskeiz>

Méréstechnika és
Információs Rendszerek
Tanszék

Critical Systems
Research Group

Célkitűzés

Hogyan fejlesszünk jó minőségű szoftvert?

- Előadások: ellenőrzési technikák áttekintése
 - CI, kód átvizsgálás, statikus analízis, tesztelés...
- Gyakorlatok: technológiák kipróbálása

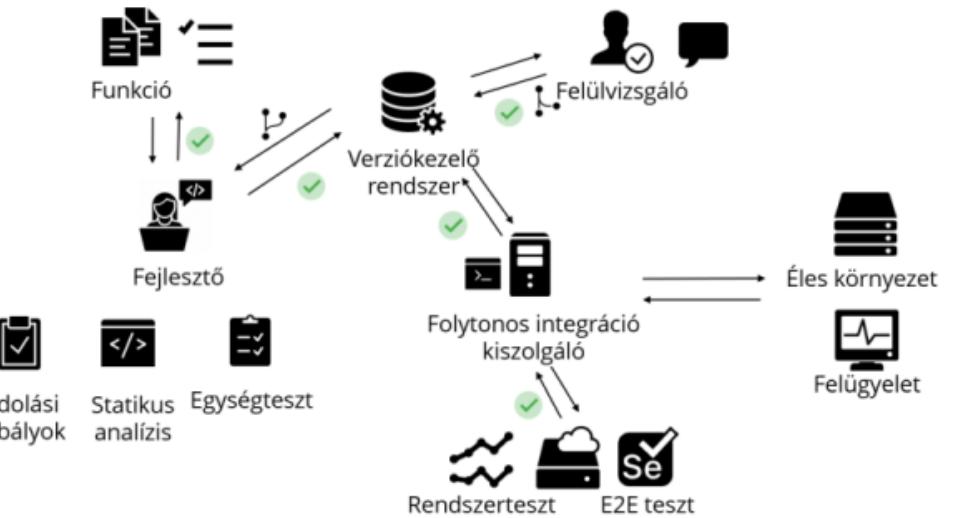

- Házi feladat: tanultak alkalmazása és elmélyítése
 - Egy nyílt forráskódú projekten

Házi feladat

- 4 fős csapatok (jelentkezési űrlap később)
- Vizsgalandó projekt:
 - megadott listából VAGY
 - saját javaslat (-> email micskei AT mit.bme.hu)
Feltétel: GitHub publikus projekt
- Feladat: technológia és termék fókuszú ellenőrzések
- Értékelés:
 - Bemutatás a félév végén
 - Nem mennyiségi, hanem minőségi (!)
 - Jegybe beszámít (pótlás a pótlási héten)

Folyamatos ellenőrzés

Continuous Integration (CI)

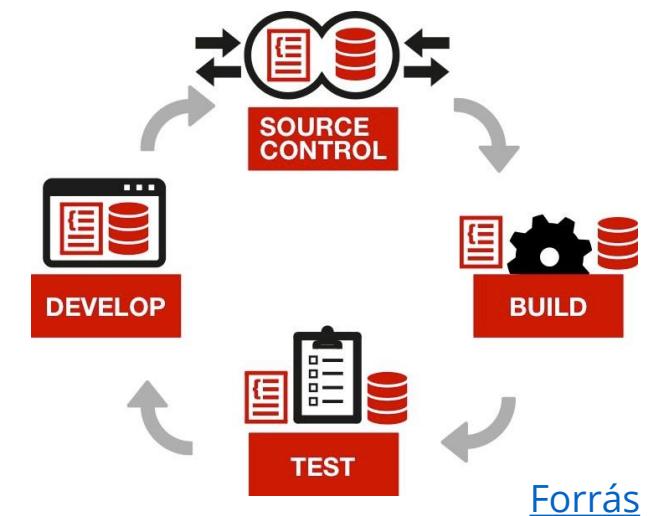
Folytonos integráció

- „*a software development practice where members of a team integrate their work frequently, usually each person integrates at least daily*”
- „*Each integration is verified by an automated build (including test) to detect integration errors as quickly as possible.*”

Martin Fowler

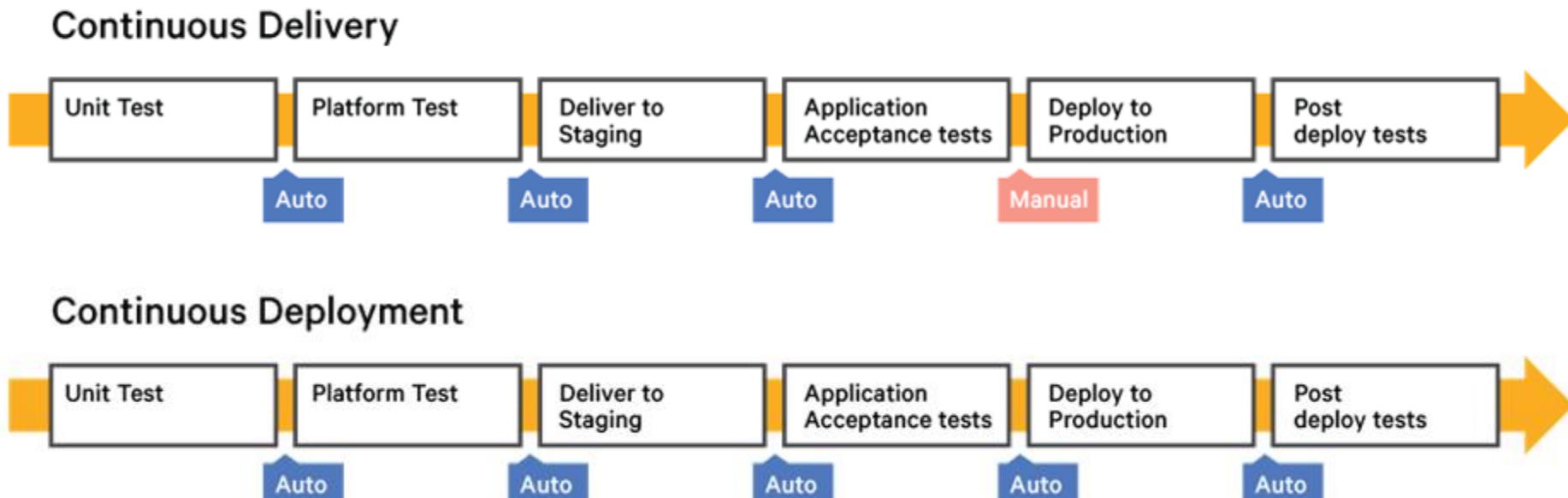
<https://martinfowler.com/articles/continuousIntegration.html>

Continuous Delivery (CD)

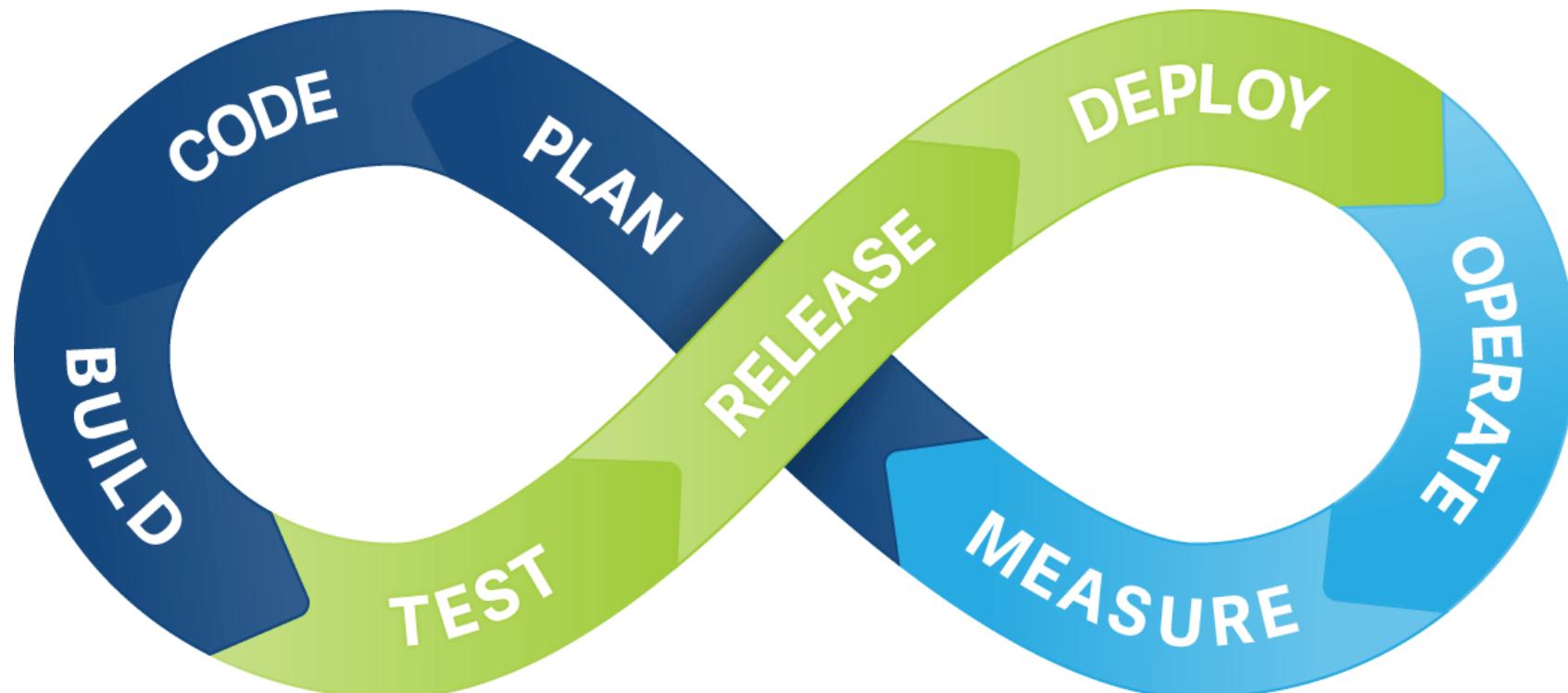
„build software so that it is always in a state where it could be put into production”

Forrás: <https://martinfowler.com/bliki/ContinuousDelivery.html>

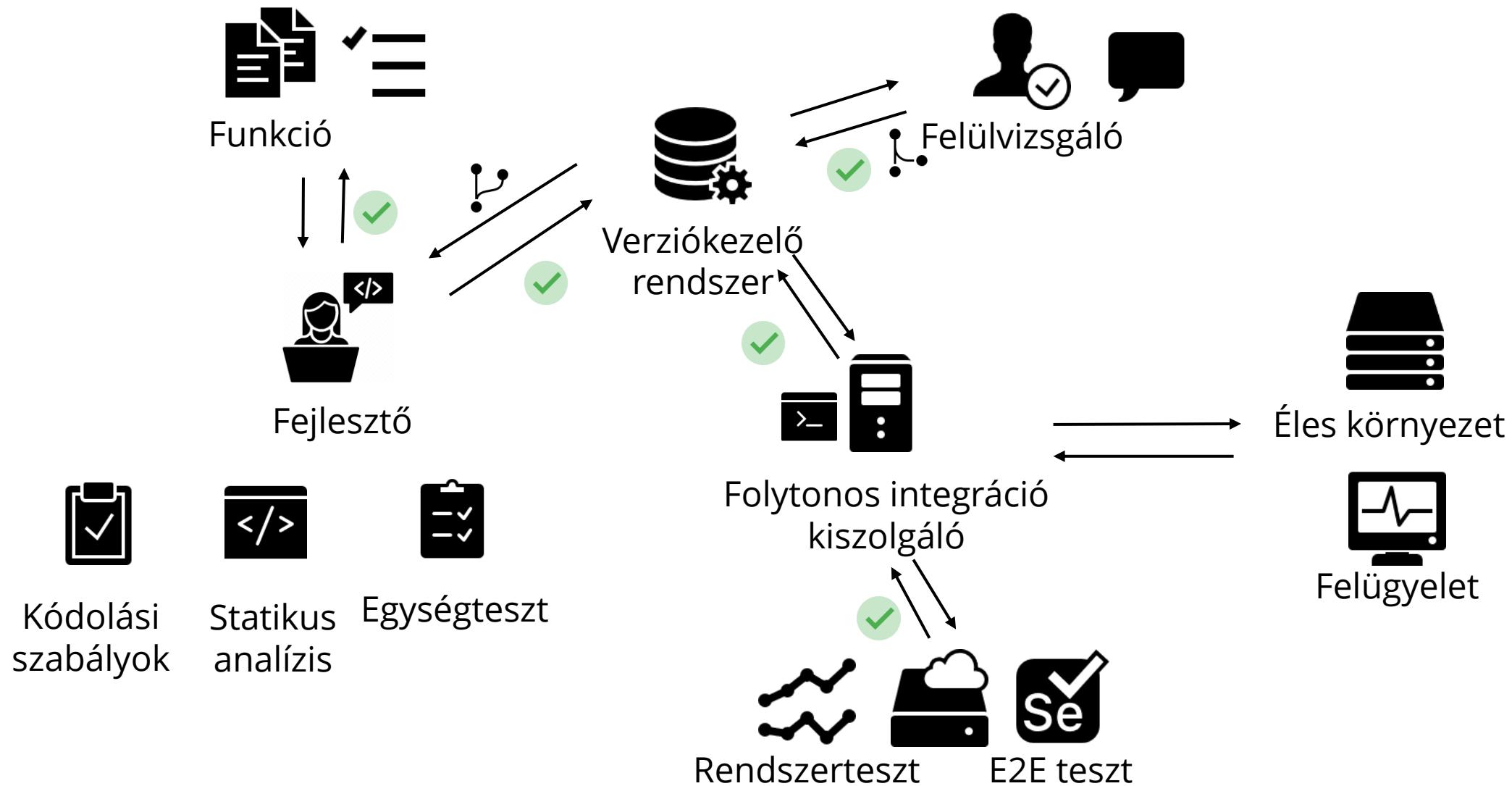

Forrás

DevOps = Development + Operations

Folyamatos ellenőrzés és visszajelzés

Ikonok: icons8.com

Definition of Done

Kész van a funkció?

Persze, 95%-ban már kész!
Működik, már csak ... kell.

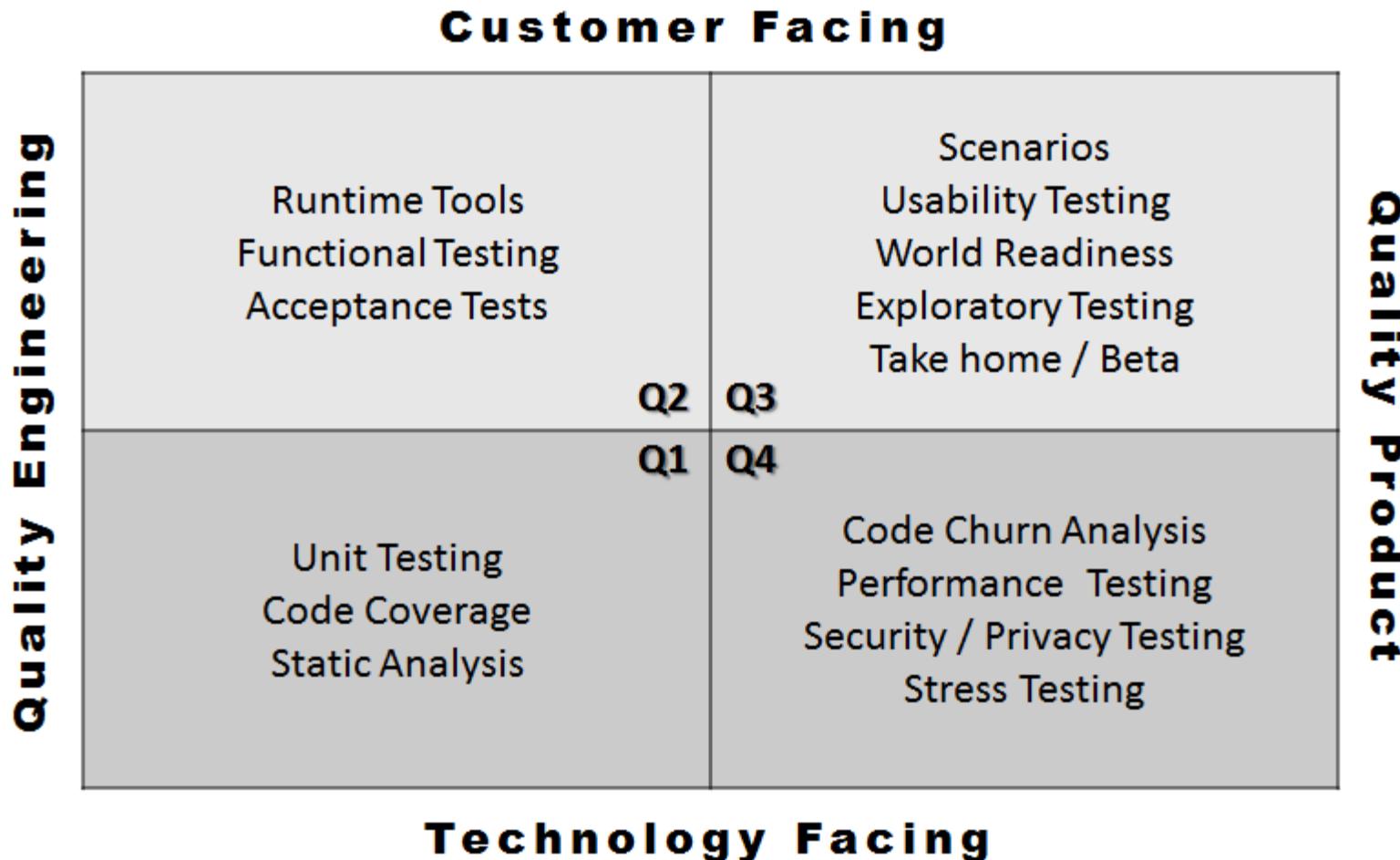

Definition of Done

- Ellenőrző lista, hogy mikor van valami kész
- Kód, tesztek, teszt futtatás, próba telepítés...
- Csapattól függ a tartalma

Lásd: <https://www.agilealliance.org/glossary/definition-of-done>

Agilis tesztelési kvadránsok

Forrás: <http://angryweasel.com/blog/riffing-on-the-quadrants/>
(sok egyéb változata létezik még, pl. [ez](#))

Kitekintés

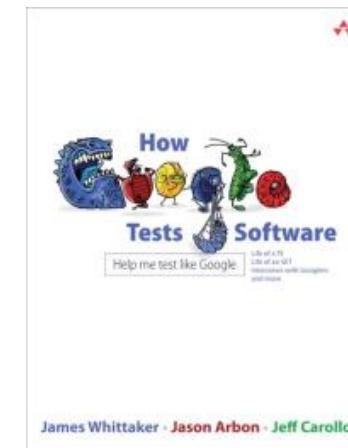
Testing @ Google

„The burden of quality is on the shoulders of those writing the code.”

Szerepek

- Software Engineer in Test & Infrastructure ([SETI](#))
- Test Engineer (TE)

James A. Whittaker, Jason Arbon, Jeff Carollo. How Google Tests Software. Addison-Wesley Professional, 2012

Circle CI karrierutak

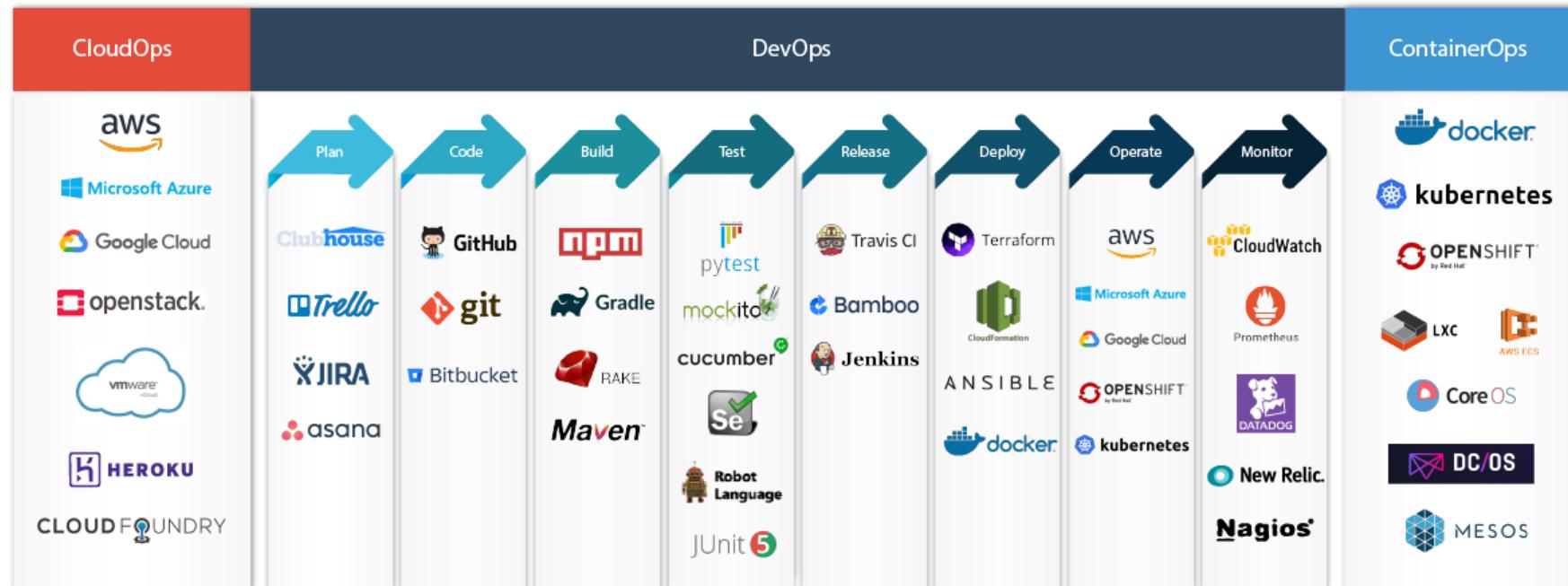
Szükséges kompetenciák az egyes szinteken (részlet)

		E1	E2	E3
		Title	Associate Engineer	Engineer
		Focus	execution of work	
Technical skills	Quality & testing	Writing code	Writes code with testability, readability, edge cases, and errors in mind.	Consistently writes functions that are easily testable, easily understood by other developers, and accounts for edge cases and errors. Uses docstrings effectively.
		Testing	Knows the testing pyramid. Writes unit tests, sometimes with help from more senior engineers.	Understands the testing pyramid, writes unit tests in accordance with it, as well as higher level tests with help from more senior engineers. Always tests expected edge cases and errors as well as the happy path.

<https://circleci.com/blog/how-engineering-managers-can-effectively-support-engineers-teams-and-organizations/>

DevOps választható tárgy (ősszel)

DevOps: A rendszerfejlesztés és üzemeltetés kapcsolódása (VIMIAV21)

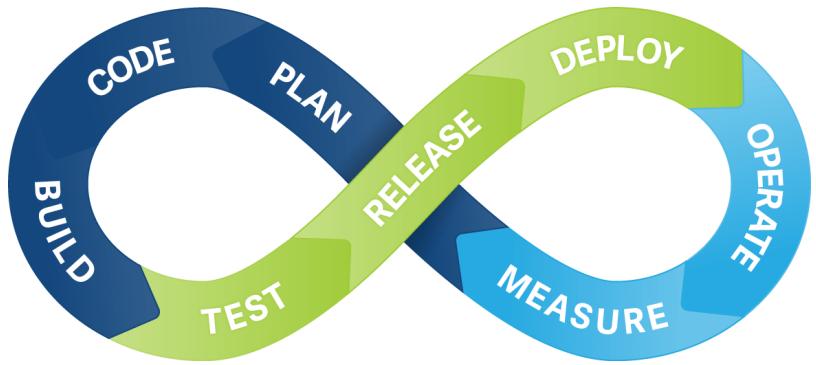
<https://inf.mit.bme.hu/edu/courses/devops>

Hasznos segédletek (érdemesset letölteni!)

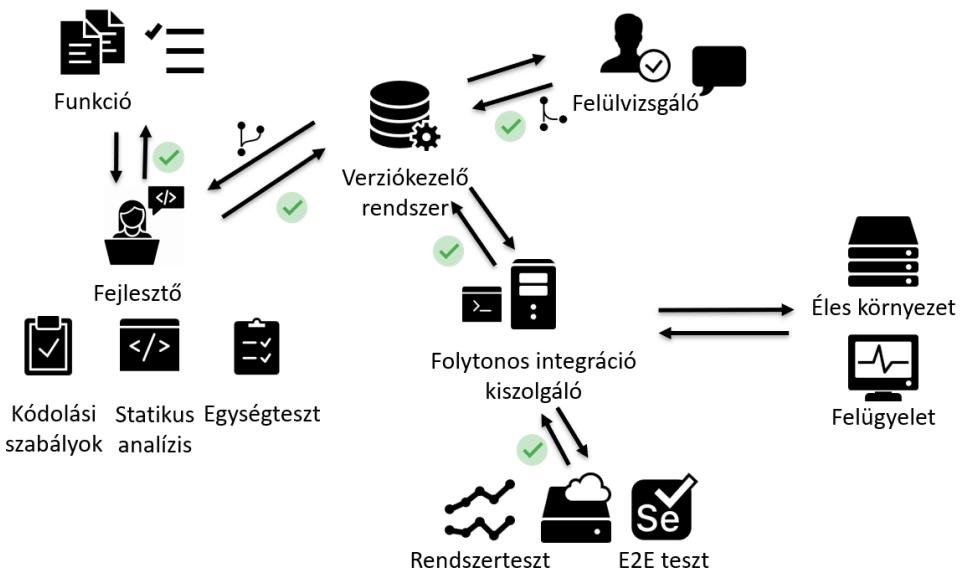
- IEEE szabványok
 - [24765-2010](#) Systems and SW engineering – Vocabulary
 - [SE VOCAB](#) – online kereshető formátum
 - 29119 Software testing
 - Part 1 Concepts and definitions, Part 2 Test processes, Part 3 Test documentation
- International Software Testing Qualifications Board (ISTQB)
 - [Foundation Level Syllabus](#) (2018)
 - [Glossary of Testing Terms](#)
- Hungarian Testing Board (HTB)
 - [Glossary](#) / Kifejezésgyűjtemény (magyar fordítás)

Összefoglalás

Customer Facing		Quality Product
Runtime Tools Functional Testing Acceptance Tests	Scenarios Usability Testing World Readiness Exploratory Testing Take home / Beta	
Q2	Q3	
Q1	Q4	
Unit Testing Code Coverage Static Analysis		Code Churn Analysis Performance Testing Security / Privacy Testing Stress Testing
Technology Facing		

Virtuális információ integrációs technikák

6. Előadás
Integrációs és ellenőrzési technikák (VIMIACo4)

Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék
2021.

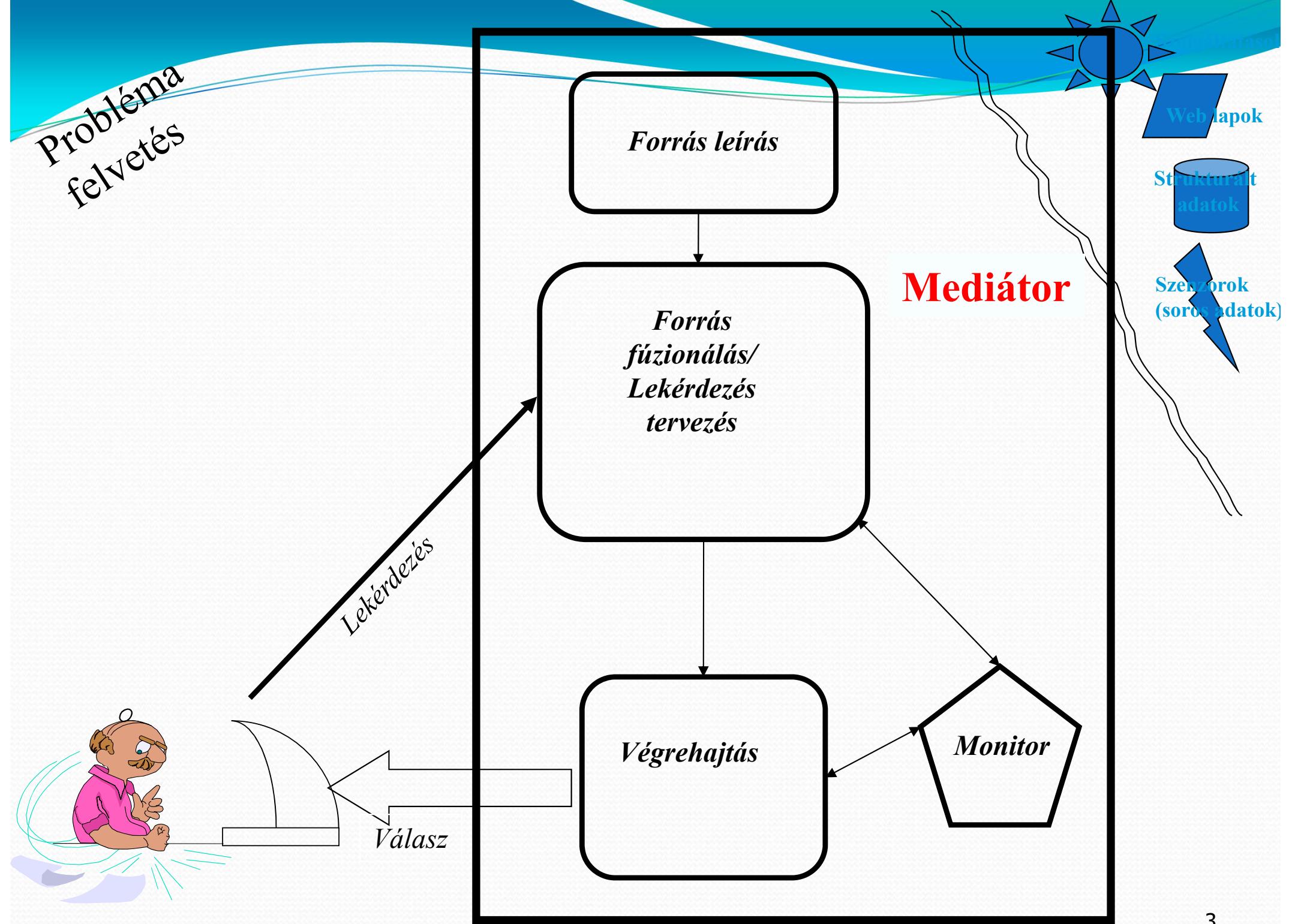
Integrációs és ellenőrzési technikák (VIMIACo4)

Távoktatás

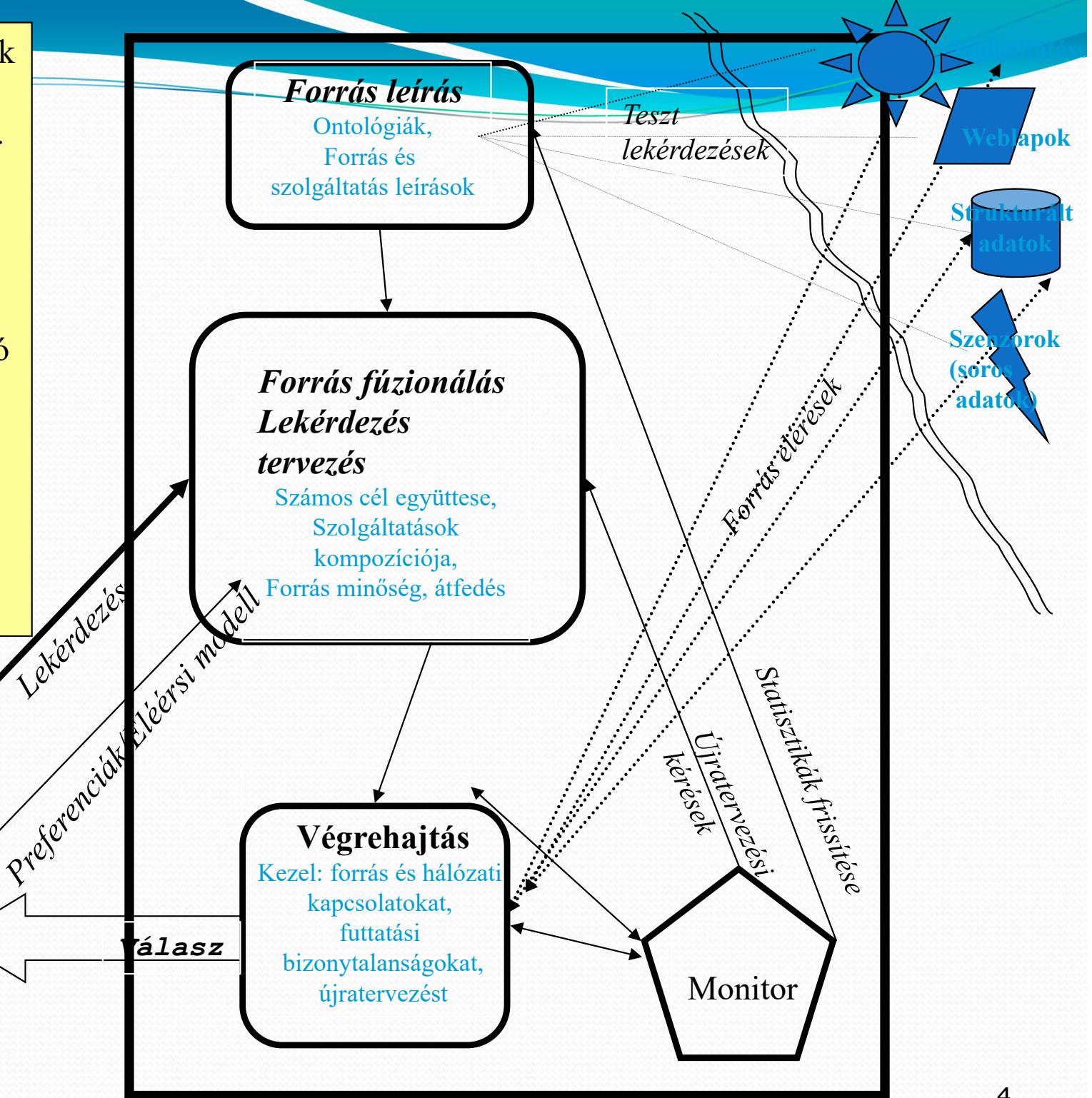
- *A kurzus keretében két házi feladatot kell megoldani*
- *A félév végén egy írásbeli (online vagy jelenléti) vizsga*
- *Mind a házi feladatokat, mind a vizsgát elégséges szinten (40%) teljesíteni szükséges.*
- *A félérvégi érdemjegy számítása:*
házi feladatokra kapott pontok (10-10%)
vizsgára kapott pontok (80%)
(elégtelen: 0-39%, elégséges: 40-49%, közepes: 50-64%, jó: 65-79%, jeles: 80-100%)
- *Gyakorlatok: részvétel szükséges 5 gyakorlaton*
(részvétel ellenőrzése: leadott jegyzőkönyv)
- *IMSC pontok az első házi feladatban kiadott választható feladat megoldásával szerezhető.*

Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék
2021.

Probléma felvetés

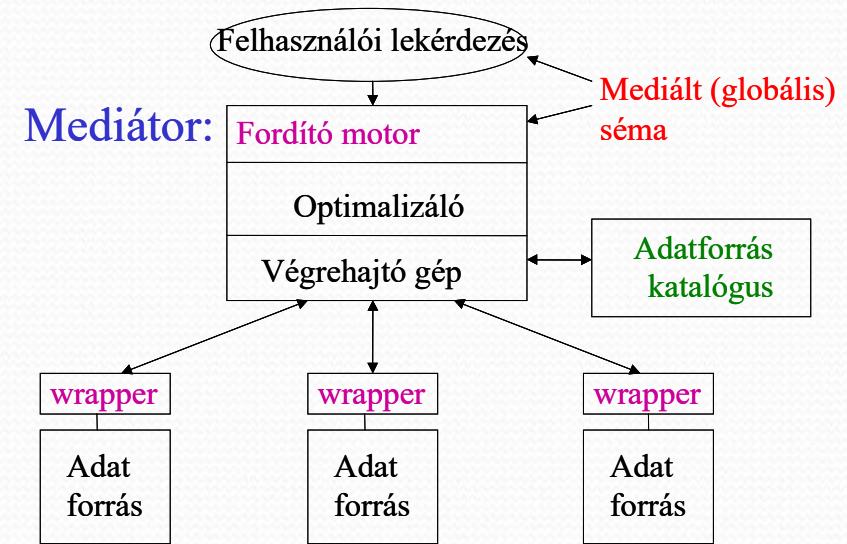
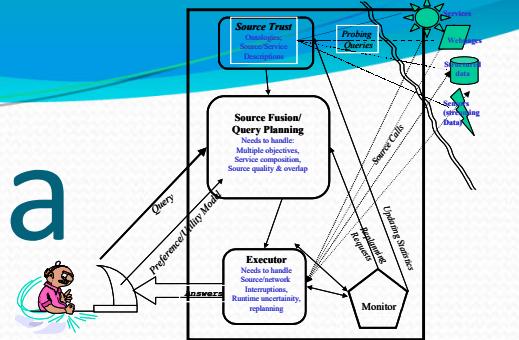

- Felhasználói lekérdezések megfogalmazása a mediált (*globális*) sémán.
- Adatok tárolva *lokális (távoli) sémákban*.
- A tárolt információ (tartalom) ismerete alapján megfogalmazható a leképezés a sémák között.
- A mediátor alkalmazza a leképezést a felhasználói kérdés lefordítására a forrás lekérdezésekre.

Virtuális integrációs séma

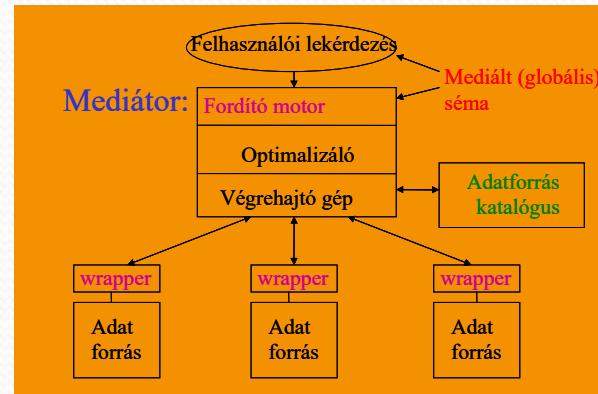
- Adatok a forrásokban maradnak
- Lekérdezés végrehajtásakor:
 - Releváns források meghatározása
 - Lekérdezés szétválasztása forrásokra vonatkozó lekérdezésekre.
 - Válaszok begyűjtése a forrásokból, és megfelelő kombinálása a válasz előállításához.
- Friss adatok
- A megoldás skálázható

Garlic [IBM], Hermes[UMD]; Tsimmis, InfoMaster[Stanford]; DISCO[INRIA]; Information Manifold [AT&T]; SIMS/Ariadne[USC]; Emerac/Havasu[ASU]

Forrás-mediátor relációs sémával szembeni elvárások

- **Kifejező erő:** hasonló adattartalommal rendelkező források megkülönböztetése, irreleváns források felismerése.
- **Egyszerű bővíthetőség:** tegyük könnyűvé források hozzáadását.
- **Fordítás/átalakítás:** felhasználói lekérdezés lefordítása forrásokon értelmezett lekérdezésekre hatékonyan és eredményesen.
- **Veszteségmentesség:** minden lehetséges adatelérés biztosítása

Lekérdezés átalakítás

- **Adott:**
 - Egy Q lekérdezés a mediátor sémára vonatkozóan
 - Adat források leírása
- **Létrehozandó:**
 - Egy Q' lekérdezés az adat forrásokra vonatkozóan, amely:
 - Q' csak *helyes válaszokat* ad a Q lekérdezéshez és
 - Q' minden lehetséges választ megtalál Q-hoz az elérhető forrásokból.

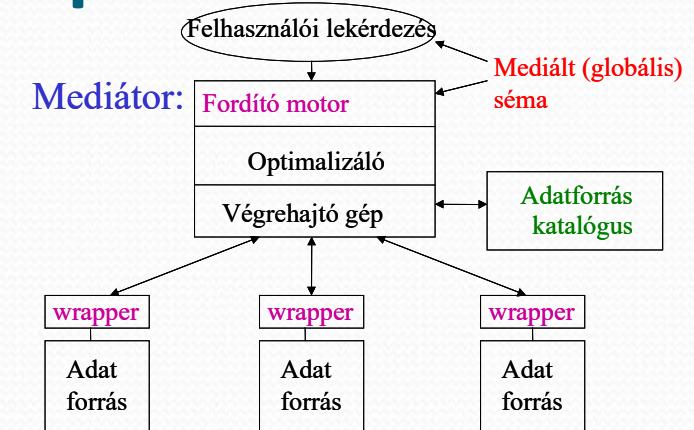
Fordítási/átfogalmazási probléma

- **Adott:**

- Egy Q lekérdezés a mediátor sémára vonatkozóan
- Adat források leírása

- **Létrehozandó:**

- Egy Q' lekérdezés az adat forrásokra vonatkozóan, amely:
 - Q' csak *helyes válaszokat* ad a Q lekérdezéshez és
 - Q' minden lehetséges választ megtalál Q-hoz az elérhető forrásokból.

Forrás és felhasználói sémák reláció leírásának megközelítései

- Globális mediált sémák(*Global-as-view, GAV*):
 - a mediált séma kifejezése a forrásokra vonatkozó nézetek relációjaként
- Lokális mediált sémák (*Local-as-view, LAV*):
 - forrás relációk kifejezése a mediált sémákon értelmezett relációkkal

GAV

VS.

LAV

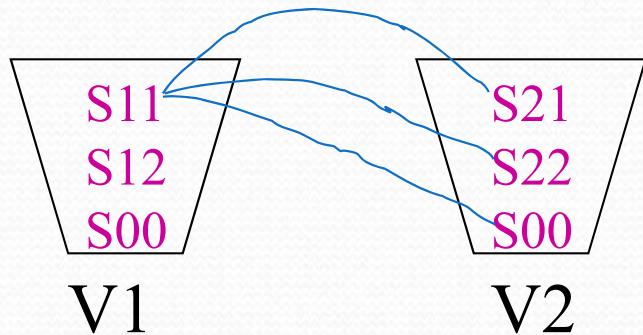
- Nem moduláris
 - Források hozzáadása módosítja a meglévő mediált séma definícióját
- Nehézkes lehet veszteségmentes mediátort készíteni.
- Lekérdezés átalakítás egyszerű
 - Nézetek kibontását jelenti (*polinomiális*)
 - Hierarchikus mediátor sémák létrehozása lehetséges
- Hatékony, ha
 - Kis számú, ritkán változó adatforrás van
 - Feladat teljesen ismert a mediátor tervezésekor (pl. vállalati adatintegráció)
 - Garlic, TSIMMIS, HERMES

- Moduláris—új forrás hozzáadása egyszerű
- Igen rugalmas – a lekérdező nyelv közvetlenül alkalmazható a források leírására
- Lekérdezés átalakítás bonyolult
 - Válaszokat a nézeteken keresztül kell előállítani (nem minden megoldható)
- Hatékony, ha
 - Sok, kevéssé korrelált forrás
 - Források dinamikus hozzáadása és törlése
 - **Information Manifold, InfoMaster, Emerac, Havasu**

Átalakítási algoritmusok

$Q(.) :- V1() \& V2()$

Veder algoritmus

- Veder algoritmus
 - Vedrek kombinációjából előállított terv
 - Utána tartalmazási ellenőrzés

$S11() :- V1()$ $S12() :- V1()$
 $S21() :- V2()$ $S22() :- V2()$
 $S00() :- V1(), V2()$

Inverz szabályok

$Q(.) :- V1() \& V2()$
 $V1() :- S11()$
 $V1() :- S12()$
 $V1() :- S00()$
 $V2() :- S21()$
 $V2() :- S22()$
 $V2() :- S00()$

- Inverz szabályok
 - Rész lekérdezések tervezés

[Levy]

P_1 contains P_2 if
 $P_2 \sqsubseteq P_1$

[Duschka]

Kitérő: Datalog

Deduktív adatbázisok

- **Alap gondolat:** relációk egy része az adatbázisban tárolt (extensional), más része a logikában (intensional).
- Relációkat predikátumokkal írjuk le.
- Relációk közti összefüggéseket datalog szabályokkal írjuk le
 - (Horn klózok, függvényszimbólumok nélkül)
 - Lekérdezések megfelelnek egy datalog programnak

Datalog

- Csak egy másik lekérdező nyelv
- Tiszta elméleti alapok
- Közelebb a logikai megközelítéshez
- Könnyen elemezhető
- Relációs algebrában nem támogatott elemek (rekurzió).
- Nincs group by, order, bags, aggregate.

Predikátumok és atomok

- Relációkat predikátumokkal reprezentálunk
- n-eseket atomokkal írunk le.

Purchase(“joe”, “bob”, “Nike Town”, “Nike Air”)

- Aritmetikai feltételek atomokkal:

$$X < 100, \quad X+Y+5 > Z/2$$

- Negált atomok:

NOT Product(“Brooklyn Bridge”, \$100, “Microsoft”)

Datalog szabályok és lekérdezések

Datalog szabályok alakja:

head :- atom1, atom2,, atom,...

Példa:

PerformingComp(name) :- Company(name,sp,c), sp > \$50

AmericanProduct(prod) :-

Product(prod,pr,cat,mak), Company(mak, sp, "USA")

Minden a lekérdezés fejében szereplő változónak meg kell jelennie a lekérdezés törzsében egy relációban.

Egy szabály egy select-from-where lekérdezést ír le.

Datalog szabályok értelmezése

AmericanProduct(prod) :-

 Product(prod,pr,cat,mak), Company(mak, sp, "USA")

Minden a lekérdezés törzsében szereplő hozzárendelést az adatbázisban található elemeknek feleltetünk meg.

Ha egy a törzsben szereplő atomnak van megfelelő elem az adatbázisban

Akkor

a fejben megjelenő n-es az eredmény.

Példa

```
CREATE VIEW Seattle-view AS  
    SELECT buyer, seller, product, store  
    FROM Person, Purchase  
    WHERE Person.city = "Seattle" AND  
          Person.per-name =  
          Purchase.buyer
```

SeattleView(buyer,seller,product,store) :-

Person(buyer, "Seattle", phone),
Purchase(buyer, seller, product, store).

Példa (negáció, unió)

SeattleView(buyer,seller,product,store) :-

Person(buyer, "Seattle", phone),

Purchase(buyer, seller, product, store)

not Purchase(buyer, seller, product, "The Bon")

Q5(buyer) :- Purchase(buyer, "Joe", prod, store)

Q5(buyer) :- Purchase(buyer, seller, store, prod),

Product(prod, price, cat, maker)

Company(maker, sp, country),

sp > 50.

Biztonságos szabályok

Minden a fej részben található változónak meg kell jelenni egy nem negált relációban a szabály törzsében .

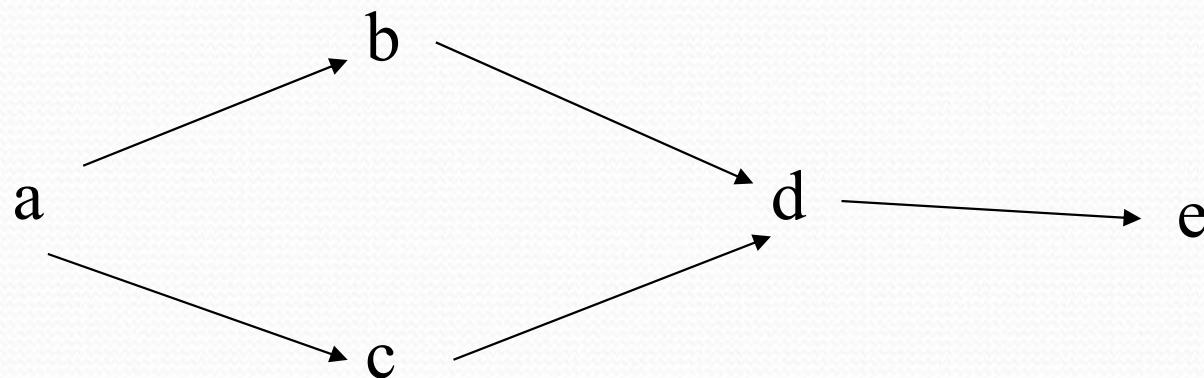
$Q(X,Y,Z) :- R1(X,Y) \& X < Z$ *nem biztonságos*

$Q(X,Y,Z) :- R1(X,Y) \And \text{NOT } R2(X,Y,Z)$

Tranzitív lezárás

Reprezentálunk egy gráfot éleivel: $Edge(X, Y)$:

$Edge(a,b), Edge(a,c), Edge(b,d), Edge(c,d), Edge(d,e)$

Írunk lekérdezést:

Keressük az a-ból elérhető csúcsokat.

Datalog megoldás

Rekurzív lekérdezés:

$Path(X, Y) \ :- \ Edge(X, Y)$

$Path(X, Y) \ :- \ Path(X, Z), \ Path(Z, Y).$

.

Rekurzív lekérdezés kiértékelése

$Path(X, Y) :- Edge(X, Y)$

$Path(X, Y) :- Path(X, Z), Path(Z, Y).$

Szemantika: kiértékelni a szabályokat egy fix pontig:

Iteration #0: Edge: $\{(a,b), (a,c), (b,d), (c,d), (d,e)\}$

Path: $\{\}$

Iteration #1: Path: $\{(a,b), (a,c), (b,d), (c,d), (d,e)\}$

Iteration #2: Path kiegészíthető új kettesekkel:

$(a,d), (b,e), (c,e)$

Iteration #3: Path további kettessel egészíthető ki:

(a,e)

Iteration #4: Nincs változás-> Leállás.

Iterációk száma függ az adatoktól!

Lokális mediált nézetek átalakítása

- Adott nézetek egy halmaza V_1, \dots, V_n , és egy Q lekérdezés.
Megválaszolható-e a Q lekérdezés a V_1, \dots, V_n nézetek felhasználásával?
 - A lekérdezéseket materializált nézeteken futtatjuk végül!
- Megközelítések
 - Veder algoritmus (Bucket algorithm [Levy; 96])
 - Inverz szabályok algoritmusa [Duschka, 99]
 - Hibrid algoritmusok
 - SV-Bucket [2001], MiniCon [2001]

Maximális tartalmazás

- Lekérdezési tervnek helyesnek és teljesnek kell lennie
 - Helyes akkor, ha az új tervet tartalmazza az eredeti lekérdezés
(Például minden n-es válasz az eredeti lekérdezésben is megtalálható)
 - Teljesség?
 - Eredeti adatbázis megközelítés teljességre törekszik
 - Itt a megközelítés: maximális tartalmazás!

P **tartalmazza** Q if $P \vdash Q$
(exponenciális algoritmusok,
még konjunktív lekérdezésekre is.)

Tartalmazás (lekérdezések)

- Legyen $Q_1(\cdot) :- B_1(\cdot)$ $Q_2(\cdot) :- B_2(\cdot)$
- $Q_1 \subseteq Q_2$ ("tartalmaz") ha a Q_1 -re kapott válasz részhalmaza a Q_2 -re kapott válasznak
 - Igaz, ha $f\in B_1(x) \models B_2(x)$
- Ha adott egy Q lekérdezés, és egy Q_1 , válasz lekérdezési terv, akkor:
 - Q_1 helyes lekérdezési terv ha Q_1 -t tartalmazza Q
 - Q_1 teles lekérdezési terv, ha Q -t tartalmazza Q_1
 - Q_1 egy maximálisan tartalmazó lekérdezési terv, ha nem létezik olyan Q_2 amelyik helyes és olyan, hogy Q_1 -t tartalmazza Q_2

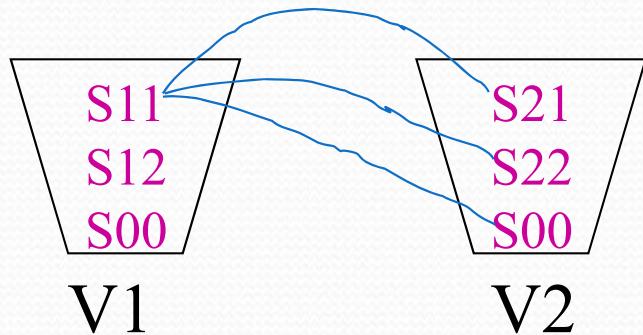
Tartalmazás ellenőrzése

- Tekintsünk két lekérdezést: $Q_1(\cdot) :- B_1(\cdot)$ $Q_2(\cdot) :- B_2(\cdot)$
 - $Q_1 \subseteq Q_2$ („tartalmazó”, “contained in”) ha Q_1 lekérdezésre kapott minden válasz (n -es) részhalmaza Q_2 -nek
 - A tartalmazás áll, ha $B_1(x) |= B_2(x)$
 - (de a vonzat reláció helyessége általánosságba nem eldönthető...)
 - Konjunktív lekérdezések (select/project/join lekérdezések, kényszerek nélkül) ellenőrzését az egyes kifejezések közötti leképezések megadhatóságával ellenőrizzük (exponenciális időigényű algoritmus)
 - m legyen egy (tartalmazási) leképezés $\text{Vars}(Q_2)$ változókról $\text{Vars}(Q_1)$ változókra, ha
 - m leképezi Q_2 törzsében (feltétel részében) található minden részcélját egy Q_1 törzsében található részcélra
 - m leképezi Q_2 fej részét (kvetkezmény részét) Q_1 fej részére
- Eg: $Q_1(x,y) :- R(x), S(y), T(x,y)$ $Q_2(u,v) :- R(u), S(v)$
- Kapcsolódó leképezés: [u/x ; v/y]

Átalakítási algoritmusok

$Q(.) :- V1() \& V2()$

Veder algoritmus

- Veder algoritmus
 - Vedrek kombinációjából előállított terv
 - Utána tartalmazási ellenőrzés

$S11() :- V1()$ $S12() :- V1()$
 $S21() :- V2()$ $S22() :- V2()$
 $S00() :- V1(), V2()$

Inverz szabályok

$Q(.) :- V1() \& V2()$

$V1() :- S11()$

$V1() :- S12()$

$V1() :- S00()$

$V2() :- S21()$

$V2() :- S22()$

$V2() :- S00()$

- Inverz szabályok
 - Rész lekérdezések tervezés

[Levy]

P_1 contains P_2 if
 $P_2 \sqsubseteq P_1$

[Duschka]

Inverz szabályok módszere – példa

Mediált (saját) nézetek:

Önlab(hallgató, tanszék), Tárgyfelvétel(hallgató, kurzus).

S1 távoli adatforrás, amelyet nézettelként definiálunk a mi mediált nézeteink felett:

S1(tanszék, kurzus) :- Önlab(hallgató,tanszék), Tárgyfelvétel(hallgató, kurzus)

Létrehozzunk egy inverz szabályt a nézet minden egyes konjunktjára:

Önlab(fi(T, kurzus) , tanszék) :- S1(tanszék, K)

Tárgyfelvétel(fi(tanszék, K) , kurzus) :- S1(T, kurzus)

(Minden egyes) Z ismeretlenhez, amely több kifejezésben is szerepel, hozunk létre egy funkcionális kifejezést: pl. fi(tanszék, hallgató)

Inverz szabályok módszere – példa

Mediált (saját) nézetek:

Önlab(hallgató, tanszék), Tárgyfelvétel(hallgató, kurzus).

S1 távoli adatforrás, amelyet nézettelként definiálunk a mi mediált nézeteink felett:

S1(tanszék, kurzus) :- Önlab(hallgató,tanszék), Tárgyfelvétel(hallgató, kurzus)

Létrehozzunk egy inverz szabályt a nézet minden egyes konjunktjára:

Önlab(fi(X, kurzus) ,tanszék) :- S1(tanszék, X)

Tárgyfelvétel(fi(tanszék, Y) , kurzus) :- S1(Y, kurzus)

Lekérdezés: q(tanszék) :- Önlab(H,tanszék), Tárgyfelvétel(H, „Adatbázisok”)

S1 tartalmazza a következő ketteseket:

< (TMIT, „Adatbázisok”), (MIT, „Adatbázisok”), (MIT, „Mesterséges intelligencia”)

Inverz szabályok módszere – példa

Önlab(**fi(X, kurzus)** ,tanszék) :- S1(tanszék, **X**)

Tárgyfelvétel(**fi(tanszék, Y)** , kurzus) :- S1(**Y**, kurzus)

Lekérdezés: q(tanszék) :- Önlab(H,tanszék), Tárgyfelvétel(H, „Adatbázisok”)

S1 tartalmazza a következő ketteseket:

< (TMIT, „Adatbázsiok”), (MIT, „Adatbázisok”), (MIT, „Mesterséges intelligencia”)

Eredmény:

Tárgyfelvétel: <(fi(TMIT, "Adatbázisok"), „Adatbázisok”),
(fi(MIT,"Adatbázisok"), "Adatbázisok"),
(fi(MIT,"Mesterséges intelligencia"),"Mesterséges intelligencia") >

Önlab: < (fi(TMIT, "Adatbázisok"), TMIT),
(fi(MIT,"Adatbázisok"), MIT),
(fi(MIT,"Mesterséges intelligencia"), MIT) >

Válasz: TMIT, MIT

Forrás elérés korlátok

- A források nem feltétlenül relációs adatbázisok
 - Jogosultsági korlátok
 - Korlátos elérési minták
 - (Pl. telefonkönyv lekérdezése)
 - Korlátos kiszolgáló erőforrás
 - (Csak attribútumokon értelmezett szűrésen keresztül érhetőek el adatok.)
- Elérési korlátozások modellezhetők:
 - b: kötelezően megadandó keresési attribútum
 - f: szabadon elérhető attribútum

Elérési korlátok – rekurzív algoritmusok

Create Source S_1 as

```
SELECT *  
from Hivatkozások  
adott cikkhez
```

$S1^{bf}(p_1, p_2) :- \text{Hivatkozások}(p_1, p_2)$

$S2(p) :- \text{Asu-C}(p)$

$S3^b(p) :- \text{DíjC}(p)$

Create Source S_2 as

```
SELECT cikk  
from ASU-Cikkek
```

$Q(p) :- \text{DíjC}(p)$

$\text{Díjc}(p) :- \text{ÖsszC}(p), S3^b(p)$

Create Source S_3 as

```
SELECT cikk  
from DíjazottCikkek  
adott cikkhez
```

$\text{Asu-C}(p) :- S2(p)$

$\text{Hivatkozások}(p_1, p_2) :- \text{ÖsszC}(p_1), S1^{bf}(p_1, p_2)$

Query: SELECT * from
DijazottCikkek

$\text{ÖsszC}(p) :- S2(p)$

$\text{ÖsszC}(p) :- \text{ÖsszC}(p_1), S1(p_1, p)$

Veder algoritmus

- A Q lekérdezés minden részcélját lefedjük releváns nézetekkel
- Készítünk egy listát (veder) azokból a nézetekből, amelyek adhatnak eredményt az adott részcélhoz
- Megvizsgáljuk a vedrekben listázott nézetek kombinációját
- Nem feltétlenül minden kombináció megfelelő
- Megtartjuk a megfelelő nézetek kombinációit és minimalizáljuk a megoldást
- Elhagyjuk a redundánsokat
- A megoldás a megmaradó lekérdezések uniója

Veder algoritmus példa

Mediált (saját) nézetek:

$\text{reg}(\text{Std}, \text{Crs}, \text{Qtr})$, $\text{course}(\text{Crs}, \text{Title})$, $\text{teaches}(\text{Prof}, \text{Crs}, \text{Qtr})$

S_1, S_2, S_3, S_4 távoli adatforrások, amelyeket nézettelként definiálunk a mi mediált nézeteink felett:

$S_1(\text{Std}, \text{Crs}, \text{Qtr}, \text{Title}) :- \text{reg}(\text{Std}, \text{Crs}, \text{Qtr}), \text{course}(\text{Crs}, \text{Title}),$
 $\text{Crs} \geq 500, \text{Qtr} \geq \text{Aut98}$

$S_2(\text{Std}, \text{Prof}, \text{Crs}, \text{Qtr}) :- \text{reg}(\text{Std}, \text{Crs}, \text{Qtr}), \text{teaches}(\text{Prof}, \text{Crs}, \text{Qtr})$

$S_3(\text{Std}, \text{Crs}) :- \text{reg}(\text{Std}, \text{Crs}, \text{Qtr}), \text{Qtr} \leq \text{Aut94}$

$S_4(\text{Prof}, \text{Crs}, \text{Title}, \text{Qtr}) :- \text{reg}(\text{Std}, \text{Crs}, \text{Qtr}), \text{course}(\text{Crs}, \text{Title}),$
 $\text{teaches}(\text{Prof}, \text{Crs}, \text{Qtr}), \text{Qtr} \leq \text{Aut97}$

$q(S, C, P) :- \text{teaches}(P, C, Q), \text{reg}(S, C, Q), \text{course}(C, T),$
 $C \geq 300, Q \geq \text{Aut95}$

1. lépés: minden részcélhoz összegyűjtjük a releváns nézeteket

Veder algoritmus példa

S₁(Std,Crs,Qtr,Title) :- reg(Std,Crs,Qtr), course(Crs,Title),
Crs \geq 500, Qtr \geq Aut98

S₂(Std,Prof,Crs,Qtr) :- reg(Std,Crs,Qtr), teaches(Prof,Crs,Qtr)

S₃(Std,Crs) :- reg(Std,Crs,Qtr), Qtr \leq Aut94

S₄(Prof,Crs,Title,Qtr) :- reg(Std,Crs,Qtr), course(Crs,Title),
teaches(Prof,Crs,Qtr), Qtr \leq Aut97

q(S,C,P) :- teaches(P,C,Q), reg(S,C,Q), course(C,T),
C \geq 300, Q \geq Aut95

P \rightarrow Prof, C \rightarrow Crs, Q \rightarrow Qtr

Buckets

teaches	reg	course
S2		
S4		

Megjegyzés: Itt az aritmetikai predikátumok nem okoznak problémát

Veder algoritmus példa

S₁(Std,Crs,Qtr,Title) :- **reg**(Std,Crs,Qtr), course(Crs,Title),
Crs \geq 500, Qtr \geq Aut98

S₂(Std,Prof,Crs,Qtr) :- **reg**(Std,Crs,Qtr), teaches(Prof,Crs,Qtr)

S₃(Std,Crs) :- **reg**(Std,Crs,Qtr), Qtr \leq Aut94

S₄(Prof,Crs,Title,Qtr) :- **reg**(Std,Crs,Qtr), course(Crs,Title),
teaches(Prof,Crs,Qtr), Qtr \leq Aut97

q(S,C,P) :- teaches(P,C,Q), **reg**(S,C,Q), course(C,T),
C \geq 300, Q \geq Aut95

S \rightarrow Std, **C** \rightarrow Crs, **Q** \rightarrow Qtr

Megjegyzés: S₃ nem ad megoldást, az aritmetikai predikátumok nem kielégíthetőek

S₄ nem ad megoldást: S nem szerepel a S₄ kimenetében

Buckets

teaches	reg	course
S ₂	S ₁	
S ₄	S ₂	

Veder algoritmus példa

S₁(Std,Crs,Qtr,Title) :- reg(Std,Crs,Qtr), course(Crs,Title),
Crs \geq 500, Qtr \geq Aut98

S₂(Std,Prof,Crs,Qtr) :- reg(Std,Crs,Qtr), teaches(Prof,Crs,Qtr)

S₃(Std,Crs) :- reg(Std,Crs,Qtr), Qtr \leq Aut94

S₄(Prof,Crs,Title,Qtr) :- reg(Std,Crs,Qtr), course(Crs,Title),
teaches(Prof,Crs,Qtr), Qtr \leq Aut97

q(S,C,P) :- teaches(P,C,Q), reg(S,C,Q), course(C,T),
C \geq 300, Q \geq Aut95

C \rightarrow Crs, T \rightarrow Title

Buckets

teaches	reg	course
S ₂	S ₁	S ₁
S ₄	S ₂	S ₄

Veder algoritmus példa

2. lépés:

- Nézetek összes kombinációját figyelembe kell venni, minden vederből egy elemet véve
- Aritmetikai predikátumok ellenőrzése a kombinációra
 - Például két nézet lehet átfedő vagy inkonzisztens
- Eredmény átírás= a megmaradók uniója

Lekérdezés átírás1:

teaches	reg	course
S2	S1	S1
S4	S2	S4

q1(S,C,P) :- S2(S',P,C,Q), S1(S,C,Q,T'), S1(S'',C,Q',T)

- Nincs probléma az aritmetikai predikátumokkal(nincs a S2-ben)
- Minimális-e a megoldás

Veder algoritmus példa

Átírás kibontása 1:

$q1'(S,C,P) :- r(S',C,Q), t(P,C,Q), r(S,C,Q), c(C,T'), r(S'',C,Q'), c(C,T), C \geq 500, Q \geq \text{Aut98}, C \geq 500, Q' \geq \text{Aut98}$

- Fekete r-ek leképezhetőek a zöld r-ekre:

$S' \rightarrow S, S'' \rightarrow S, Q' \rightarrow Q$

- Fekete c leképezhető a zöld c-re:

leképezés kibővíthető: $T \rightarrow T'$

Minimális kibontása az átírásnak 1:

$q1m'(S,C,P) :- t(P,C,Q), r(S,C,Q), c(C,T'), C \geq 500, Q \geq \text{Aut98}$

Minimális átírás 1:

$q1m(S,C,P) :- S2(S',P,C,Q), S1(S,C,Q,T')$

Veder algoritmus példa

Lekérdezés átírás 2:

teaches	reg	course
S2	S1	S1
S4	S2	S4

$q2(S, C, P) :- S2(S', P, C, Q), S1(S, C, Q, T'), S4(P', C, T, Q')$

$q2'(S, C, P) :- r(S', C, Q), t(P, C, Q), r(S, C, Q),$
 $r(S, C, Q), c(C, T'), C \geq 500, Q \geq \text{Aut98},$
 $r(S'', C, Q'), c(C, T), t(P', C, Q'), Q' \leq \text{Aut97}$

- A kombináció nem kielégíthető: Nézzük meg **S1** és **S4** kombinációját

Lekérdezés átírás 3:

teaches	reg	course
S2	S1	S1
S4	S2	S4

$q3(S, C, P) :- S2(S', P, C, Q), S2(S, P', C, Q), S4(P'', C, T, Q')$

Veder algoritmus példa

Lekérdezés átírás kibontása 3:

$q3'(S,C,P) :- r(S',C,Q), t(P,C,Q), r(S,C,Q), t(P',C,Q), r(S'',C,Q'), c(C,T), t(P'',C,Q'), Q' \leq \text{Aut97}$

- A zöld részcélok lefedhetőek a feketékkel a következő megfeleltetésekkel: $S' \rightarrow S$, $S'' \rightarrow S$, $P' \rightarrow P$, $P'' \rightarrow P$, $Q' \rightarrow Q$

Minimális átírás3:

$q3m(S,C,P) :- S2(S,P,C,Q), S4(P,C,T,Q)$

Tehát két átírás maradt.

Maximális tartalmazó átírás:

$$q' = q1m \cup q3m$$

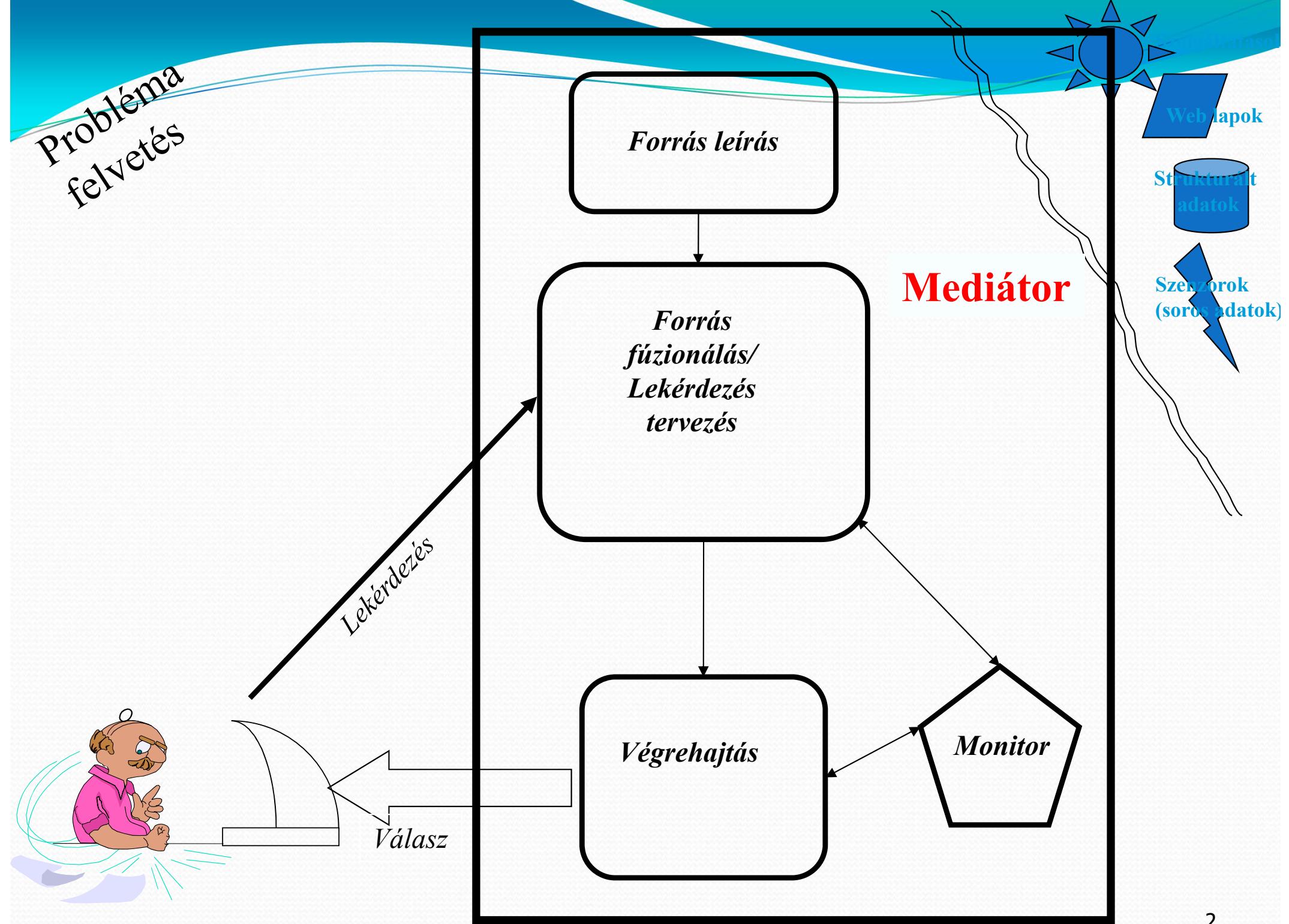
Integrációs és ellenőrzési technikák
VIMIAC04, 2021. tavasz

Információ integráció (Szemantikus Web megközelítés a másik irányból)

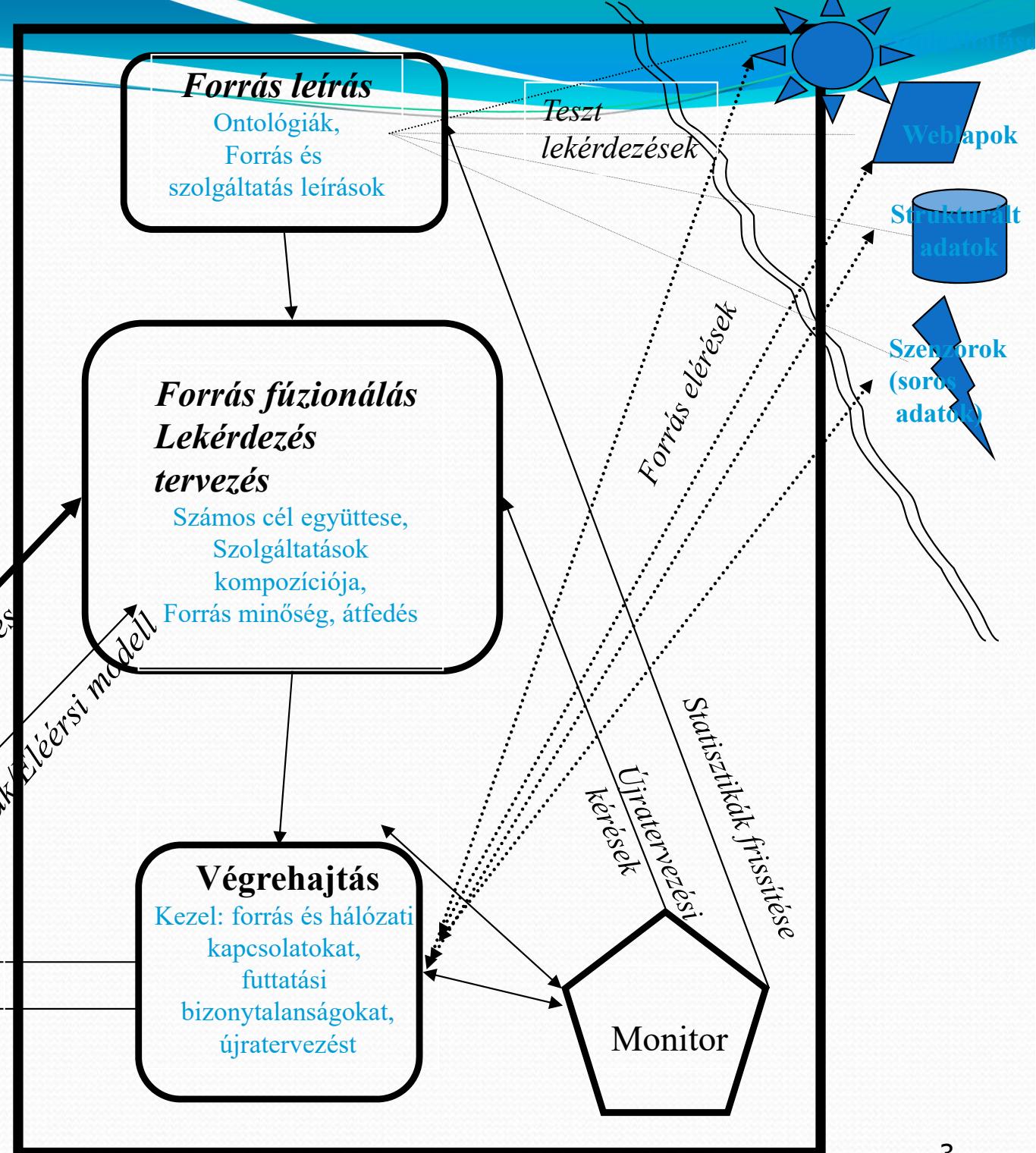
5. Előadás

Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék

Probléma felvetés

- Felhasználói lekérdezések megfogalmazása a mediált sémán.
- Adatok tárolva *lokális sémában*.
- A tárolt információ (tartalom) ismerete alapján megfogalmazható a leképezés a sémák között.
- A mediátor alkalmazza a leképezést a felhasználói kérdés lefordítására a forrás lekérdezésekre.

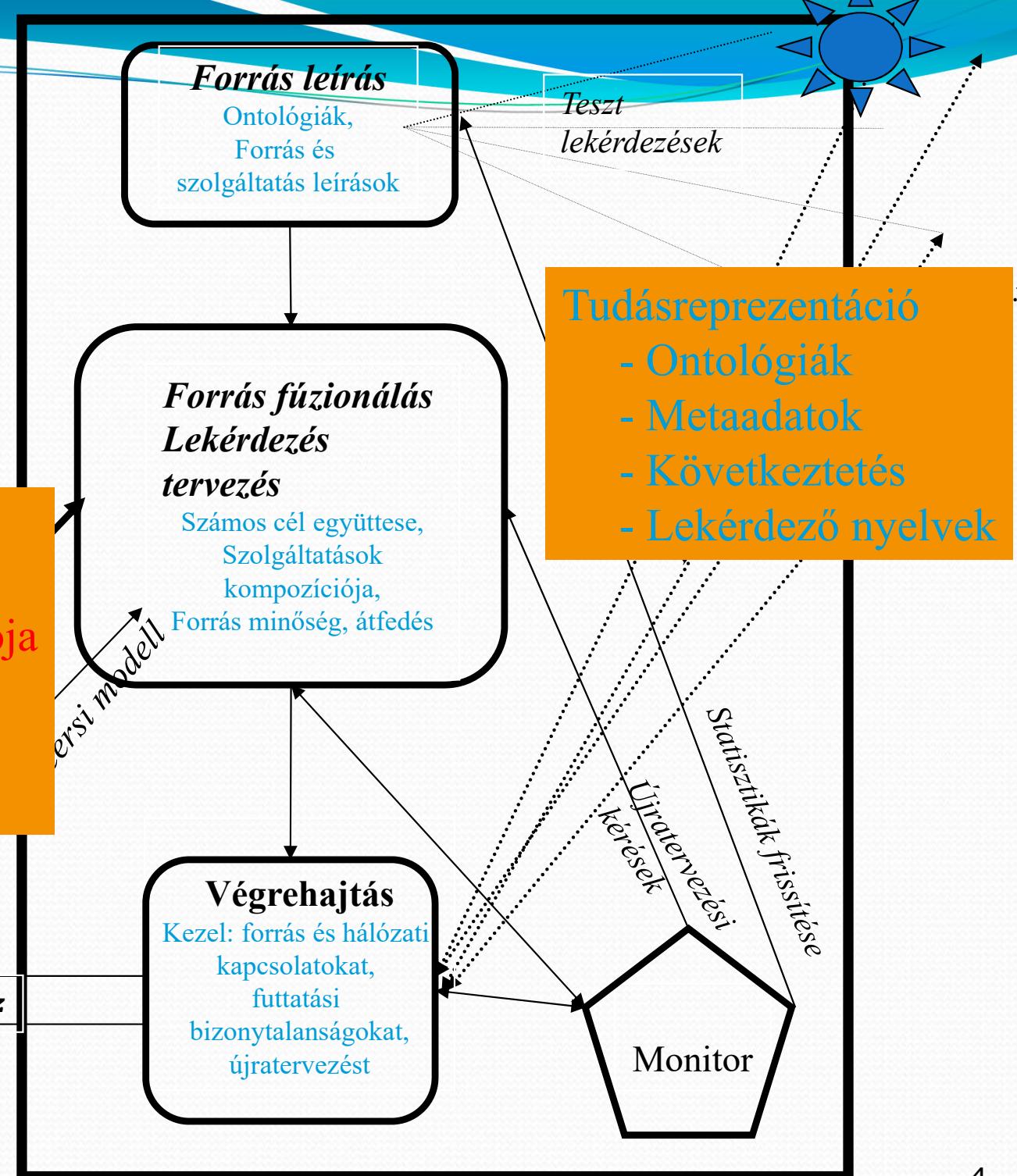
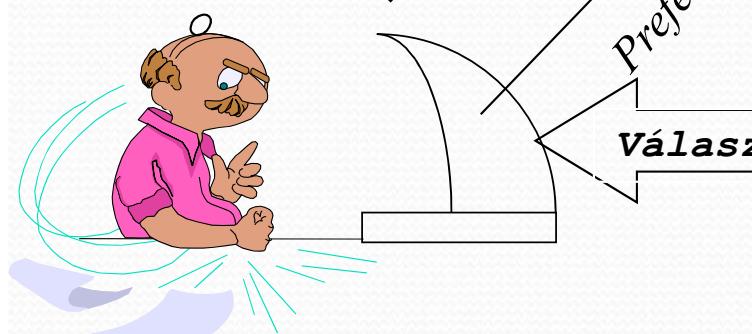
Hol az MI szerepe?

Tanulás/bányászás

- Forrás felkutatás
- Forrás statisztikák
- Wrapper tanulás

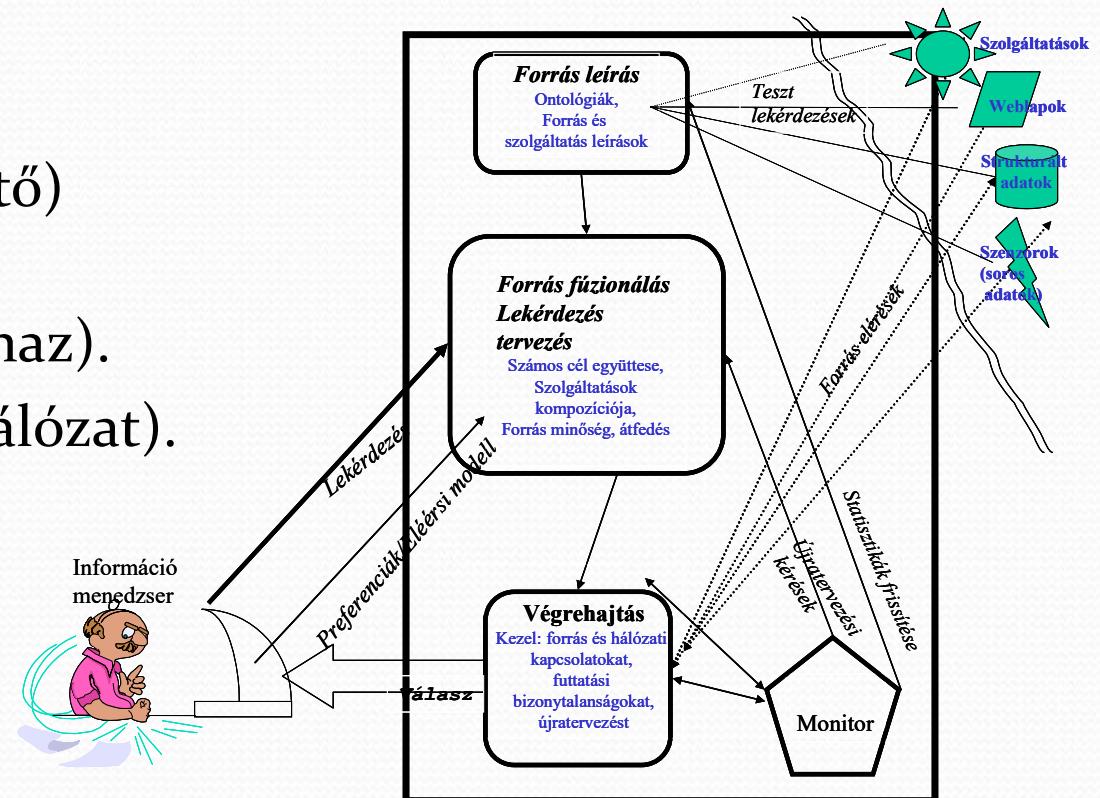
Automata tervezés

- Nyelvek tervezése
- Szolgáltatások kompozíciója
- Reaktív tervezés/
terv monitorozás

Forrás leírások

- minden meta-adat információt tartalmaz a forrásokkal kapcsolatban:
 - Forrás tartalom logikai leírása (könyvek, új autók).
 - Forrás képességek (pl. SQL lekérdezés feltehető)
 - Forrás teljesség (pl. *minden* könyvet tartalmaz).
 - Fizikai jellemzők (forrás, hálózat).
 - Statisztikák az adatokról
 - Tükör források
 - Frissítési frekvencia.

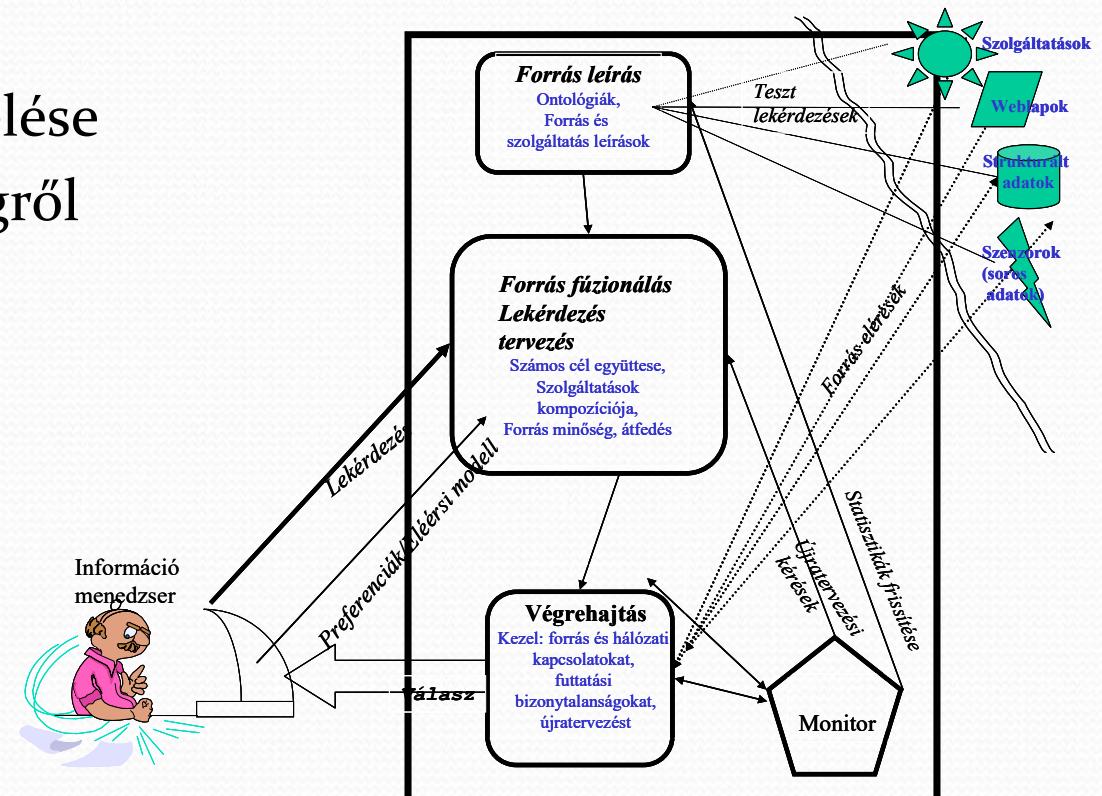

Forrás elérések

- Hogyan kapunk n-eseket
 - Számos forrás strukturálatlan adatokat tartalmaz
 - Bizonyos források inherensen strukturáltalanok, mások természetes nyelvi köntösben vannak
 - Vissza kell csomagolni az adatokat
 - Wrapper építés/információ kinyerés

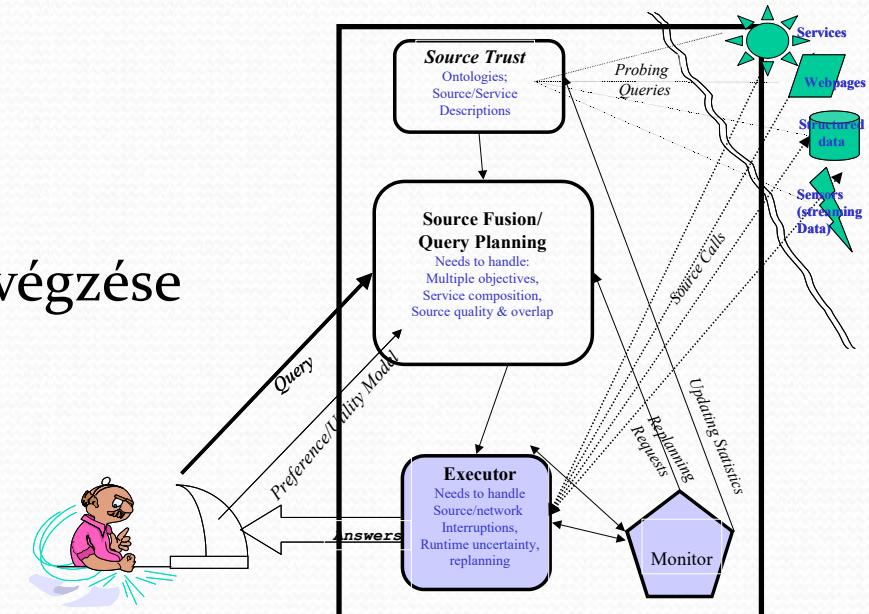
Forrás fúzió/ lekérdezés tervezés

- Feldolgozza a felhasználói lekérdezést és előállítja a végrehajtási tervet:
 - Költség és hatékonyság közti optimalizáció
 - Forrás elérési korlátok kezelése
 - Információ a forrásminőségről

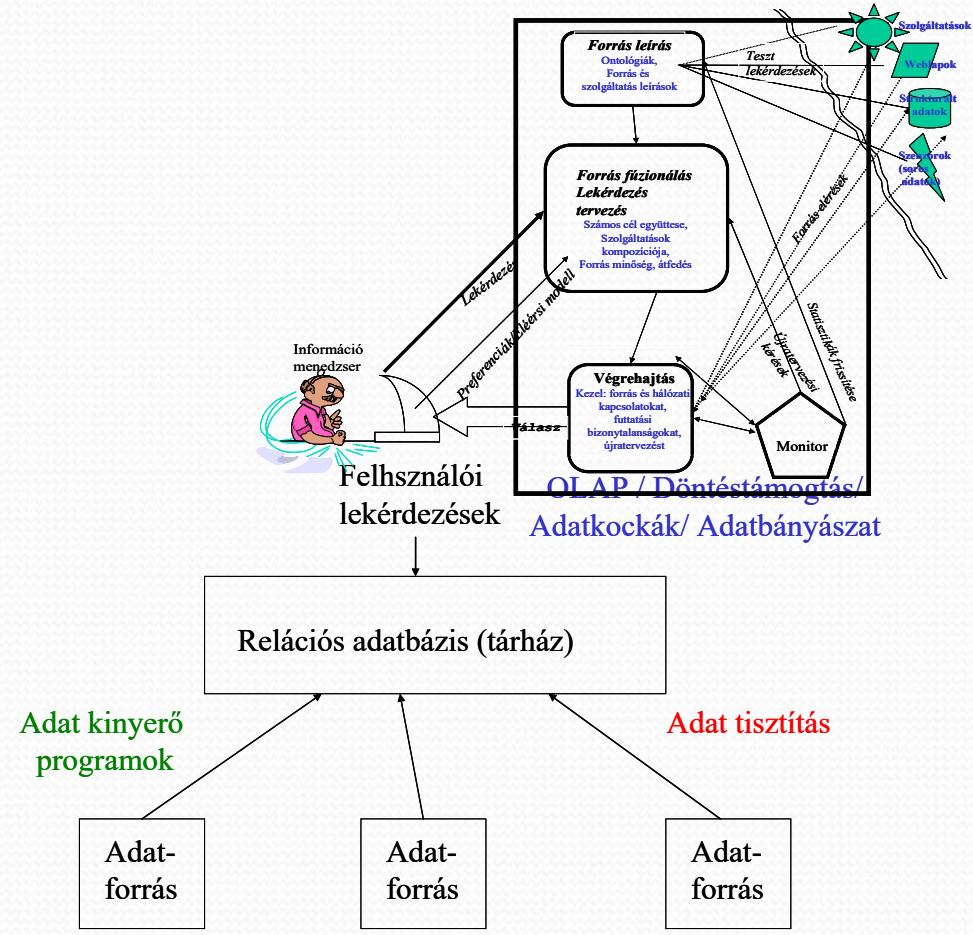
Monitoring / Végrehajtás

- Lekérdezési terv alapján elvégzi az adatok begyűjtését a forrásokból:
 - Forrás késleltetések kezelése
 - Hálózati, tranzíens kimaradások
 - Forrás elérési korlátok
 - Szükséges lehet újratervezések elvégzése
- Méretezés, tervezés:
 - Hány forrást kell elérni?
 - Mennyire autonómok ezek?
 - Van ismeretünk a forrásokról?
 - Strukturáltak az adatok?
 - Csak lekérdezés lehetséges vagy módosítás is?
 - Követelmények: pontosság, teljesség, teljesítmény, inkonzisztenciák kezelése
 - Zárt vagy nyílt világ feltételezés?

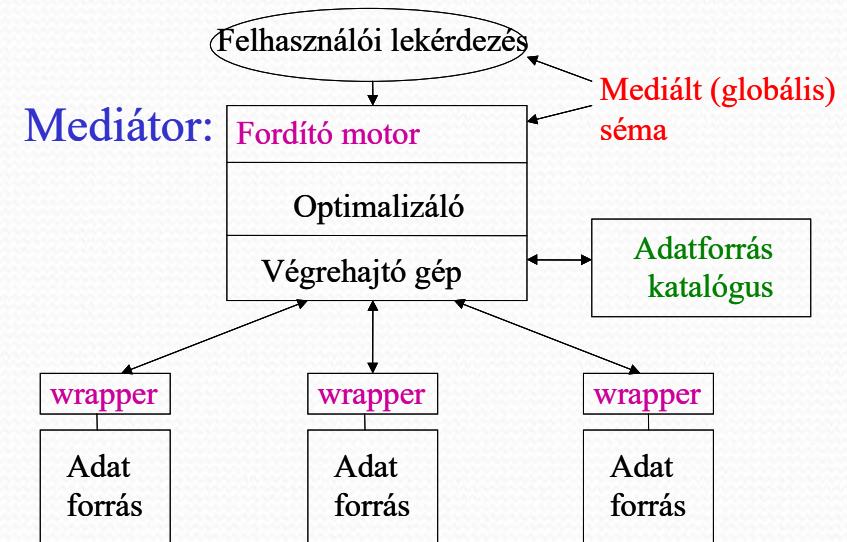
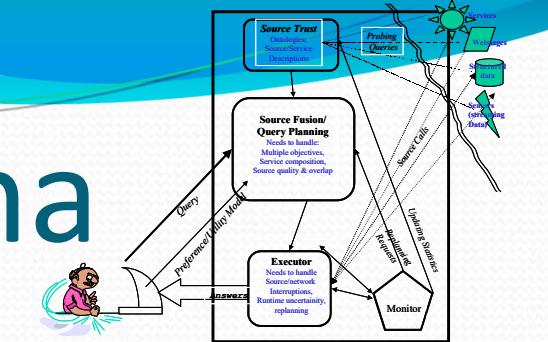
Kis forrás szám melletti integráció

- **Általában ad-hoc programozás:** speciális eset megvalósítása minden esetre, sok konzultáció.
- **Adattárházak:** minden adat periódikus feltöltése az adattárházba.
 - 6-18 hónap bevezetési idő
 - Operációs és döntéstámogatási RDBMS elválasztás. (nem csak adatintegrációra megoldás).
 - Teljesítmény jó,
 - adat lehet, hogy nem friss;
 - Rendszeres adattisztítás szükséges.

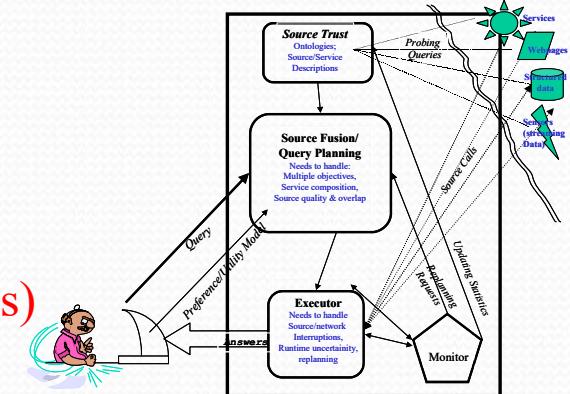
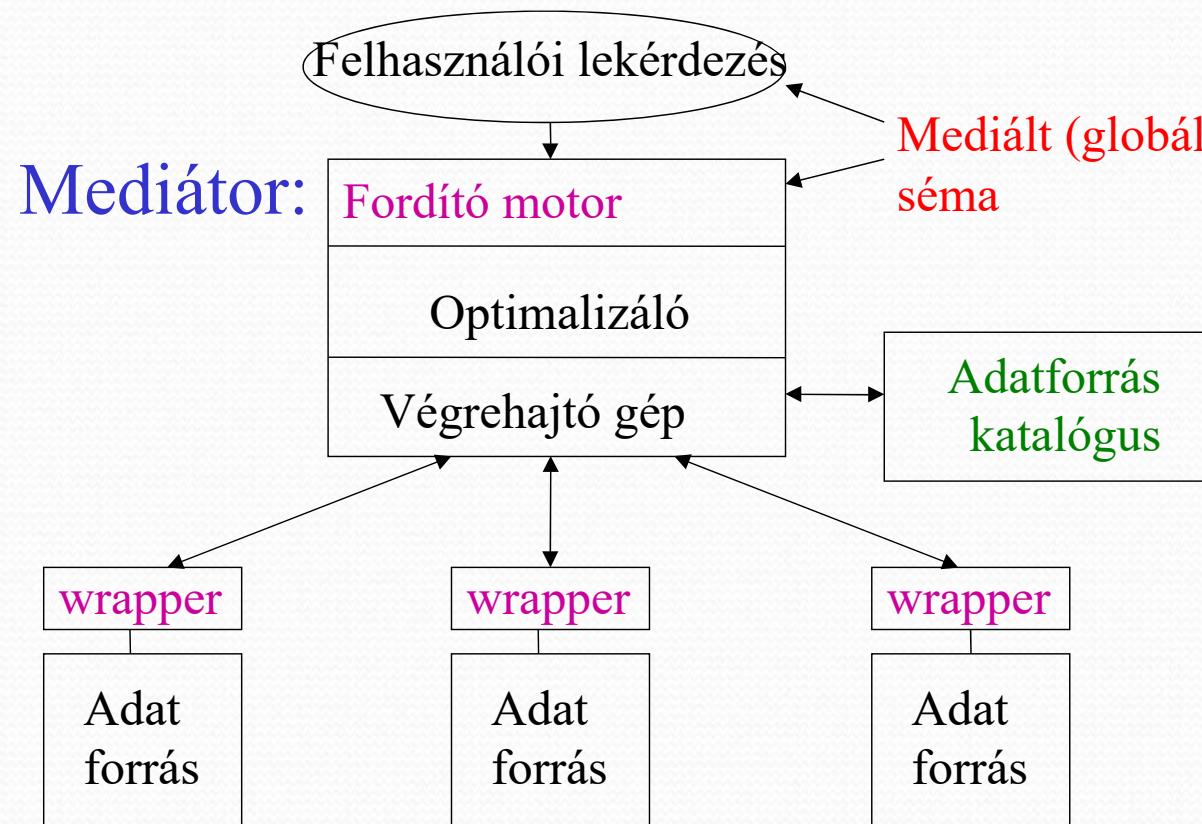
Virtuális integrációs séma

- Adatok a forrásokban maradnak
- Lekérdezés végrehajtásakor:
 - Releváns források meghatározása
 - Lekérdezés szétválasztása forrásokra vonatkozó lekérdezésekre.
 - Válaszok begyűjtése a forrásokból, és megfelelő kombinálása a válasz előállításához.
- Friss adatok
- A megoldás skálázható

Garlic [IBM], Hermes[UMD]; Tsimmis, InfoMaster[Stanford]; DISCO[INRIA]; Information Manifold [AT&T]; SIMS/Ariadne[USC]; Emerac/Havasu[ASU]

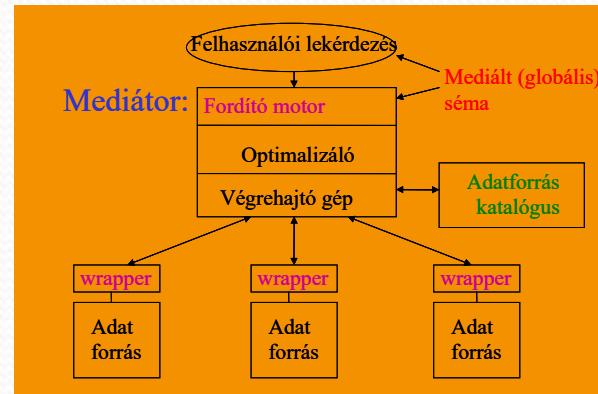
Virtuális integrátor architektúra

Források: relációs adatbázisok, weblapok, szövegek.

Forrás-mediátor relációs sémával szembeni elvárások

- **Kifejező erő:** hasonló adattartalommal rendelkező források megkülönböztetése, irreleváns források felismerése.
- **Egyszerű bővíthetőség:** tegyük könnyűvé források hozzáadását.
- **Fordítás/átalakítás:** felhasználói lekérdezés lefordítása forrásokon értelmezett lekérdezésekre hatékonyan és eredményesen.
- **Veszteségmentesség:** minden lehetséges adatelérés biztosítása

Lekérdezés átalakítás

- **Adott:**
 - Egy Q lekérdezés a mediátor sémára vonatkozóan
 - Adat források leírása
- **Létrehozandó:**
 - Egy Q' lekérdezés az adat forrásokra vonatkozóan, amely:
 - Q' csak helyes válaszokat ad a Q lekérdezéshez és
 - Q' minden lehetséges választ megtalál Q-hoz az elérhető forrásokból.

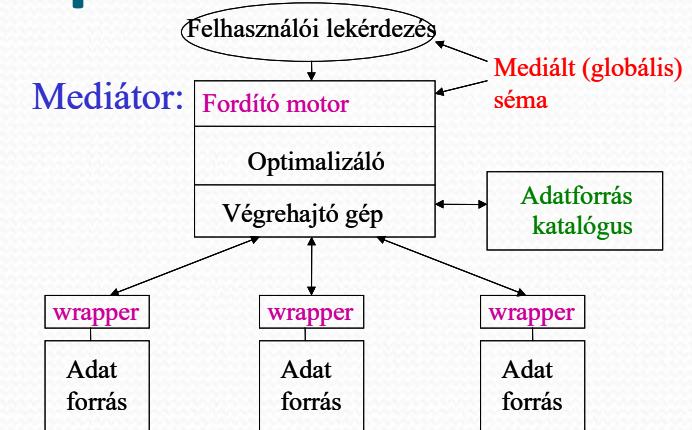
Fordítási/átfogalmazási probléma

- **Adott:**

- Egy Q lekérdezés a mediátor sémára vonatkozóan
- Adat források leírása

- **Létrehozandó:**

- Egy Q' lekérdezés az adat forrásokra vonatkozóan, amely:
 - Q' csak *helyes válaszokat* ad a Q lekérdezéshez és
 - Q' minden lehetséges választ megtalál Q-hoz az elérhető forrásokból.

Forrás és felhasználói sémák reláció leírásának megközelítései

- **Globális mediált sémák (Global-as-view, GAV):** a mediált séma kifejezése a forrásokra vonatkozó nézetek relációjaként
- **Lokális mediált sémák (Local-as-view, LAV):** forrás relációk kifejezése a mediált sémákon értelmezett relációkkal.
- Módszerek kombinációja...?

“Nézet” frissítés

```
CREATE VIEW Seattle-view AS  
  
SELECT buyer, seller, product, store  
FROM Person, Purchase  
WHERE Person.city = "Seattle" AND  
Person.name = Purchase.buyer
```

A nézet felhasználása:

```
SELECT name, store  
FROM Seattle-view, Product  
WHERE Seattle-view.product = Product.name AND  
Product.category = "shoes"
```

Mintapélda

- Hasonlítsuk össze a virtuális mediátor megközelítéseket film/mozi tárgyterületen
- Minta: Mediátor struktúra egy film adatbázishoz
 - Információk szolgáltatása filmekről, illetve mozi programról néhány forrás adatbázis és két mediált nézet felhasználásával

Globális mediált nézet

GAV (Global-As-View)

Mediált/felhasználói séma:

Filmek(cím, rendező, év, típus),
Műsor(mozi, cím, idő).

Mediált séma kifejezése
a forrásokra vonatkozó
nézetek relációjaként.

Create View Filmek AS

select * from S1

[S1(cím, rendező, év, típus)]

union

select * from S2

[S2(cím, rendező, év, típus)]

union

[S3(cím, rendező), S4(cím, év, típus)]

select S3.cím, S3.rendező, S4.év, S4.típus

from S3, S4

where S3.cím=S4.cím

GAV

Mediált/felhasználói séma:

Filmek(cím, rendező, év, típus),
Műsor(mozi, cím, idő).

Create View Filmek AS

select * from S1

[S1(cím, rendező, év, típus)]

union

select * from S2

[S2(cím, rendező, év, típus)]

union

select S3.cím, S3.rendező, S4.év, S4.típus

[S3(cím, rendező), S4(cím, év, típus)]

from S3, S4

where S3.cím=S4.cím

A mediátor séma relációk virtuális nézetek a forrásrelációkon.

Mediált séma kifejezése
a forrásokra vonatkozó
nézetek relációjaként.

GAV: példa 2.

Mediált/felhasználói séma:

Filmek(cím, rendező, év, típus),
Műsor(mozi, cím, idő).

Mediált séma kifejezése
a forrásokra vonatkozó
nézetek relációjaként.

Create View Filmek AS

select * from S1

[S1(cím,rendező,év)]

select cím, rendező, év, NULL
from S1

Null értékek

union

[S2(cím, rendező, típus)]

select cím, rendező, NULL, típus
from S2

GAV: példa 2.

Mediált/felhasználói séma:

Filmek(cím, rendező, év, típus),
Műsor(mozi, cím, idő).

Forrás S4: S4(mozi, típus)

Mediált séma kifejezése
a forrásokra vonatkozó
nézetek relációjaként.

Create View Filmek AS

```
select NULL, NULL, NULL, típus  
from S4
```

Create View Műsor AS

```
select mozi, NULL, NULL  
from S4.
```

*De mit lehetne tenni, ha minket a vígjátékokat játszó
mozik érdekelnének?*

“Veszteséges medáció”

LAV: példa 1

Mediált/felhasználói séma:

Filmek(cím, rendező, év, típus),
Műsor(mozi, cím, idő).

Forrás séma kifejezése
a mediált nézeteken
értelmezett relációkként.

Create Source S1 AS

```
select * from Filmek
```

S1(cím, rendező, év, típus)

Create Source S3 AS

```
select cím, rendező from Filmek
```

S3(cím, rendező)

Create Source S5 AS

```
select cím, rendező, év
```

S5(cím, rendező, év), év >1960

```
from Filmek
```

```
where év > 1960 AND típus=“vígjáték”
```

A források “materializált nézetek”
a mediált sémák felett.

LAV: példa 1

Mediált/felhasználói séma:

Filmek(cím, rendező, év, típus),

Műsor(mozi, cím, idő).

Create Source S4 AS

select mozi, típus

from Filmek m, Műsor s

where m.cím=s.cím

Van remény a vígjátékokat játszó mozik felderítésére!

Forrás séma kifejezése
a mediált nézeteken
értelmezett relációkként.

S4(Mozi,Típus)

GAV vs. LAV

Mediált séma:

Filmek(**cím, rendező, év, típus**),
Műsor(**mozi, cím, idő**).

Forrás S4: S4(mozi, típus)

Create View Filmek AS

```
select NULL, NULL, NULL, típus  
from S4
```

Create View Műsor AS

```
select mozi, NULL, NULL  
from S4.
```

De mit lehetne tenni, ha minket a vígjátékokat játszó mozik érdekelnének?

Create Source S4 AS

```
select mozi, típus  
from Filmek m, Műsor s  
where m.cím=s.cím
```

Veszteséges mediáció

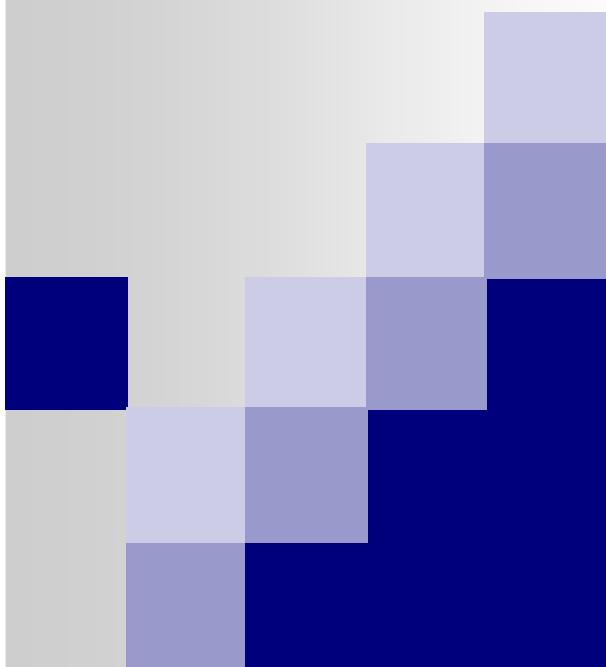
GAV

VS.

LAV

- Nem moduláris
 - Források hozzáadása módosítja a meglévő mediált séma definícióját
- Nehézkes lehet veszteségmentes mediátort készíteni.
- Lekérdezés átalakítás egyszerű
 - Nézetek kibontását jelenti (*polinomiális*)
 - Hierarchikus mediátor sémák létrehozása lehetséges
- Hatékony, ha
 - Kis számú, ritkán változó adatforrás van
 - Feladat teljesen ismert a mediátor tervezésekor (pl. vállalati adatintegráció)
 - Garlic, TSIMMIS, HERMES

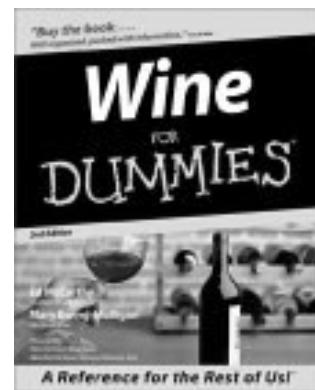
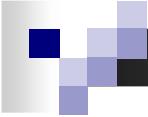
- Moduláris—új forrás hozzáadása egyszerű
- Igen rugalmas – a lekérdező nyelv közvetlenül alkalmazható a források leírására
- Lekérdezés átalakítás bonyolult
 - Válaszokat a nézeteken keresztül kell előállítani (nem minden megoldható)
- Hatékony, ha
 - Sok, kevéssé korrelált forrás
 - Források dinamikus hozzáadása és törlése
 - Information Manifold, InfoMaster, Emerac, Havasu

Ontológiák építése

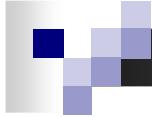
Ontology Engineering

A Protege OWL eszköz modellezéshez javasolt módszertan és példák áttekintése a labor előtt
(forrás: www.protege.stanford.edu)

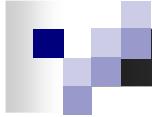
Ontológia borokról és ételekről

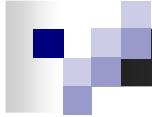
Vázlat

- Mi is az ontológia?
- Miért fejlesszünk ontológiákat?
- Ontológiák építése lépésről lépésre
- Alaposabb elemzés: problémák és megoldások
- Ontológiák a szemantikus web eszközeivel
- Ontológiák fejlesztésének jelenlegi irányai

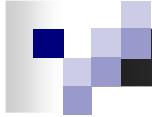
Mi az ontológia?

- Az ontológia egy tárgyterület explicit leírása:
 - Fogalmak
 - Fogalmak attribútumai és jellemzői
 - Attribútumok és jellemzők kényszerei
 - Egyedek
- Az ontológia tartalma
 - Közös szótár
 - Egy megosztható értelmezés

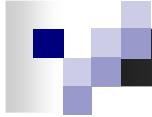
Ontológia példák

- Weben elérhető taxonómiák
 - Yahoo! kategóriák
- On-line boltok kategóriái
 - Amazon.com termék katalógus
- Tárgyterület függő standard terminológiák
 - Unified Medical Language System (UMLS)
 - UNSPSC – termékek és szolgáltatások terminológiái

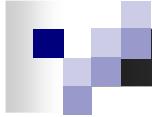
Vázlat

- Mi is az ontológia?
- Miért fejlesszünk ontológiákat?
- Ontológiák építése lépésről lépésre
- Alaposabb elemzés: problémák és megoldások
- Ontológiák a szemantikus web eszközeivel
- Ontológiák fejlesztésének jelenlegi irányai

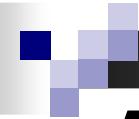
Miért fejlesszünk ontológiát

- Az információk struktúrájáról lévő értelmezés megosztása
 - emberek között
 - szoftver ágensek között
- Egy tárgyterületről leírt ismeretek újrafelhasználhatóságának biztosítása
 - elkerüljük a kerék újrafelfedezését
 - standardok bevezetése a osztott feladatmegoldás támogatásához

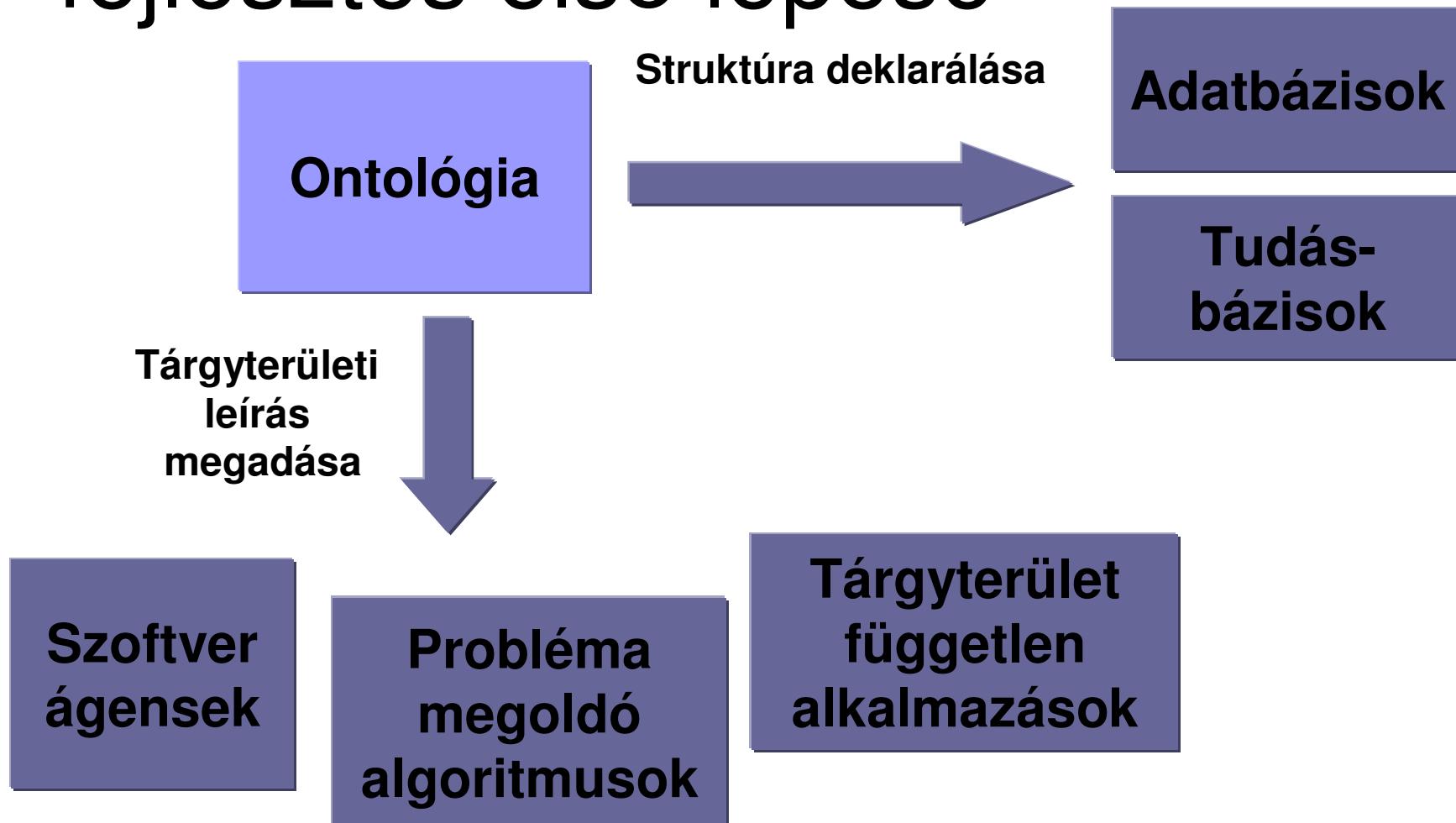

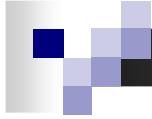
További érvek

- Tárgyterületi feltételezések explicit leírása
 - könnyebb változatathatóság a tárgyterület leírásában
 - Könnyebb megérteni és módosítani az öröklött információkat
- Tárgyterületi tudás szétválasztása a működéssel kapcsolatos tudástól
 - A tárgyterületi és operatív tudás újrafelhasználhatósága külön-külön (kényszerekkel leírt konfigurációk)

Az ontológia van amikor a fejlesztés első lépése

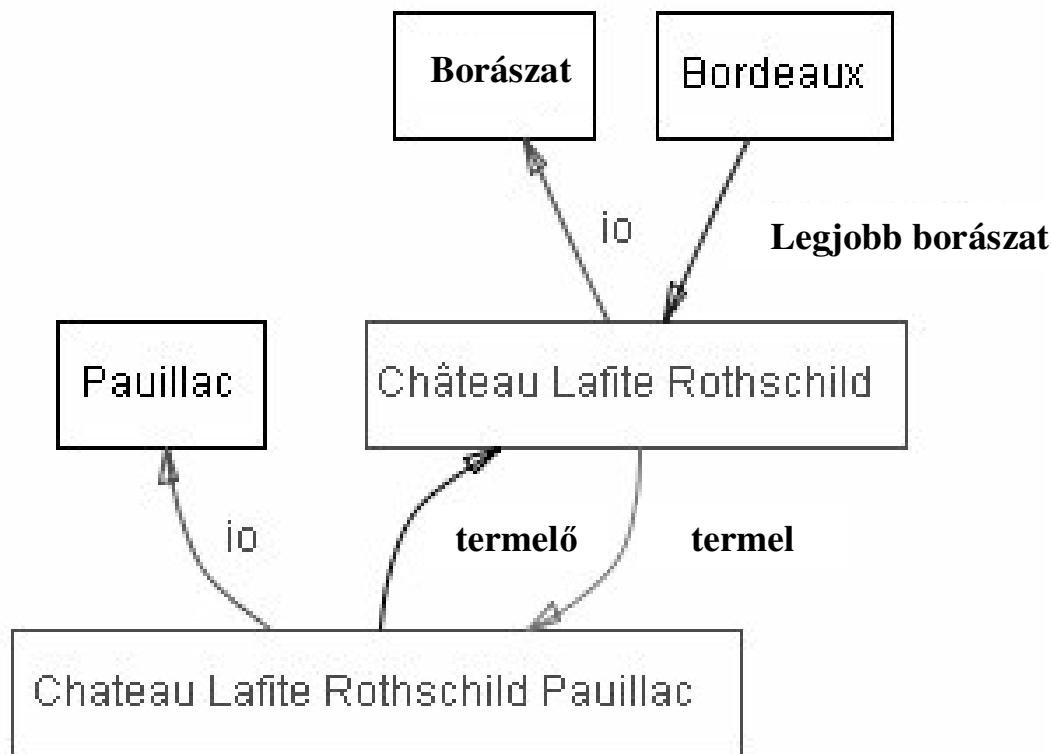

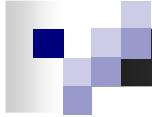

Vázlat

- Mi is az ontológia?
- Miért fejlesszünk ontológiákat?
- Ontológiák építése lépésről lépésre
- Alaposabb elemzés: problémák és megoldások
- Ontológiák a szemantikus web eszközeivel
- Ontológiák fejlesztésének jelenlegi irányai

Borok és borászatok

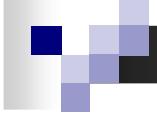
Ontológia fejlesztési folyamat

Fontosabb lépések:

Valóságban egy iteratív folyamat:

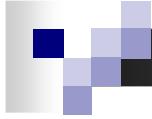
Ontológi építés vs. objektumorientált programstruktúrák

Ontológia

- a világ struktúrájának jellemzése
- fogalmak struktúrája
- nem foglalkozunk a fizikai reprezentációval

Egy OO osztály struktúra

- Az adat és a kód struktúrájának leírása
- Viselkedés struktúrája (metódusok)
- Az adatok fizikai reprezentációjának leírása (long int, char, etc.)

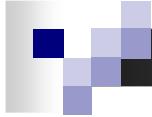
Eszközök (előzetes)

■ Protege 2000:

- Grafikus ontológia fejlesztő eszköz
- Gazdag tudás modell támogatása
- Nyitott forráskód, szabadon elérhető
(<http://protege.stanford.edu>)

■ Más eszközök:

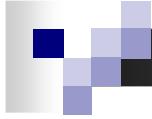
- Ontolingua és Chimaera
- OntoEdit
- OilEd

Tárgyterület és látókör meghatározása

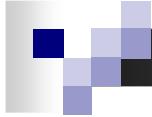

- Ontológia tárgyterületének megválasztása?
 - Mire kívánjuk használni az ontológiát?
 - Milyen típusú kérdésekre kell tudni választ adni (kompetencia kérdések)?
- A fejlesztés ideje alatt ezekre a kérdésekre adott válaszok változhatnak*

Kompetencia kérdések

- Milyen jellemzők alapján választunk bort?
- A bordói borok vörös vagy fehér borok?
- A Cabernet Savignon illik-e halételhez?
- Mi a legjobb választása sült húsokhoz?
- A bor milyen jellemzői befolyásolják, hogy illik-e egy ételtípushoz?
- Változik-e egy bor íze, testessége az évjárat függvényében?
- Melyek voltak Napa Zinfandel legjobb évjáratai?

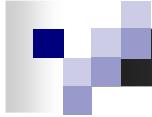

Újrafelhasználhatóság

■ Miért fontos az újrafelhasználhatóság?

- ráfordítások csökkentése
- más ontológiákat használó eszközökkel kooperálás
- Olyan ontológiákat használhassunk, amelyek igazolhatóak más alkalmazások által

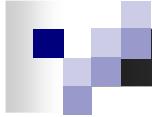
Mit akarunk újrafelhasználni?

■ Ontológia könyvtárak

- DAML ontológia könyvtár (www.daml.org/ontologies)
- Ontolingua könyvtár
(www.ksl.stanford.edu/software/ontolingua/)
- Protégé ontológia könyvtár (protege.stanford.edu/plugins.html)

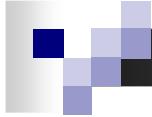
■ Felsőbb ontológiák

- IEEE Standard Upper Ontology (suo.ieee.org)
- Cyc (www.cyc.com)

Mit akarunk újrafelhasználni?(II)

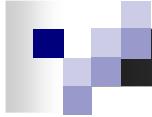
- Általános ontológiák
 - DMOZ (www.dmoz.org)
 - WordNet (www.cogsci.princeton.edu/~wn/)
- Tárgyterületi ontológiák
 - UMLS Semantic Net
 - GO (Gene Ontology) (www.geneontology.org)

Fontos termek felsorolása

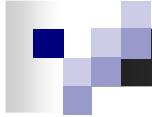
- Mik azok a termek amiket használni akarunk?
- Milyen tulajdonságai vannak ezeknek?
- Mit akarunk ezekről kijelenteni?

Termek felsorolása – A bor ontológia

*wine, grape, winery, location,
wine color, wine body, wine flavor, sugar
content*

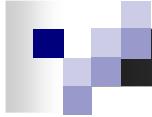
*white wine, red wine, Bordeaux wine
food, seafood, fish, meat, vegetables,
cheese*

Osztályhierarchia definiálása

- Egy osztály egy fogalmat jelöl
 - Borok osztálya
 - Borászatok osztálya
 - Vörös borok osztálya
- Egy osztály hasonló tulajdonságú elemek gyűjteménye
- Osztály példányok
 - Egy pohár burgundi vörösbor

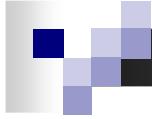

Öröklődés osztályok között

- Taxonómiai hierarchiába rendeződnek az osztályok (subclass-superclass)
- IS-A hierarchia:

Egy példány tekinthető egy alosztálynak

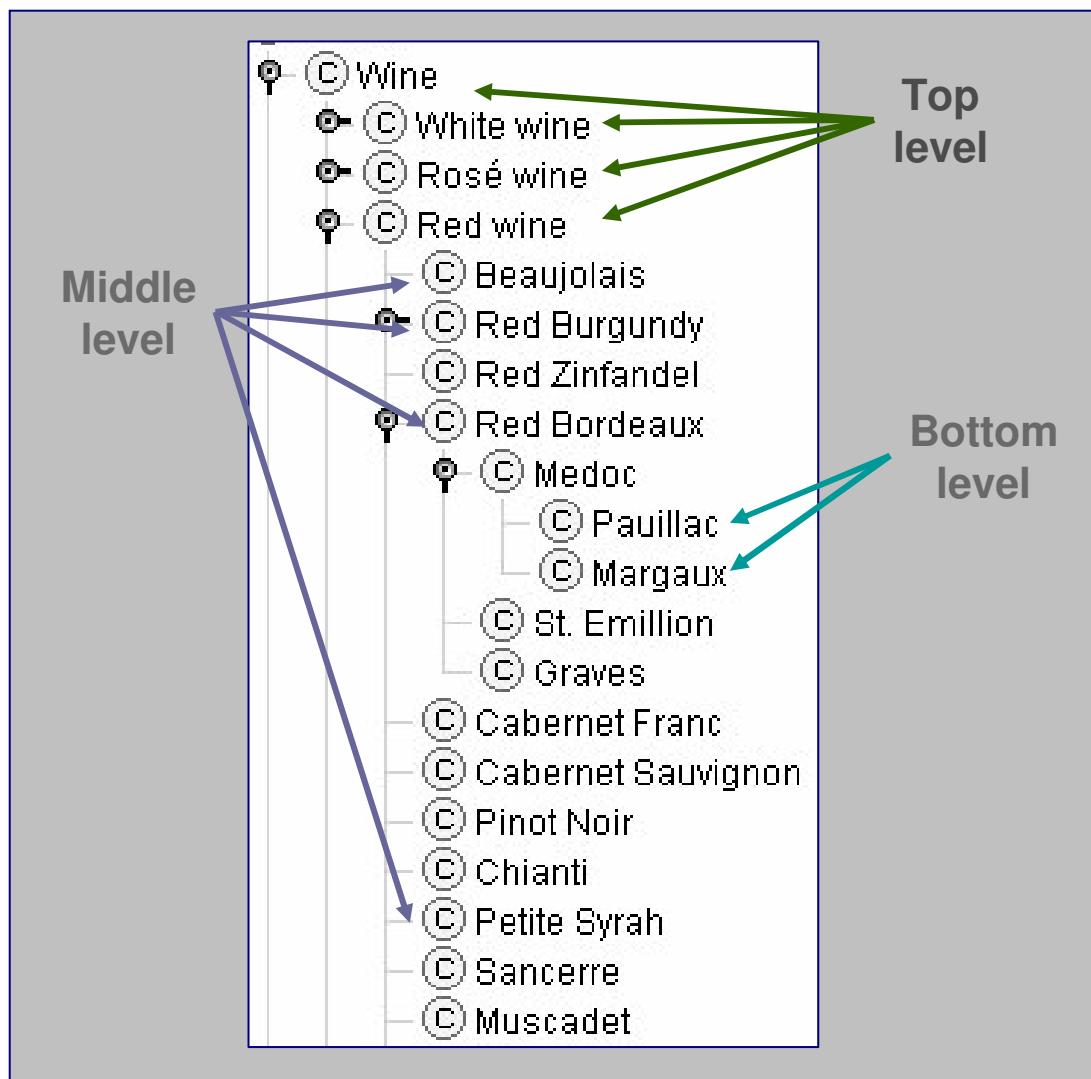
- Az osztályokat halmazokként is definiálhatjuk, egy alosztály egy részhalmaz

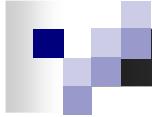

Öröklődés - Példa

- Az alma a gyümölcsök egy alosztálya
Every apple is a fruit
- Vörös borok a borok alosztálya
Every red wine is a wine
- Chianti bor a vörös borok egy alosztálya
Every Chianti wine is a red wine

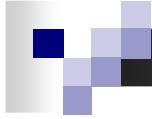
Hierarchia szintek

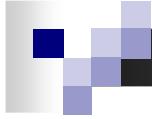
Fejlesztési megközelítések

- top-down – általános elemeket definiálunk először és aztán specializáljuk ezeket
- bottom-up – a legspecifikusabb fogalmakat definiáljuk és aztán megkeressük az összetartozásokat
- kombinált – a legtipikusabb elemeket megkeressük, ezt általánosítjuk, majd ezek speciális példányait is bevesszük

Dokumentáció

- Osztályokat (és slot-okat) rendszerint dokumentáljuk
 - Osztály leírása természetes nyelven
 - Tárgyterületi feltételezések felsorolása
 - Szinonímák felsorolása
- Az osztályok és slot-ok dokumentálása hasonlóan fontos mint a programkód kommentezése!

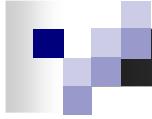

Osztályok tuéajdonságainak definiálása –slot-ok

Az osztályok slot-jai a példányok attribútumait és a példányok relációit írják le.

Each wine will have color, sugar content, producer, etc.

Tulajdonságok (Slot)

■ Tulajdonság típusok

- “belső” tulajdonságok: bor zamata és színe
- “külső” tulajdonságok: a bor neve ás ára
- részek: egy étel össztevői
- Más objektumokhoz kapcsolatok: a bor készítője (borászat)

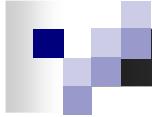
■ Egyszerű és összetett tulajdonságok

- Egyszerű tulajdonságok (attribútumok): egyszerű értékeket tartalmaznak (stringek, számok)
- Összetett tulajdonságok: tartalmaznak (vagy hivatkoznak) más objektumokat

A bor osztály attribútumai

Template Slots				Y	M	C	X	+	-
Name	Type	Cardinality		Other Facets					
S body	Symbol	single		allowed-values={FULL,MEDIUM,LIGHT}					
S color	Symbol	single		allowed-values={RED,ROSÉ,WHITE}					
S flavor	Symbol	single		allowed-values={DELICATE,MODERATE,STRONG}					
S grape	Instance	multiple		classes={Wine grape}					
S maker ^I	Instance	single		classes={Winery}					
S name	String	single							
S sugar	Symbol	single		allowed-values={DRY,SWEET,OFF-DRY}					

Protégé-2000)

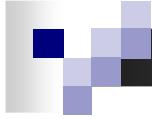
Attribútum és osztály öröklődés

- Egy alosztály megörököl minden attribútumot

Ha a bornak van színe és zamata, akkor a vörösbornak is van színe és zamata.

- Ha több szülőosztálya van egy osztálynak,akkor megörökli mindegyik szülő tulajdonságait

Egy portói bor desszert bor is és vörös bor is.

Tulajdonság kényszerek

- Tulajdonság kényszerek (facets) leírják vagy korlátozzák a felvehető értékek körét

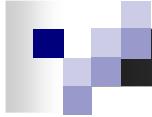
A bor neve egy string

A bor gyártója egy példánya a Borászat osztálynak

Egy borászat pontosan egy helyhez tartozik

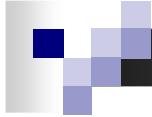
Kényszerek a bor osztályhoz

Template Slots				V	V _c	C	X	+	-
Name	Type	Cardinality	Other Facets						
S body	Symbol	single	allowed-values={FULL,MEDIUM,LIGHT}						
S color	Symbol	single	allowed-values={RED,ROSÉ,WHITE}						
S flavor	Symbol	single	allowed-values={DELICATE,MODERATE,STRONG}						
S grape	Instance	multiple	classes={Wine grape}						
S maker ^I	Instance	single	classes={Winery}						
S name	String	single							
S sugar	Symbol	single	allowed-values={DRY,SWEET,OFF-DRY}						

Tipikus kényszerek

- Slot számosság – a felvehető értékek száma
- Slot érték típus – a felvehető érték típusa
- Minimum és maximum értékek – értékkészlet
- Alapértelmezett érték – a slot által felvett érték, ha nem definiálják máshogy.

Tipikus kényszerek: Slot számosság

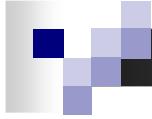
■ Számosság

- Az N számosság azt jelzi, hogy a slot-nak N értéke kell, hogy legyen

■ Minimum számosság

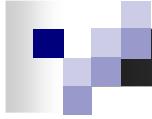
- Általában az 1 érték azt jelzi, hogy kell, hogy legyen egy értéke
- A 0 érték azt jelzi, hogy a minimum számosság tetszőleges

■ Maximum számosság

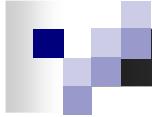
Tipikus kényszerek: Érték típus

- String: “Château Lafite”
- Szám: 15, 4.5
- Boolean: igaz vagy hamis
- Enumeráció: megengedett értékek lista (magas, közepes, alacsony)
- Komplex típusok: egy másik osztály példánya
 - Meg kell adni az osztályt, amihez a példány tartozik
A bot osztály gyártó slot-ja a borászatok közül veszi fel értékét

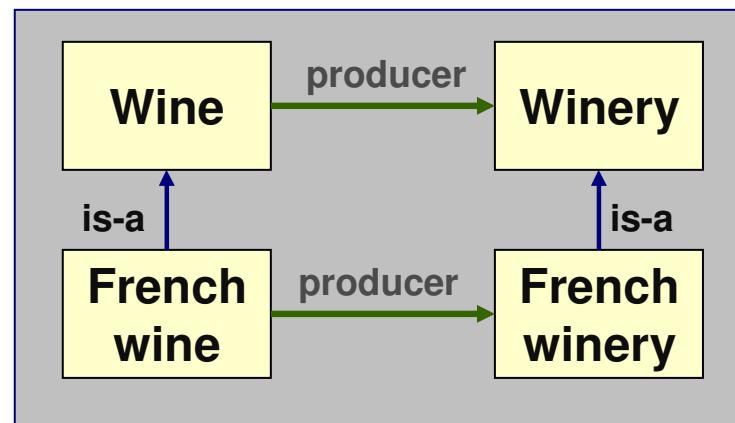
Tárgyterület és értékészlet

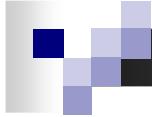
- Tárgyterület (Domain) – az osztály(ok), mi tartalmazza a tulajdonságot
 - Pontosabban: osztálypéldányok, amik felvehetik az értéket
- Értékkészlet (Range)– az osztály, amhez a rekesz tartozik

Kényszerek és öröklődés

- Egy alosztály örökli a tulajdonságot a szülőosztálytól
- Egy alosztály felülírhatja a kényszereket, hogy szűkítse az értékkészletet

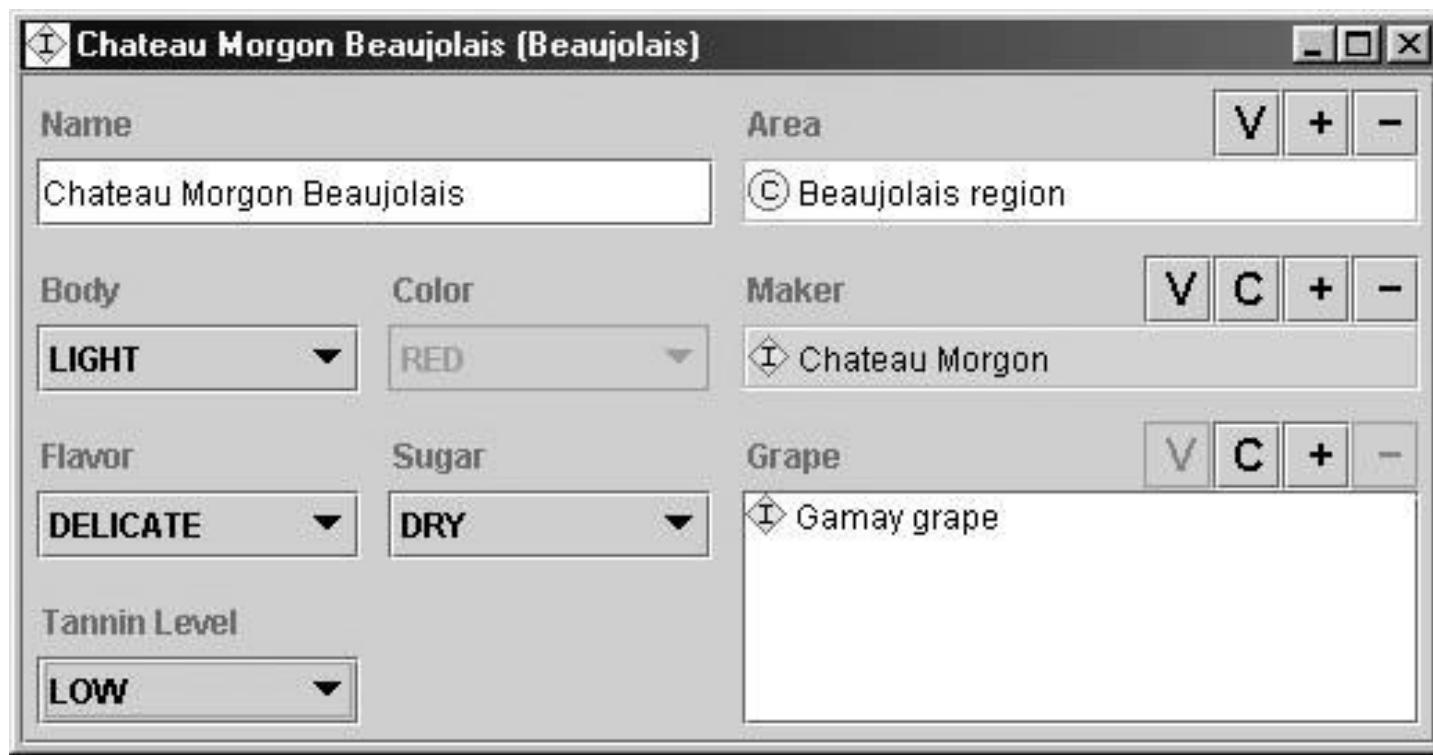

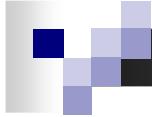
Példányok létrehozása

- Egy osztály példányának létrehozása
 - Az osztály és bármely szülőosztály a példány közvetlen típusa lesz
- Attribútum értékek meghatározása a példányokhoz
 - Az értékeknek teljesíteniük kell a rájuk vonatkozó ékényszereket

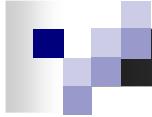
Egy példány létrehozása

Vázlat

- Mi is az ontológia?
- Miért fejlesszünk ontológiákat?
- Ontológiák építése lépésről lépésre
- Alaposabb elemzés: problémák és megoldások
- Ontológiák a szemantikus web eszközeivel
- Ontológiák fejlesztésének jelenlegi irányai

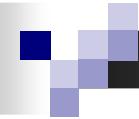
Osztályok és hierarchiák tervezése

- Fontos:

- Nincs egy egyetlen helyes osztályozása
 - De vannak iránymutatások

- Ellenőrző kérdés:

“Egy osztály minden példánya tagja-e az összes szülőosztálynak?”

Az osztályhierarchia tranzitivitása

■ Az is-a kapcsolat tranzitív:

B is-a A

C is-a B

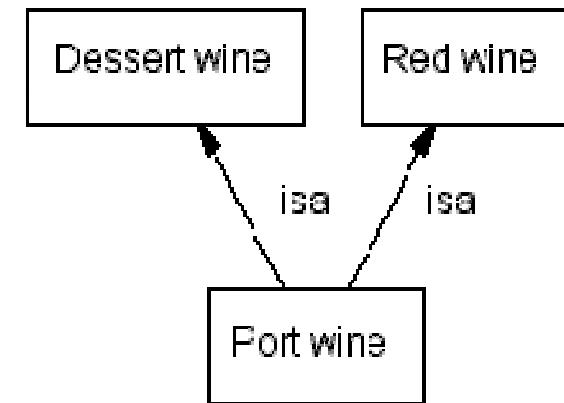
C is-a A

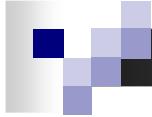
■ Egy közvetlen szülőosztály a legközelebbi szülőosztály

Többszörös öröklődés

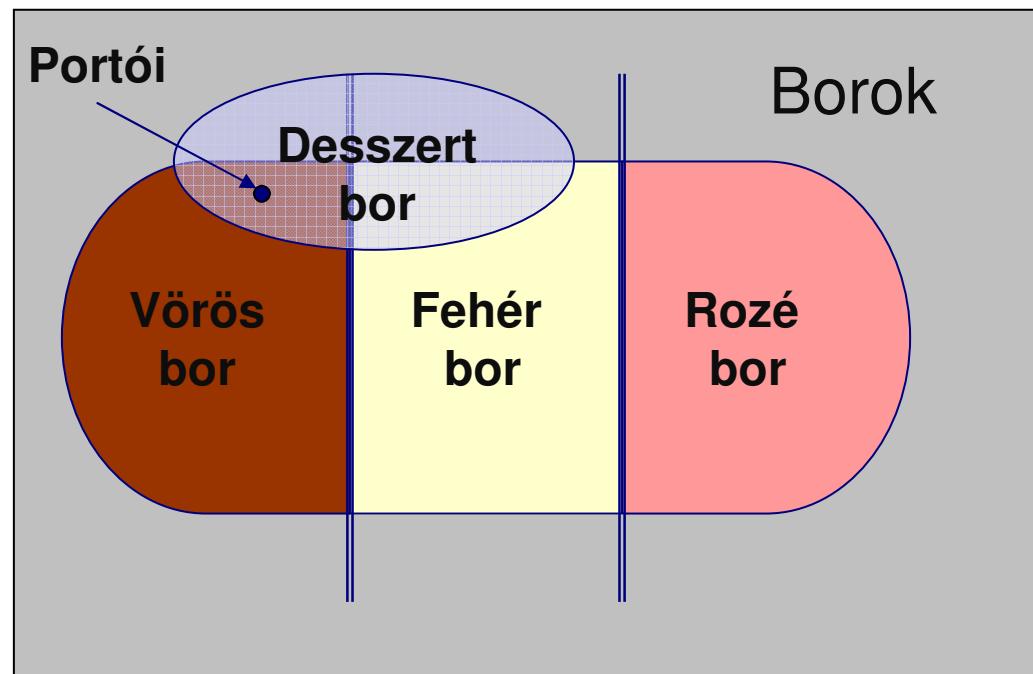
- Egy osztálynak több mint egy szülőosztálya létezhet
- A konfliktusok feloldása nehéz probléma

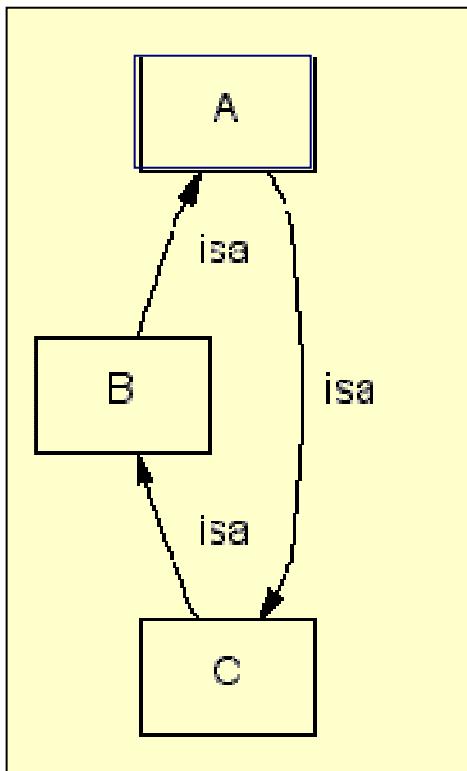

IKizáró osztályok

- Osztályok kizáják egymást, ha nincs közös példányuk
- Kizáró osztályoknak nem lehet közös alosztályuk sem

Ciklusok elkerülése az osztályhierarcíában

- Többszörös öröklődés veszélye: ciklusok az osztályhierarciában
- Az ábra A, B és C osztályai elvileg ekvivalensek, mert ugyanazok a példányai

Kedvencek az osztályhierarchiában

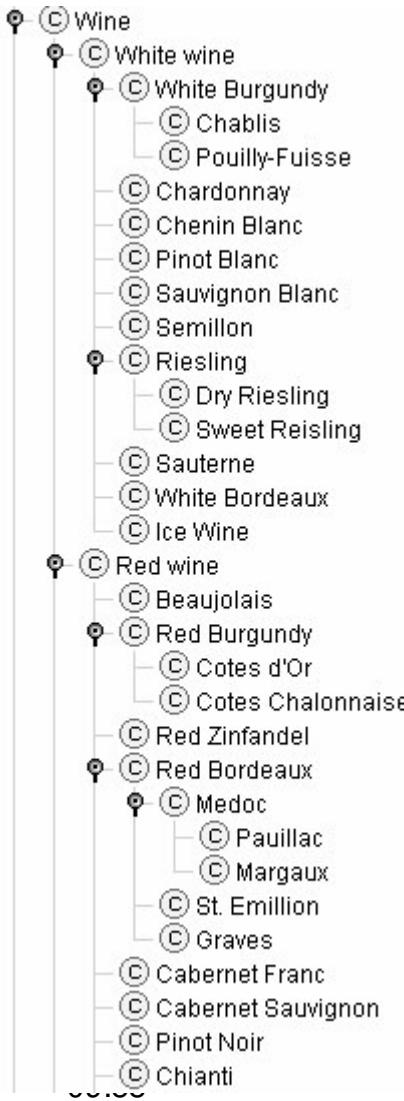
- minden azonos szintű fogalomnak egy hierarchia szinten kell lennie

Ideális méret megválasztása

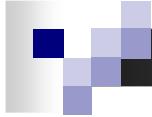

- Ha egy osztálynak egy gyereke van az valószínüleg helytelen modellezése
- Ha csak egy példány van, akkor minek neki osztály?

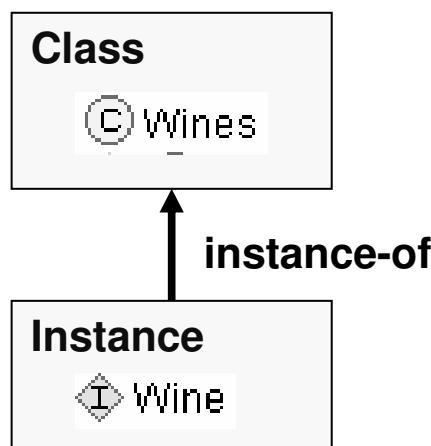
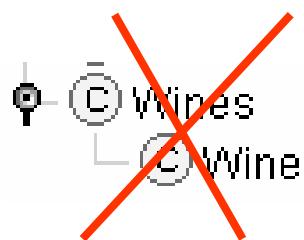
Ideális méret megválasztása (II)

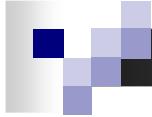
- Ökölszabály: ha egy osztálynak egy tucatnál több alosztálya van érdemes egy közébúlső szintet felvenni
- Lehet azonban egy hosszú lista természetes is.

Azonos osztálynevek problémája

- A bor ne legyen egyfajta bor is
- Esetleg lehet példány, de az sem szerencsés
- Osztálynevek lehetnek
 - egyszeresek
 - többszörösek

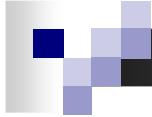

Osztályok és neveik

- Az osztályok fogalmakat reprezentálnak és nem a nevüket
- Az osztálynév akár változhat is egy fogalomhoz
- Synonym names for the same concept are not different classes
- Sok rendszer megenged szinonim nevek felvitelét

Egy teljes hierarchia a borokhoz

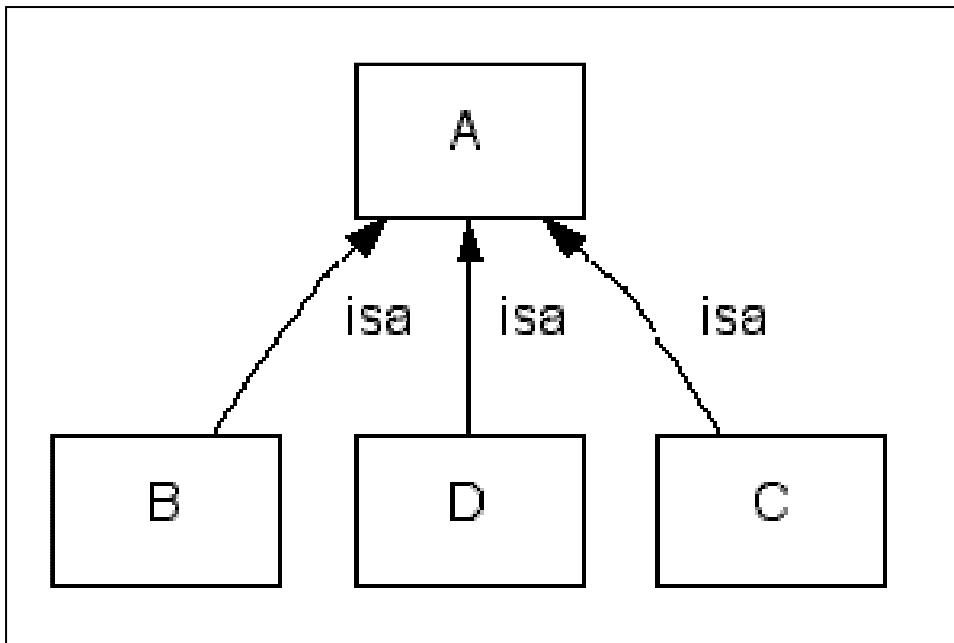

Attribútumok: Tárgyterület és értékkészlet

- A tárgyterület és értékkészlet meghatározásához találjuk meg a legáltalánosabb szülőosztályt
- Attribútum jellegének megérzése
 - Tárgyterület: Vörös bor, fehér bor
 - Tárgyterület: bor
- Például a termék slot-ra:
 - Értékkészlet: Vörös bor, Fehér bor, ...,
 - Értékkészlet: Bor

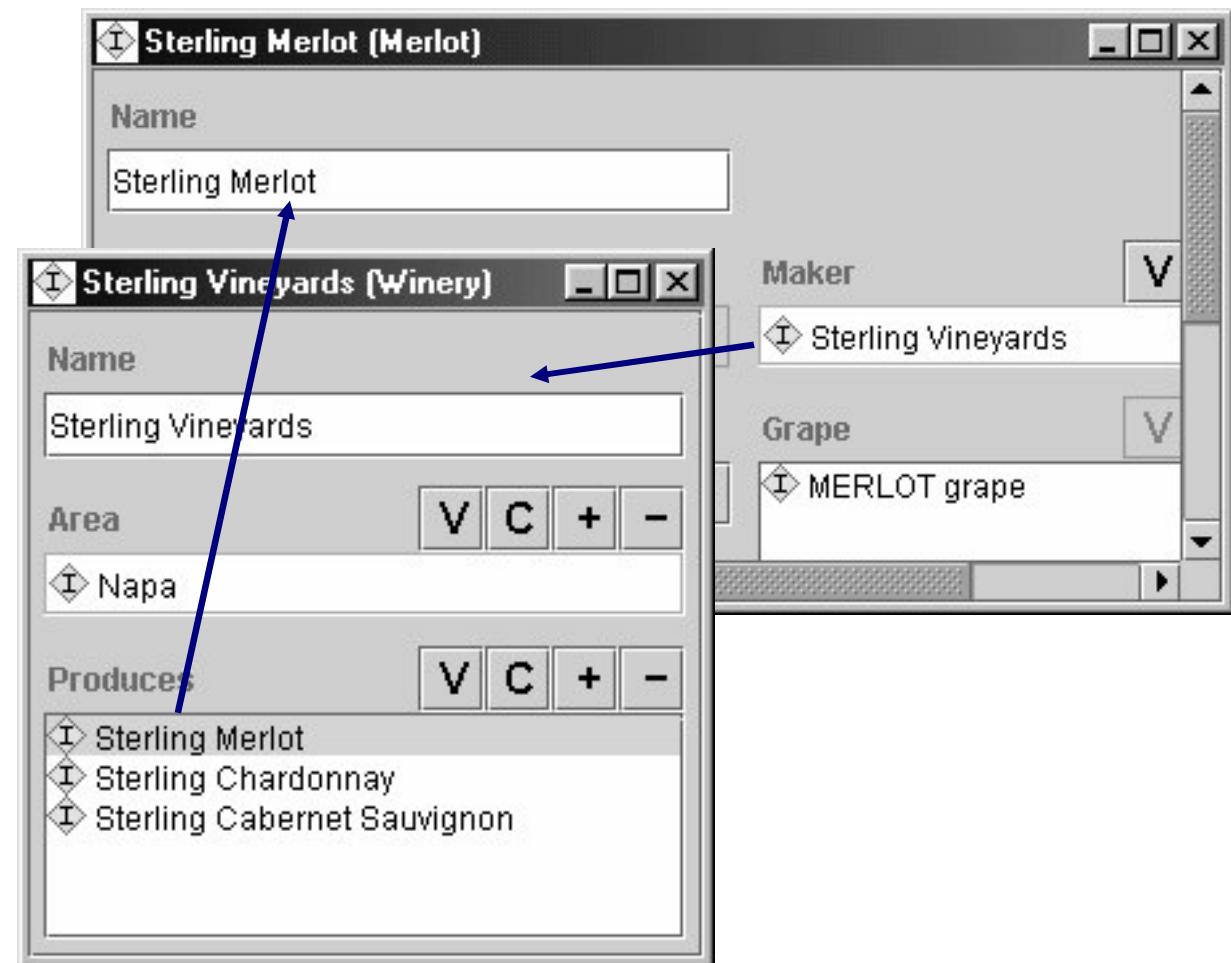
Tárgyterület és értékkészlet meghatározása

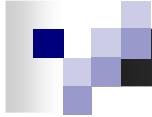

- Ha ugyanaz az osztályra és szülőjénél, akkor helyettesítsük a szülővel

Inverz attribútumok

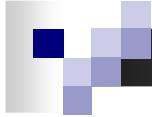
A gyártó például
egy inver slot.

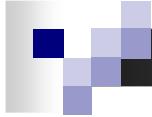
Inverz slot-ok (II)

- Az inverze slot-ok redundáns információt tartalmaznak
 - Többirányú információ elérést engednek meg
 - További ellenőrzést tesznek lehetővé
- A megvalósítás eltérő a rendszerekben
 - Mindkét értéket tároljuk?
 - Az inverz értéket mikor töltük fel?
 - Mi történik, ha az inverz érték valamelyik kapcsolatát változtajuk?

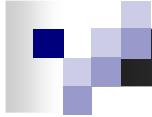
Alapértelmezett értékek

- A létrehozáskor érték
- Változtatható
- Nem szükséges, de általában tipikus

A vizsgált terület korlátozása

- Az ontológiának nem szabad tartalmaznia minden tárgyterületi információt
 - Az adott alkalmazás határozza meg az általánosítás és a specializáció szintjét
 - Nincs szükség minden tulajdonság felsorolásáá
 - Alapvető információk
 - Alkalmazás által igényelt speciális információk

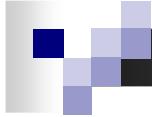
A vizsgált terület korlátozása(ii)

- A példa tárgyterület valószínűleg nem tartalmaz
 - Üveg méret
 - Címke jellemzése
 - Az én kedvenc borom
- Biológiai vizsgálatokról szóló ontológia tartalmaz:
 - Biológiai organizmusok
 - Vizsgálat végzője
- A vizsgálat végzője egy biológiai organizmus?

Szemantikus web nyelvek ontológiák építéséhez

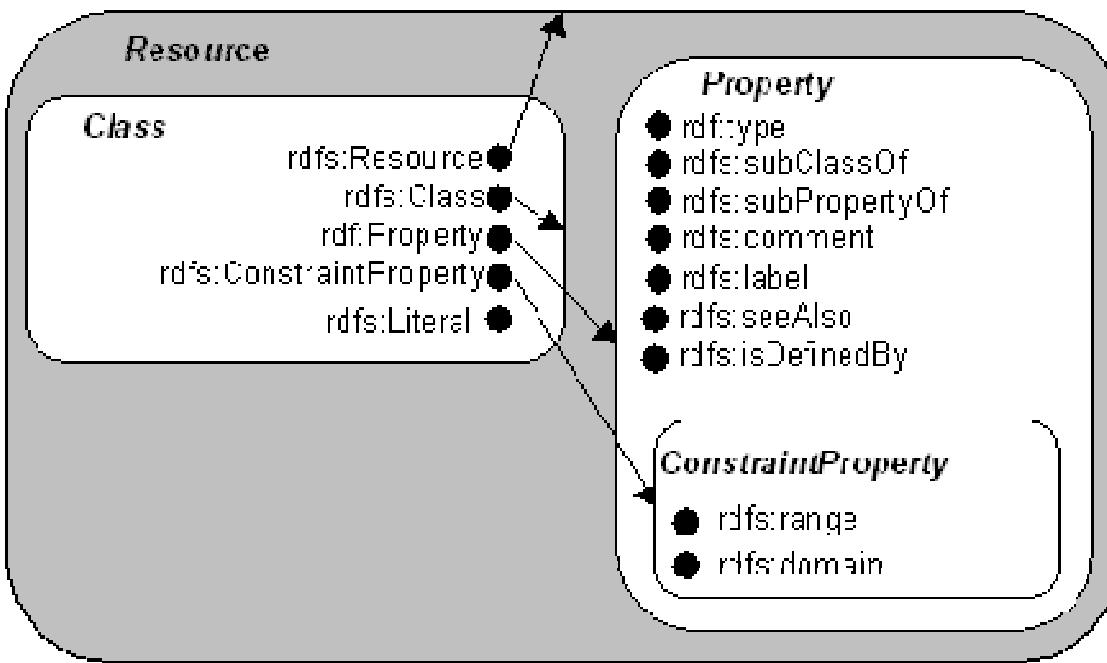
- A szemantikus web nyelvek kifejezetten ontológiák leírására lettek tervezve
 - RDF Schema
 - DAML+OIL
 - SHOE
 - XOL
 - XML Schema

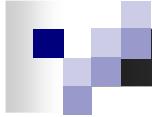
SzW nyelvek

- A nyelvek különböznek
 - szintakszis
 - (nem elsődleges kérdés)
 - terminológia
 - Osztály - koncepció
 - Példány - objektum
 - Slot- tulajdonság
 - kifejezőerő
 - Van amit az egyik nyelvben ki tudunk fejezni, míg a másikban nem
 - szemantika
 - Ugyanaz az állítás más jelentést hordozhat

RDF és RDF Séma osztályok

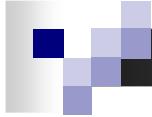

RDF Schema Specification 1.0 (<http://www.w3.org/TR/2000/CR-rdf-schema-20000327/>)

RDF(S) terminológia és szemantika

- Osztályok és osztályhierarchiák
 - minden osztály leszármazottja az rdfs:Class osztálynak
 - Osztályhierarchia: rdfs:subClassOf
- Példányok
 - Definíció: rdf:type
- Tulajdonságok
 - A tulajdonságok globálisak:
Közös névterben a különböző osztályok azonos nevű tulajdonságai
azonos jelentéssel bírnak
 - Tulajdonság-hierarchiák (rdfs:subPropertyOf)

Tulajdonság kényszerek RDF(S)

■ Számosság kényszerek

- Nincs explicit számosság kényszer
- Bármely tulajdonság több értéket vehet fel

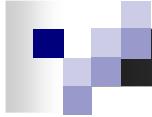
■ Tulajdonság értékkészlete

- Egy értékkészlet lehet

■ Tulajdonság tárgyterülete

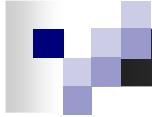
- Több tárgyterülethez tartozhat

■ Nincsenek kezdeti értékek

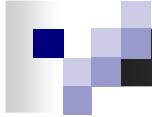
Kutatási irányok az ontológiák fejlesztésével kapcsolatosan

- Tartalom generálás
- Analízis és kiértékelés
- Karbantartás
- Ontológia nyelvek
- Eszközök fejlesztése

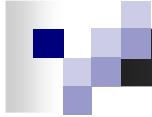
Tartalon: Top-Level Ontológiák

- Mit jelent a “felső-szint”?
 - Objektumok: érzékelhetők, nem érzékelhetők
 - Folyamatok, események, szereplők, szerepek
 - Ágensek, szerveződések
 - Terek, korlátok, helyek
 - Idő
- IEEE Standard Upper Ontology próbálkozás
 - Cél: Tervezni upper-level ontology-t a mérnöki terület igényei szerint
 - Folyamat: Meglévő ontológiák összeválogatásával

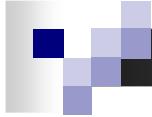
Tartalom: Tudásmegszerzés

- Tudás összegyűjtése a szűk keresztmetszet
- Megosztás és újrafelhasználhatóság segít a problémán
- Automatikus tudáskinyerési módszerre is szükség volna:
 - Nyelvtechnológia: ontológia kinyerése szövegekből
 - Gépi tanulás: ontológiák létrehozása strukturált szövegekből (pl. XML dokumentumok)
 - A Web struktúra kibővítése: ontológiák létrehozása Web portálok átolvasásával
 - Tudás kinyerési sémák: a szakértők definiálják egy részét az ismerteknek

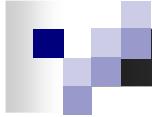
Analízis

- Analízis: szemantika konzisztenciája
 - Tulajdonság kényszerek megsértése
 - Ciklusok az osztályhierarchiában
 - Nem definiált, de használt kifejezések
 - Intervallum korlátok megsértése
(min > max)
- Analízis: stílus
 - Osztályok egyetlen alosztállyal
 - Osztályok és slotok definíció nélkül
 - Slot-ok kényszerek nélkül (típus, számosság)
- Automatikus analízis eszközök
 - Chimaera (Stanford KSL)
 - DAML Validator

Kiértékelés

- Egyik legbonyolultabb feladat az ontológia tervezésben
- Az ontológia tervezés szubjektív
- Mikor mondhatjuk, hogy egy ontológia helyes (objektívan)?
- A legjobb teszt az alkalmazás építése

Ontológia karbantartás

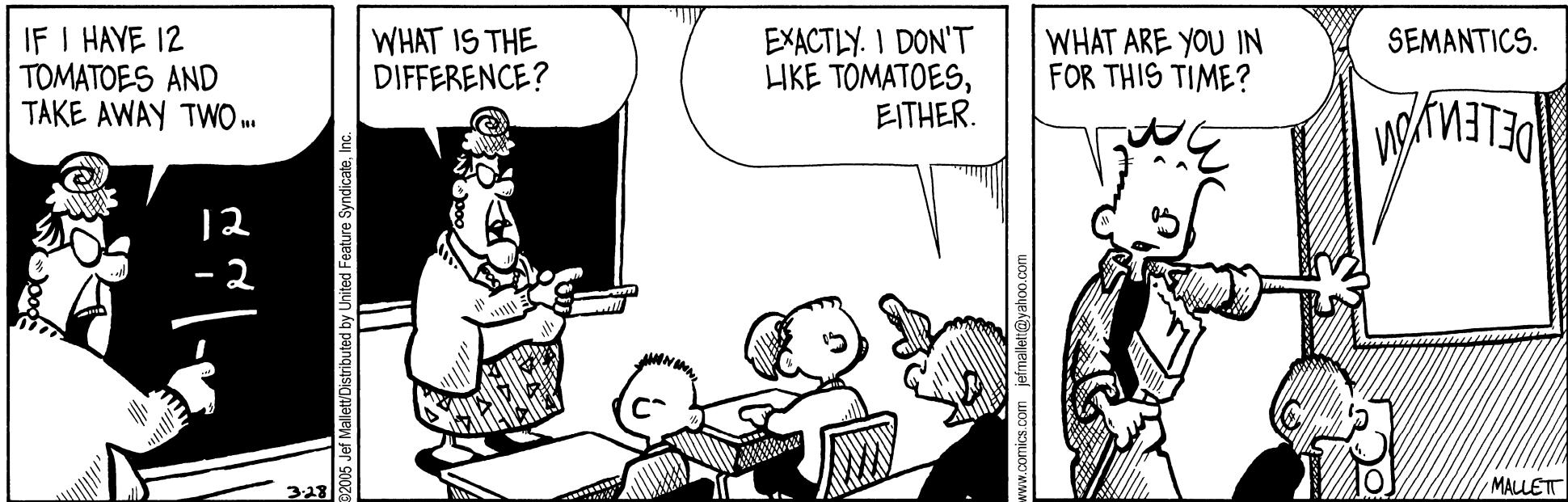
- Ontológiák összeillesztése
 - Két vagy több átfedő ontológia összerakása
- Ontology leképezés
 - Ontológiák közötti leképezés építése
- Verziókezelés
 - Kompatibilitás biztosítása a különböző verziók között
 - Kompatibilitás biztosítása a verziók és a példányok között

Integrációs és ellenőrzési technikák
VIMIAC04, 2021. tavasz

ONTOLÓGIÁK, OWL₂, DL

Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék

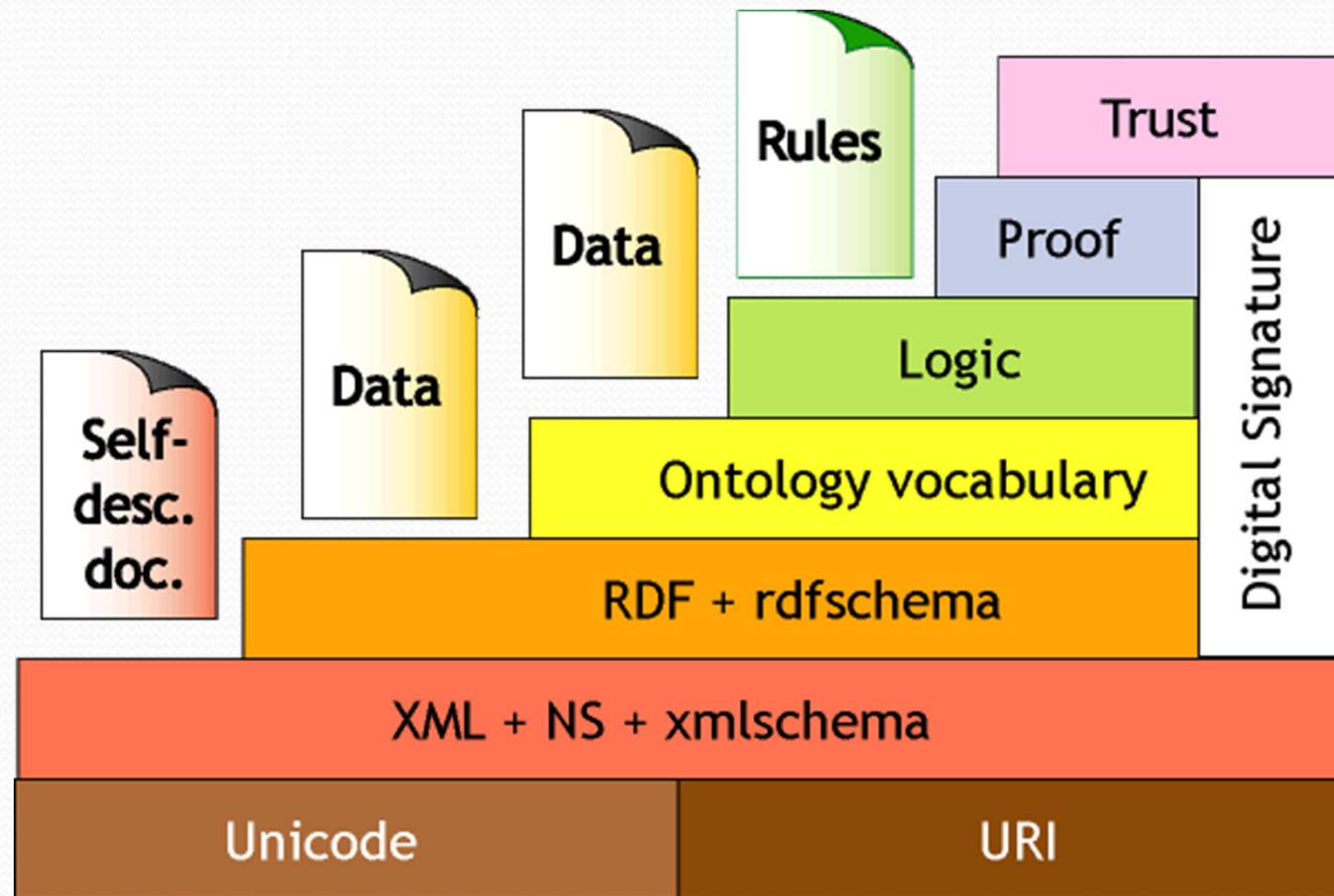
Szemanika

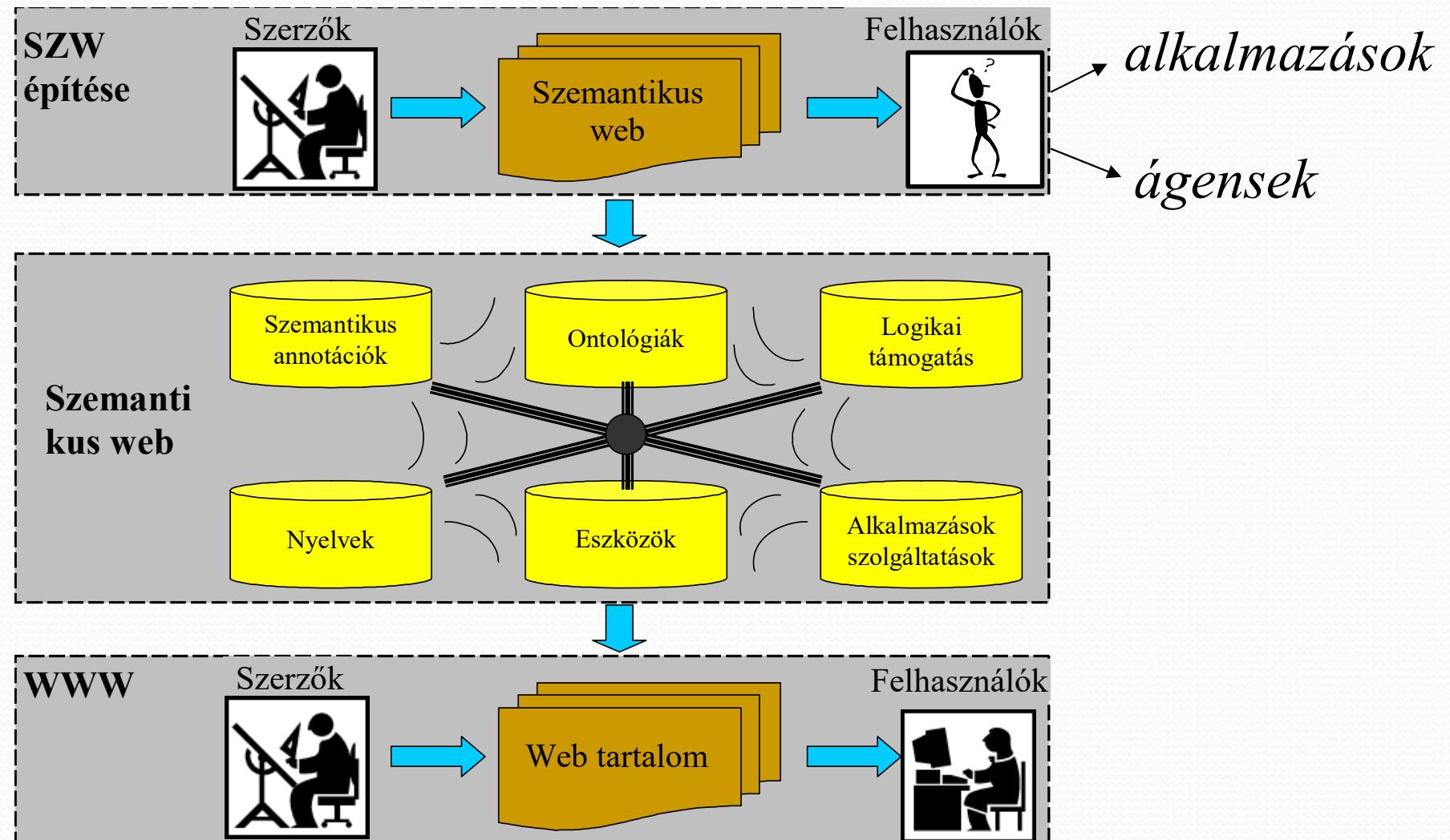
A szemantikus web koncepció

"The Semantic Web is an extension of the current web in which information is given well-defined meaning, better enabling computers and people to work in cooperation."

-- Tim Berners-Lee

Szemantikus web – új felhasználók

Ontológiák, az OWL nyelv

Szemantikus web példa

- Legyen ismert ez az állítás:
 - Budapest Magyarország fővárosa
- Háttértudásunk segítségével levezethetjük:
 - Budapest Magyarország fővárosa ✓
 - Magyarország egy állam ✓
 - Budapest egy város ✓
 - Budapest Magyarországon van ✓
 - Debrecen nem Magyarország fővárosa ✗
 - Budapest nem Ausztria fővárosa ✗
 - Budapest nem egy állam ✗
 - ...

Szemantikus web példa

- RDFS szintig nem tudjuk leírni a következőket:
 - minden államnak pontosan egy fővárosa van
 - Tulajdonság számosság
 - minden város csak egy ország fővárosa lehet
 - Függvény tulajdonság
 - egy város nem lehet egyben egy állam is.
 - Diszjunkt osztályok
 - ...

OWL elemek, példák

- Osztályok
 - Person osztály
 - Man, Woman alosztály
- Tulajdonságok (egyedi)
 - isWifeOf, isHusbandOf
- Tulajdonság jellemzők, korlátok
 - inverseOf
 - domain
 - range
 - cardinality
- Osztályok közti relációk
 - disjointWith

Ontológiák

- RDFS hasznos, de nem ad megoldást a szemantika pontos leírására.
- Összetett alkalmazások további igényei:
 - Tulajdonságok leírása, jellemzése
 - Különböző URI-val rendelkező objektumok azonosságának leírása (ekvivalencia)
 - Osztályok diszjunkt vagy éppen ekvivalens jellege
 - Osztályok konstruálása (nemcsak megnevezése)
 - Következtetési igények támogatása:
 - Pl.: "Ha két «Person» erőforrás «A» és «B» azonos «**foaf:email**» tulajdonsággal rendelkeznek, akkor «A» és «B» identikus.

Ontológiák

- Az SZW világban az ontológiákat a következő értelemben használjuk:

Fogalmak és ezek relációnak definiálása
egy adott tudásterület leírása céljából.

- Az RDFS is tekinthető egy egyszerű ontológia nyelvnek
- Nyelvek definiálása mindig egyfajta kompromisszum
 - gazdag szemantika tudás gazdag alkalmazásokhoz
 - ésszerűség (fizibilitás, megvalósíthatóság, fordító, következtetőgép)

Web Ontology Language = OWL

- OWL az SZW struktúrába egy újabb réteg, az RDFS bővítése
 - Saját névterek, saját elemek, kifejezések
 - RDFS-re épül (tartalmazza)
- Önálló SZW ajánlás
 - “OWL 2” – 2010 óta gyakorlatilag csak ezt használjuk
 - Akit a részletek érdekelnek:
<https://www.w3.org/TR/owl2-overview/>

Ekvivalencia relációk

- Osztályokra:
 - **owl:equivalentClass**: két osztálynak azonosak az elemei
 - **owl:disjointWith**: nincs közös elemük
- Tulajdonságokra:
 - **owl:equivalentProperty**
 - Példa: **a:author** vs. **f:auteur**
 - **owl:propertyDisjointWith**
- Egyedekre:
 - **owl:sameAs**: két URI ugyanazt a fogalmat vagy egyedet reprezentálja
 - **owl:differentFrom**: negált kifejezése az **owl:sameAs** kifejezésnek

Osztályok az OWL-ben

- RDFS: létező osztályokat alosztály struktúrába rendezhettük – osztályhierarchia építése, semmi több...
- OWL osztályok konstruálhatók más osztályok vagy példányok alapján, :
 - Elemek felsorolásával
 - Osztályok relációinak alkalmazásával: metszet, unió, komplemens, stb.

Eddig...

- OWL: erős leíró elemeket definiáltunk
- pl., adatbázisok összeköthetőek **owl:sameAs**, vagy inverse functional tulajdonságokkal.
- Számos kapcsolatot felderíthetünk hagyományos következtetési eljárásokkal

OWL 2

- Korlátozások definiáltak
 - classes, individuals, object , datatype properties - megkötésekkel
 - object properties csak individuals -re
 - *datatype* property nincs tovább specifikálva
 - ...
- Hatékony következtető algoritmus létezik!

OWL 2

- Korlátozások megadásával nagy méretű ontológiák építhetők,
és alkalmazhatóak pl. orvosi, robotika, biológia
tárgyterületeken
- OWL 2 lett a formális ontológiák nyelve
 - Nem feltétlenül a weben használjuk

OWL alapú ontológia

- "Debrecen nem Magyarország fővárosa ✗
- Miért nem?
 - Országoknak pontosan egy fővárosa van,
 - Debrecen és Budapest nem ugyanaz a város

- OWL:

```
:capitalOf a owl:InverseFunctionalProperty .  
:Budapest :capitalOf :Magyarország .  
:Budapest owl:differentFrom :Debrecen .
```

Lekérdezés { :Debrecen :capitalOf :Magyarország . } → false

OWL alapú ontológia

- Budapest nem Ausztria fővárosa ✗
- Miért nem?
 - Egy város csak egy ország fővárosa lehet
 - Ausztria és Magyarország nem azonos

- Hasonlóan:

```
:capitalOf a owl:FunctionalProperty .  
:Budapest :capitalOf :Magyarország .  
:Ausztria owl:differentFrom :Magyarország .
```

Lekérdezés { :Budapest :capitalOf :Ausztria . } → false

Következtetés OWL DL nyelvben

- RDFS következtetés
 - Előrefele láncolás
 - Új axiómák vezetése ismertek alapján
- OWL DL következtetés bonyolultabb:
 - Előrefele láncolás nem hatékony nagy adatbázisokon
 - Konjunkció (pl., unionOf) nem támogatott
 - Más megközelítés: Tableau következtetés
 - Alapgondolat: találunk ellentmondást az ontológiában
 - Egy állítás és negáltja is szerepel

Következtetés OWL DL nyelvben

- Mit várunk a következtetőgéptől?
 - Alosztály definiálás
 - Pl. minden madár repülő állat?
 - Ekvivalens osztályok
 - Diszjunkt osztályok
 - Pl. lehet-e egy állat egyszerre emlős és madár is?
 - Osztály konzisztencia
 - Pl. Emlősök szaporodhatnak-e tojással?
 - Példányok kategorizálása
 - Osztályok tagjainak felsorolás

Példa: Egy egyszerű ellentmondás

- Adott:

:Man a owl:Class .

:Woman a owl:Class .

:Man owl:disjointWith :Woman .

:Alex a :Man .

:Alex a :Woman .

Példa: Egy egyszerű ellentmondás

- Levezethető:
 - $:Man \cap :Woman = \emptyset$
`owl:Nothing owl:intersectionOf (:Man :Woman) .`
 - $:Alex \in (:Man \cap :Woman)$
`:Alex a [a owl:Class; owl:intersectionOf (:Man :Woman)] .`
- Pl.:
 - $:Alex \in \emptyset$
`:Alex a owl:Nothing .`
 - ***Tehát a példány nem létezhetne, de van!***

Érvelési feladatok

- Alosztály relációk

Például: $\text{Student} \subseteq \text{Person} \Leftrightarrow \text{"Every student is a person"}$
- Bizonyítási módszer: Reductio ad absurdum
 - "Hozzunk létre" egy i példányt
 - Definiáljuk: $\text{Student}(i)$ és $\neg\text{Person}(i)$
 - Ellenőrizzük az ellentmondás-mentességet
 - Ha létezik ilyen: $\text{Student} \subseteq \text{Person}$ igaz
 - Ha nem létezik: $\text{Student} \subseteq \text{Person}$ nem levezethető
 - (Ettől még lehet igaz)

Példa: alosztály relációk

- **Ontológia:**

```
:Student owl:subClassOf :UniversityMember .  
:UniversityMember owl:subClassOf :Person .
```

- **Bevezetett példányok:**

```
:i a :Student .  
:i a [ owl:complementOf :Person ] .
```

- **Így adott most:**

```
:i a :Student .  
:Student owl:subClassOf :UniversityMember .
```

Ezáltal:

```
:i a :UniversityMember .
```

- .. és ez is igaz:

```
:UniversityMember owl:subClassOf :Person .
```

- **Ebből pedig levezethető:**

```
:i a Person .
```

Példa: alosztály relációk

- Tehát ismerjük:

```
:i a :Person .
```

```
:i a [ owl:complementOf :Person ] .
```

Pl.,

```
:i a [ owl:intersectionOf (:Person  
[ owl:complementOf :Person  
]) ] .
```

- Amiből következik, hogy:

```
:i a owl:Nothing .
```

Érvelési feladatok

- Osztály ekvivalencia
 - Person \equiv Human
- Részfeladatra bontható:
 - Person \subseteq Human and
 - Human \subseteq Person

Tehát két alosztály definíció igazolása a feladat
- Osztályok diszjunktsága
 - C és D diszjunkt osztályok?
 - Definiáljunk példányokat: C(i) és D(i)
 - - Ellentmondás vizsgálat: létezik-e ilyen i

Osztály konzisztencia vizsgálata

- Léteznek-e az osztályhoz tartozó példányok?

- Pl., női aggregények:

```
:Bachelor owl:subClassOf :Man .
```

```
:Bachelor owl:subClassOf
[ a owl:Restriction;
owl:onProperty :marriedTo;
owl:cardinality 0 ] .
```

```
:MarriedPerson owl:subClassOf [
a owl:Restriction;
owl:onProperty :marriedTo;
owl:cardinality 1 ] .
```

```
:MarriedBachelor owl:intersectionOf
(:Bachelor :MarriedPerson) .
```

- Ezután definiálunk egy példányt, és ellenőrizzük, hogy van-e ellentmondás

Érvelési feladatok

- Példányok osztályba tartozása
 - Flipper egy delfin?
- Vizsgáljuk:
 - define `Dolphin(Flipper)`
 - Vizsgálni a konzisztenciát
- Osztály felsorolás
 - Ismételni az osztályba tartozás vizsgálatot minden ismert példányra.

Tipikus következtetési feladatok (összefoglalás)

- Mit várunk egy következtetőtől?
 - Alosztály relációk
 - pl., minden madár repülő állat?
 - Ekvivalens osztályok
 - pl., minden madár állat, és fordítva is igaz?
 - Diszjunkt osztályok
 - Pl., létezik-e olyan állat, amely emlős és madár egyszerre?
 - Osztály konzisztencia
 - Pl.: létezik olyan emlős, amely tojásokat rak?
 - Osztályok példányai
 - Pl.: Flipper egy delfin?
 - Osztályok felsorolással
 - Pl.: adjuk meg az összes delfint

Tipikus következtetési feladatok (összefoglalás)

- Eddig láttuk:
 - minden következtetési feladat levezethető néhány alap következtetési feladatra, pl. szubsumáció, konzisztencia ellenőrzés
- Tehát építsünk egy következtetőt konzisztencia ellenőrzésre

Leíró logikai notáció

- Osztályok és példányok
 - $C(x)$ $\leftrightarrow x \text{ a } C .$
 - $R(x,y)$ $\leftrightarrow x \text{ R } y .$
 - $C \sqsubseteq D$ $\leftrightarrow C \text{ rdfs:subClassOf } D$
 - $C \equiv D$ $\leftrightarrow C \text{ owl:equivalentClass } D$
 - $C \sqsubseteq \neg D$ $\leftrightarrow C \text{ owl:disjointWith } D$
 - $C \equiv \neg D$ $\leftrightarrow C \text{ owl:complementOf } D$
 - $C \equiv D \sqcap E$ $\leftrightarrow C \text{ owl:intersectionOf } (D \ E) .$
 - $C \equiv D \sqcup E$ $\leftrightarrow C \text{ owl:unionOf } (D \ E) .$
 - T — owl:Thing
 - \perp — owl:Nothing

Leíró logikai notáció

- Tárgyterület, értékkészlet, egyéb korlátozások

$$-\exists R.T \sqsubseteq C \qquad \qquad R \text{ rdfs:domain } C$$

Példa: \exists Apja.leánygyermek fogalom jelöli azon dolgokat, akik Apja szereben (relációban) vannak leánygyermekekkel, tehát a C= Apák osztályából veszi elemeit, azaz a tárgyterülete az Apák osztálya

$$-\forall R.C \qquad \qquad R \text{ rdfs:range } C$$

Példa: \forall Leányapa.leánygyermek fogalom jelöli azon dolgokat, akiknek LeányApa relációban vannak leánygyermekekkel, tehát a Leányapa szerep a leánygyermek osztályából veszi értékeit, azaz értékkészlete a leánygyermek osztály.

$$-\mathbf{C} \sqsubseteq \forall R.D \leftrightarrow C \qquad \text{owl:subClassOf} \\ [\text{ a owl:Restriction;} \\ \text{ owl:onProperty } R; \\ \text{ owl:allValuesFrom } D] .$$

$$-\mathbf{C} \sqsubseteq \exists R.D \leftrightarrow C \qquad \text{owl:subClassOf} \\ [\text{ a owl:Restriction;} \text{ owl:onProperty } \\ R; \text{ owl:someValuesFrom } D] .$$

$$-\mathbf{C} \sqsubseteq \geq n R \leftrightarrow C \qquad \text{owl:subClassOf} \\ [\text{ a owl:Restriction;} \text{ owl:onProperty } \\ R; \text{ owl:minCardinality } n] .$$

Negációs normál forma (NNF)

- Ontológiák átalakítása NNF-re
 - \sqsubseteq és \equiv nem használható
 - Negációt csak atomi formulákra és osztályokra alkalmazható
- Egyszerűbb notáció
- Tabló következtetés formalizmusa

Negációs normál forma (NNF)

- \sqsubseteq eliminálás:
 - Helyettesítsük $C \sqsubseteq D$ -t: $\neg C \sqcup D$
 - Rövidített notáció az ismert formára: $\forall x: \neg C(x) \vee D(x)$
- Miért
 - $C \sqsubseteq D$ ekvivalens $C(x) \rightarrow D(x)$

$C(x)$	$D(x)$	$C(x) \rightarrow D(x)$	$\neg C(x) \vee D(x)$
true	true	true	true
true	false	false	false
false	true	true	true
false	false	true	true

Negációs normál forma (NNF)

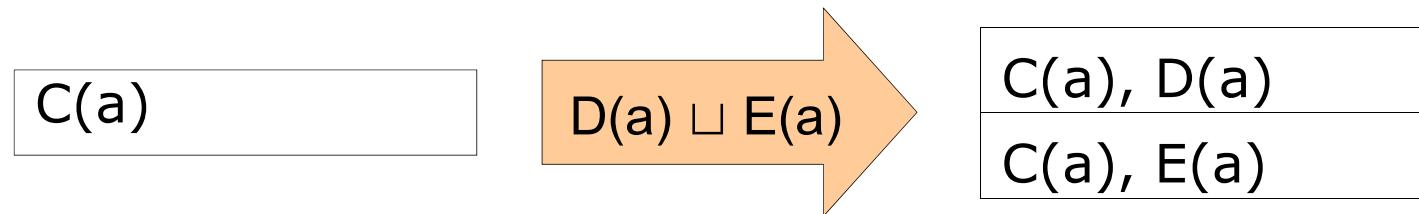
- Elimináljuk \equiv :
 - Helyettesítsük $C \equiv D$ –t: $C \sqsubseteq D$ és $D \sqsubseteq C$
 - Innen használható a korábbi megoldás
- Pl.: $C \equiv D$ átírva:
 - $C \sqsubseteq D$
 - $D \sqsubseteq C$
 - És így:
 - $\neg C \sqcup D$
 - $\neg D \sqcup C$

Negációs normál forma (NNF)

- További transzformációs szabályok:
 - $\text{NNF}(C) = C$ (for atomic C)
 - $\text{NNF}(\neg C) = \neg C$ (for atomic C)
 - $\text{NNF}(\neg \neg C) = C$
 - $\text{NNF}(C \sqcup D) = \text{NNF}(C) \sqcup \text{NNF}(D)$
 - $\text{NNF}(C \sqcap D) = \text{NNF}(C) \sqcap \text{NNF}(D)$
 - $\text{NNF}(\neg(C \sqcap D)) = \text{NNF}(\neg C) \sqcup \text{NNF}(\neg D)$
 - $\text{NNF}(\neg(C \sqcup D)) = \text{NNF}(\neg C) \sqcap \text{NNF}(\neg D)$
 - $\text{NNF}(\forall R.C) = \forall R.\text{NNF}(C)$
 - $\text{NNF}(\exists R.C) = \exists R.\text{NNF}(C)$
 - $\text{NNF}(\neg \forall R.C) = \exists R.\text{NNF}(\neg C)$
 - $\text{NNF}(\neg \exists R.C) = \forall R.\text{NNF}(\neg C)$

Tabló következtető (Tableau Algorithm)

- Tabló: Levezetett axiómák gyűjteménye
 - Folyamatosan bővítjük
 - Előrefele láncoláshoz hasonló eljárással
- Például konjunkcióra:
 - Bontsuk ketté a tablót:

Mikor ellentmondásmentes egy ontológia?

- Tablót bővítjük és bontjuk
- Nincs ellentmondás, ha
 - További axióma nem hozható létre
 - Legalább egy rész tabló ellentmondás mentes
 - Egy rész tabló tartalmaz ellentmondást, ha egy axióma és ellentettje is eleme:
 - Pl.. $\text{Person}(\text{Peter})$ és $\neg\text{Person}(\text{Peter})$
 - Ilyenkor a rész tablót lezárjuk.

Tabló következtető

- Adott: egy ontológia NNF formában
Amíg nem minden rész tabló lezárt
 - * Válasz egy nyitott tablót T és egy $A \in O \cup T$
 - Ha A-t nem tartalmazza T, akkor
 - Ha A atomi formula, akkor
 - adjuk A-t
 - T-hez és
 - vissza *
 - Ha A nem atomi formula, akkor
 - Válasszunk egy $i \in O \cup T$
 - példányt
 - Adjuk $A(i)$ -t T-hez
 - Vissza *
 - egyénként
 - Bővítsük a tablót A következményeivel és
 - vissza *

Tabló következtető

- Bővítsük a tablót a következményekkel:

Nr	Axiom	Action
1	$C(a)$	Add $C(a)$
2	$R(a,b)$	Add $R(a,b)$
3	C	Choose an individual a , add $C(a)$
4	$(C \sqcap D)(a)$	Add $C(a)$ and $D(a)$
5	$(C \sqcup D)(a)$	Split tableau into T_1 and T_2 . Add $C(a)$ to T_1 , $D(a)$ to T_2
6	$(\exists R.C)(a)$	Add $R(a,b)$ and $C(b)$ for a <i>new</i> Individual b
7	$(\forall R.C)(a)$	For all b with $R(a,b) \in T$: add $C(b)$

Példa

- Adott egy ontológia:
 :Animal owl:unionOf (:Mammal :Bird :Fish :Insect :Reptile) .
 :Animal owl:disjointWith :Human .
 :Seth a :Human .
 :Seth a :Insect .
- Konzisztens-e a tudásbázis?

Példa

- Adott a következő ontológia:
 :Animal owl:unionOf (:Mammal :Bird :Fish :Insect :Reptile) .
 :Animal owl:disjointWith :Human .
 :Seth a :Human .
 :Seth a :Insect .

– A fenti ontológia DL-NNF alakban:
 $\neg\text{Animal} \sqcup \neg\text{Human}$
 $\text{Animal} \sqcup (\neg\text{Mammal} \sqcap \neg\text{Bird} \sqcap \neg\text{Fish} \sqcap \neg\text{Insect} \sqcap \neg\text{Reptile})$
 $\neg\text{Animal} \sqcup (\text{Mammal} \sqcup \text{Bird} \sqcup \text{Fish} \sqcup \text{Insect} \sqcup \text{Reptile})$
 $\text{Human}(\text{Seth})$
 $\text{Insect}(\text{Seth})$
- Végezzük el a következtetést!

Példa

Human(Seth), Insect(Seth)

Nr	Axiom	Action
1	C(a)	Add C(a)

Példa

Human(Seth), Insect(Seth),
 $(\neg \text{Animal} \sqcup \neg \text{Human})(\text{Seth})$

Nr	Axiom	Action
3	C	Choose an individual a, add C(a)

Példa

Human(Seth), Insect(Seth),
 \neg Animal(Seth)

Human(Seth), Insect(Seth),
 \neg Human(Seth)

Nr	Axiom	Action
5	$(C \sqcup D)(a)$	Split the tableau into T1 and T2. Add C(a) to T1, D(a) to T2

Példa

Human(Seth), Insect(Seth),
 \neg Animal(Seth)

Animal \sqcup (\neg Mammal \sqcap \neg Bird \sqcap \neg Fish \sqcap \neg Insect)(Seth)

Human(Seth), Insect(Seth),
 \neg Human(Seth)

Nr	Axiom	Action
3	C	Choose an individual a, add C(a)

Példa

Human(Seth), Insect(Seth),
 \neg Animal(Seth)

Animal(Seth)

Human(Seth), Insect(Seth),
 \neg Animal(Seth)
 $(\neg$ Mammal \sqcap \neg Bird \sqcap \neg Fish \sqcap \neg Insect \sqcap \neg Reptile)(Seth)

Human(Seth), Insect(Seth),
 \neg Human(Seth)

Nr	Axiom	Action
5	$(C \sqcup D)(a)$	Split the tableau into T1 and T2. Add C(a) to T1, D(a) to T2

Példa

Human(Seth), Insect(Seth),
 \neg Animal(Seth)
Animal(Seth)

Human(Seth), Insect(Seth),
 \neg Animal(Seth)
 $(\neg$ Mammal $\sqcap \neg$ Bird $\sqcap \neg$ Fish $\sqcap \neg$ Insect $\sqcap \neg$ Reptile)(Seth)
 \neg Mammal(Seth) $\sqcap \neg$ Bird(Seth) $\sqcap \neg$ Fish(Seth) \sqcap
 \neg Insect(Seth) $\sqcap \neg$ Reptile(Seth)

Human(Seth), Insect(Seth),
 \neg Human(Seth)

Nr	Aussage	Aktion
4	$(C \sqcap D)(a)$	Add C(a) and D(a)

Integrációs és ellenőrzési technikák
VIMIAC04, 2021. tavasz

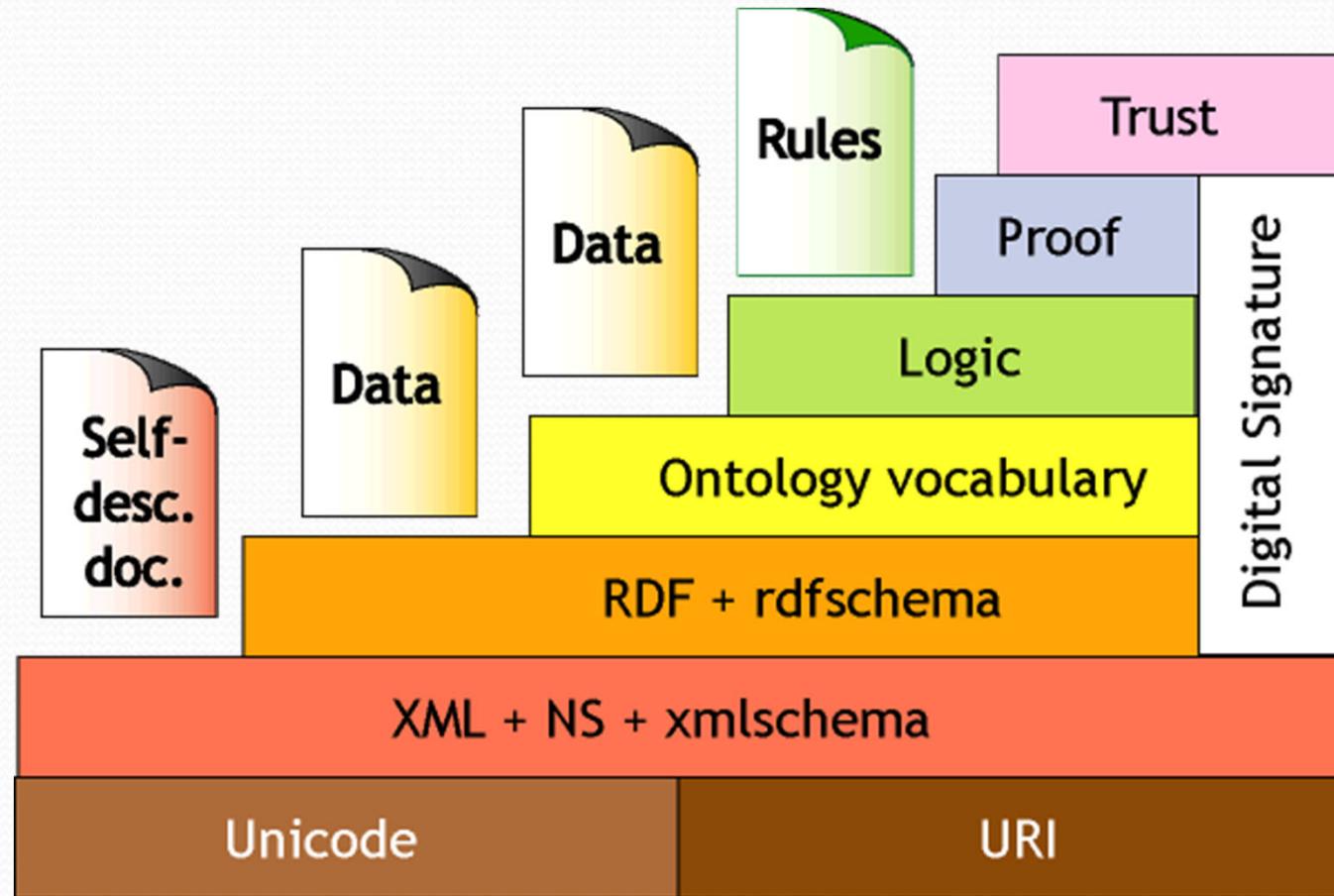
ONTOLÓGIÁK, OWL₂, DL

Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék

A szemantikus web koncepció

"The Semantic Web is an extension of the current web in which information is given well-defined meaning, better enabling computers and people to work in cooperation."

-- Tim Berners-Lee

Ontológiák, az OWL nyelv

Szemantikus web példa

- Legyen ismert ez az állítás:
 - Budapest Magyarország fővárosa
- Háttértudásunk segítségével levezethetjük:
 - Budapest Magyarország fővárosa ✓
 - Magyarország egy állam ✓
 - Budapest egy város ✓
 - Budapest Magyarországon van ✓
 - Debrecen nem Magyarország fővárosa ✗
 - Budapest nem Ausztria fővárosa ✗
 - Budapest nem egy állam ✗
 - ...

Szemantikus web példa

- RDFS szintig nem tudjuk leírni a következőket:
 - minden államnak pontosan egy fővárosa van
 - Tulajdonság számosság
 - minden város csak egy ország fővárosa lehet
 - Függvény tulajdonság
 - egy város nem lehet egyben egy állam is.
 - Diszjunkt osztályok
 - ...

OWL logika igény példa

- Állatok két csoportja: **Male** (hím) és **Female** (nőstény).

```
<rdfs:Class rdf:ID="Male">
  <rdfs:subClassOf rdf:resource="#Animal"/>
</rdfs:Class>
```

- A **subClassOf** kifejezés felhasználásával definiálhatjuk, hogy a **#Male** osztály alosztálya az **#Animal** osztálynak

```
<rdfs:Class rdf:ID="Female">
  <rdfs:subClassOf rdf:resource="#Animal"/>
  <owl:disjointWith rdf:resource="#Male"/>
</rdfs:Class>
```

- Nőstény állatok és alosztályát alkotják az állatok osztálynak, de tudjuk hogy nincs közös elem a hím osztállyal (**disjointWith** elem használata).

OWL elemek, példák

- Osztályok
 - Person osztály
 - Man, Woman alosztály
- Tulajdonságok (egyedi)
 - isWifeOf, isHusbandOf
- Tulajdonság jellemzők, korlátok
 - inverseOf
 - domain
 - range
 - cardinality
- Osztályok közti relációk
 - disjointWith

Ontológiák

- RDFS hasznos, de nem ad megoldást a szemantika pontos leírására.
- Összetett alkalmazások további igényei:
 - Tulajdonságok leírása, jellemzése
 - Különböző URI-val rendelkező objektumok azonosságának leírása (ekvivalencia)
 - Osztályok diszjunkt vagy éppen ekvivalens jellege
 - Osztályok konstruálása (nemcsak megnevezése)
 - Következtetési igények támogatása:
 - Pl.: "Ha két «Person» erőforrás «A» és «B» azonos «**foaf:email**» tulajdonsággal rendelkeznek, akkor «A» és «B» identikus.

Ontológiák

- Az SZW világban az ontológiákat a következő értelemben használjuk:

Fogalmak és ezek relációnak definiálása
egy adott tudásterület leírása céljából.

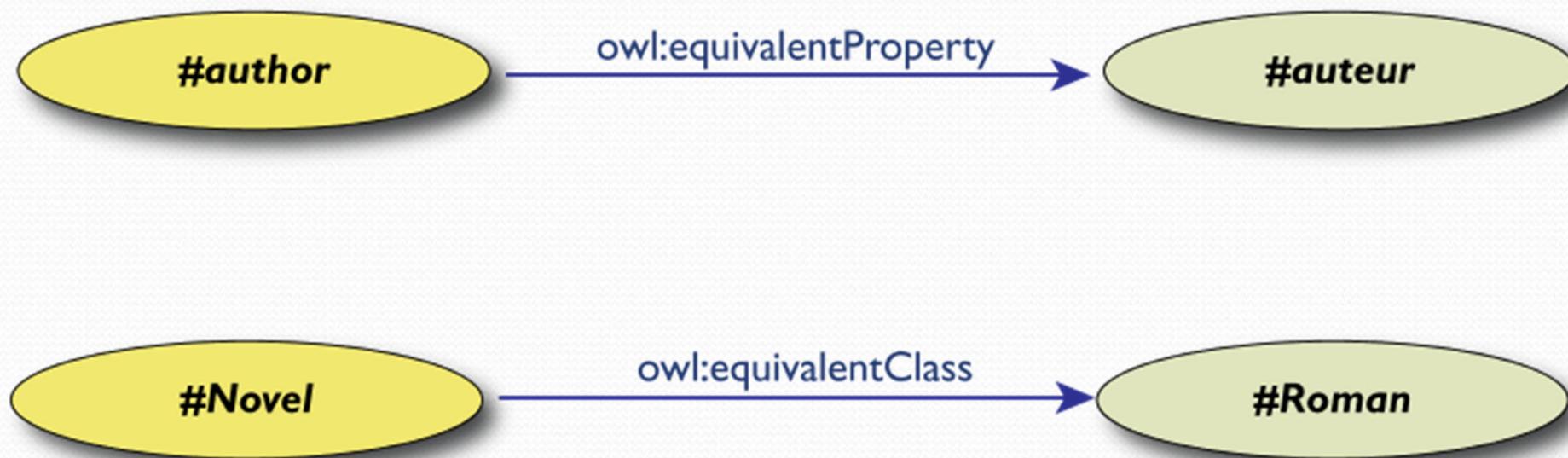
- Az RDFS is tekinthető egy egyszerű ontológia nyelvnek
- Nyelvek definiálása mindig egyfajta kompromisszum
 - gazdag szemantika tudás gazdag alkalmazásokhoz
 - ésszerűség (fizibilitás, megvalósíthatóság, fordító, következtetőgép)

Web Ontology Language = OWL

- OWL az SZW struktúrába egy újabb réteg, az RDFS bővítése
 - Saját névterek, saját elemek, kifejezések
 - RDFS-re épül (tartalmazza)
- Önálló SZW ajánlás
 - “OWL 2” – 2010 óta gyakorlatilag csak ezt használjuk
 - Akit a részletek érdekelnek:
<https://www.w3.org/TR/owl2-overview/>

Ekvivalencia relációk

- Osztályokra:
 - **owl:equivalentClass**: két osztálynak azonosak az elemei
 - **owl:disjointWith**: nincs közös elemük
- Tulajdonságokra:
 - **owl:equivalentProperty**
 - Példa: **a:author** vs. **f:auteur**
 - **owl:propertyDisjointWith**
- Egyedekre:
 - **owl:sameAs**: két URI ugyanazt a fogalmat vagy egyedet reprezentálja
 - **owl:differentFrom**: negált kifejezése az **owl:sameAs** kifejezésnek

Használat: owl:sameAs

- Utazási példából, Amsterdam leírása két forrásban:(Dbpedia és Geonames):

```
<http://dbpedia.org/resource/Amsterdam>
owl:sameAs <http://sws.geonames.org/2759793>;
```

Példa logikai kapcsolatra

Ha egy tulajdonság inverse functional–nak lett definiálva, akkor, akkor a tulajdonság tárgya egyértelműen meghatározza a tulajdonság alanyát.

- Ha a következő igaz két állításra:

```
:email rdf:type owl:InverseFunctionalProperty.  
<A> :email "mailto:a@b.c".  
<B> :email "mailto:a@b.c".
```

Akkor ebből levezethető:

```
<A> owl:sameAs <B>.
```

- Így új relációkhoz jutunk (RDFS-ben erre nem volt lehetőség)

Osztályok az OWL-ben

- RDFS: létező osztályokat alosztály struktúrába rendezhettük – osztályhierarchia építése, semmi több...
- OWL osztályok konstruálhatók más osztályok vagy példányok alapján, :
 - Elemek felsorolásával
 - Osztályok relációinak alkalmazásával: metszet, unió, komplemens, stb.

Osztályok OWL

- Osztályok, egyedek (*classes, individuals*)
 - Önálló **owl:Class** osztály van definiálva (az **rdfs:Class** specializációjaként)
 - Egyedek (individuals) definiálása külön osztályban történik: **owl:Thing**
- Pl. egy pontos definícióra:

```
ex:Person rdf:type owl:Class.
```

```
<uri-for-Amitav-Ghosh>
  rdf:type owl:Thing;
  rdf:type owl:Person .
```

```
:£ rdf:type owl:Thing.
:€ rdf:type owl:Thing.
:$ rdf:type owl:Thing.
:Currency
  rdf:type owl:Class;
  owl:oneOf (:€ :£ :$).
```

Unió

```
:Novel          rdf:type owl:Class.  
:Short_Story    rdf:type owl:Class.  
:Poetry         rdf:type owl:Class.  
:Literature     rdf:type owl:Class;  
                 owl:unionOf (:Novel :Short_Story :Poetry) .
```

- További lehetőségek: **complementOf**, **intersectionOf**, ...

Példa...

Ha:

```
:Novel          rdf:type owl:Class.  
:Short_Story    rdf:type owl:Class.  
:Poetry         rdf:type owl:Class.  
:Literature     rdf:type owl:Class;  
                 owl:unionOf (:Novel :Short_Story :Poetry).  
  
<myWork> rdf:type :Novel .
```

akkor

```
<myWork> rdf:type :Literature .
```

Eddig...

- OWL: erős leíró elemeket definiáltunk
- pl., adatbázisok összeköthetőek **owl:sameAs**, vagy inverse functional tulajdonságokkal.
- Számos kapcsolatot felderíthetünk hagyományos következtetési eljárásokkal

Korlátozások formálisan is...

- Létezik **owl:Restriction** osztály
 - Hivatkozva a korlátozandó tulajdonságokat
 - Megadva a korlátozás tartalmát
- Példa: subClass

```
:Listed_Price rdfs:subClassOf [  
    rdf:type owl:Restriction;  
    owl:onProperty p:currency;  
    owl:allValuesFrom :Currency.  
].
```

Lehetséges felhasználás...

Ha:

```
:Listed_Price rdfs:subClassOf [  
    rdf:type owl:Restriction;  
    owl:onProperty p:currency;  
    owl:allValuesFrom :Currency.  
].  
  
:price rdf:type :Listed_Price .  
  
:price p:currency <something> .
```

Akkor a következő állítás igaz:

```
<something> rdf:type :Currency .
```

További korlátozások

- **allValuesFrom** helyettesíthető:
 - **someValuesFrom**
 - Példa: valamelyik devizában fejezzük ki az árfolyamot (legalább egyben)
 - **hasValue**, legalább egy értéke kell, hogy létezzen
- Számosság korlátozások (értékvizsgálat helyett)
 - Pl. legalább egyszer elő kell, hogy forduljon egy elem egy kategóriában

OWL 2

- Korlátozások definiáltak
 - classes, individuals, object , datatype properties - megkötésekkel
 - object properties csak individuals -re
 - *datatype* property nincs tovább specifikálva
 - ...
- Hatékony következtető algoritmus létezik!

OWL 2

- Korlátozások megadásával nagy méretű ontológiák építhetők,
és alkalmazhatóak pl. orvosi, robotika, biológia
tárgyterületeken
- OWL 2 lett a formális ontológiák nyelve
 - Nem feltétlenül a weben használjuk

OWL2: Könnyítések (szintaktika)

- Diszjunkt osztályok

- OWL 1:

```
:Wine owl:equivalentClass [  
    a owl:Class ;  
    owl:unionOf (:RedWine :RoséWine :WhiteWine) ] .  
  
:RedWine owl:disjointWith :RoséWine, :WhiteWine .  
:RoséWine owl:disjointWith :WhiteWine .
```

- OWL 2:

```
:Wine owl:disjointUnionOf (:RedWine  
    :RoséWine :WhiteWine) .
```

- Megengedett formalizmus:

```
_:_x a owl:AllDisjointClasses ;  
    owl:members (:RedWine :RoséWine WhiteWine) .
```

OWL2: Könnyítések (szintaktika)

- Állítások, tulajdonságok negáltja kifejezhető
- pl.: Paul nem Peter apja
- ```
_x [a owl:NegativeObjectPropertyAssertion;
 owl:sourceIndividual :Paul ;
 owl:targetIndividual :Peter ;
 owl:assertionProperty :fatherOf] .
```

VAGY

```
Paul a
[owl:complementOf
 [a owl:Restriction ;
 owl:onProperty :fatherOf ;
 owl:hasValue :Peter]
].
```

OWL2: Reflexiv osztály korlátzások

hasSelf reláció használata

Példa: autodidakta tanulás definíciója

```
:AutoDidact owl:equivalentClass [
 a owl:Restriction ;
 owl:onProperty :teaches ;
 owl:hasSelf "true"^^xsd:boolean] .
```

OWL alapú ontológia

- "Debrecen nem Magyarország fővárosa ✗
- Miért nem?
  - Országoknak pontosan egy fővárosa van,
  - Debrecen és Budapest nem ugyanaz a város

- OWL:

```
:capitalOf a owl:InverseFunctionalProperty .
:Budapest :capitalOf :Magyarország .
:Budapest owl:differentFrom :Debrecen .
```

Lekérdezés { :Debrecen :capitalOf :Magyarország . } → false

OWL alapú ontológia

- Budapest nem Ausztria fővárosa ✗
- Miért nem?
  - Egy város csak egy ország fővárosa lehet
  - Ausztria és Magyarország nem azonos

- Hasonlóan:

```
:capitalOf a owl:FunctionalProperty .
:Budapest :capitalOf :Magyarország .
:Ausztria owl:differentFrom :Magyarország .
```

Lekérdezés { :Budapest :capitalOf :Ausztria . } → false

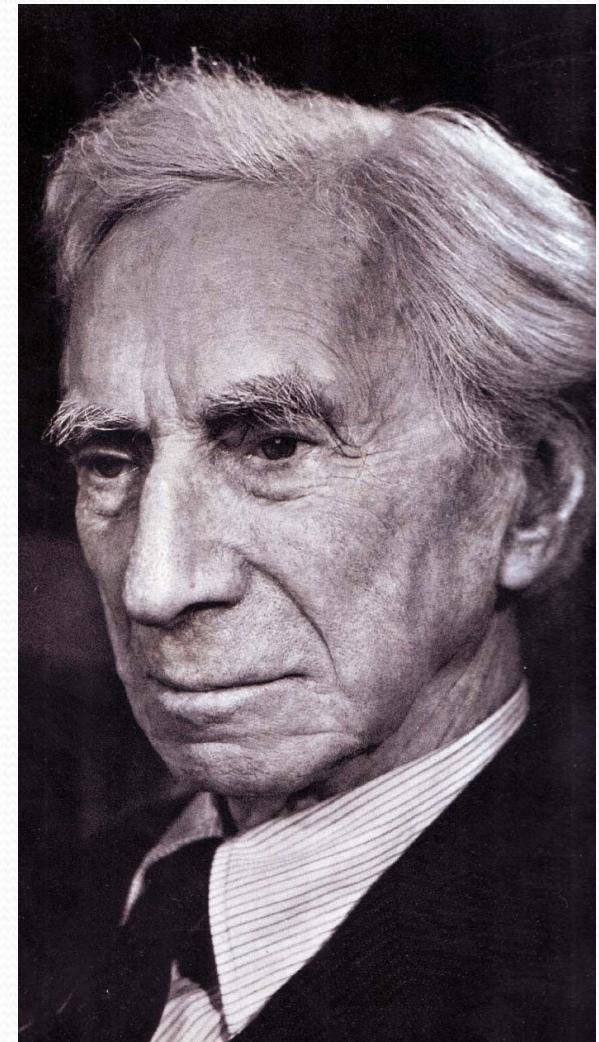
OWL2 példa: Russell paradoxon

Paradoxon

Bertrand Russell, 1918

Egy városban, ahol pontosan egy borbély van, mindenkit megborotvál, aki nem borotválja meg önmagát.

Ki borotválja meg a borbélyt?

OWL2 példa: Russell paradoxon

Osztály definíciók

```
:People owl:disjointUnionOf
(:PeopleWhoShaveThemselves
:PeopleWhoDoNotShaveThemselves) .
```

Relációk:

```
:shavedBy rdfs:domain :People .
:shavedBy rdfs:range :People .
:shaves owl:inverseOf :shavedBy .
```

Szabály:

```
:People rdfs:subClassOf [
a owl:Restriction ;
owl:onProperty :shavedBy ;
owl:cardinality "1"^^xsd:integer] .
```

OWL2 példa: Russell paradoxon

- Borbély definíciója:

- :Barbers rdfs:subClassOf :People ;owl:equivalentClass [
  - rdf:type owl:Class ;
  - owl:oneOf (:theBarber)
-] .

OWL2 példa: Russell paradoxon

Magukat borotválók osztálya:

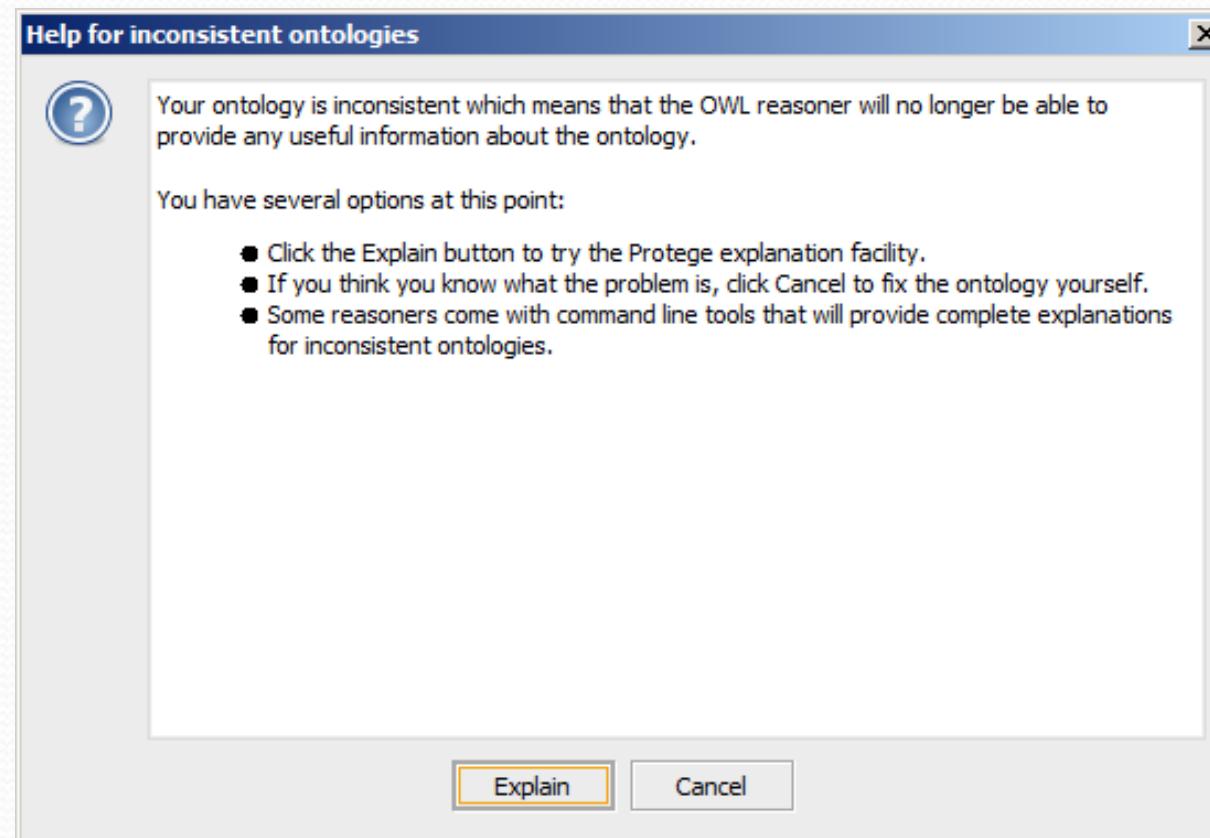
```
:PeopleWhoShaveThemselves owl:equivalentClass [
 rdf:type owl:Class ;
 owl:intersectionOf
 (:People
 [
 a owl:Restriction ;
 owl:onProperty :shavedBy ;
 owl:hasSelf "true"^^xsd:boolean
]
)
] .
```

OWL2 példa: Russell paradoxon

Akik nem magukat borotválják:

```
:PeopleWhoDoNotShaveThemselves owl:equivalentClass [
 a owl:Class ;
 owl:intersectionOf (
 :People
 [a owl:Restriction
 owl:onProperty :shavedBy ;
 owl:allValuesFrom :Barbers
]
)
] .
```

OWL2 példa: Russell paradoxon

Inconsistent ontology explanation X

Show regular justifications   All justifications
 Show laconic justifications   Limit justifications to
1 1

Explanation 1 Display laconic explanation

Explanation for: Thing SubClassOf Nothing

1) PersonsWhoDoNotShaveThemselves(?x) -> shaves(the-barber, ?x)	In 1 other justifications	?
2) PersonsWhoDoNotShaveThemselves DisjointWith PersonsWhoShaveThemselves	In ALL other justifications	?
3) Barber SubClassOf Person	In ALL other justifications	?
4) shaves(?x, ?x) -> PersonsWhoShaveThemselves(?x)	In ALL other justifications	?
5) shaves(the-barber, ?x) -> PersonsWhoDoNotShaveThemselves(?x)	In 1 other justifications	?
6) PersonsWhoShaveThemselves(?x) -> shaves(?x, ?x)	In ALL other justifications	?
7) Person EquivalentTo PersonsWhoDoNotShaveThemselves or PersonsWhoShaveThemselves	ALL other justifications	?
8) the-barber Type Barber	In ALL other justifications	?

OK

SZEMANTIKUS WEB

3. előadás

Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék
<https://www.mit.bme.hu/oktatas/targyak/vimiaco4>

Zh feladat 1/1

```
<rdf:RDF
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
 xmlns:rdfs="http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#"
 xmlns:ex="http://example.org/">

 <rdf:Description rdf:about="http://example.org/Magyarország">
 <rdf:type rdf:resource="http://example.org/Ország"/>
 </rdf:Description>

 <rdf:Description rdf:about="http://example.org/Fővárosa">
 <rdf:type rdf:resource="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#Property"/>
 <rdfs:domain rdf:resource="http://example.org/Város"/>
 <rdfs:range rdf:resource="http://example.org/Ország"/>
 </rdf:Description>
```

Zh feladat 1/2

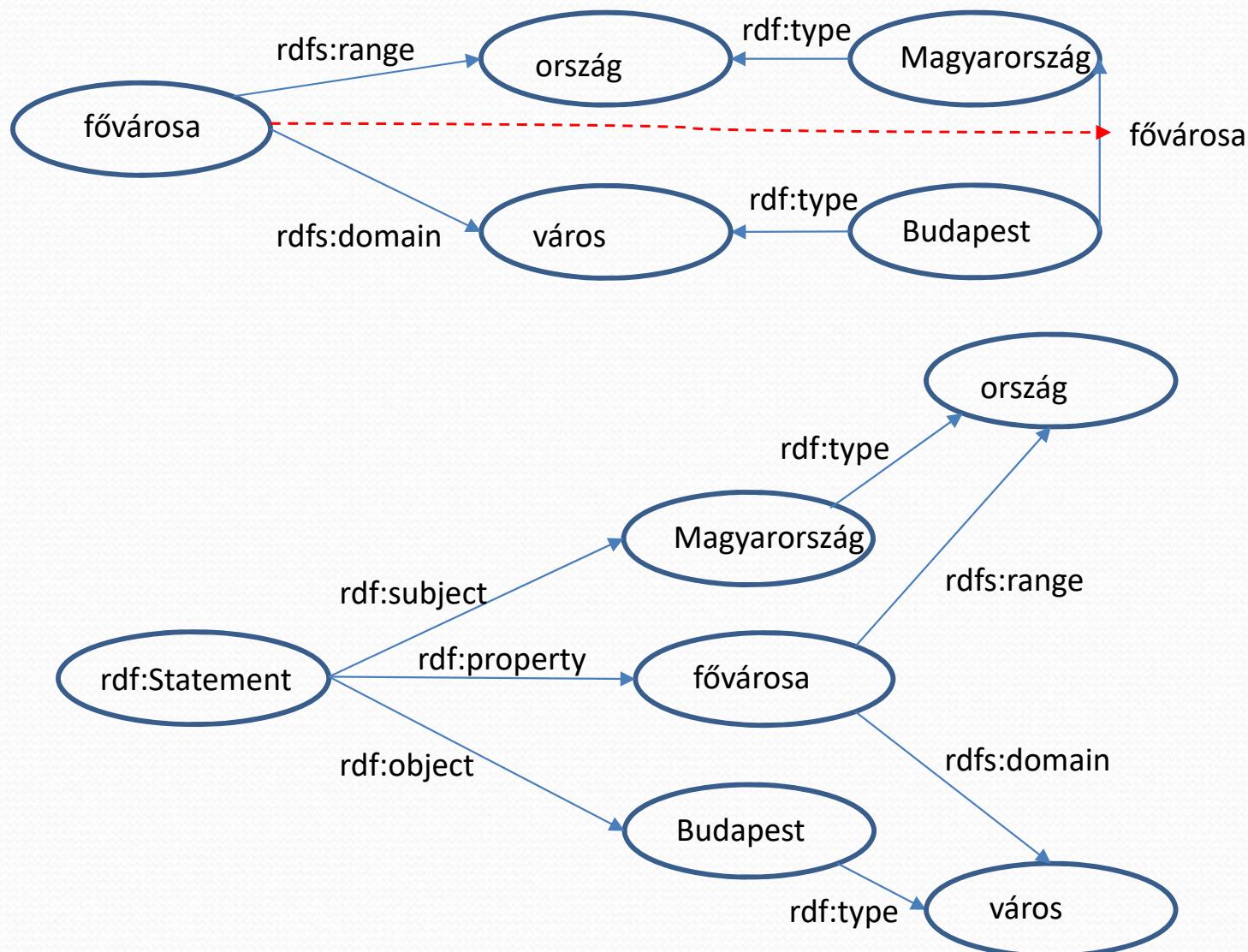
```
<rdf:Description rdf:about="http://example.org/Ország">
<rdf:type rdf:resource="http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#Class"/>
<rdfs:label xml:lang="en">country</rdfs:label>
</rdf:Description>
<rdf:Description rdf:about="http://example.org/Budapest">
<rdfs:label xml:lang="en">Budapest</rdfs:label>
<rdf:type rdf:resource="http://example.org/Város"/>
<ex:Fővárosa rdf:resource="http://example.org/Magyarország"/>
</rdf:Description>
<rdf:Description rdf:about="http://example.org/Város">
<rdf:type rdf:resource="http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#Class"/>
<rdfs:label xml:lang="en">city</rdfs:label>
</rdf:Description>
</rdf:RDF>
```

Zh feladat 1/3

a.) Milyen információt ír le a fenti RDF(S) dokumentum? Adjon meg egy lehetséges interpretációt saját szavaival! (4 pont)

Minden országnak (angolul: country) van fővárosa, ami egy város (angolul: city). Magyarország egy ország, amelynek fővárosa Budapest egy város.

b) Adja meg (rajzolja meg) az RDF(S) gráf grafikus reprezentációját!
(4 pont)

Zh feladat 1/4

c) Fogalmazzon meg egy lekérdezést SPARQL/SQL formátumban az RDF gráfban található országok (ex:Ország) fővárosainak (ex:Fővárosa) kigyűjtésére. (4 pont)

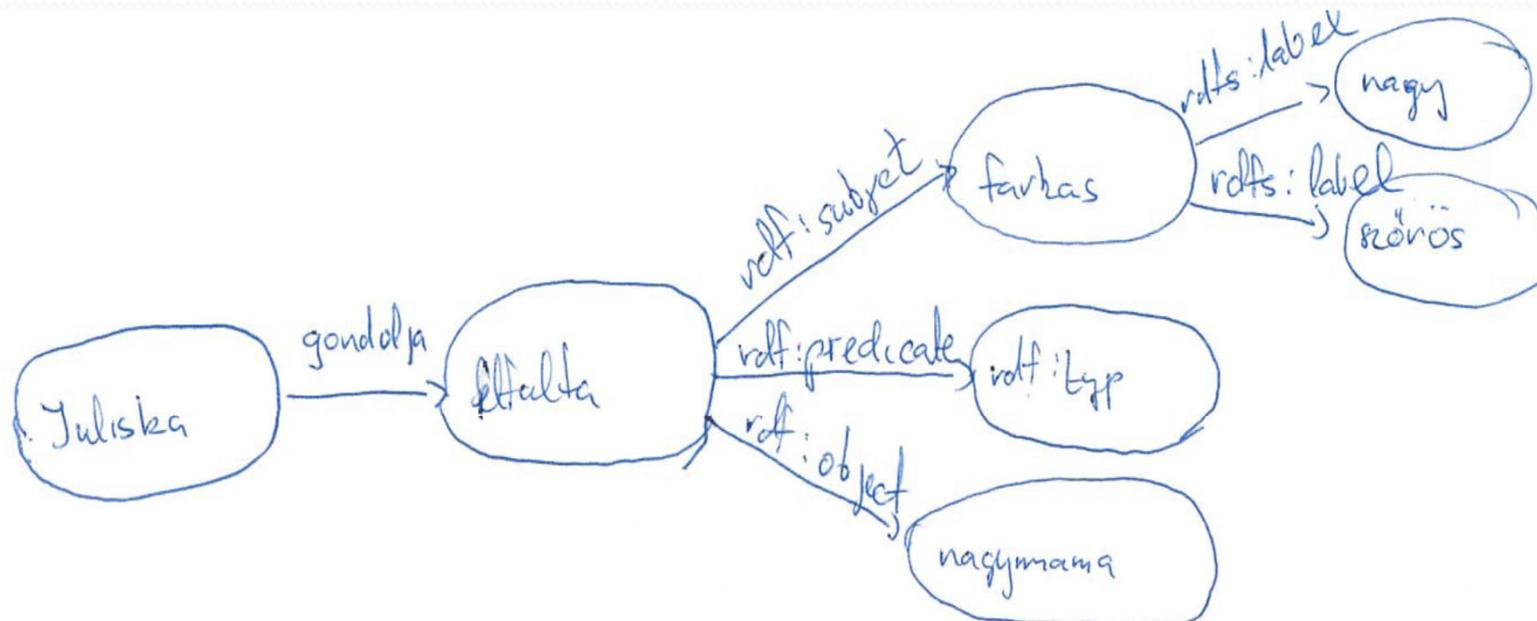
PREFIX ex:<http://example.org/>

SELECT ?f

WHERE { ?v a ex:Ország .
?f ex:Fővárosa ?v}

Zh feladat 1/5

Modellezze a következő mondatokat RDF-ben, a gráf leírásához bármelyik ismert RDF szintaxist használhat (pl.: XML, gráf, n3 predikátumok)! (6 pont)
Júliska azt gondolja, hogy a nagy, szőrős farkas felfalta a nagymamáját.

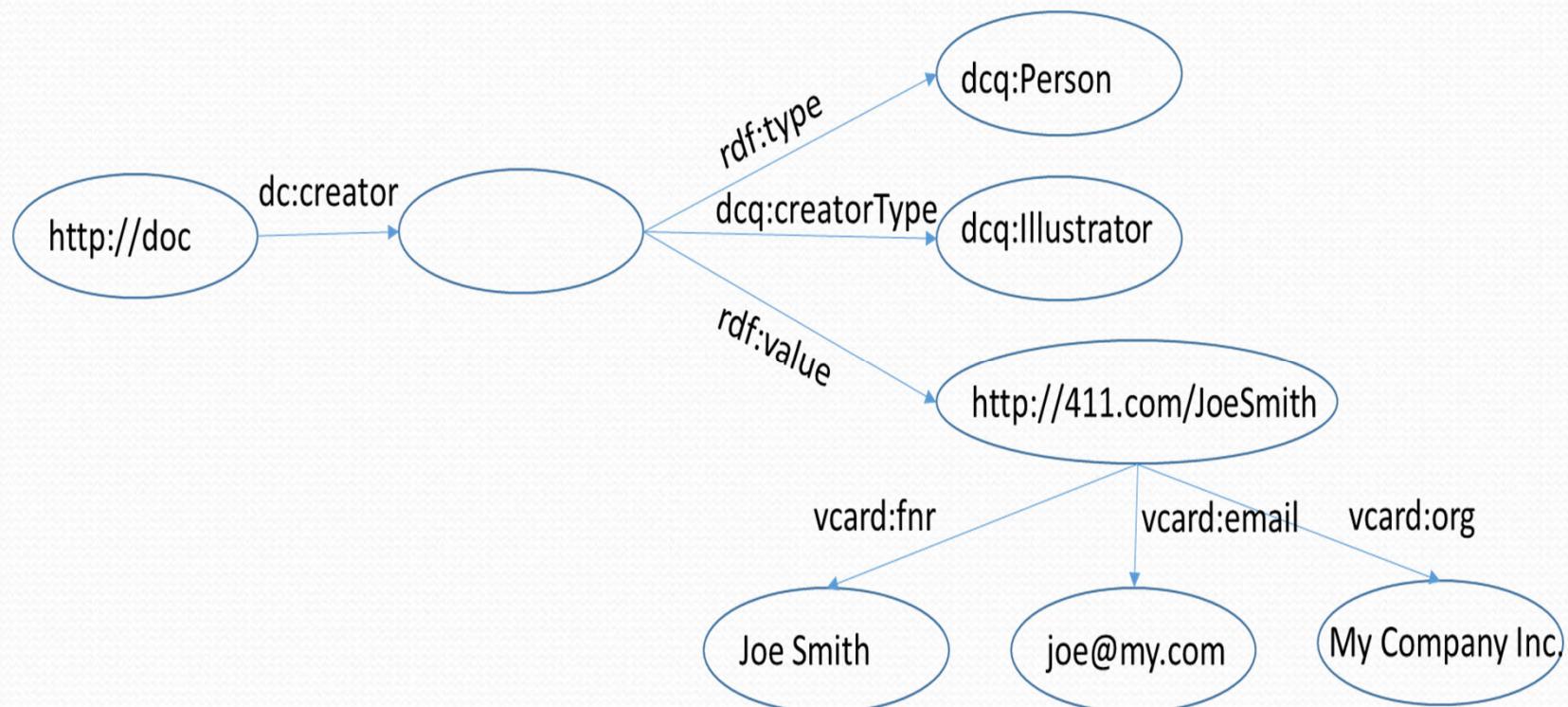

Zh feladat 2/1

```
<rdf:Description rdf:about = "http://doc">
 <dc:creator>
 <rdf:Description>
 <rdf:type rdf:resource = "dcq:Person"/>
 <dcq:creatorType rdf:resource = "dcq:Illustrator"/>
 <rdf:value rdf:resource = "http://411.com/JoeSmith"/>
 </rdf:Description>
 </dc:creator>
</rdf:Description>
<rdf:Description rdf:about = "http://411.com/JoeSmith">
 <vcard:fn> Joe Smith </vcard:fn>
 <vcard:email> joe@my.com </vcard:email>
 <vcard:org> My Company Inc.</vcard:org>
</rdf:Description>
```

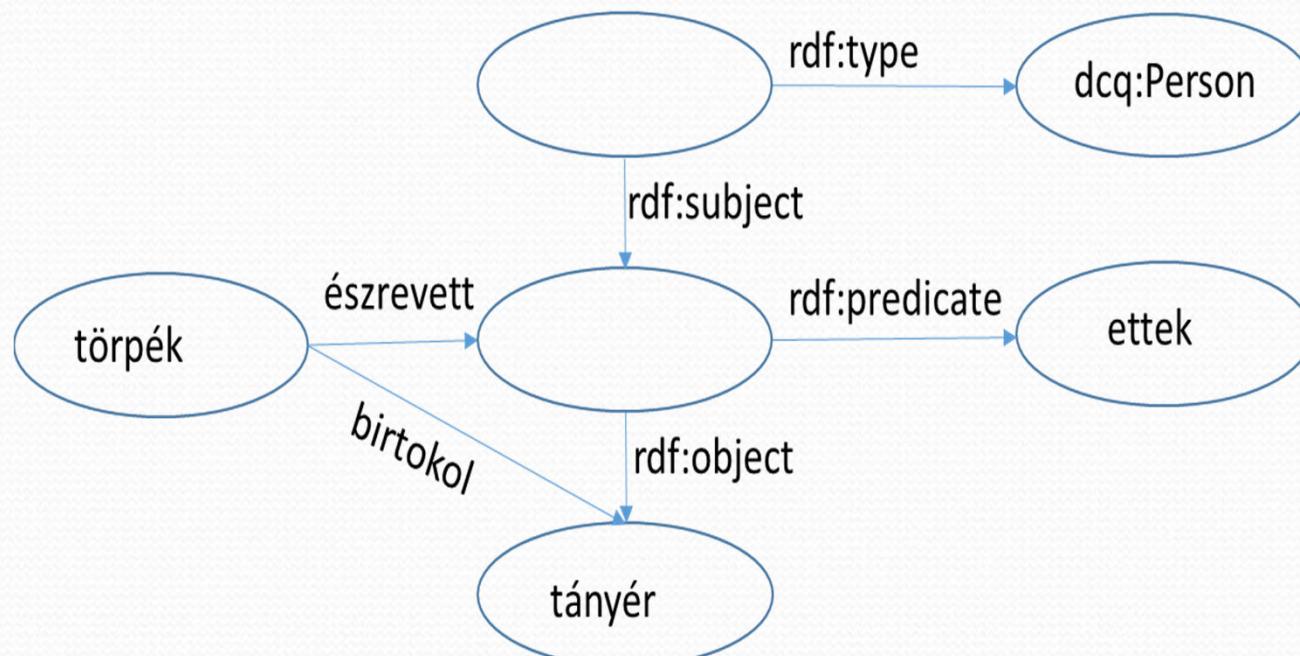
Zh feladat 2/2

A modell egy dokumentum (egyik) szerzőjének, illusztrátorának tulajdonságait írja le, aki egy személy, Joe Smith, és akinek az email címe joe@my.com és a MyCompany vállalatnál dolgozik.

Zh feladat 2/3

A törpék észrevették, hogy valaki evett a tányérjukból.

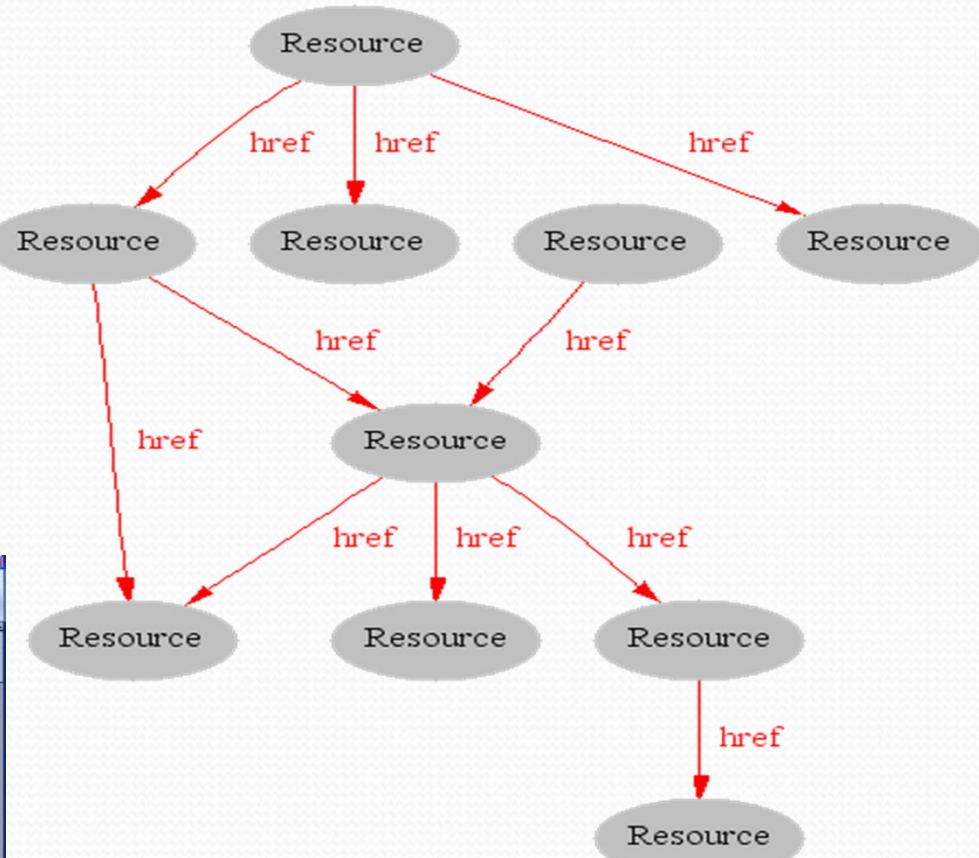

„Szintakitikus” web

The image shows two screenshots illustrating the concept of a "syntactic web".

The top screenshot is from the "WWW2002" conference website, held in Honolulu, Hawaii, from May 7-11, 2002. It features a banner with the conference logo and title, navigation links for "Conference Proceedings", "Call for Participation", "Program", "Registration Information", "Hotel Accommodation", "Conference Committee", "Sponsorship/Exhibition Opportunities", "Volunteer Information", "Information about Hawaii", and "Previous & Future WWW Conferences". Below this is a section titled "FEATURED SPEAKERS (CONFIRMED)" featuring portraits of Tim Berners-Lee and Richard A. DeMillo.

The bottom screenshot is from Tim Berners-Lee's homepage at <http://www.w3.org/People/Berners-Lee/>. It includes a "Contents" sidebar with links like "Home", "Bio", "Before you mail me", "Address", "Talks", "Articles", "Speaking engagements", and "Press interviews". The main content area features a portrait of Tim Berners-Lee and a bio section. The bio notes his role as the 3Com Founders chair at the Laboratory for Computer Science and Artificial Intelligence (CSAIL) at the Massachusetts Institute of Technology (MIT), his work on the World Wide Web Consortium, and his book "Weaving the Web".

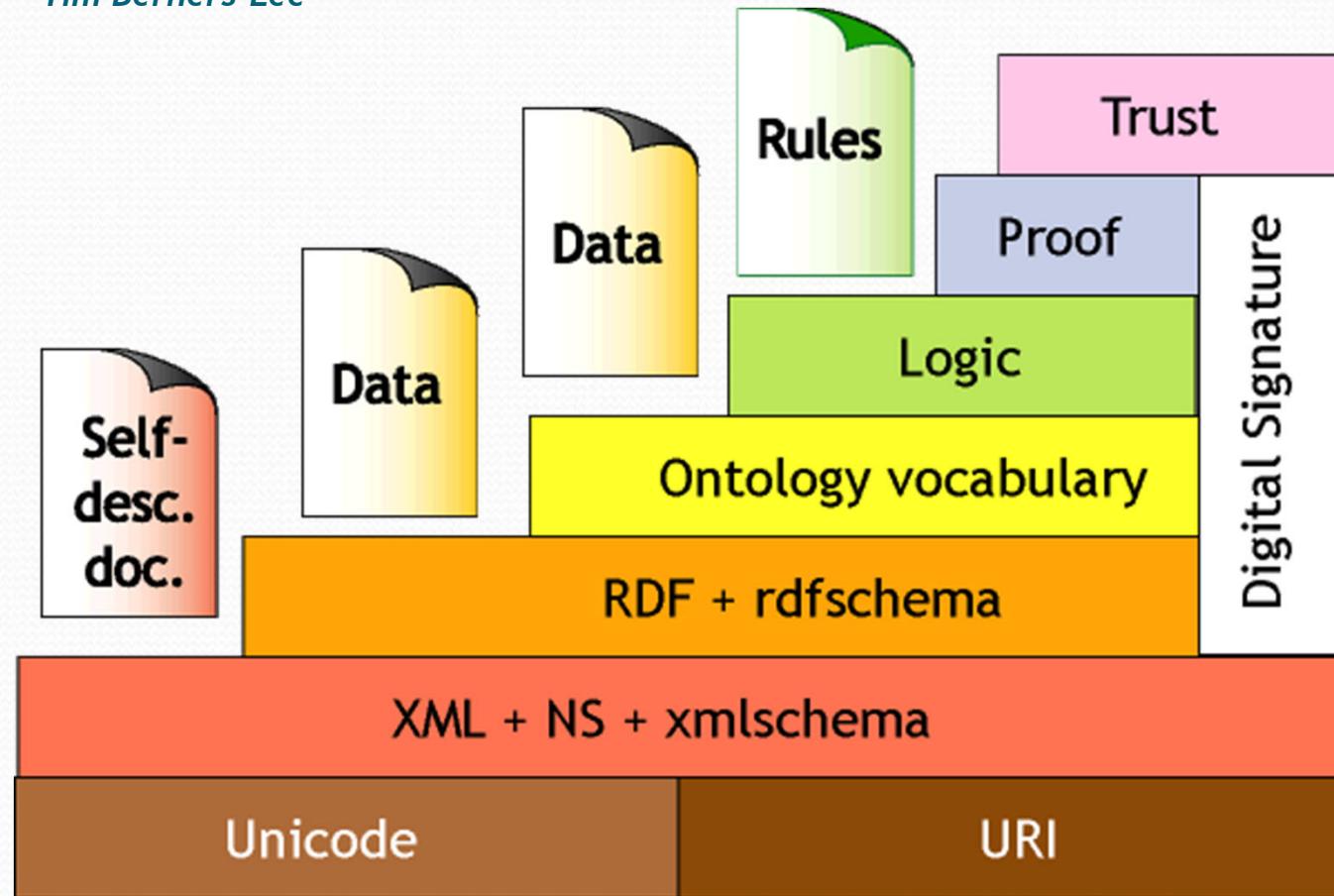

[Hendler & Miller 02]

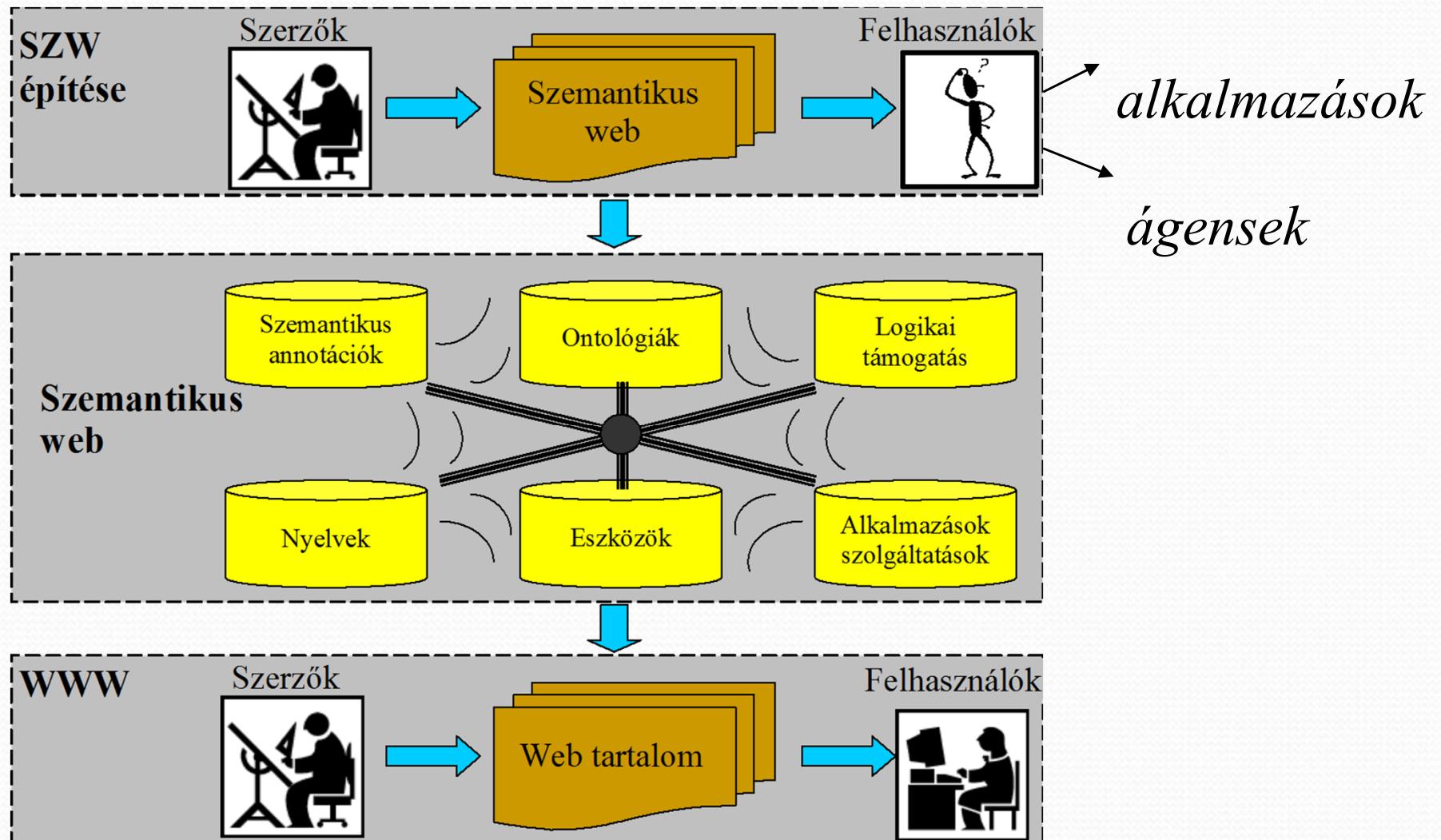
A szemantikus web koncepció

"The Semantic Web is an extension of the current web in which information is given well-defined meaning, better enabling computers and people to work in cooperation."

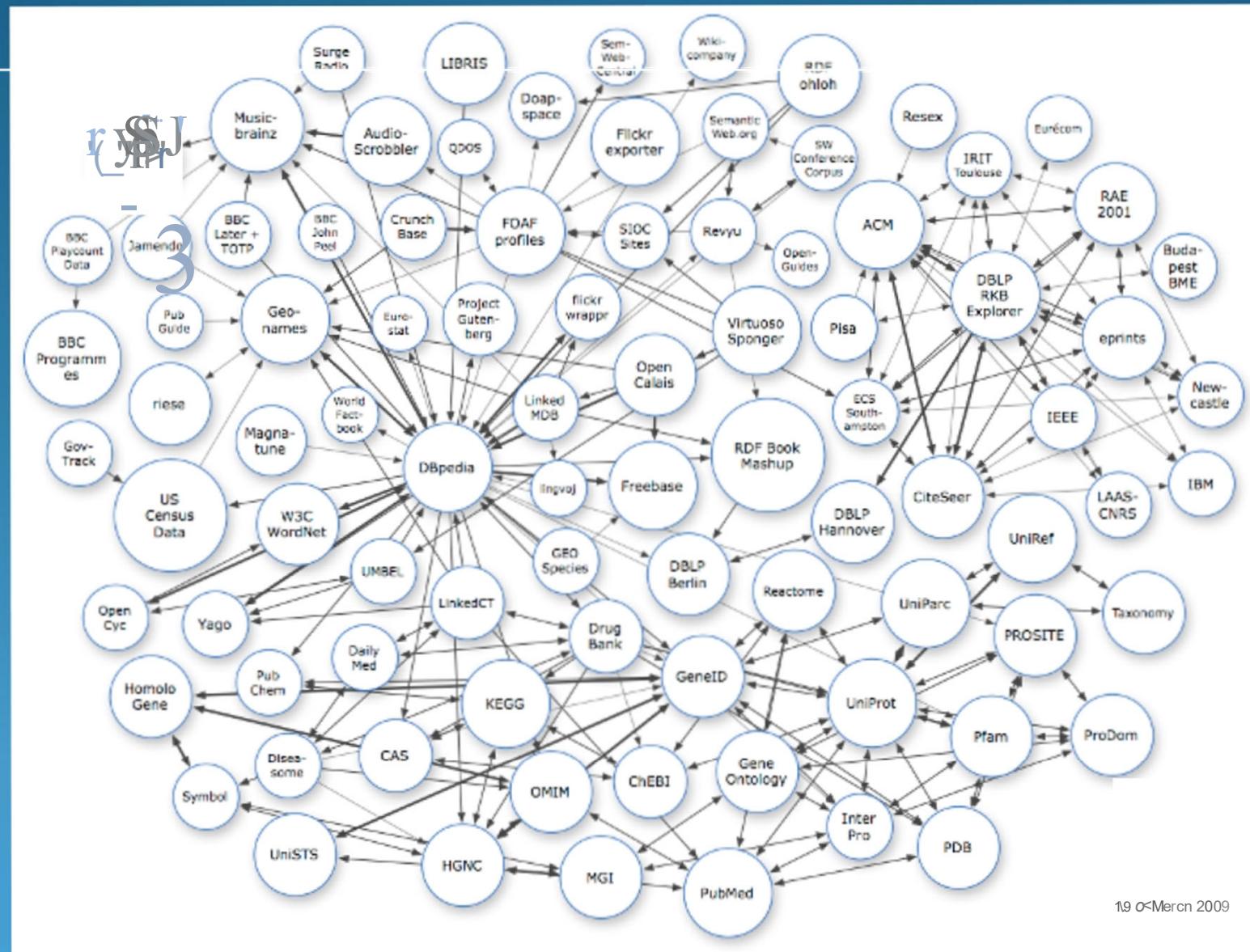
-- Tim Berners-Lee

Szemantikus web alkalmazása

Linked Data

Linked Open Data projekt

- Cél: elérhetővé tenni a nyitott RDF adatbázisokat
- *Hozzunk létre kapcsolatokat az RDF adathalmazok között*
- Rögzítsünk lekérdezési lehetőségeket
- Ma is elérhetőek: milliárdnyi hármasok, sok millió kapcsolat

Linked Open Data projekt

- A szemantikus web alapja a nagy mennyiségű tartalom szerint kapcsolható, a webes elérhető RDF adatok létezése
- A Linked Data nem specifikáció, hanem jó gyakorlatok gyűjteménye adatok megosztására a weben
- További szemantikus web technológiák (RDFS, OWL, SPARQL) segítik az adatok alkalmazásokba építését

5-star data

- ★ make your stuff available on the Web (whatever format) under an open license
- ★★ make it available as structured data (e.g., Excel instead of image scan of a table)
- ★★★ make it available in a non-proprietary open format (e.g., CSV as well as of Excel)
- ★★★★ use Linked Data format (URIs to identify things, RDF to represent data)
- ★★★★★ link your data to other people's data to provide context

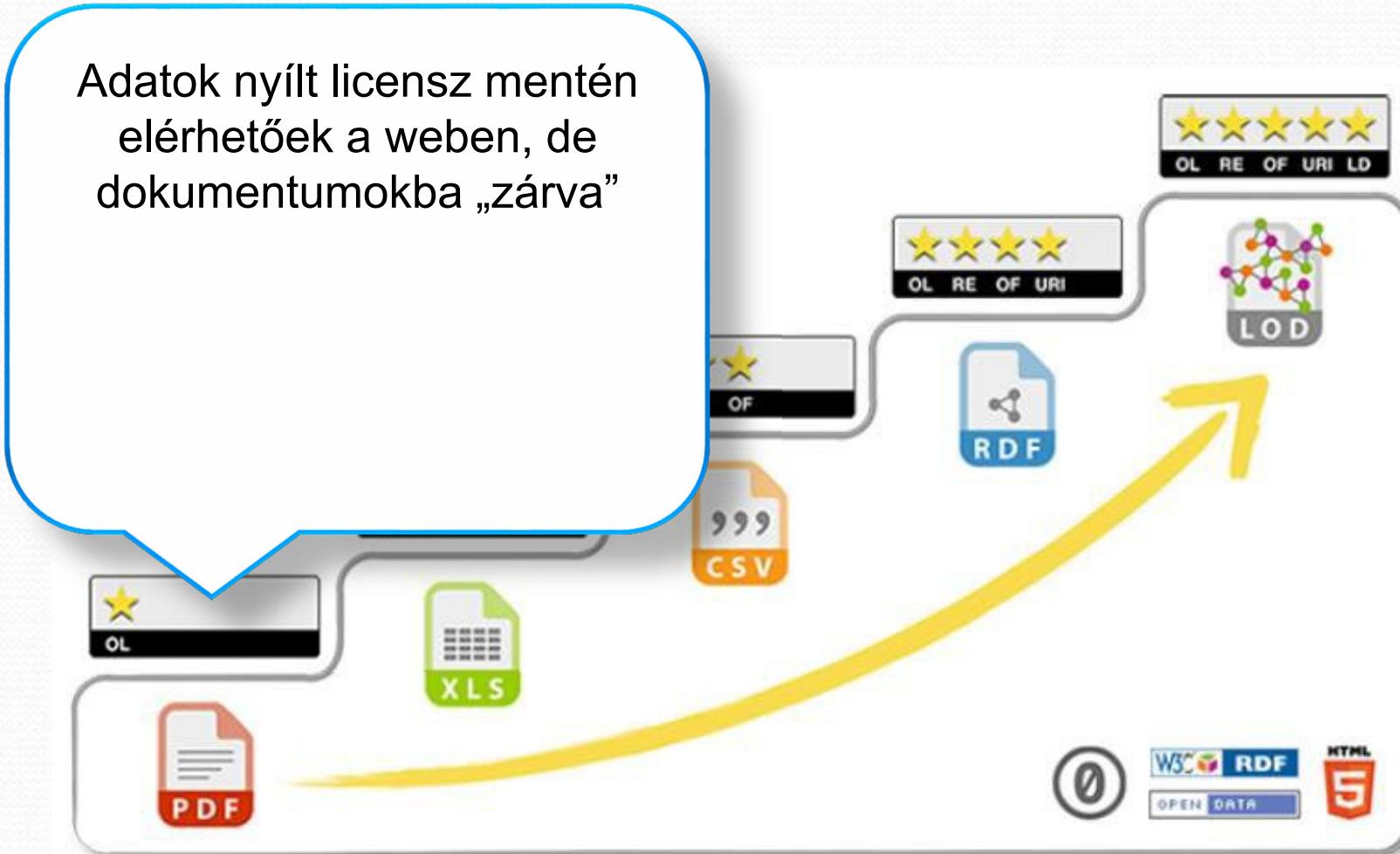
<https://5stardata.info/en/>

5-star data

5-star data

Adatok nyílt licensz mentén
elérhetőek a weben, de
dokumentumokba „zárva”

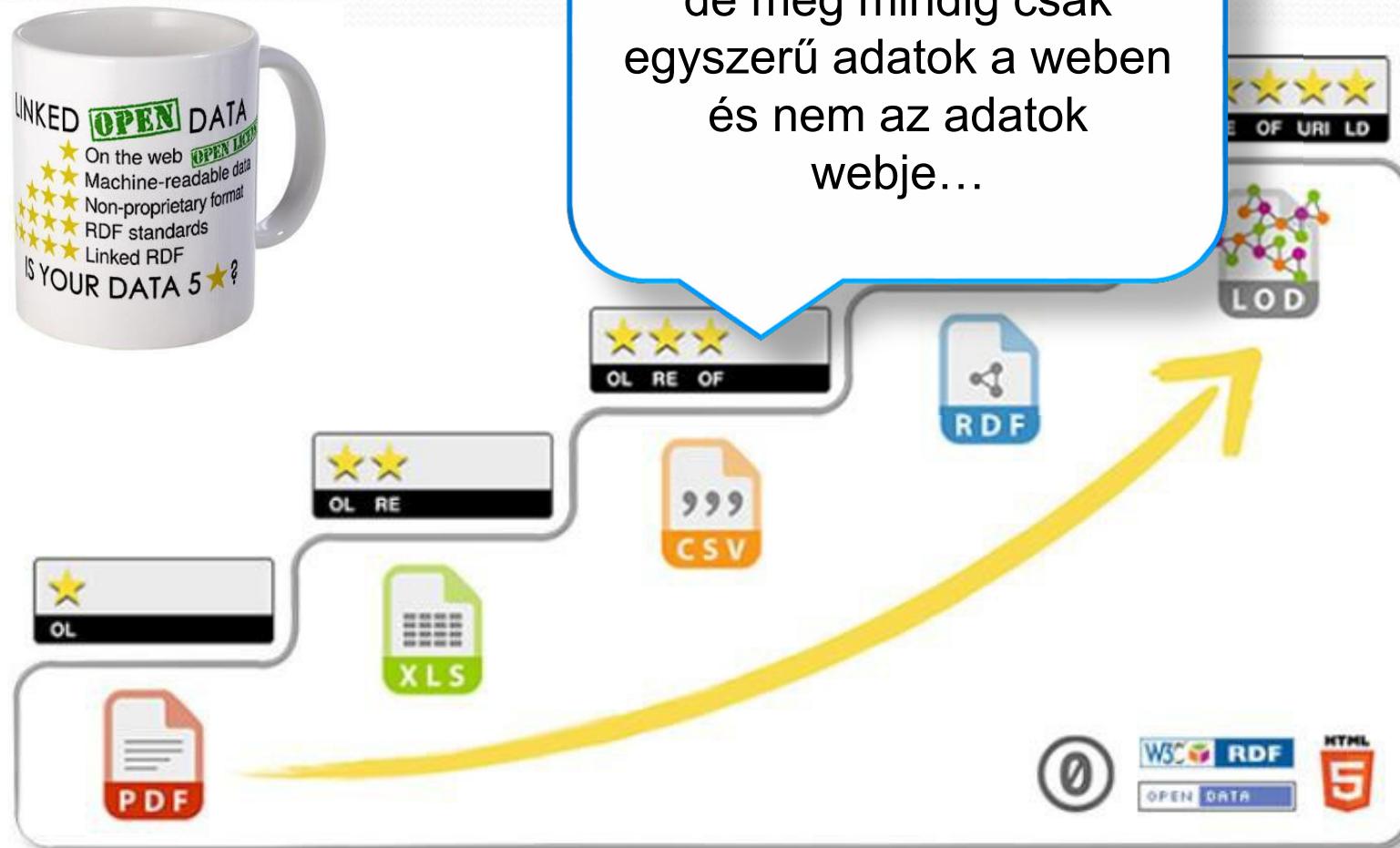

5-star data

Adatok nyíltan elérhetőek,
itt már strukturált formában,
de „zárt”, licensssel védett
technológiákon keresztül

5-star data

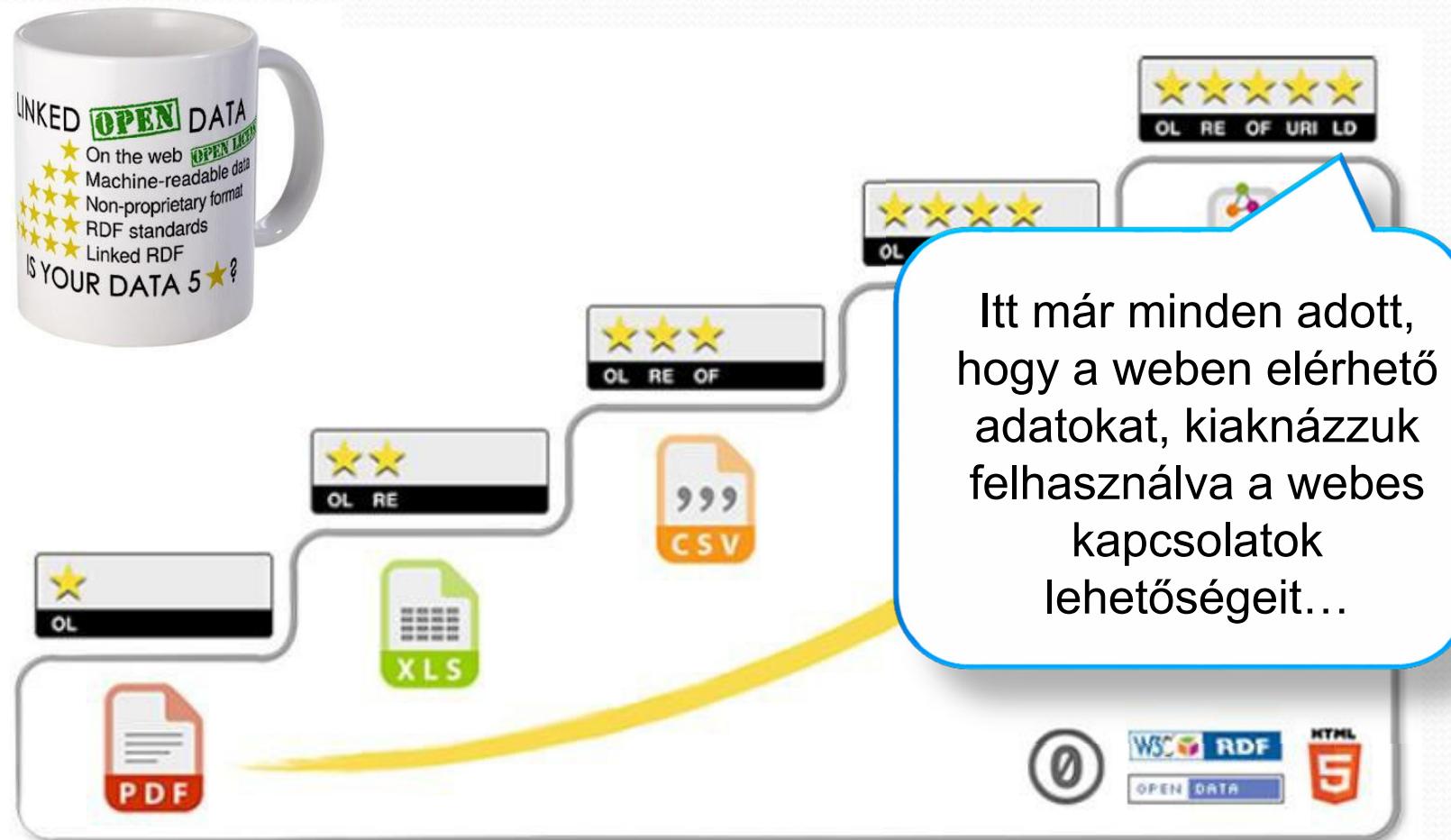

5-star data

Itt már az adatok közvetlenül elérhetőek a weben az egyes forrásokban, de hiányzanak a kapcsolatok

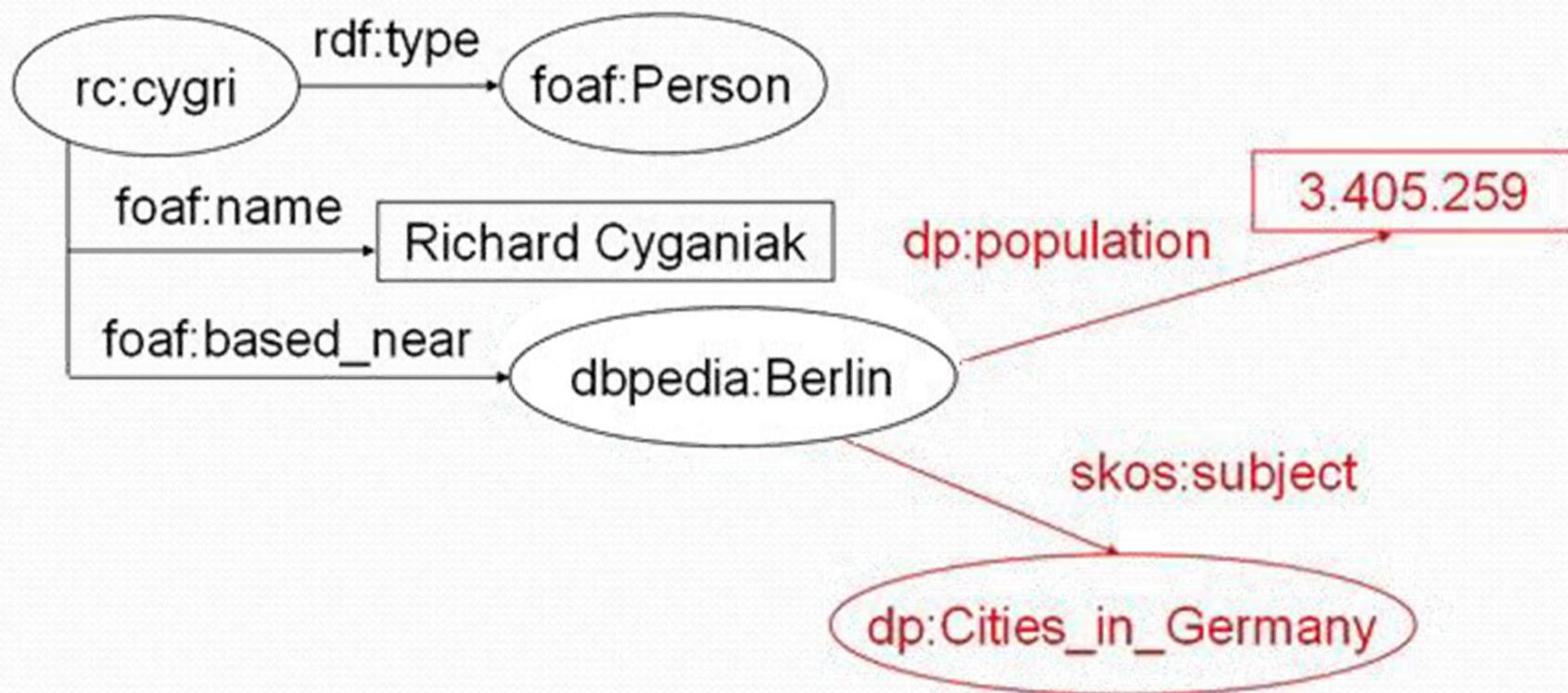
5-star data

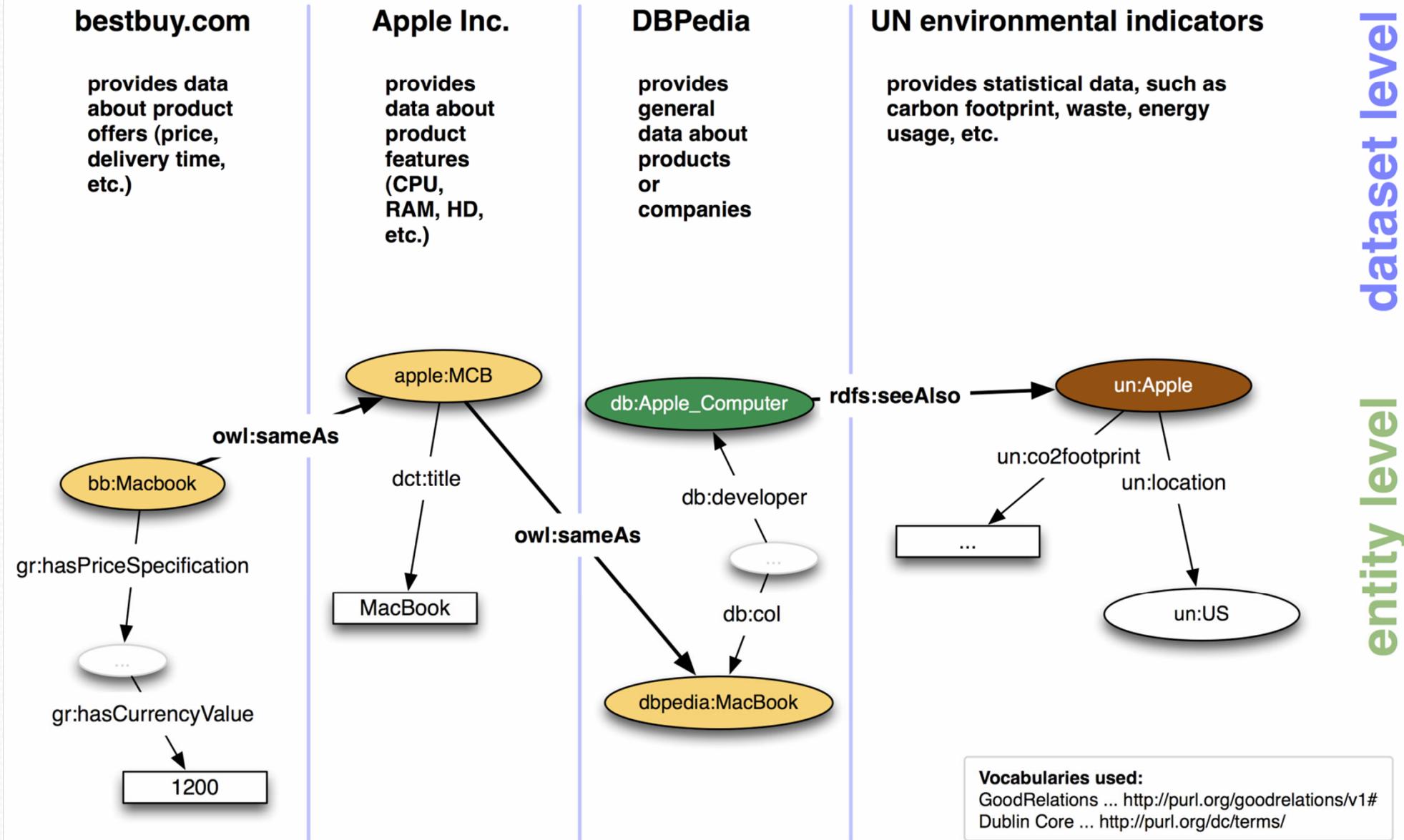
Linked Data példa

Linked Data példa

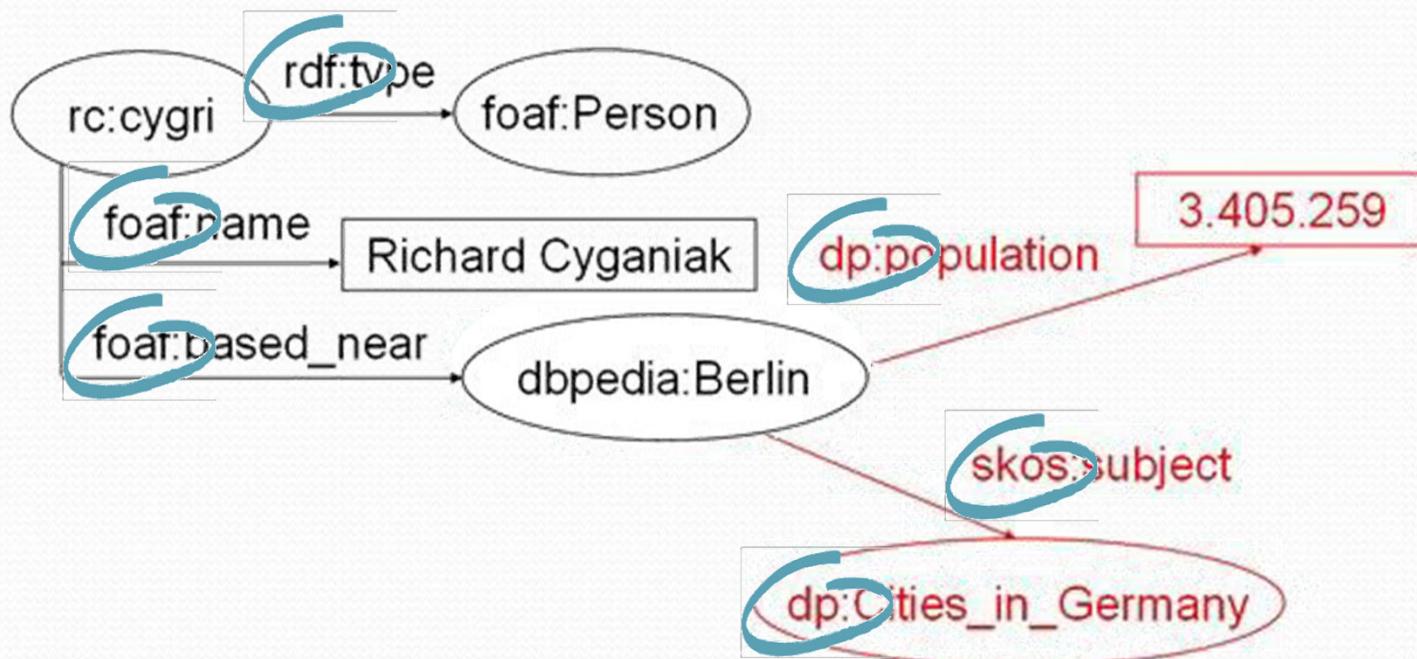

Linked Data példa

Szótárak

- Kifejezések definiálása (osztályok és tulajdonságok)
- Leggyakrabban RDFS vagy OWL leírások

DBpedia: Wikipedia adatok

Amsterdam	
The Keizersgracht at dusk	
Location of Amsterdam	
Coordinates:	52°22'23"N 4°53'32"E
Country	Netherlands
Province	North Holland
Government	
- Type	Municipality
- Mayor	Job Cohen ^[1] (PvdA)
- Aldermen	Lodewijk Asscher Carolien Gehrels Tjeerd Herrema Maarten van Poelgeest Marijke Vos Erik Gerritsen
- Secretary	
Area ^{[2][3]}	
- City	219 km ² (84.6 sq mi)
- Land	166 km ² (64.1 sq mi)
- Water	53 km ² (20.5 sq mi)
- Urban	1,003 km ² (387.3 sq mi)
- Metro	1,815 km ² (700.8 sq mi)
Elevation ^[4]	2 m (7 ft)
Population (1 October 2008) ^{[5][6]}	
- City	755,269
- Density	4,459/km ² (11,548.8/sq mi)
- Urban	1,364,422
- Metro	2,158,372
- Demonym	Amsterdammer
Time zone	CET (UTC+1)
- Summer (DST)	CEST (UTC+2)
Postcodes	1011 – 1109
Area code(s)	020
Website: www.amsterdam.nl	

```
@prefix dbpedia <http://dbpedia.org/resource/> .
@prefix dbterm <http://dbpedia.org/property/> .
```

dbpedia:Amsterdam

```
dbterm:officialName "Amsterdam" ;
```

```
dbterm:longd "4" ;
```

```
dbterm:longm "53" ;
```

```
dbterm:longs "32" ;
```

```
...
```

```
dbterm:leaderTitle "Mayor" ;
```

```
dbterm:leaderName dbpedia:Job_Cohen
```

```
;
```

```
...
```

```
dbterm:areaTotalKm "219" ;
```

```
...
```

dbpedia:ABN_AMRO

```
dbterm:location dbpedia:Amsterdam ;
```

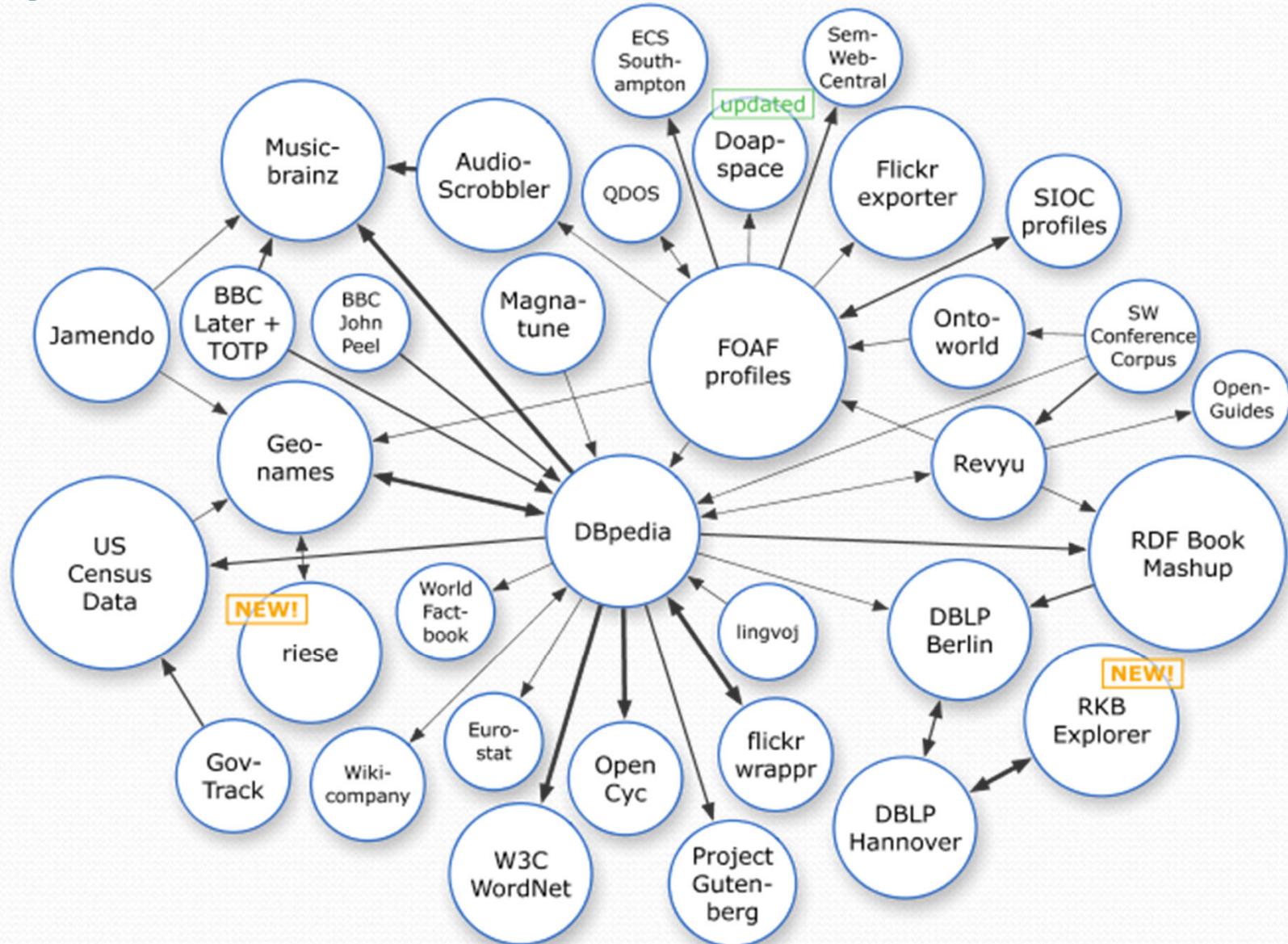
Automatikus, felderíthető kapcsolatok

```
<http://dbpedia.org/resource/Amsterdam>
 owl:sameAs <http://rdf.freebase.com/ns/...> ;
 owl:sameAs <http://sws.geonames.org/2759793> ;
 ...
```

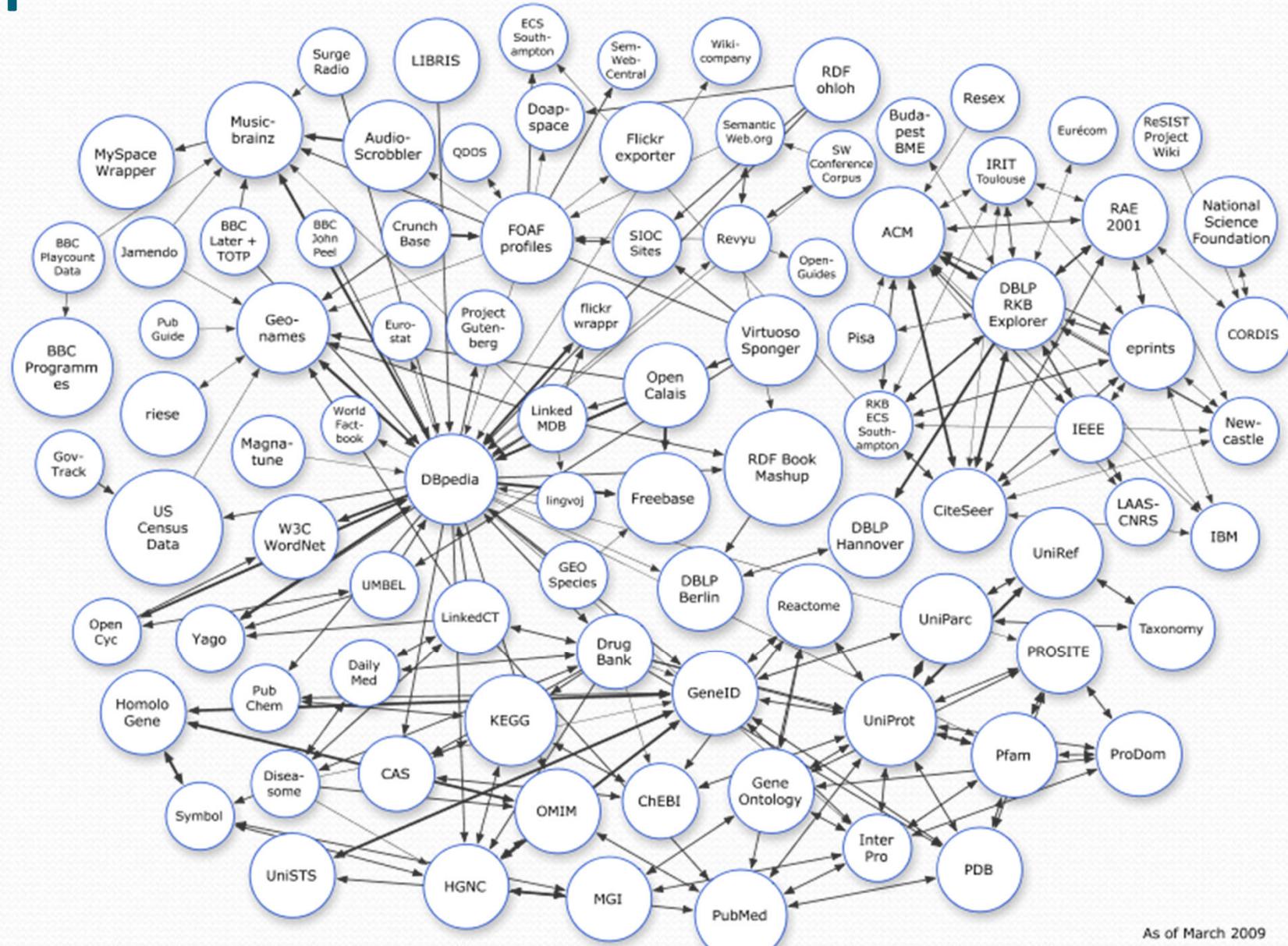
```
<http://sws.geonames.org/2759793>
 owl:sameAs <http://dbpedia.org/resource/Amsterdam>
 wgs84_pos:lat "52.3666667" ;
 wgs84_pos:long "4.8833333" ;
 geo:inCountry <http://www.geonames.org/countries/#NL> ;
 ...
```

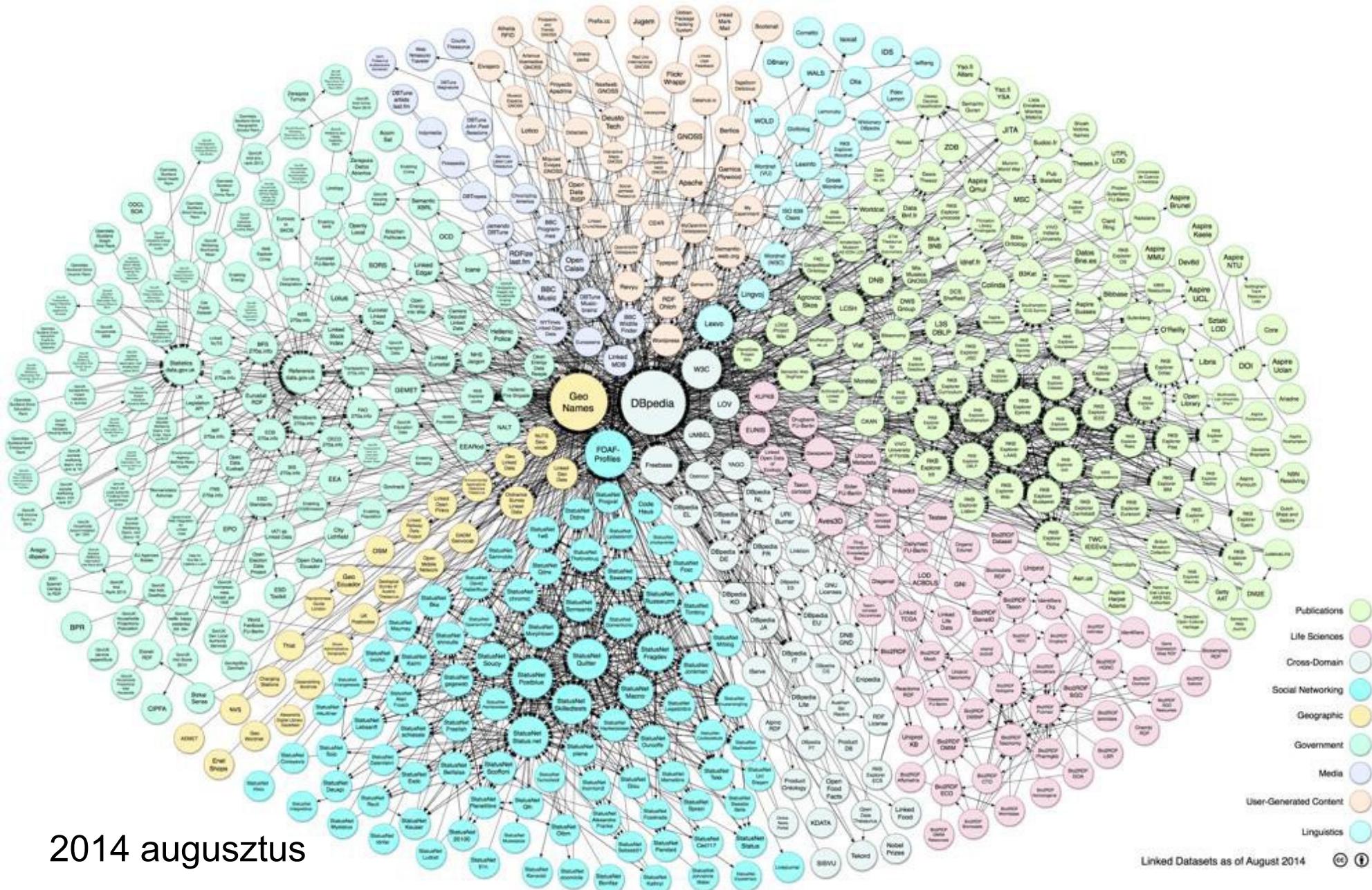
Szolgáltatások maguk döntik el honnan gyűjtenek információt

A kapcsolati felhő – kiindulás 2008

Kapcsolati felhő - 2009

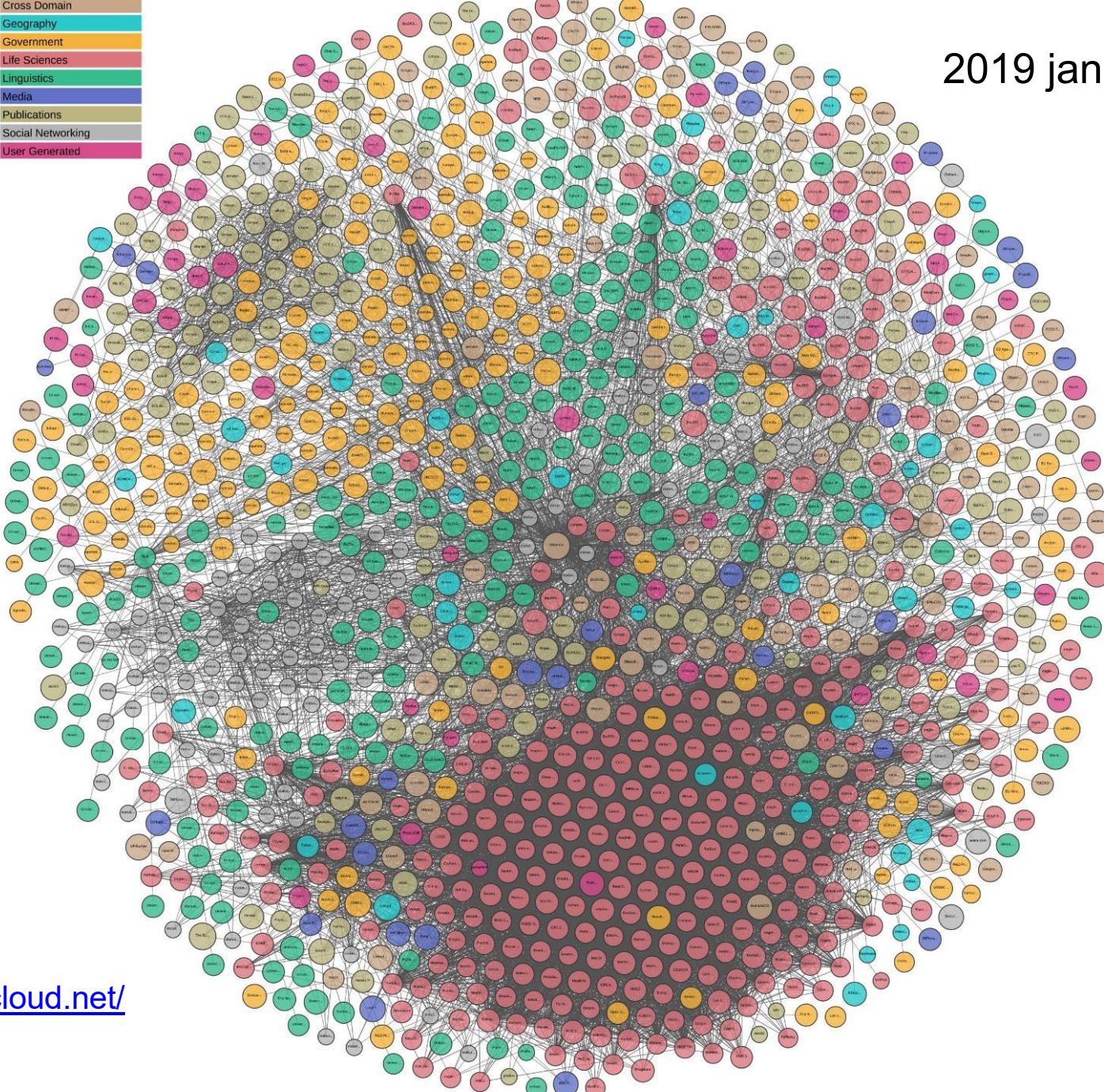
2014 augusztus

1/15/2019

2019 január

Legend

- Cross Domain
- Geography
- Government
- Life Sciences
- Linguistics
- Media
- Publications
- Social Networking
- User Generated

<https://lod-cloud.net/>

The Linked Open Data Cloud from lod-cloud.net

1/15/2019

Alkalmazások...

Alkalmazások...

Tehát mi is a Linked Data?

- A Linked Data megközelítés (szabvány) realizálja az eredeti Szemantikus Web koncepciót az összekötöttség tekintetében
- Összekapcsol információ forrásokat FOAF, RDF, OWL és egyéb formátumokban

A Linked Data szabályai

- minden adat megnevezése URI- keresztül
- A kapcsolatok URI-jai legyenek érvényes URL-ek
- Legyen egy URL lap, amely tartalmazza az URI-val hivatkozott adatot, ennek a lapnak az URL címe ne változzon
- Az adatok dokumentumokban, fájlokban legyenek elérhetőek a weben

Célok

- Számos forrás tartalmaz hasonló adatokat a weben
  - Pl.személyes adatok
- Az adatokat kössük össze fogalomtáron keresztül, számos fogalomtár egyidejű felhasználásával.
- Az eredmény egy hatalmas háló, gráf.

Fontosabb adattárak

[DBpedia](#) - a dataset containing extracted data from [Wikipedia](#); it contains about 2.18 million concepts described by 218 million triples, including abstracts in 11 different languages

[DBLP Bibliography](#) - provides bibliographic information about scientific papers; it contains about 800,000 articles, 400,000 authors, and approx. 15 million triples

[GeoNames](#) provides RDF descriptions of more than 6,500,000 geographical features worldwide.

[Revyu](#) - a Review service consumes and publishes Linked Data, primarily from [DBpedia](#).

[riese](#) - serving statistical data about 500 million Europeans (the first linked dataset deployed with [XHTML+RDFa](#))

[UMBEL](#) - a lightweight reference structure of 20,000 subject concept classes and their relationships derived from [OpenCyc](#), which can act as binding classes to external data; also has links to 1.5 million named entities from [DBpedia](#) and [YAGO](#)

[Sensorpedia](#) - A scientific initiative at [Oak Ridge National Laboratory](#) using a [RESTful](#) web architecture to link to sensor data and related sensing systems.

SKOS

Simple Knowledge Organisation Systems

Egyszerű megközelítés fogalomtárrak
összekötésére

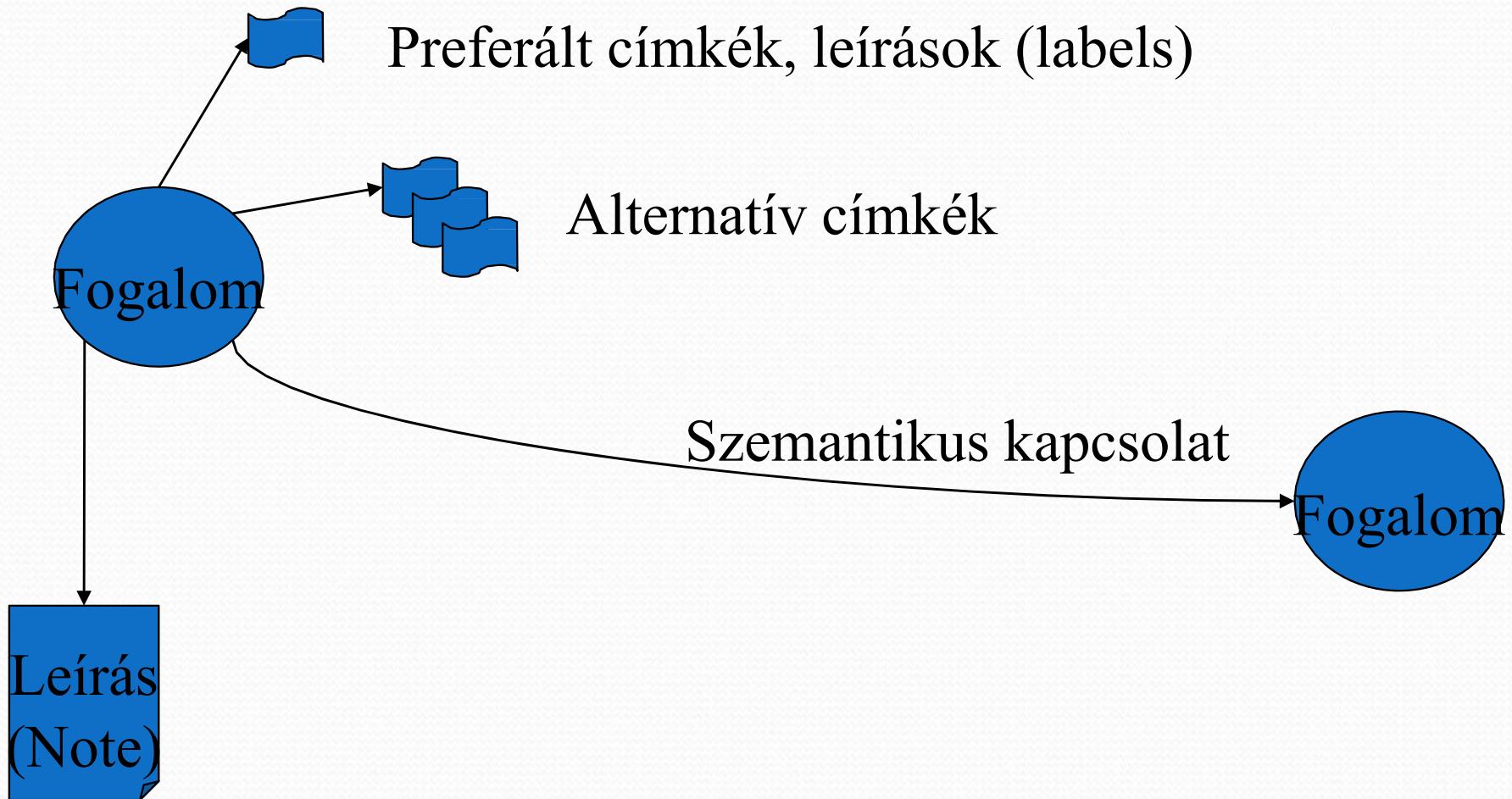
SKOS alapok

- SKOS alapvető RDF szótárak
  - Pl. DC dokumentumok meta adatai
  - Pl. VCard kontakt részletek
  - Pl. FOAF social networks
  - Pl. OWL ontológiák

Az SKOS Core és az OWL

- OWL egy W3C ajánlás, ontológiák leírására
  - Logika orientált
    - ⇒ Erős következtetés
    - ⇒ pontos szemantika
- SKOS
  - Nyelv orientált
    - ⇒ Egyszerűbb következtetés
    - ⇒ Rugalmas szemantika

SKOS alapvető elemei

Pl. definíció, szkóp, háttér információk

SKOS alapvető tulajdonságok

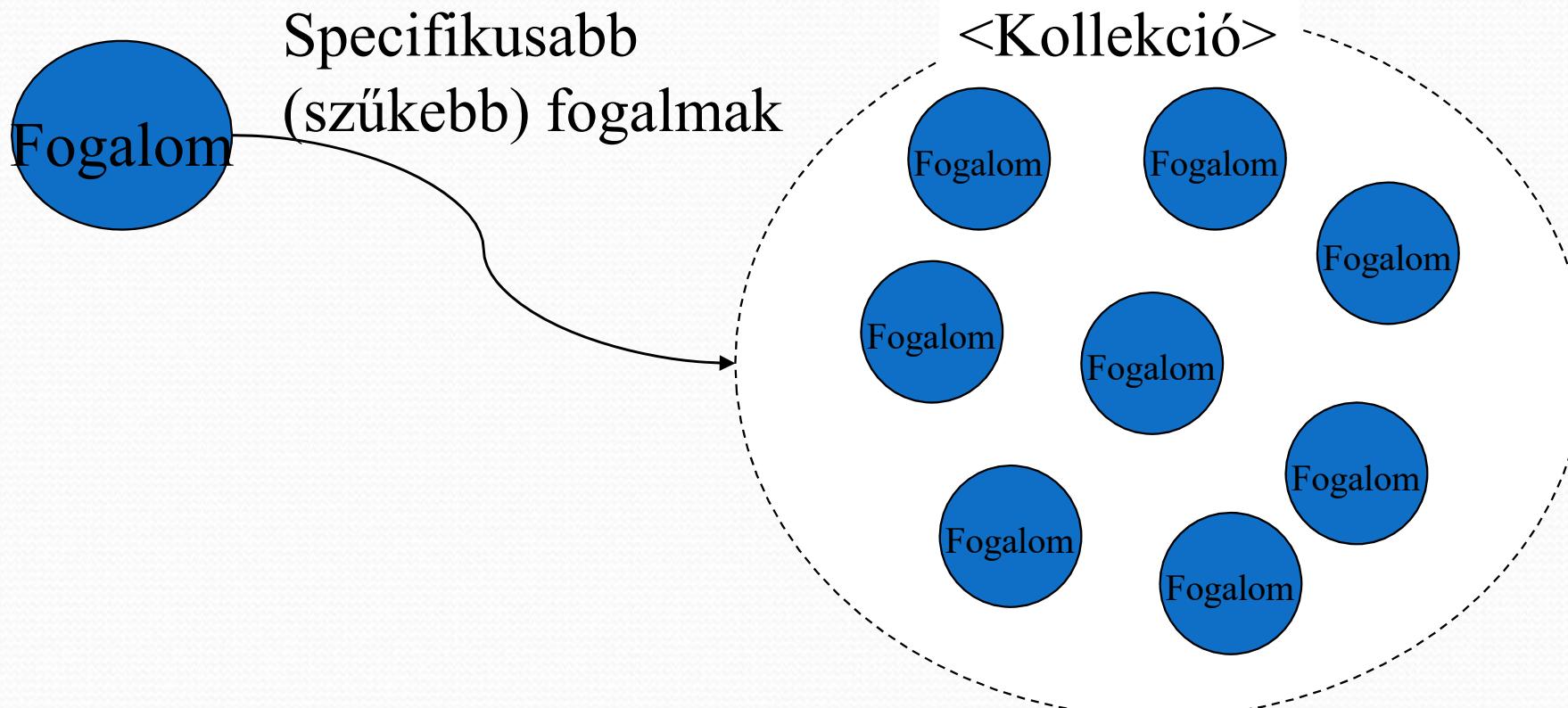
- Kiterjeszthető ...
    - Tulajdonságok és résztulajdonságok hierarchiája
  - Címkék
    - leírások
  - Egyedi relációk (általánosabb, specifikusabb fogalmak)
    - BroaderGeneric, BroaderInstantive ...
    - PartOf ...
- ⇒ Specializált alkalmazások

SKOS Core bonyolultabb elemek

- Fogalmak több sémában
  - ⇒ Virtuális sémák - nézetek
  - ⇒ Séma újrafelhasználás
  - ⇒ Sémák összekapcsolása

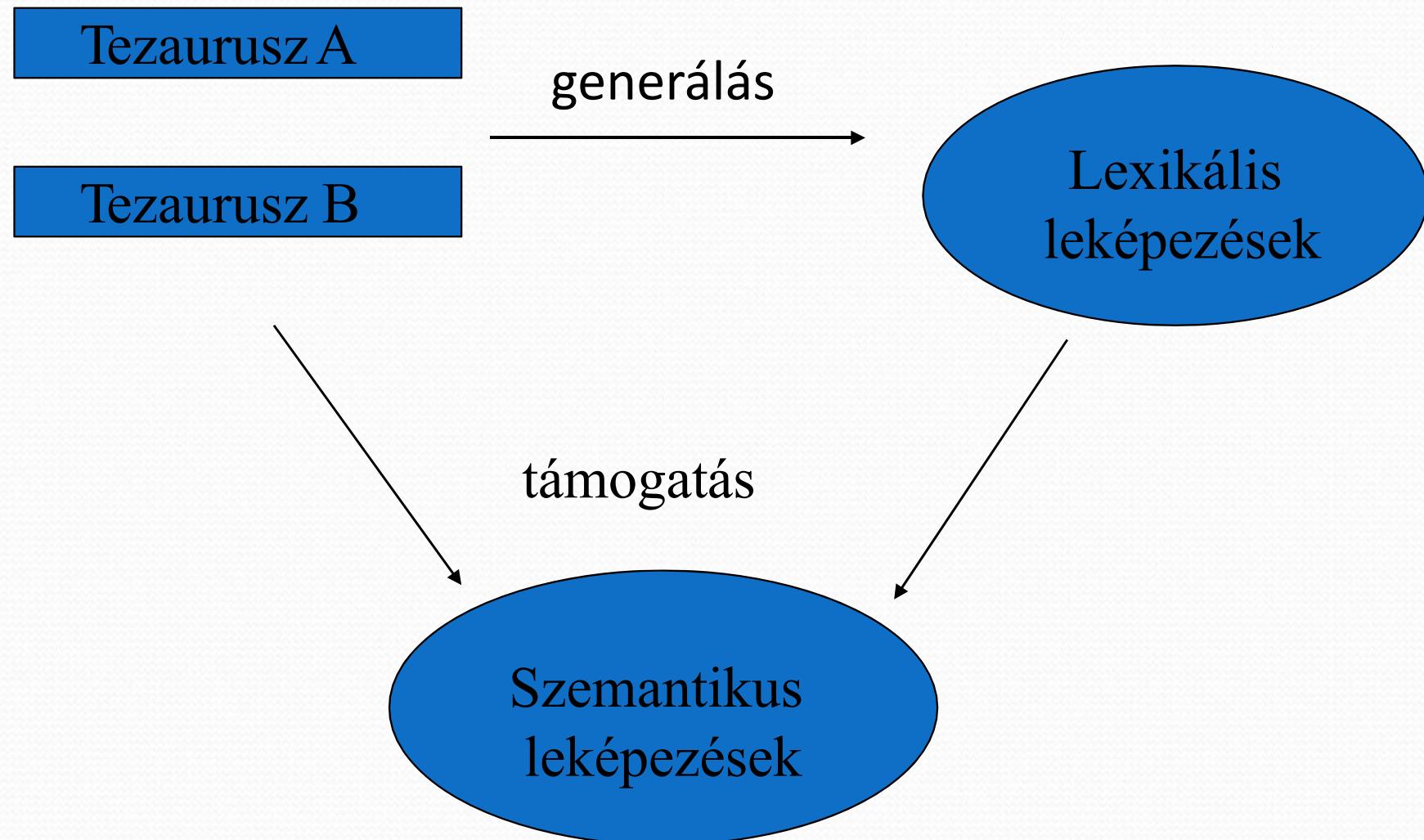
(Például SKOS alkalmazás virtuális integrációs megoldásokban.)

SKOS alapok – fogalom gyűjtemények

SKOS leképezések...

- Támogassuk a lexikális leképezéseket ...

SKOS core szótár elemel

- skos:Concept: egy OWL osztály SKOS erőforrások leírására
  - <MyConcept> rdf:type skos:Concept
- skos:prefLabel, skos:altLabel, skos:hiddenLabel példányai az owl:DatatypeProperty osztálynak (gyakorlaton Protege-ben majd vizsgáljuk)
  - <MyResource>
skos:prefLabel "animals"@en ;
skos:altLabel "fauna"@en ;
skos:hiddenLabel "aminals"@en ;
skos:prefLabel "animaux"@fr ;
skos:altLabel "faune"@fr .

SKOS core szótár elemek II.

- skos:note, skos:changeNote, skos:definition, skos:editorialNote, skos:example, skos:historyNote skos:scopeNote példányai owl:ObjectProperty osztálynak.
- Példa:
  - <MyResource> skos:note <MyNote> .
  - <Protein> rdf:type owl:Class ;
skos:definition "A physical entity consisting of a sequence of amino-acids; a protein monomer; a single polypeptide chain. An example is the EGFR protein."@en .

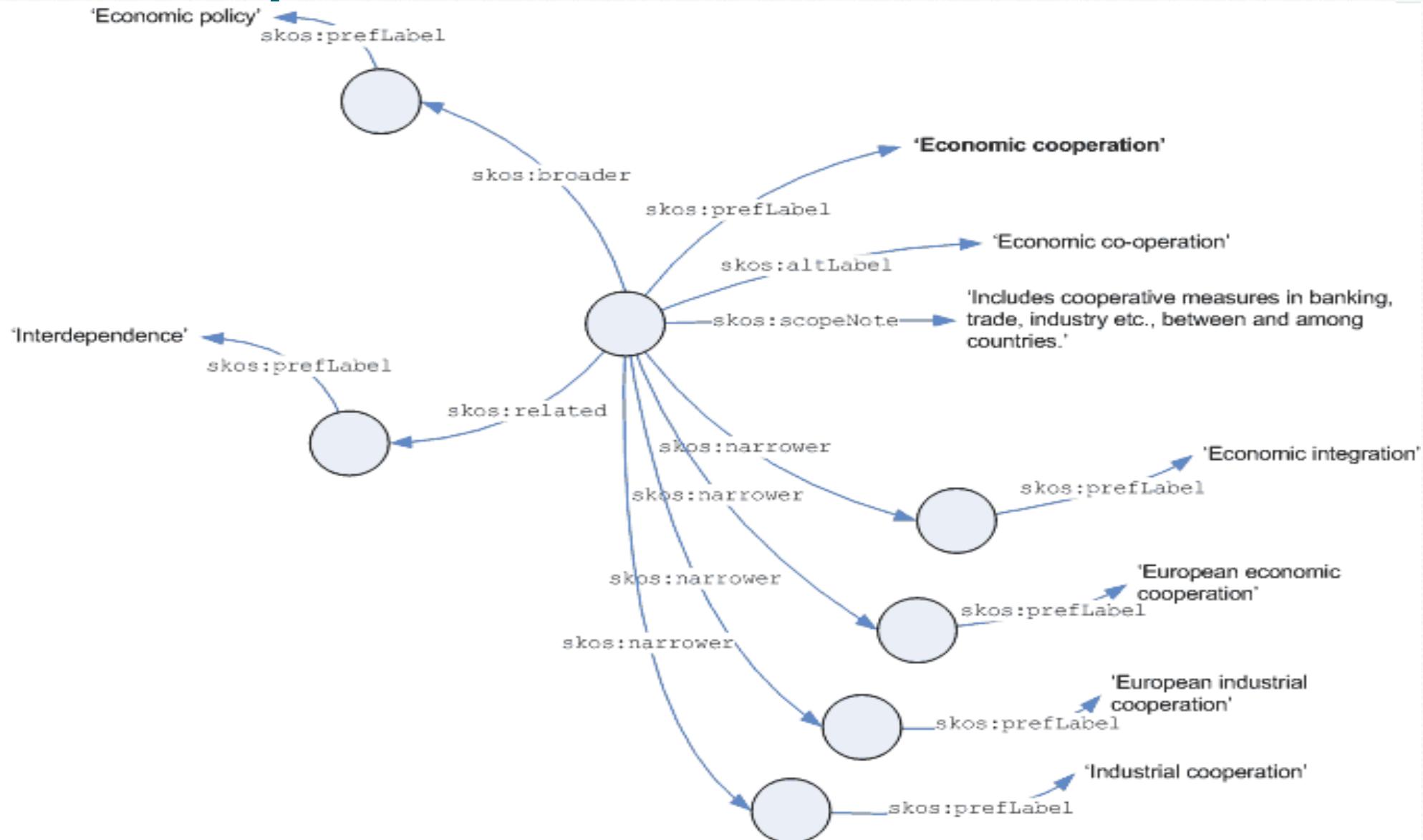
SKOS core fogalom kapcsolatok

- skos:semanticRelation, skos:broader, skos:narrower, skos:related példányai az owl:ObjectProperty osztálynak:
  - <A> skos:broader <B> ; skos:related <C> .
  - <A> skos:broader <B,> <C> .
<B> skos:broader <D> .
<C> skos:broader <D> .

SKOS core további elemek

- skos:Collection, skos:OrderedCollection, skos:member, skos:memberList
  - <MyCollection> rdf:type skos:Collection ; skos:member <X> , <Y> , <Z> .
- skos:mappingRelation, skos:exactMatch, skos:broadMatch, skos:narrowMatch, skos:relatedMatch szintén owl:ObjectProperty elemek
  - <A> skos:broadMatch <B> ; skos:relatedMatch <C> .
  - <A> skos:exactMatch <A> . <B> skos:broadMatch <B> . <C> skos:relatedMatch <C> .

SKOS példa

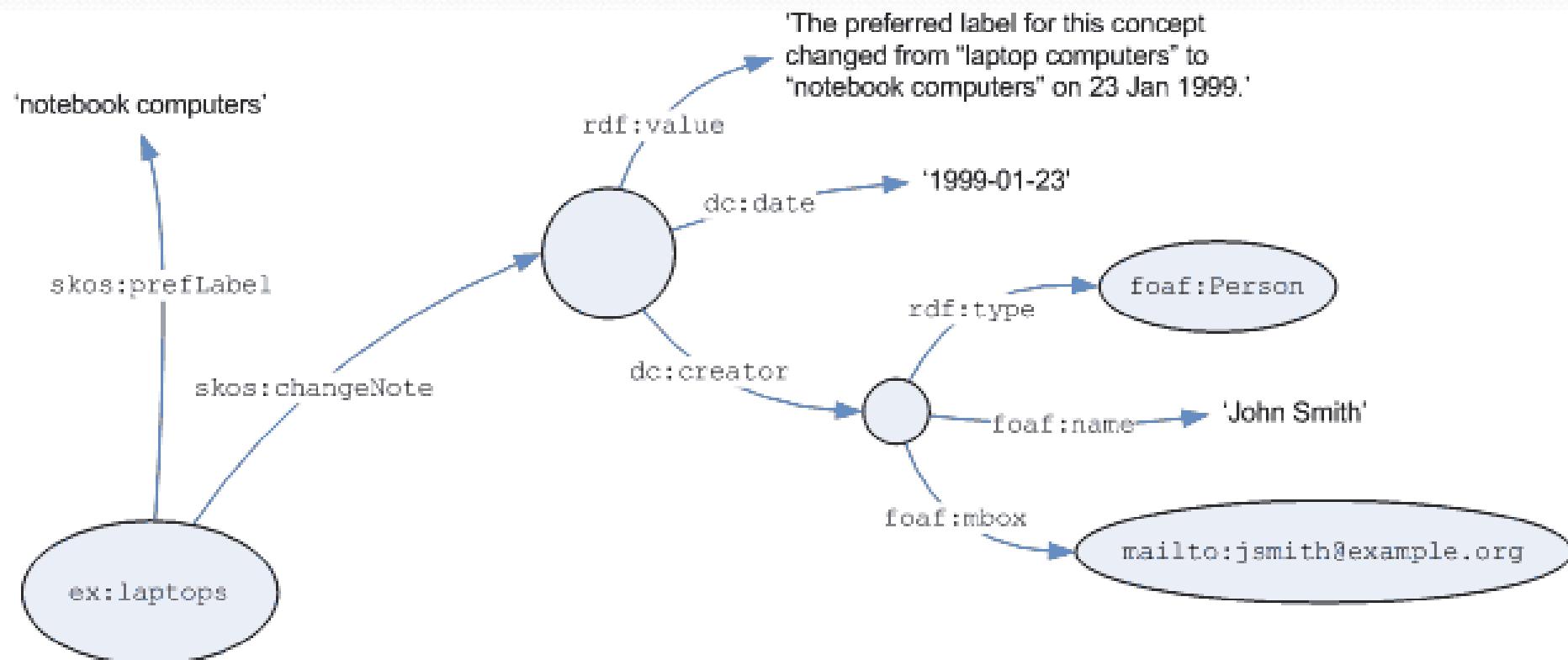

SKOS példa (xml szintaxiszal)

```
<rdf:RDF
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
 xmlns:rdfs="http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#"
 xmlns:skos="http://www.w3.org/2004/02/skos/core#">

<skos:Concept rdf:about="http://www.ukat.org.uk/thesaurus/concept/1750">
 <skos:prefLabel>Economic cooperation</skos:prefLabel>
 <skos:altLabel>Economic co-operation</skos:altLabel>
 <skos:scopeNote>Includes cooperative measures in banking, trade,
 industry etc., between and among countries. </skos:scopeNote>
 <skos:inScheme rdf:resource="http://www.ukat.org.uk/thesaurus"/>
 <skos:broader rdf:resource="http://www.ukat.org.uk/thesaurus/concept/4382"/>
 <skos:narrower rdf:resource="http://www.ukat.org.uk/thesaurus/concept/2108"/>
 <skos:narrower rdf:resource="http://www.ukat.org.uk/thesaurus/concept/9505"/>
 <skos:narrower rdf:resource="http://www.ukat.org.uk/thesaurus/concept/15053"/>
 <skos:narrower rdf:resource="http://www.ukat.org.uk/thesaurus/concept/18987"/>
 <skos:related rdf:resource="http://www.ukat.org.uk/thesaurus/concept/3250"/>
</skos:Concept>
</rdf:RDF>
```

SKOS bővítése FOAF és DC névterekkel


```
prefix ex: <http://www.example.com/concepts#>
prefix rdf: <http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#>
prefix skos: <http://www.w3.org/2004/02/skos/core#>
prefix dc: <http://purl.org/dc/elements/1.1/>
prefix foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/>
```

SKOS bővítése FOAF és DC elemekkel

<rdf:RDF

```
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
 xmlns:skos="http://www.w3.org/2004/02/skos/core#"
 xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/"
 xmlns:foaf="http://xmlns.com/foaf/0.1/">

 <skos:Concept rdf:about="http://www.example.org/concepts#laptops">
 <skos:prefLabel>notebook computers</skos:prefLabel>
 <skos:changeNote rdf:parseType="Resource">
 <rdf:value>The preferred label for this concept changed from 'laptop
 computers' to 'notebook computers' on 23 Jan 1999.</rdf:value>
 <dc:creator>
 <foaf:Person>
 <foaf:name>John Smith</foaf:name>
 <foaf:mbox rdf:resource="mailto:jsmith@example.org"/>
 </foaf:Person>
 </dc:creator>
 <dc:date>1999-01-23</dc:date>
 </skos:changeNote>
</skos:Concept>

</rdf:RDF>
```

Integrációs és ellenőrzési technikák
VIMIAC04, 2021. tavasz

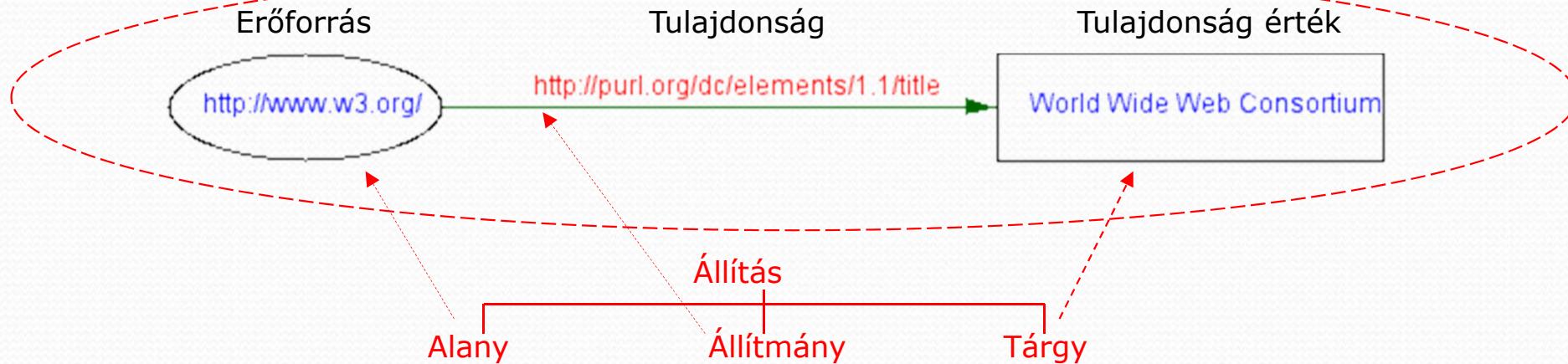
RDFS

(Resource Description Frameworks
Schema)

Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék
<https://www.mit.bme.hu/oktatas/targyak/vimiac04>

RDF

- Eredetileg webes metaadat kezelés javasolt megközelítése volt.
- Objektum típusok: erőforrás, tulajdonság, és állítások.
- RDF XML szintaxis
- Alkalmazási terület független

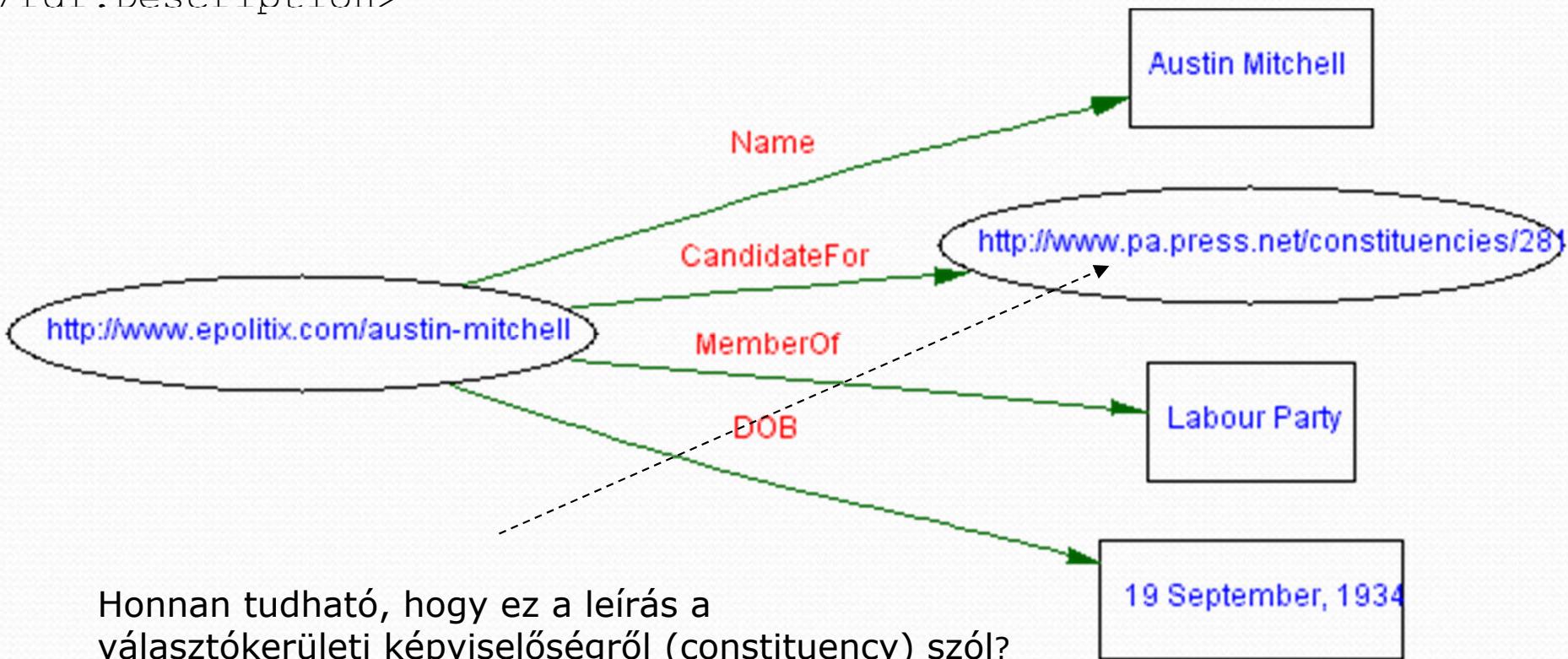

Mire használható az RDFS

- Tekinthető RDF kifejezés szótárként is, hagyományos megközelítésként séma
- Alkalmazási területek szemantikájának leírása.
- Tulajdonságok újrafelhasználhatóságának biztosítása. Értelmezési tartomány és értékkészlet megadása
- Tulajdonságok osztályokhoz, alosztályokhoz rendelése specifikálható

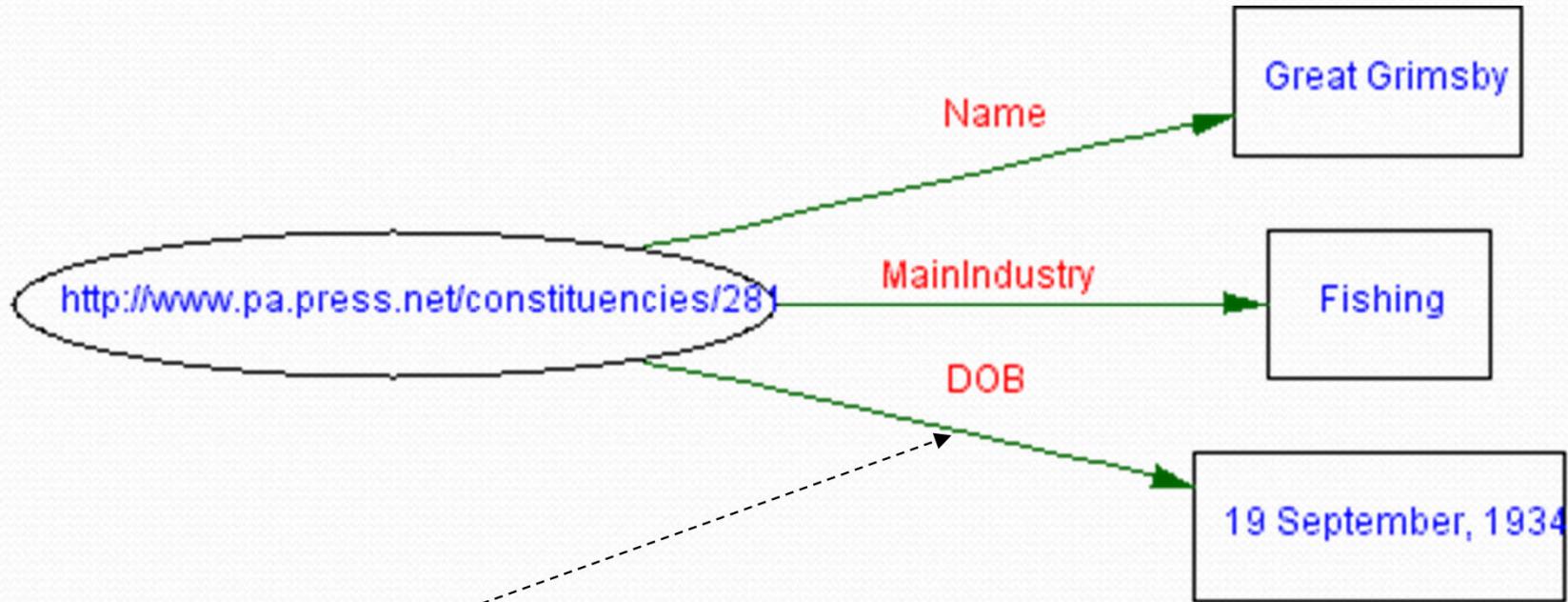
Adat integrációs probléma

```
<rdf:Description rdf:about="http://www.epolitix.com/austin-mitchell">
 <epx:Name>Austin Mitchell</epx:Name>
 <epx:CandidateFor
 rdf:resource="http://www.pa.press.net/constituencies/281" />
 <epx:MemberOf>Labour Party</epx:MemberOf>
 <epx:DOB>19 September, 1934</epx:DOB>
</rdf:Description>
```


Adat integrációs probléma

```
<rdf:Description rdf:about="http://www.pa.press.net/constituencies/281">
 <epx:Name>Great Grimsby</epx:Name>
 <epx:MainIndustry>Fishing</epx:MainIndustry>
 <epx:DOB>19 September, 1934</epx:DOB>
</rdf:Description>
```


Egy választókerületnek van születési dátuma?

Állítások validációja

- Alkalmas-e az alany az állításhoz?

```
{
 epx:CandidateFor,
 [http://www.epolitix.com/austin-mitchell],
 [http://www.microsoft.com/]
}
```

- Alkalmas-e az állítmány az alanyhoz?

```
{ epx:DOB,
[http://www.pa.press.net/constituencies/281],
"19 September, 1934" }
```

Erőforrások típizálása

- Honnan tudjuk, hogy ez egy választókörzet?

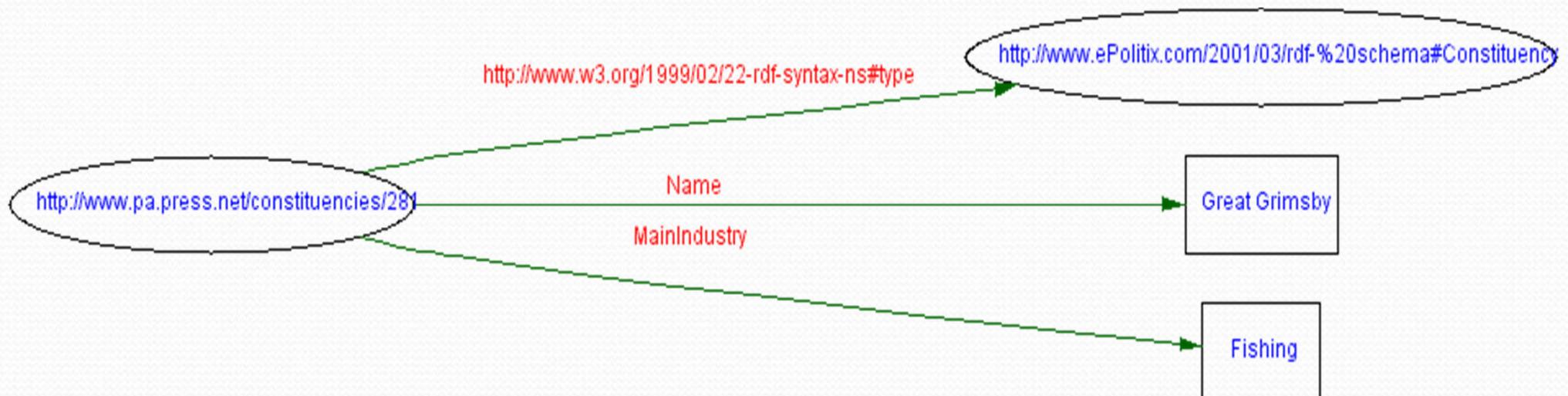
```
<rdf:Description rdf:about="http://www.pa.press.net/constituencies/281">
 <epx:Name>Great Grimsby</epx:Name>
 <epx:MainIndustry>Fishing</epx:MainIndustry>
</rdf:Description>
```

- „választókerület” típusba kell sorolni az erőforrást.

Erőforrás típus: Consistency

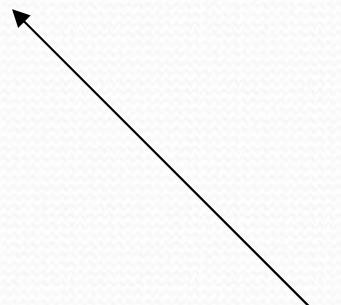
```
<rdf:RDF
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
 xmlns:epx="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#" >

 <rdf:Description rdf:about=
 "http://www.pa.press.net/constituencies/281">
 <rdf:type resource=
 "http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#Constituency"/>
 <epx:Name>Great Grimsby</epx:Name>
 <epx:MainIndustry>Fishing</epx:MainIndustry>
 </rdf:Description>
</rdf:RDF>
```


Tulajdonság értékek specifikálása: megfelelő állítmányok használata az alanyokhoz

```
{
 epx:CandidateFor,
 [http://www.epolitix.com/austin-mitchell],
 [http://www.microsoft.com/]
}
```

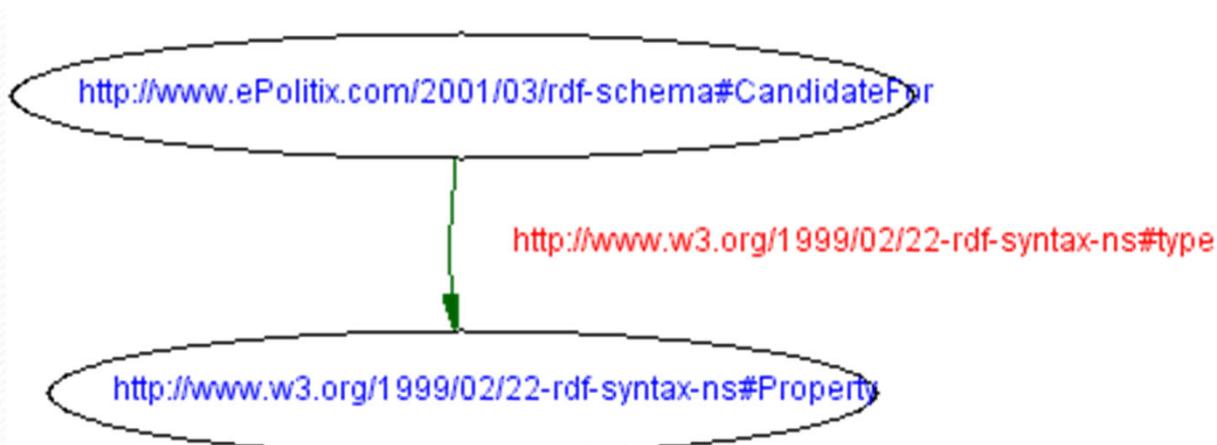

Érvénytelen: Nem választókerület

Tulajdonság értékek specifikálása: megfelelő állítmányok használata az alanyokhoz

Hozzunk létre: *rdf:property CandidateFor*

```
<rdf:Description
 rdf:about="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#CandidateFor"
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#">
 <rdf:type
 resource="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#Property" />
</rdf:Description>
```


Tulajdonság értékek specifikálása: megfelelő állítmányok használata az alanyokhoz

A CandidateFor tulajdonság használatát korlátozzuk, hogy csak Constituency típushoz legyen alkalmazható

```
<rdf:Property
 rdf:about="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#CandidateFor" >
 <rdfs:range rdf:resource=
 "http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#Constituency" />
</rdf:Property>
```


RDFS Névterek

Az RDFS séma névteréhez tartozó prefix,
URI: <http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#>

```
<rdf:Property
 rdf:about="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#CandidateFor">
 <rdfs:range rdf:resource=
 "http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#Constituency"/>
</rdf:Property>
```


rdfs:range

A *ConstraintProperty* használata megadja, hogy az adott osztályok milyen tulajdonságúak lehetnek.

A *range* tulajdonság értéke minden esetben egy osztály. Egy tulajdonsághoz maximum egy *range* értéket lehet megadni.

```
<rdf:Property
 rdf:about="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#CandidateFor" >
 <rdfs:range rdf:resource=
 "http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#Constituency" />
</rdf:Property>
```


Kifejezések validációja

- Alkalmas-e az alany az állításhoz?

```
{
 epx:CandidateFor,
 [http://www.epolitix.com/austin-mitchell],
 [http://www.microsoft.com/]
}
```

- Az állítmány alkalmazható-e az alanyhoz?

```
{ epx:DOB, [http://www.pa.press.net/constituencies/281],
 "19 September, 1934" }
```

Erőforrás tulajdonságok specifikálása: állítmányok meghatározása alanyokhoz

Korlátozzuk a *CandidateFor* tulajdonságot, hogy csak *Person* típusú alanyokhoz legyen használható

```
rdf:Property
 rdf:about="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#CandidateFor"
 <rdfs:domain
 rdf:resource="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#Person" />
 <rdfs:range
 rdf:resource=
 "http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#Constituency" />
</rdf:Property>
```


rdfs:domain

A *domain* tulajdonság értéke minden esetben egy osztály. Egy tulajdonsághoz maximum egy *domain* értéket lehet megadni.

```
rdf:Property
 rdf:about="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-
schema#CandidateFor">
 <rdfs:domain
 rdf:resource="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-
schema#Person" />
 <rdfs:range
 rdf:resource="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-
schema#Constituency" />
</rdf:Property>
```


Specifikációk:

rdfs:ConstraintProperty

Ez az erőforrás az *rdf:Property* alosztályát definiálja, melynek példányai kényszerek megadására alkalmazható tulajdonságok.

Ez az osztály alosztálya az *rdfs:ConstraintResource* osztálynak, ennek az osztálynak azt a részhalmazát definiálja, amelyek tulajdonságok.

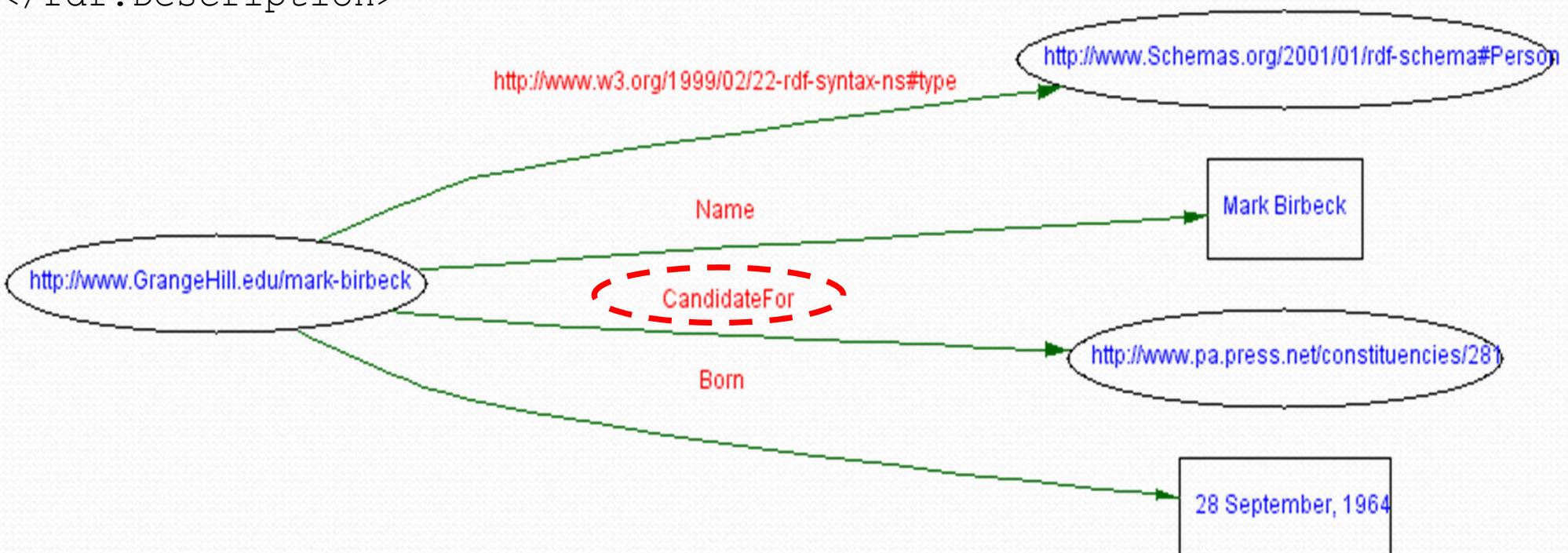
Az *rdfs:domain* és az *rdfs:range* példányai *rdfs:ConstraintProperty* osztálynak.

rdfs:ConstraintResource

Ez az erőforrás az *rdfs:Resource* alosztályát definiálja, melynek példányai olyan RDFS séma struktúrák, amelyek alkalmazhatóak kényszerek megadásában. Az osztály szerepe, hogy mechanizmusokat lehessen létrehozni RDF feldolgozó motorok számára, amellyel az RDF modell elemei értékelhetőek ki.

Tulajdonságok hasznosítása: hamis iskolai választás példa (RDF-statements)

```
<rdf:Description rdf:about="http://www.GrangeHill.edu/mark-birbeck">
 <rdf:type
 resource="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#Person"/>
 <gh:Name>Mark Birbeck</gh:Name>
 <epx:CandidateFor
 rdf:resource="http://www.pa.press.net/constituencies/281" />
 <gh:Born>28 September, 1964</gh:Born>
</rdf:Description>
```


Tulajdonságok hasznosítása : Esemény web lap (egy RDFS részlet)

```
<rdf:Property rdf:about="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#Region">
 <rdfs:domain
 rdf:resource="http://www.WhatsOnWhere.com/2001/01/rdf-schema#Event" />
</rdf:Property>
```


Több típus megadása

```
<rdf:Description
 rdf:about="http://www.epolitix.com/austin-mitchell"
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
 xmlns:s="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#"
 xmlns:epx="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#" >

 <rdf:type
 resource="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#Person" />
 <s:Name>Austin Mitchell</s:Name>
 <s:DOB>19 September, 1934</s:DOB>
 <rdf:type
 resource="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#Candidate" />
 <epx:CandidateFor
 rdf:resource="http://www.pa.press.net/constituencies/281" />
 <epx:MemberOf>Labour Party</epx:MemberOf>
</rdf:Description>
```

Több típus megadása

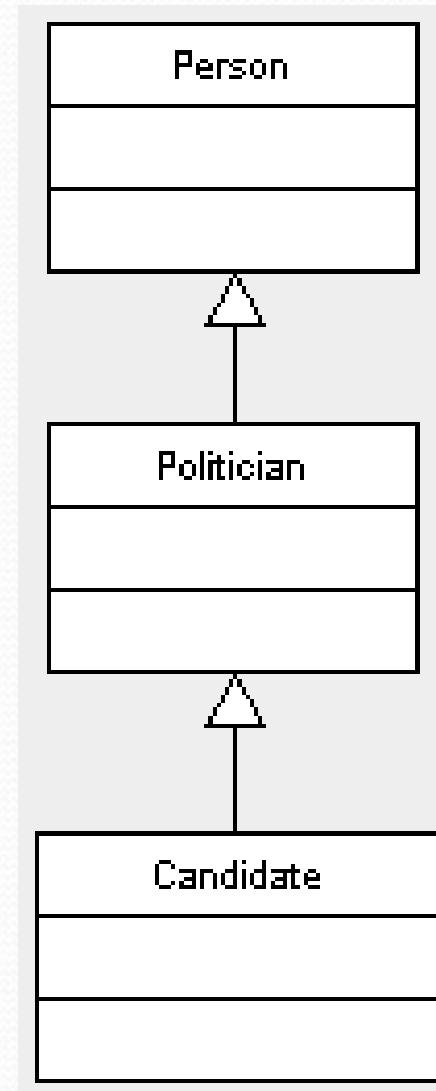
Osztályok az RDFS-ben

- Nincsenek metódusok, csak tulajdonságok
- Tulajdonság centrikus. OO világban az osztály metódusok és tulajdonságok halmazával definiált. RDF tulajdonságot az alkalmazhatóság (osztály) definiálja.
- Tulajdonságok osztályok kapcsolata nélkül is definiálható.

Kategória rendszer építése: rdfs:Class

```
<rdfs:Class
 rdf:about="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#Person"
 xmlns:rdfs="http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#"
/>
```

Alosztályok létrehozása

Alosztályok létrehozása (XML szintaxis)

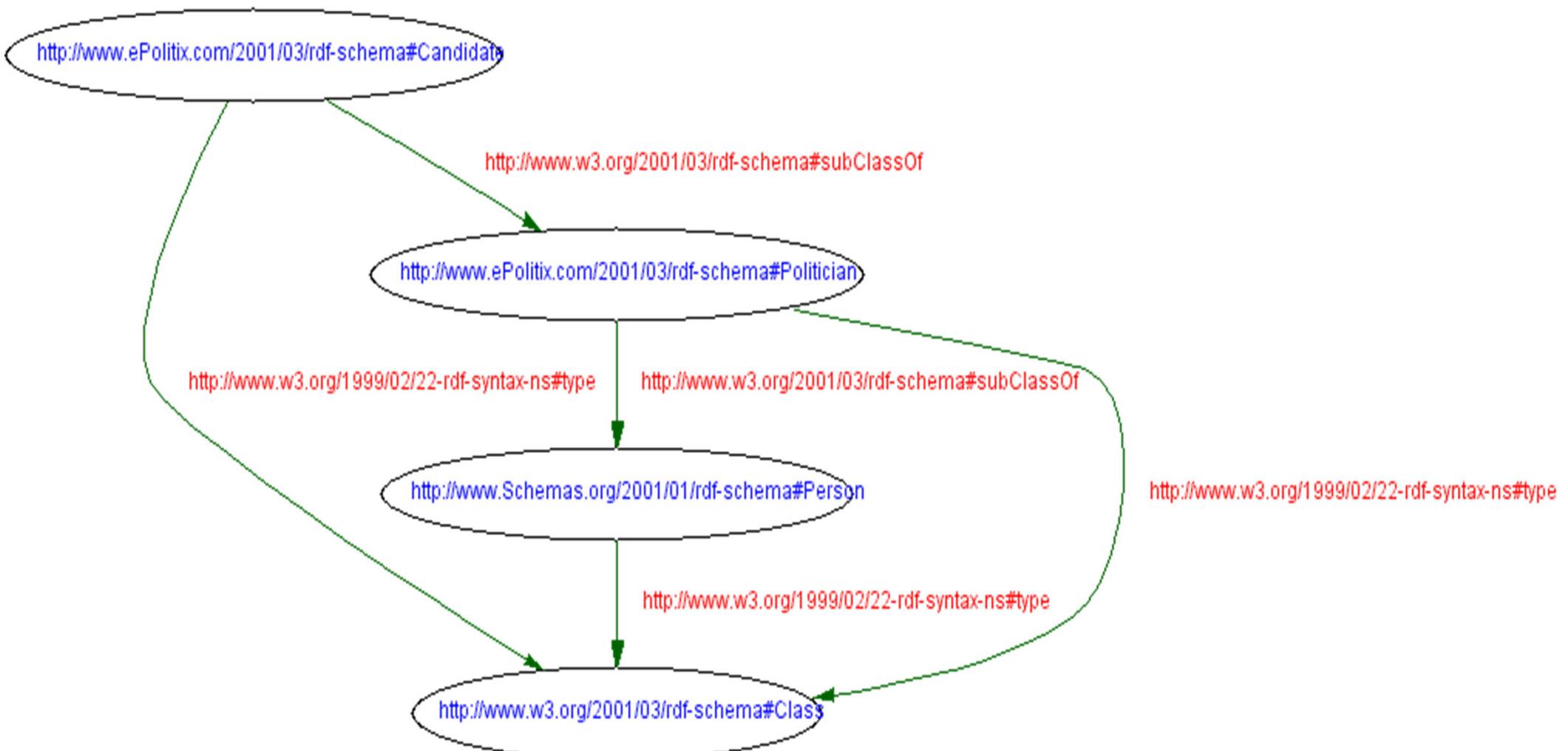
```
<rdf:RDF
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
 xmlns:rdfs="http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#" >

 <rdfs:Class rdf:about="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#Person">

 <rdfs:Class
 rdf:about="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#Politician">
 <rdfs:subClassOf
 rdf:resource="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#Person">
 </rdfs:Class>

 <rdfs:Class
 rdf:about="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#Candidate">
 <rdfs:subClassOf
 rdf:resource=
 "http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#Politician" >
 </rdfs:Class>
</rdf:RDF>
```

Alosztályok létrehozása

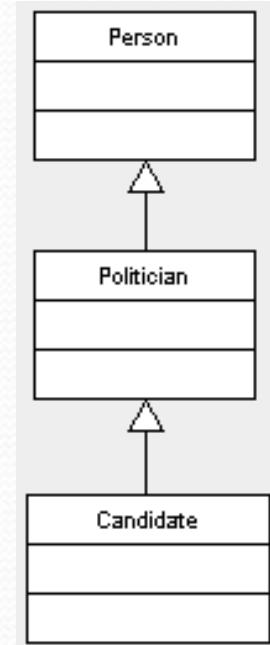

Alosztályok alkalmazása: RDFS Property

```
<rdf:RDF>
 <rdf:Property rdf:about="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#Name">
 <rdfs:domain rdf:resource="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#Person">
 <rdfs:range rdf:resource="http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#Literal">
 </rdf:Property>
 <rdf:Property rdf:about="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#DOB">
 <rdfs:domain rdf:resource="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#Person">
 <rdfs:range rdf:resource="http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#Literal">
 </rdf:Property>
</rdf:RDF>

<rdf:Property
 rdf:ID="MemberOf">
 <rdfs:domain rdf:resource="#Politician" >
 <rdfs:range rdf:resource="#PoliticalParty" >
</rdf:Property>

<rdf:Property
 rdf:ID="CandidateFor">
 <rdfs:domain rdf:resource="#Candidate" >
 <rdfs:range rdf:resource="#Constituency" >
</rdf:Property>
```

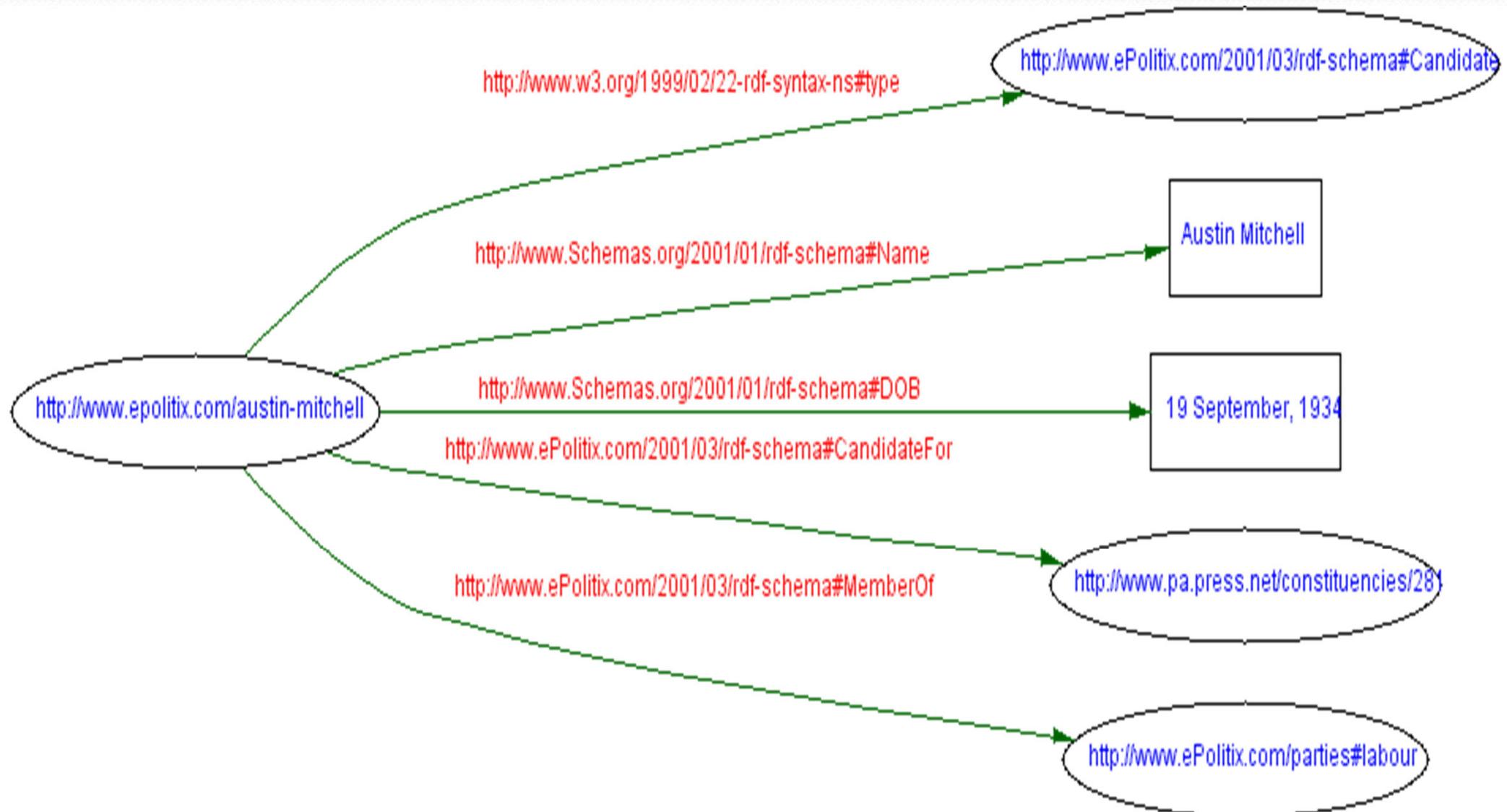

Alosztályok alkalmazása : RDF-statements

```
<rdf:Description
 rdf:about="http://www.epolitix.com/austin-mitchell"
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
 xmlns:s="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#"
 xmlns:epx="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#" >

 <rdf:type resource="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-
schema#Candidate" />
 <s:Name>Austin Mitchell</s:Name>
 <s:DOB>19 September, 1934</s:DOB>
 <epx:CandidateFor rdf:resource=
 "http://www.pa.press.net/constituencies/281" />
 <epx:MemberOf rdf:resource=
 "http://www.ePolitix.com/parties#labour" />
</rdf:Description>
```

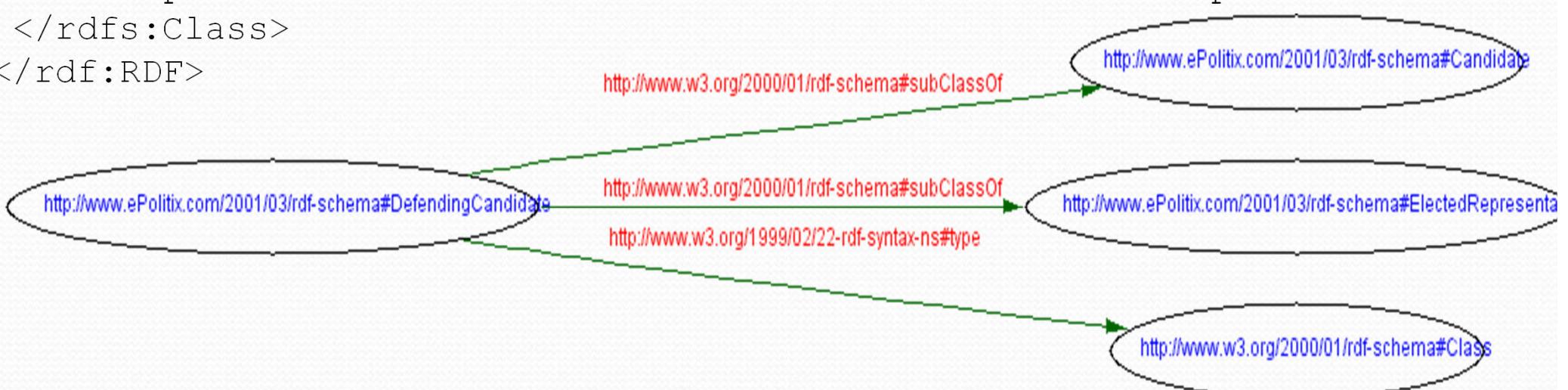
Alosztályok alkalmazása

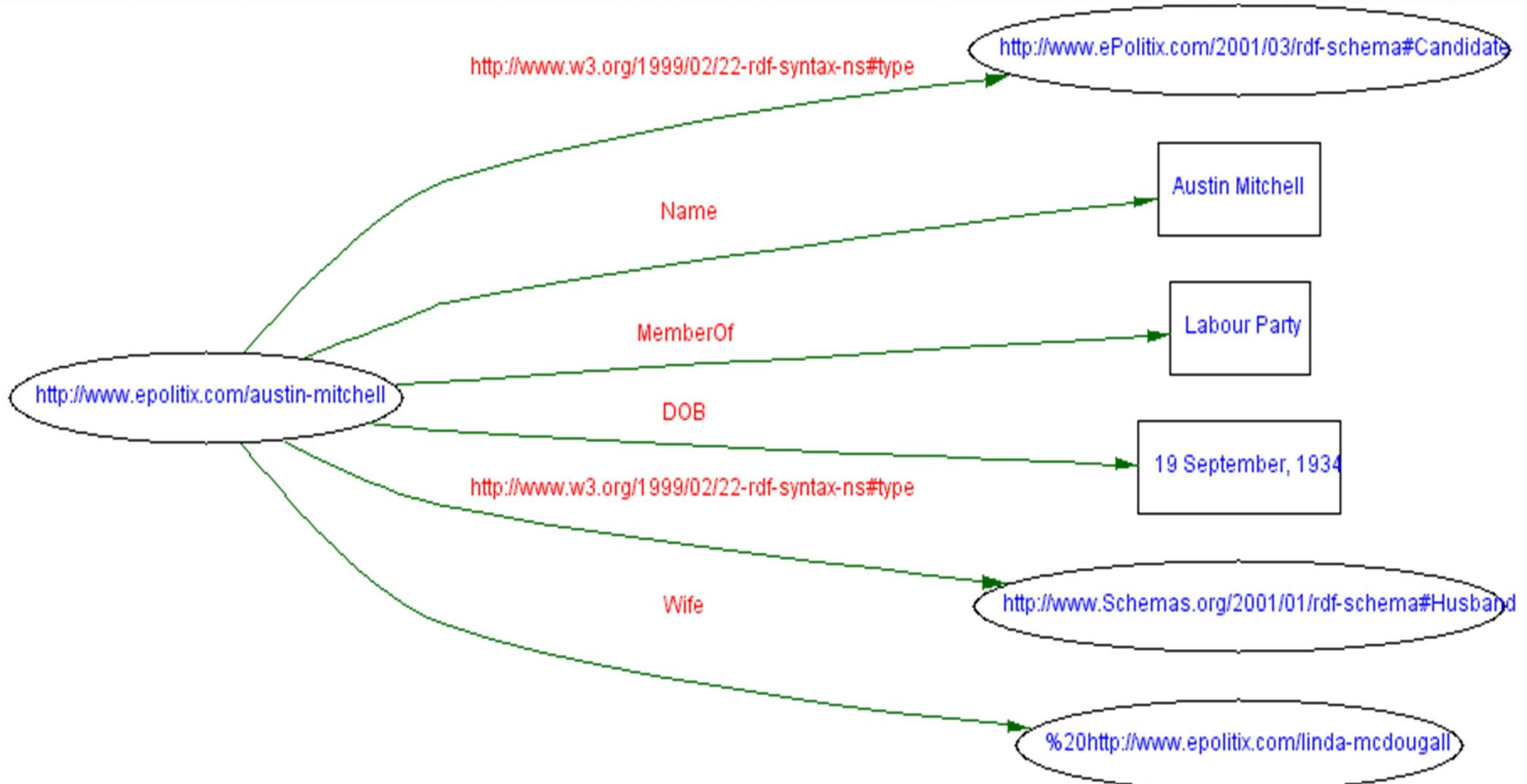
Többszörös öröklődés

```
<rdf:RDF
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
 xmlns:rdfs="http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#" >

<rdfs:Class
 rdf:about=
 "http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#DefendingCandidate">
<rdfs:subClassOf
 rdf:resource=
 "http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#Candidate"/>
<rdfs:subClassOf
 rdf:resource=
 "http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#ElectedRepresentative" />
</rdfs:Class>
</rdf:RDF>
```


Több példány

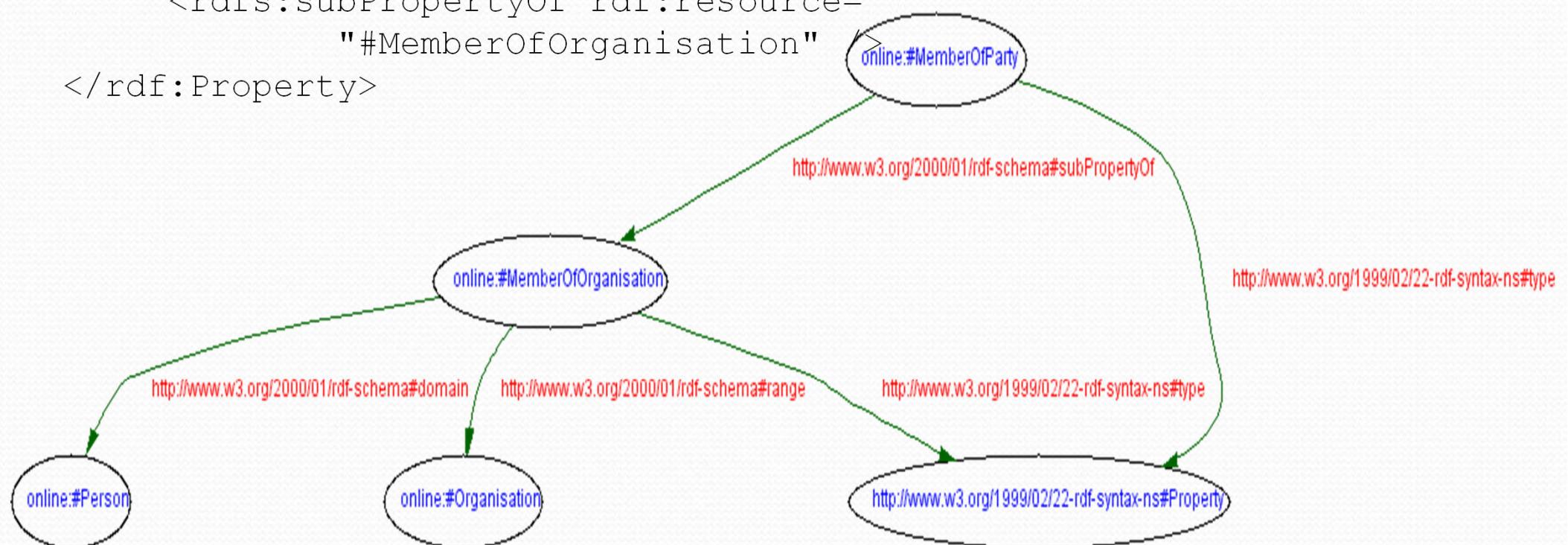
Több példány (XML szintaxis)

```
<rdf:Description
 rdf:about="http://www.ePolitix.com/austin-mitchell">
 <rdf:type
 resource="http://www.ePolitix.com/2001/03/rdf-schema#Candidate"/>
 <s:Name>Austin Mitchell</s:Name>
 <epx:MemberOf>Labour Party</epx:MemberOf>
 <s:DOB>19 September, 1934</s:DOB>
 <rdf:type
 resource="http://www.Schemas.org/2001/01/rdf-schema#Husband" />
 <s:Wife rdf:resource=" http://www.ePolitix.com/linda-mcdougall" />
</rdf:Description>
```

Rész tulajdonságok (Subproperties)

```
<rdf:Property rdf:ID="MemberOfOrganisation">
 <rdfs:domain rdf:resource="#Person" />
 <rdfs:range rdf:resource="#Organisation" />
</rdf:Property>

<rdf:Property rdf:ID="MemberOfParty">
 <rdfs:subPropertyOf rdf:resource=
 "#MemberOfOrganisation" />
</rdf:Property>
```

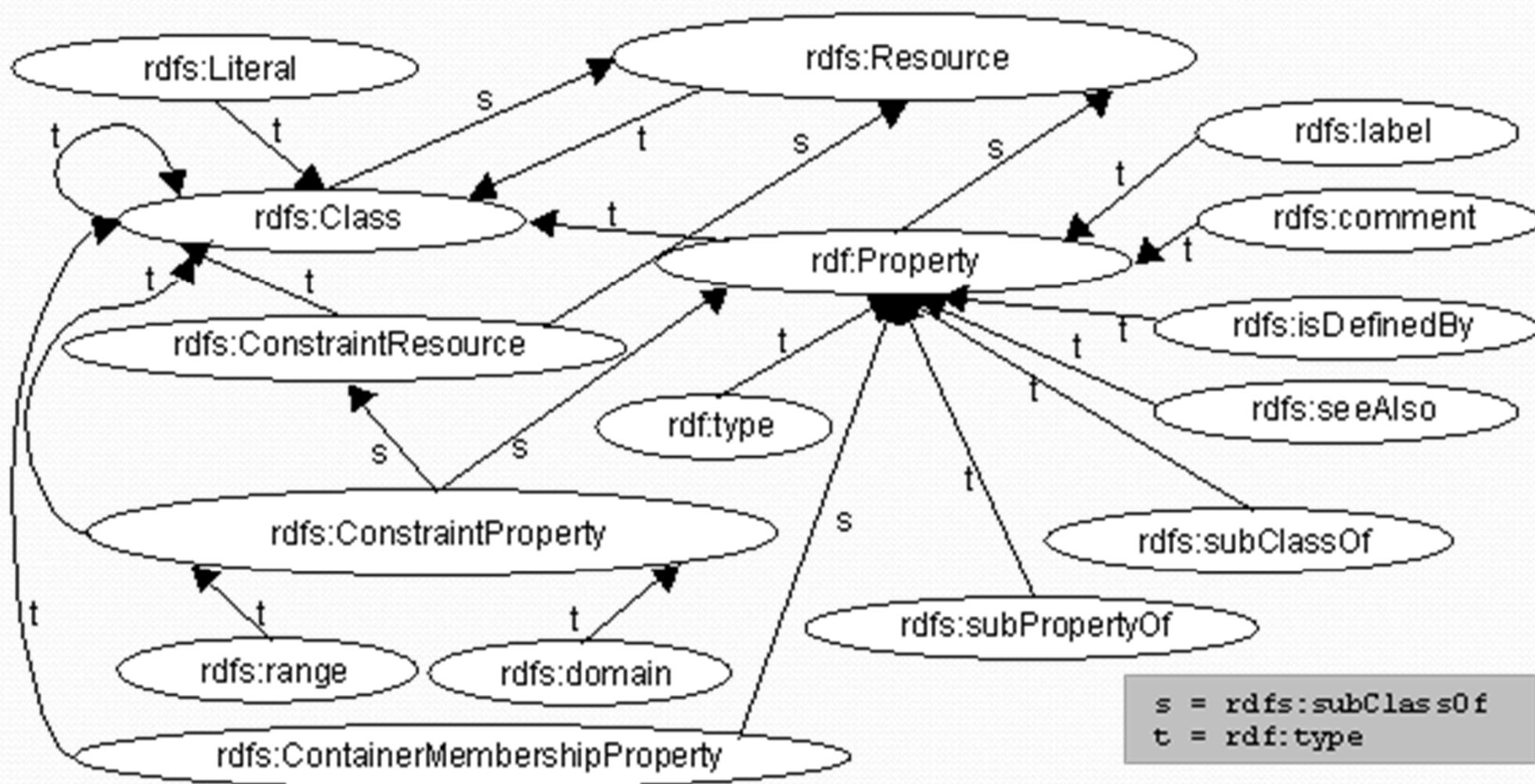

További RDFS elemek

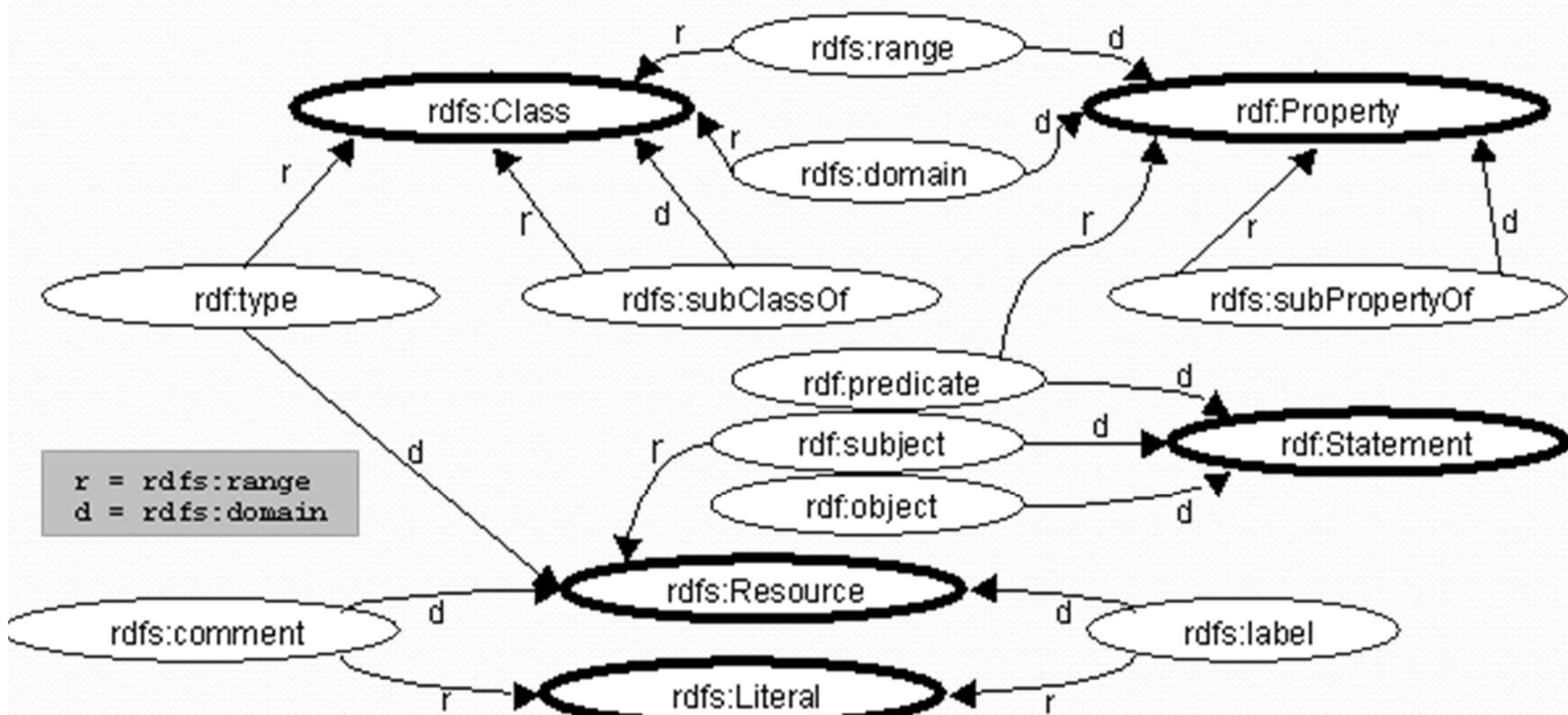
- rdf:Resource
- rdfs:label
- rdfs:comment
- rdfs:seeAlso
- rdfs:isDefinedBy
- rdf:Statement
- rdf:subject
- rdf:predicate
- rdf:object
- rdfs:container
- rdf:bag
- rdf:seq
- rdf:alt

Szabvány:
<http://www.w3.org/TR/rdf-schema/>

RDFS Osztály hierarchia

RDFS Kényszerek

Wordnet (célok, motivációk)

Szótár alapú, pszicho-lingvisztikai alapok

- Egy jelentésalapú feldolgozása a lexikonoknak.
  - Fogalom alapú keresés egy lexikális adatbázison
- A fogalmakat szemantikus hálóba rendezzük
  - A lexikális információkat a szavak jelentése szerint rendezzük és nem a szavak formája szerint
- A Wordnet egy tezaurusz

Elements	Refinements	Encodings	Types
1. Identifier	Abstract	Box	Collection
2. Title	Access rights	DCMType	Dataset
3. Creator	Alternative	DDC	Event
4. Contributor	<i>Audience</i>	IMT	Image
5. Publisher	Available	ISO3166	Interactive
6. Subject	Bibliographic citation	ISO639-2	Resource
7. Description	Conforms to	LCC	Moving Image
8. Coverage	Created	LCSH	Physical Object
9. Format	Date accepted	MESH	Service
10. Type	Date copyrighted	Period	Software
11. Date	Date submitted	Point	Sound
12. Relation	Education level	RFC1766	Still Image
13. Source	Extent	RFC3066	Text
14. Rights	Has format	TGN	
15. Language	Has part	UDC	
	Has version	URI	
	Is format of	W3CTDF	
	Is part of		

Creator

- “An entity primarily responsible for making the content of the resource”
- In other words – Author, Photographer, Illustrator, ...
  - Potential refinements by creative role
  - Rarely justified
- Creators can be persons or organizations
- Key Point - Dealing with names is a big issue in data quality:
  - Ron Daniel
  - Ron Daniel, Jr.
  - Ron Daniel Jr.
  - R.E. Daniel
  - Ronald Daniel
  - Ronald Ellison Daniel, Jr.
  - Daniel, R.
- Name fields may contain other information
  - <dc:creator>Case, W. R. (NASA Goddard Space Flight Center, Greenbelt, MD, United States)</dc:creator>

Refinements

None

Encodings

None

Example – Name mismatches

- One of these things is not like the other:
  - Ron Daniel, Jr. and Carl Lagoze; “Distributed Active Relationships in the Warwick Framework”
  - Hojung Cha and Ron Daniel; “Simulated Behavior of Large Scale SCI Rings and Tori”
  - ✓ Ron Daniel; “High Performance Haptic and Teleoperative Interfaces”
- Differences may not matter
- If they do
  - This error cannot be reliably detected automatically
  - Authority files and an **error-correction** procedure are needed

Contributor

- “An entity responsible for making contributions to the content of the resource.”
- In practice – rarely used. Difficult to distinguish from Creator.

Refinements

None

Encodings

None

Publisher

- “An entity responsible for making the resource available”.
- Problems:
  - All the name-handling stuff of Creator.
  - Hierarchy of publishers (Bureau, Agency, Department, ...)

Refinements

None

Encodings

None

Title

- “A name given to the resource”.
- Issues:
  - Hierarchical Titles
    - e.g. Conceptual Structures: Information Processing in Mind and Machine (The Systems Programming Series)
  - Untitled Works

Refinements

Alternative

Encodings

None

Date

- “A date associated with an event in the life cycle of the resource”
- Woefully underspecified.
- Typically the publication or last modification date.
- Best practice: YYYY-MM-DD

Refinements

Created

Valid

Available

Issued

Modified

Date Accepted

Date Copyrighted

Date Submitted

Encodings

DCMI Period

W3C DTF (Profile of ISO 8601)

Identifier

- “An unambiguous reference to the resource within a given context”
- Best Practice: URL
- Future Best Practice: URI?
- Problems
  - Metaphysics
  - Personalized URLs
  - Multiple identifiers for same content
  - Non-standard resolution mechanisms for URIs

Refinements

Bibliographic Citation

Encodings

URI

Subject

- The topic of the content of the resource.
- Best practice: Use pre-defined subject schemes, not user-selected keywords.
- Factor “Subject” into separate *facets*.
  - People, places, organizations, events, objects, services
  - Industry sectors
  - Content types, audiences, functions
  - Topic
- Some of the facets are already defined in DC (Coverage, Type) or DCTERMS (Audience)

Refinements

None

Encodings

DDC

LCC

LCSH

MESH

UDC

Coverage

- “The extent or scope of the content of the resource”.
- In other words – places and times as topics.
- Key Point – Locations important in SOME environments, irrelevant in others.

Refinements

*Spatial
Temporal*

Encodings

*Box (for Spatial)
ISO3166 (for Spatial)
Point (for Spatial)
TGN (for Spatial)
W3CTDF (for Temporal)*

Description

- “An account of the content of the resource”.
- In other words – an abstract or summary
- Key Point – What’s the cost/benefit tradeoff for creating descriptions?
  - Quality of auto-generated descriptions is low
  - For search results, hit highlighting is probably better

Refinements

*Abstract
Table of Contents*

Encodings

None

Type

- “The nature or genre of the content of the resource”
- Best Current Practice: Create a custom list of content types, use that list for the values.
  - Try to avoid “image”, “audio”, and other format names in the list of content types, they can be derived from “Format”.
  - No broadly-acceptable list yet found.

Refinements

None

Encodings

DCMI Type

Format

- The physical or digital manifestation of the resource.
- In other words – the file format
- Best practice: Internet Media Types
- Outliers: File sizes, dimensions of physical objects

Refinements

*Extent
Medium*

Encodings

IMT

Language

- “A language of the intellectual content of the resource”.
- Best Practice: ISO 639, RFC 3066
- Dialect codes: Advanced practice

Refinements

None

Encodings

ISO639-2
RFC1766
RFC3066

Relation

- “A reference to a related resource”
- Very weak meaning – not even as strong as “See also”.
- Best practice: Use a refinement element and URLs.

Refinements

Is Version Of
Has Version
Is Replaced By
Replaces
Is Required By
Requires
Is Part Of
Has Part
Is Referenced By
References
Is Format Of
Has Format
Conforms To

Encodings

URI

Source

- “A reference to a resource from which the present resource is derived”
- Original intent was for derivative works
- Frequently abused to provide bibliographic information for items extracted from a larger work, such as articles from a Journal

Refinements

None

Encodings

URI

Rights

- “Information about rights held in and over the resource”
- Could be a copyright statement, or a list of groups with access rights, or ...

Refinements

***Access Rights
License***

Encodings

None

A Wordnet szemantikus modellje

A „szó” egy asszociációs kapcsolat:

- a szótárba gyűjtött fogalmak, és
- a szó alakja között (szintaktika).

Lexikalis mátrix:

- Szó alakok(oszlopok)
- Szó jelentések (sorok).

Lexikális mátrix

Szinonimák

Szó jelentések	Szó alakok				
	F1	F2	F3	...	Fn
M1	E1,1	E1,2			
M2		E2,2			
M3			E3,3		
...				...	
Mm					Em,n

Többértelmű szavak

Reprezentációs módszer

- Konstruktív

- A reprezentáció tartalmazzon elégséges információt a fogalom felépítéséhez

- Differenciális

- A jelentések úgy legyenek fűzérekkel reprezentálva, hogy megkülönböztethetőek legyenek

Wordnet fogalmak

Hipotézis:

- A *szinonima halmaz* egy megfelelő megközelítés egy fogalom definiálására.

Differenciális megközelítés

- A szavak jelentését reprezentálhatjuk egy szó-listával:
synset.

Angol wordnet tartalma

Tartalom: 95600 szóalak

- 51.500 egyszerű szó
- 44.100 kollokáció

70100 szó jelentés alak

Wordnet relációk

- Lexikális relációk (szóalakok között)
  - szinonimák
  - antonímák
- Szemantikus relációk (szó jelentések között)
  - Hiponima/Hiperonímia (alárendelt/fölérendelt)
  - Meronímia/Holonímia (része/magában foglalja)
  - Vonzat

Szinonima

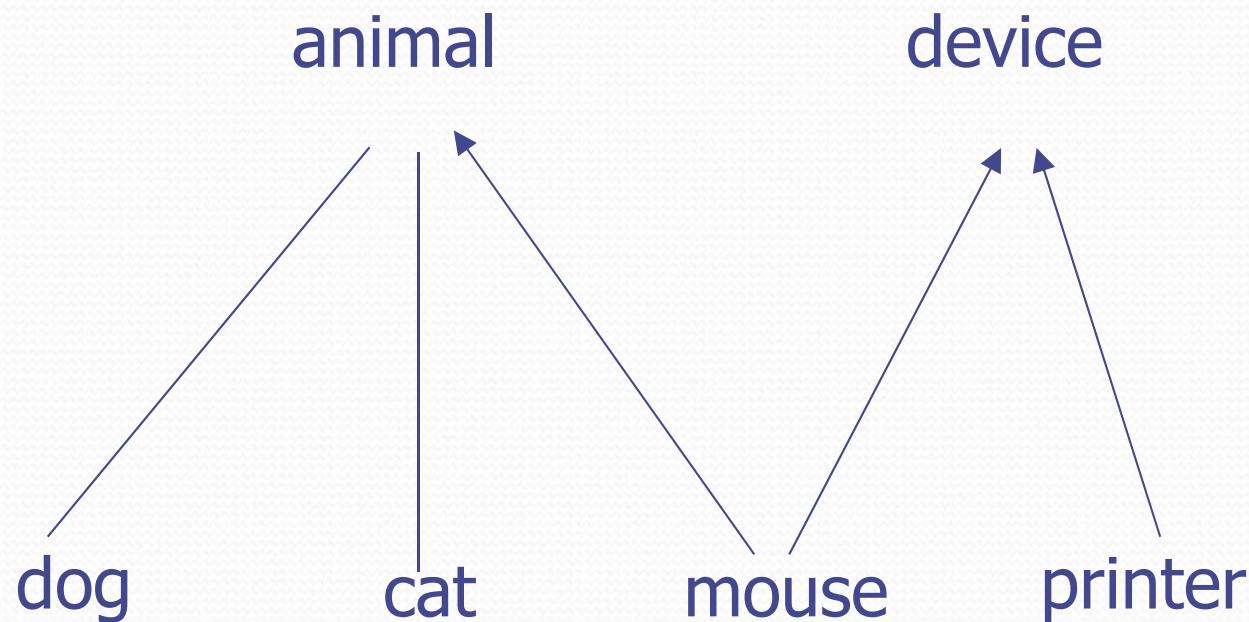
Két szó szinonima, azonos az értelmük, ha a következő kapcsolatok fennálnak:

- minden szemantikus tulajdonságuk értéke megegyezik
- Ugyanannak a fogalomnak a megjelenései
- Kielégítik a Leibniz féle helyettesítési szabályt:
  - Ha felcseréljük a szinonimákat egy mondatban, akkor a mondat igazságtartalma nem változik

A Synset nem magyarázza el a fogalom jelentését, de megjeleníti, igazolja a fogalom létezését

Hiponima

A hiponima egy olyan szókapcsolat, ahol a gyűjtő szó tartalmazza a kapcsolt szavak jelentését (alárendelés).

Meronima/Holonima

„Része” kapcsolat a jelentésben.

- Tranzitív és aszimmetrikus
- Egy tartalmazó fogalomhoz sok tartalmazott kapcsolódhat

Példa a Wordnet gazdagságára:

Rész-egész kapcsolat típusai a wordnet-ben:

- Component-object (branch/tree)
- Member-collection (tree/forest)
- Portion-mass (slice/cake)
- Stuff-object (aluminium/airplane)
- Feature-activity (paying/shopping)
- Place-area (Lausanne/Vaud)
- Phase-process (adolescence/growing up).

Szó kategóriák

Főnevek

- Hierarchiába szervezve – több (pl. hiponimák vagy meronimák szerint)

Igék

- Vonzat kapcsolatokon keresztül rendezve

Melléknevek

- Relációk (pl. ellentét) mentén rendezve

Kiindulópontok

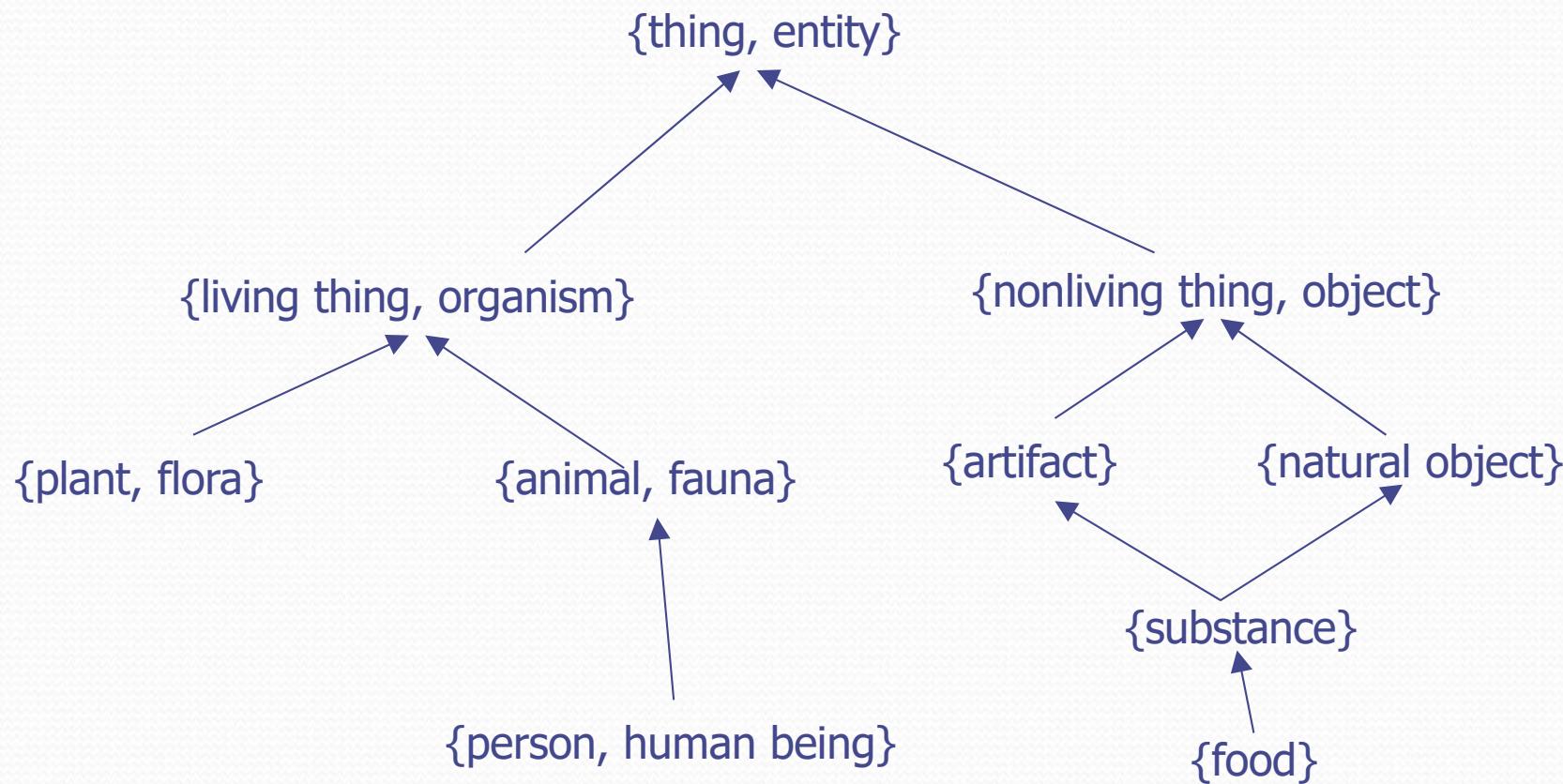
25 egyedi hierarchia

- Nem kölcsönösen kizáró kategóriák
- Keresztkapcsolatok megengedettek

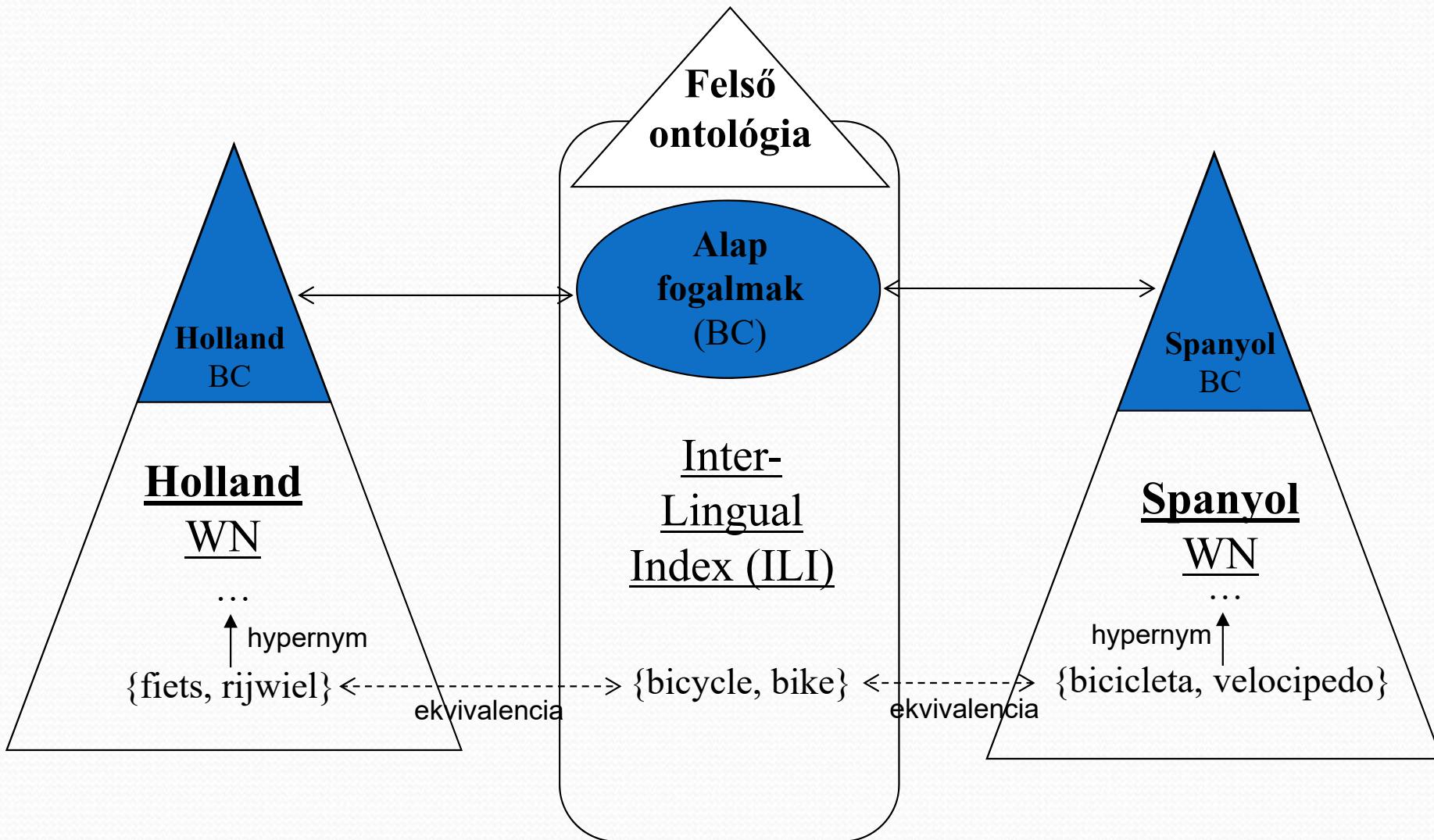
Fogalmi, lexikai területek:

{act, activity}	{food}	{possession}
{animal, fauna}	{group, grouping}	{process}
{artifact}	{location}	{quantity, amount}
{attribute}	{motivation, motive}	{relation}
{body}	{natural, object}	{shape}
{cognition,knowledge}	{natural phenomenon}	{state}
{communication}	{person, human being}	{substance}
{event, happening}	{plant, flora}	{time}
{feeling,emotion}		

Alap kategóriarendszer a Wordnet-ben

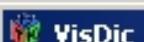

EuroWordNet: többnyelvű WN

Magyar WN ontológia (HuWN)

- **BalkaNet** projekt erőforrások használata
  - „Mag” rész: BN Concept Set (8 516 synset 13 nyelv alapján)
  - BN Interlingual Index (PWN 2.0 + SUMO hierarchia)
  - VisDic editor
- **Kiterjesztéses modell** (+ más)
  - Angol synsetek fordítása, relációk átvétele
  - Alapos kézi ellenőrzés és javítás
- **Fél-automatikus** módszerek
  - Korábban kifejlesztett fordító heurisztikák
  - 70% körüli pontosság (főnevek)
- **Meglévő erőforrások integrációja**
  - Magyar Értelmező Kéziszótár meghatározásai
  - NYTI igei vonzatkeret-adatbázis

Files Dictionary Help

English WordNet 2.0.c

+[n] dog:1, domestic dog:1, Canis

View Tree RevTree BCS1,2 E

POS: n ID:
ENG20-02001223-n

BCS: 3

Synonyms: dog:1,
domestic dog:1, Canis
familiaris:1

Definition: a member of the
genus *Canis* (probably
descended from the
common wolf) that has
been domesticated by man
since prehistoric times;
occurs in many breeds
Usage: the dog barked all
night

Domain: zoology
SUMO/MILO: + Canine
-->> [hypernym] *[n]
canine:2, canid:1
-->> [holo_member] +[n]
Canis:1, genus Canis:1
-->> [holo_member] +[n]
pack:6
<<< [hyponym] [n]
pooch:1, doggie:1,

Hungarian BCS

[n] *Canis familiaris*:1, házikutya:1, kutya:1, eb:

[n] korcs kutya:1, keverék kutya:

[n] őrző-védő kutya:

View Tree RevTree Edit Nouns Verbs Verl

Definiton

A ragadozók közé tartozó, ház- és nyáj-

Non Lexicalized

Usage

A szomszéd kutyája egész éjszaka

[+/-]

Note

kutya_1_1

[+/-]

Part of Speech

n

lagyar Ertelmező Keziszotar (

[fn] kutya_1_1

[fn] kutya_1_2

[fn] kutya_1_3

View XML

POS: fn ID: kutya_1_1
Headword(s): kutya

Definition: A ragadozók köztartozó, ház- és nyáj-

vadászatra stb. haszn. vagy kedvtelésből tartott háziállat.

-->> [hypernym] háziállat

MorphoLogic Tezaurusz (r)

[a] borzasztó, éktelen, csípő

[n] kutya, eb, kutyus, kutyák

[n] senki, senki fia, senki

View XML

POS: n ID: TEZ-06661-n

Synonyms:
kutya
eb
kutyus
kutyuli

HuWN: igék

- Problémák
  - Homályos jelentésbeli megkülönböztetések
  - Inkonzisztens angol WN
Thematikus szerepek, metaforikus jelentések, szelekciós megkötések stb.
- Megoldás
  - „Vegyes” metodológia:
BCS fordítás + MNSZ vonzatkeret-gyakoriság alapján kiválasztott igék, saját rendezés
  - Specifikus magyar relációk
Igekötők, -képzők kezelése stb.

HuWN

- Mag rész kiterjesztése
  - MNSZ és ÉKSz korpuszgyakoriságok alapján
- Ontológia további bővítése
  - Főnevek, melléknevek:
    - Iteratív koncentrikus bővítés PWN alapján
    - ÉKSz-ben feltárt szemantikai relációk alapján
  - Igék:
    - MNSZ vonzatkeret-gyakoriság alapján
    - PWN alapján
  - 2007: kb. 40K synset

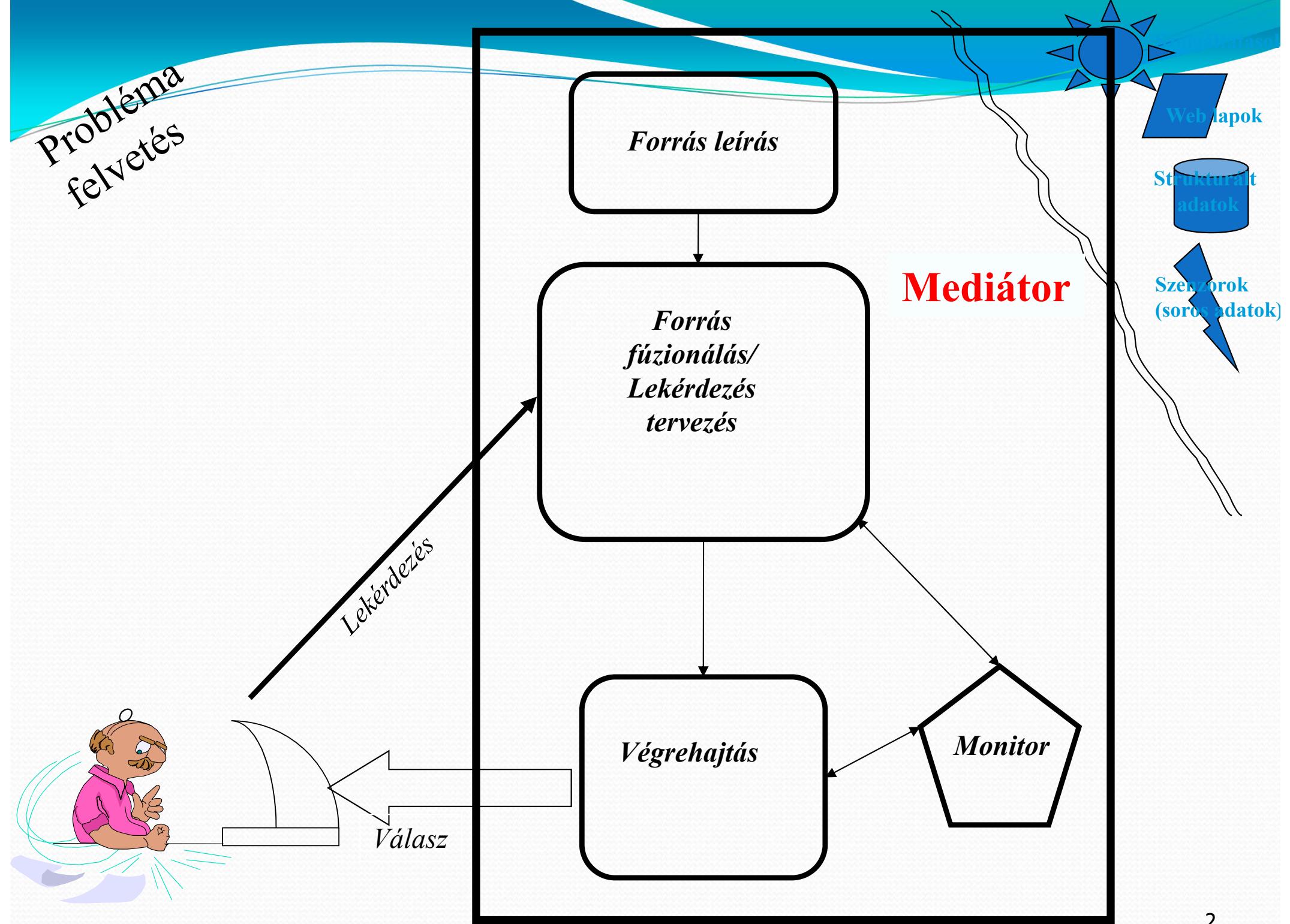
Integrációs és ellenőrzési technikák

VIMIAC04, 2021. tavasz

SZEMANTIKUS WEB

Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék
<https://www.mit.bme.hu/oktatas/targyak/vimiac04>

Probléma felvetés

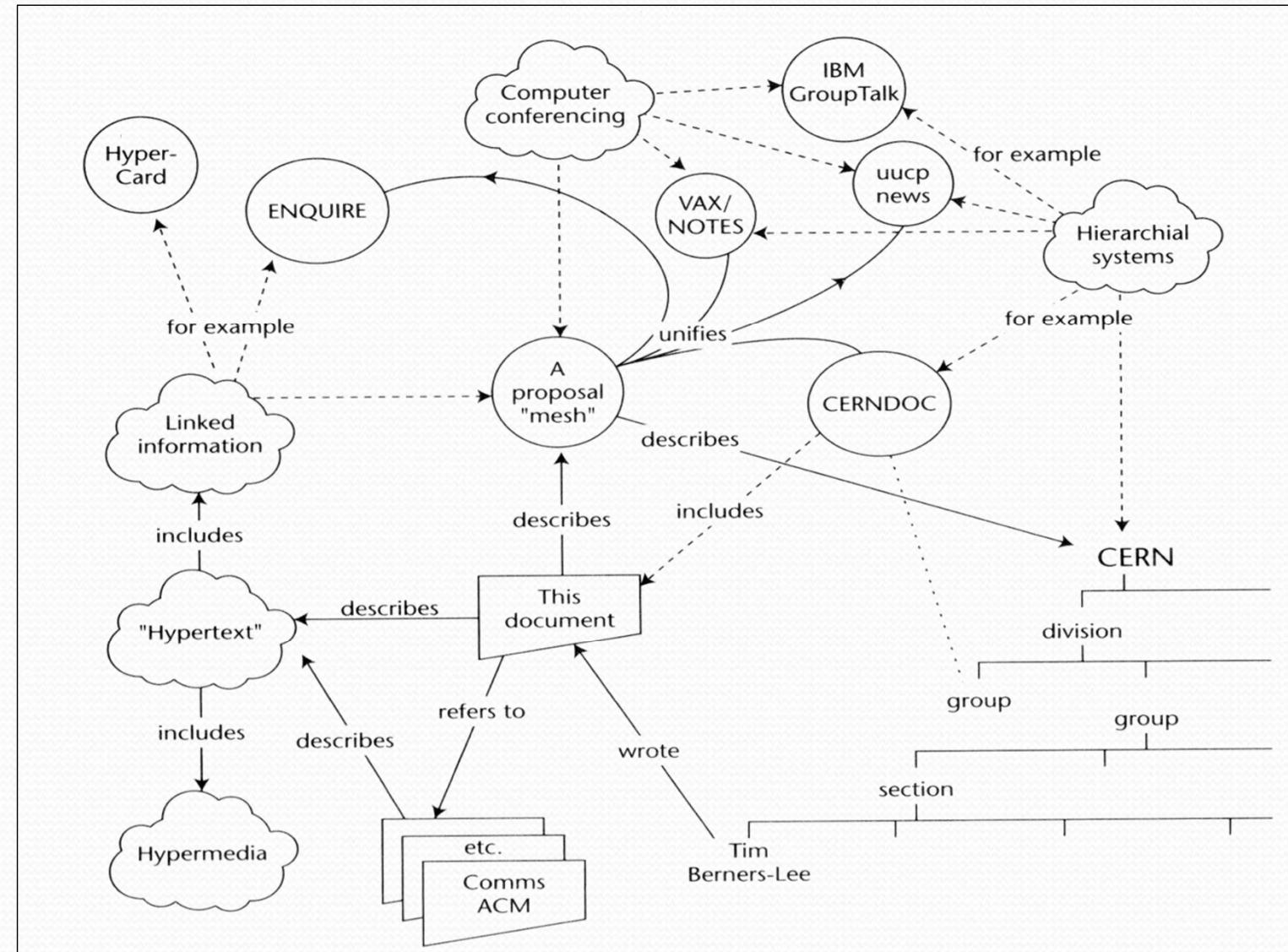

Szemantikus Web

- A szemantikus web alkalmas megközelítés, megfelelő nyelvekkel, eszközökkel támogatja az intelligens információs rendszerek fejlesztését az elosztott információs környezetben.
- A SzW alapja a hagyományos web hálózat, így egyáltalán nem nyilvánvaló, hogy alkalmas a feladatra.
- A SzW technológia lehetőséget teremt az ágens alapú intelligens megoldások felhasználására a web területen.

A Szemantikus Web eredete

- Tim Berners-Lee eredeti 1989-es WWW javaslata a Web-et információ menedzselő funkciókkal ellátott objektumok kapcsolataiként jellemzi.

<http://www.w3.org/History/1989/proposal.html>

W3C szervezet célkitűzései

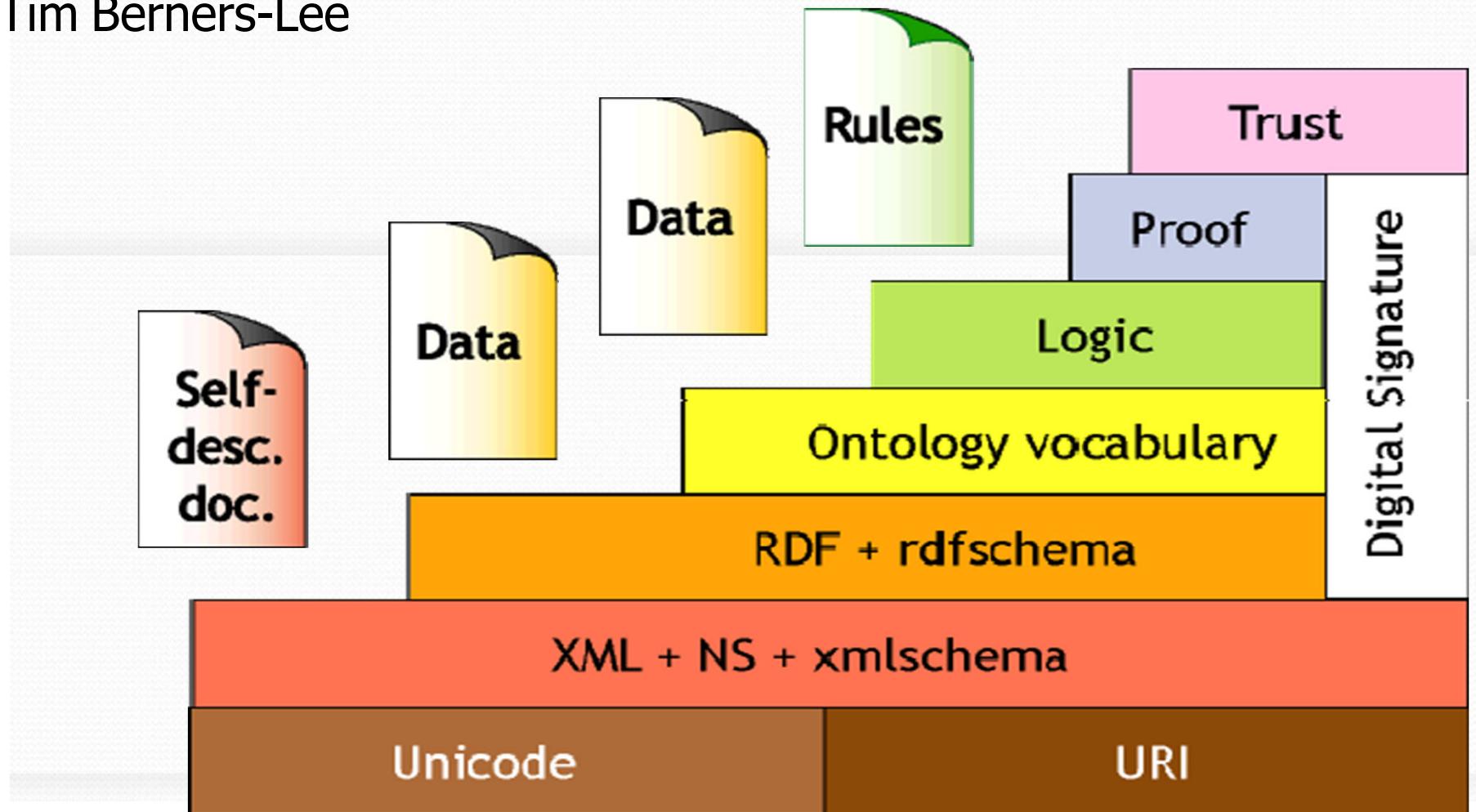
- Megközelítés – számítógépek jobb kihasználtságának biztosítása:

„A szemantikus web egy kiterjesztése a jelenlegi web-nek, amelyben az információknak jól definiált jelentést adhatunk, lehetővé téve a gépek és felhasználók jobb együttműködését..” -- Berners-Lee, Hendler and Lassila, The Semantic Web, Scientific American, 2001

- A jelenlegi web tárol dolgokat, míg a szemantikus web képes működtetni dolgokat.

TBL szemantikus web felépítése

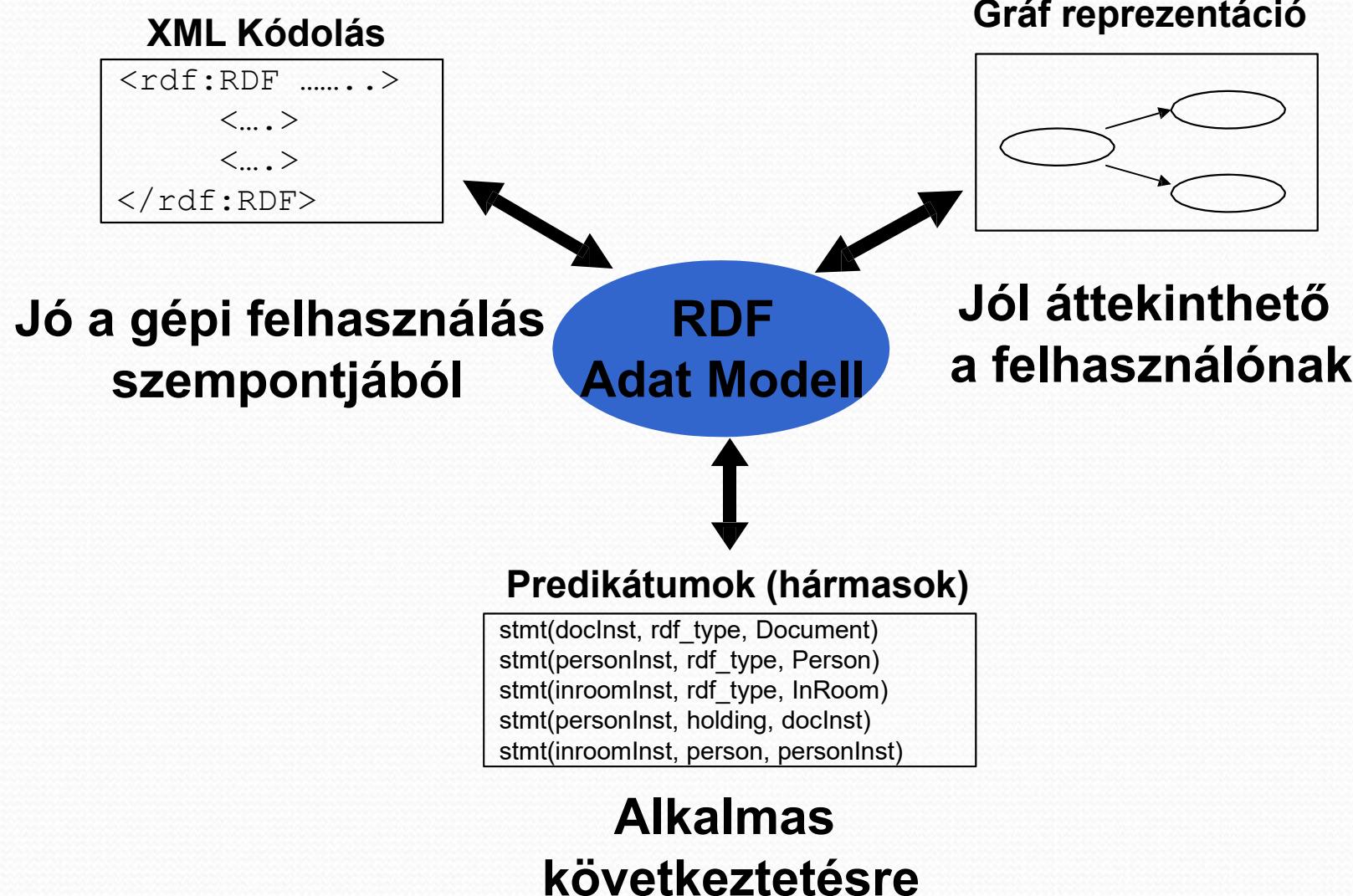
"A szemantikus web
elérhetővé teszik a tudást,
mint a web a hipertext-et --
Tim Berners-Lee

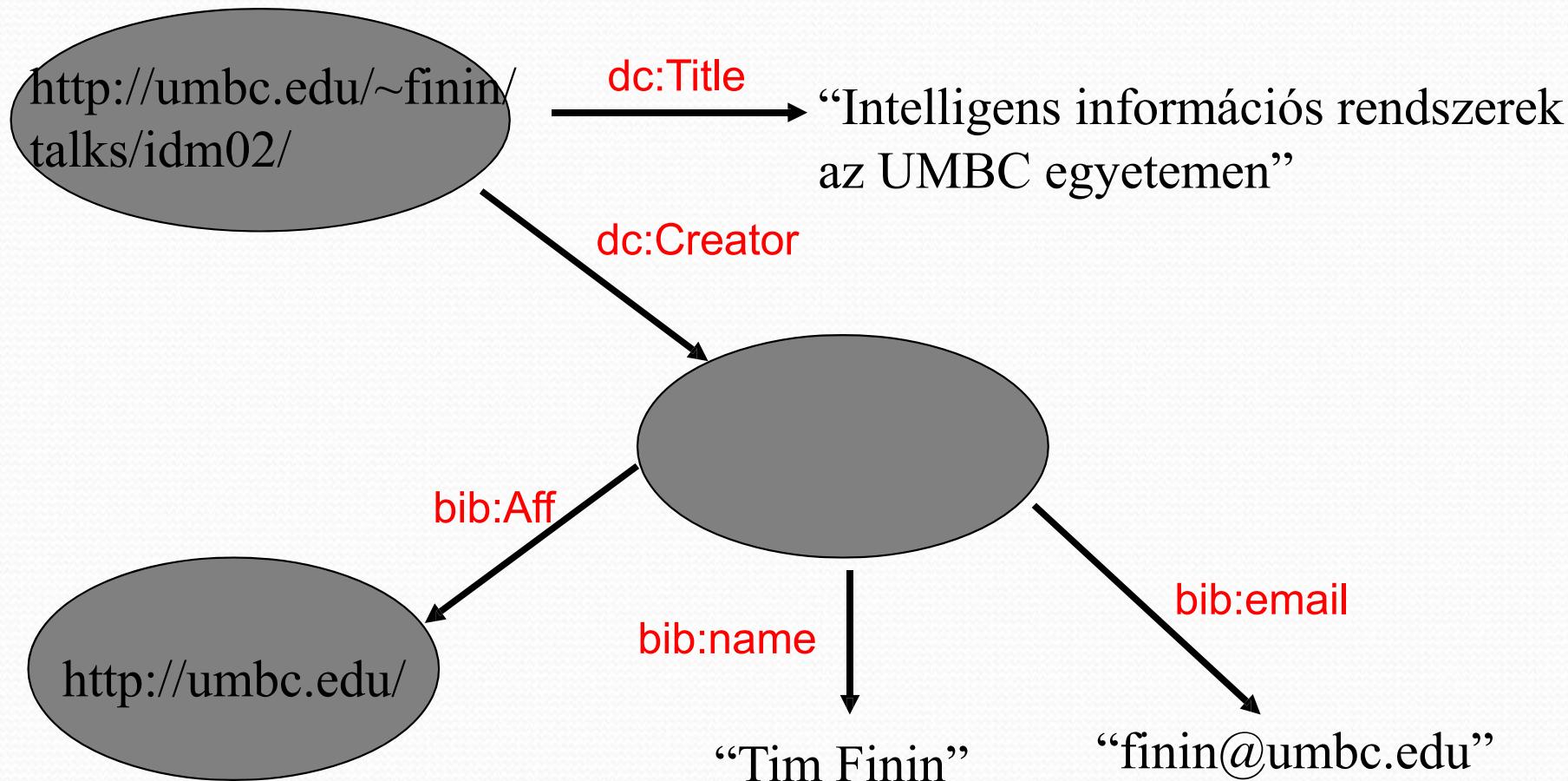
Dokumentumok

- **RDF Primer**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/rdf-primer>
- **OWL Guide**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/owl-guide/>
- **RDF Test Cases**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/rdf-testcases/>
- **RDF: Concepts and Abstract Syntax**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/rdf-concepts/>
- **RDF szemantika**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/rdf-mt/>
  - Precíz, gráfokon alapuló szemantika
- **RDF/XML szintaxis**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/rdf-syntax-grammar/>
- **RDF Vocabulary Description Language (RDF Schema)**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/rdf-schema/>
- **Semantic Web/RDF Interest Group**
  - Vitafórum, alkalmazások
  - URI: <http://www.w3.org/RDF/Interest>
- **RDF Logic**
  - Nyilvános levelezési lista részletesebb szakmai vitákhoz
  - URI: <http://lists.w3.org/Archives/Public/www-rdf-logic/>
- **Annotation and Collaboration**
  - Nyilvános levelezési lista RDF-alapú annotációs rendszerekről
  - URI: <http://lists.w3.org/Archives/Public/www-annotation/>
- **W3C Semantic Web Home page**
  - URI: <http://www.w3.org/2001/sw/>

RDF - az első SzW nyelv

Egyszerű RDF példa

A példa XML szintaxiszáll

```
<rdf:RDF xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
 xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/"
 xmlns:bib="http://daml.umbc.edu/ontologies/bib/">
<description about="http://umbc.edu/~finin/talks/idm02/">
 <dc:title>Intelligent Information Systems on the Web and in the
Aether</dc:Title>
 <dc:creator>
 <description>
 <bib:Name>Tim Finin</bib:Name>
 <bib:Email>finin@umbc.edu</bib:Email>
 <bib:Aff resource="http://umbc.edu/">
 </description>
 </dc:Creator>
</description>
</rdf:RDF>
```

Hármasokat alkalmazó reprezentáció

- RDF kifejezések leírhatóak hármasokkal:
- <alany> <állítmány> <tárgy>

Megengedett szintaxis:
<URI><URI><URI>
<URI><URI><string>

RDF tervezési szempontok

- Egyszerű adatmodell
- Formális szemantika és egyszerű következtetési lehetőségek
- Bővíthető URI
- XML alapú szintaktika (is)
  - XML séma adattípusok
- Bárki megfogalmazhat állításokat az erőforrásokról

Alapelvek (1/2)

- Külön értelmezhetően definiálva
  - Modell struktúra (RDF gráf)
  - Interpretációs szemantika (vonzatok)
  - Szintaktikák (XML, TN, N3, ...)
- Mindössze két alap adattípus
  - URI/URIref: minden URI-val azonosított
  - Literálisok
    - String vagy más XSD adattípus

Alapelvek (2/2)

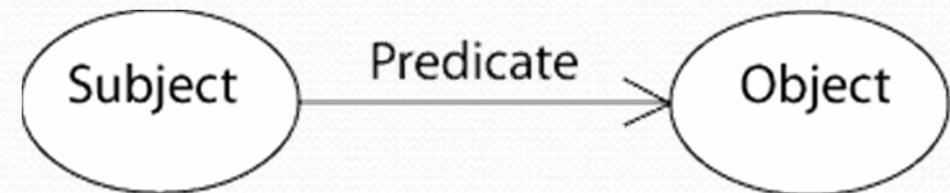
- Integrálható a webes információkkal
  - XML séma adattípusok
  - Referenciák http elérésű információkhoz
- Nyílt világ feltételezés
  - Bárki megfogalmazhat állításokat bármilyen erőforráshoz
  - Nem garantált a teljesség
  - Nem garantált a konzisztencia

Alapelemek

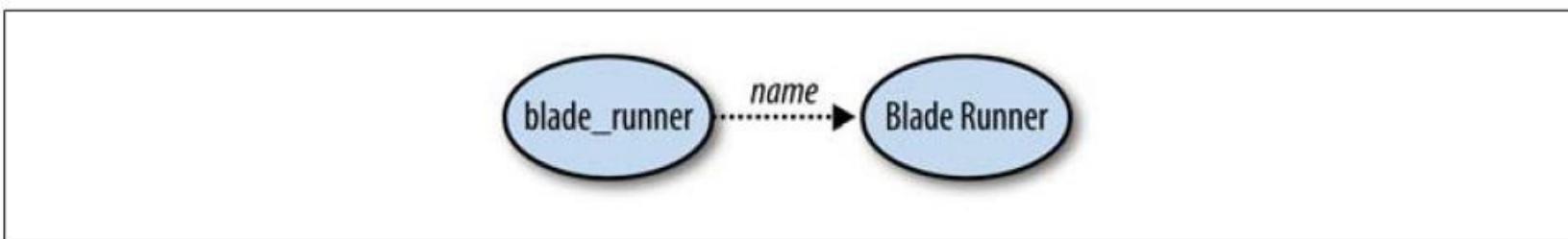
- Gráf adatmodell
- URI alapú szótárak
- Adattípusok
- Literálisok
- XML szerIALIZÁCIós szintaktika
- Egyszerű tények leírása
- Következtetés

Graph adatmodell

- Hármasok: alany, állítmány, tárgy
- Kifejezések: hármasok gyűjteménye

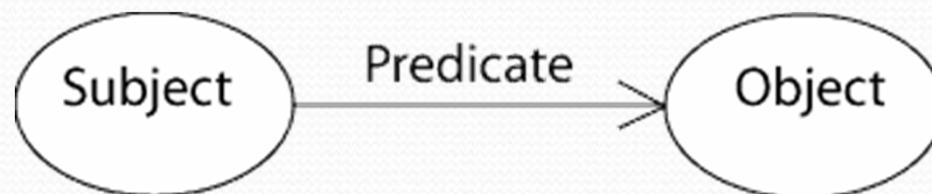

Példa

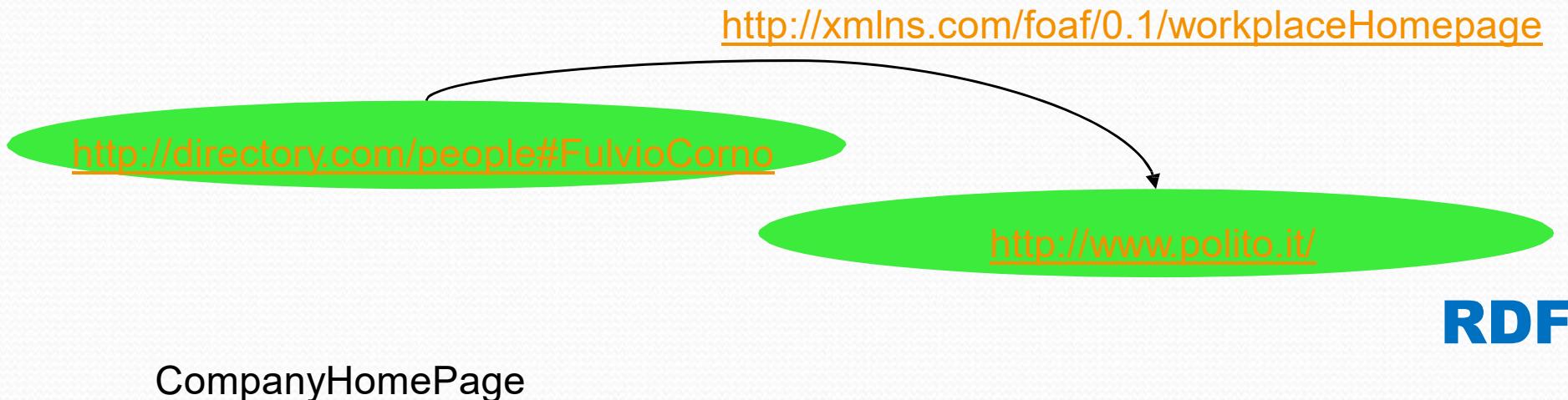

Terminológia és kényszerek

- Alany és tárgy a csomópontok
- Állítmány és tulajdonság szinonimák
- Különleges meg nem nevezett csomópontok: üres csomópontok
- Alany: URI referencia vagy üres csomópont
- Állítmány: URI referencia
- Tárgy: URI referencia, literális, üres csomópont

Információ a hármasokban

PersonID	Homepage
FulvioCorno	http://www.polito.it/

Relációs adatbázis

**Első rendű logikai
predikátum**

```
HasCompanyHomePage(
 'FulvioCorno',
 'http://www.polito.it/');
```

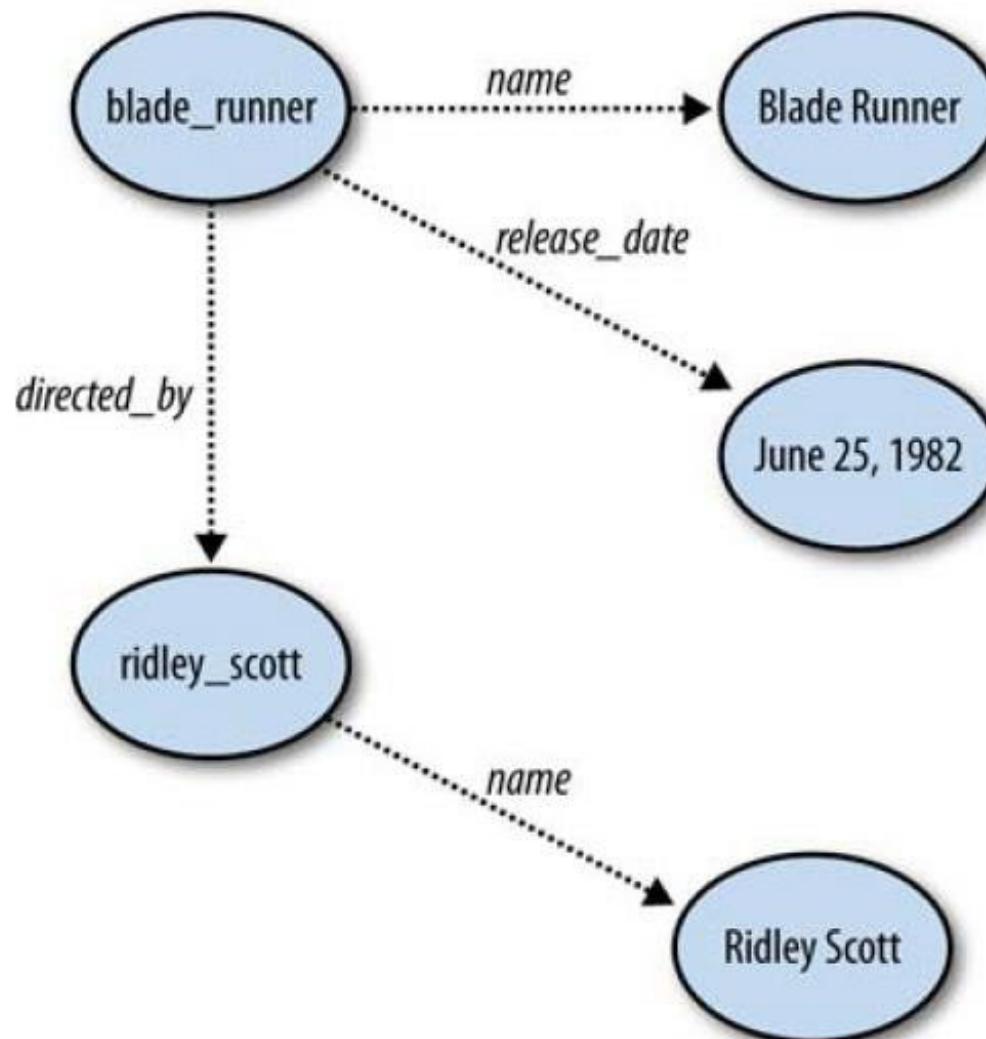
Hármások vs adatbázisok

FEATURE	RELATIONAL DATABASE	KNOWLEDGEBASE
Structure	Schema	Ontology statements
Data	Rows	Instance statements
Administration language	DDL	Ontology statements
Query language	SQL	SPARQL
Relationships	Foreign keys	Multidimensional
Logic	External of database/triggers	Formal logic statements
Uniqueness	Key for table	URI

Összehasonlítva...

- Relációs adatbázisban tetszőleges számú oszlopot definiálhatunk
- Elsőrendű logikában a predikátumok tetszőleges elemet (argumentumot) tartalmazhatnak
- Egy RDF hármas csak egy alanyt és egy tárgyat tartalmazhat
  - Komplex kijelentéseket dekomponálni kell

Példa

Példa

- Írjuk le RDF állításokkal a következő kijelentést
- "Ilétezik egy személy, akit a <http://www.w3.org/People/EM/contact#me> oldallal azonosíthatunk, akinek neve Eric Miller, email címe em@w3.org, és a titulusa Dr."

Példa

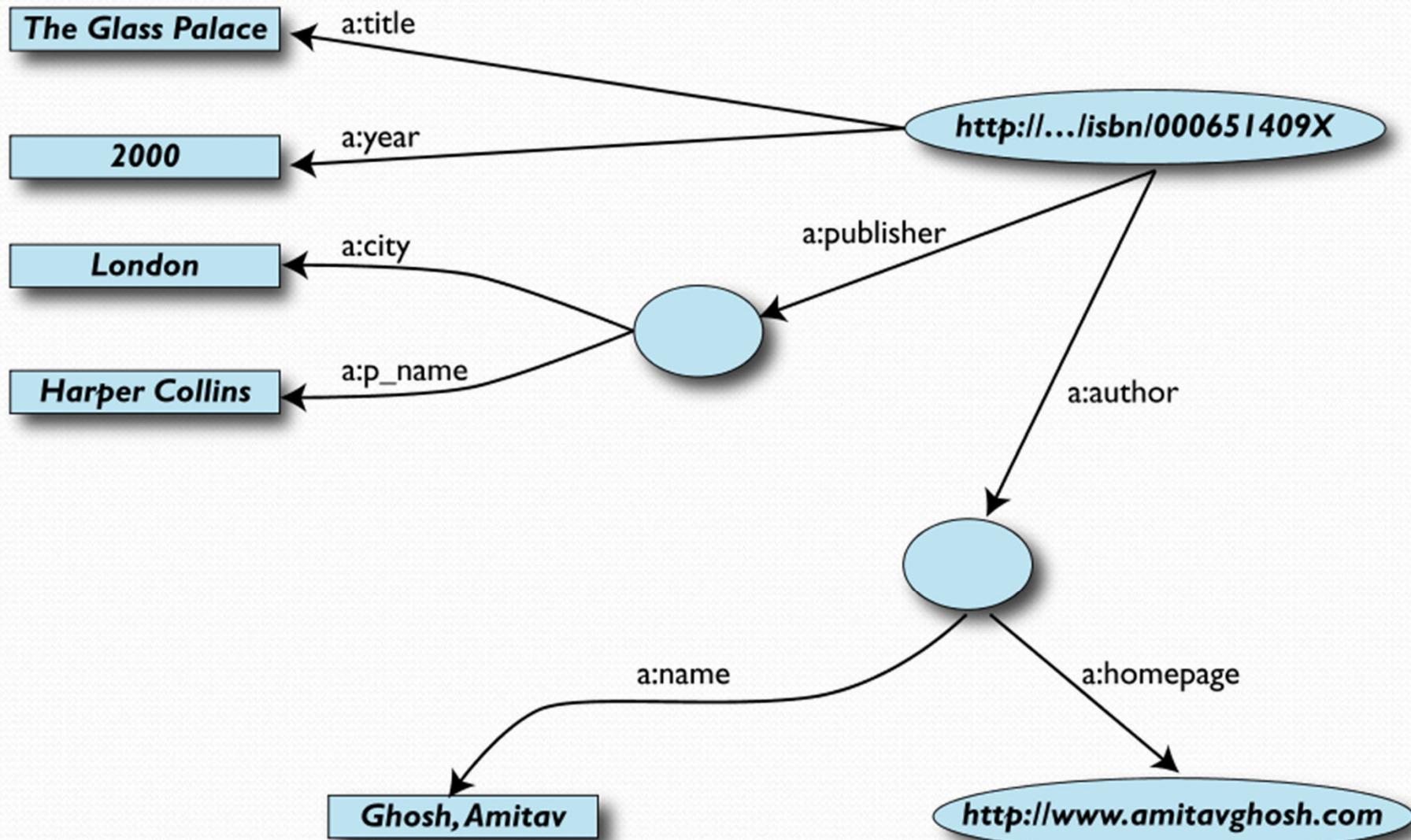
Példa: könyvesbolt adatai

ID	Author	Title	Publisher	Year
ISBN0-00-651409-X	id_xyz	The Glass Palace	id_qpr	2000

ID	Name	Home Page
id_xyz	Ghosh, Amitav	http://www.amitavghosh.com

ID	Publ. Name	City
id_qpr	Harper Collins	London

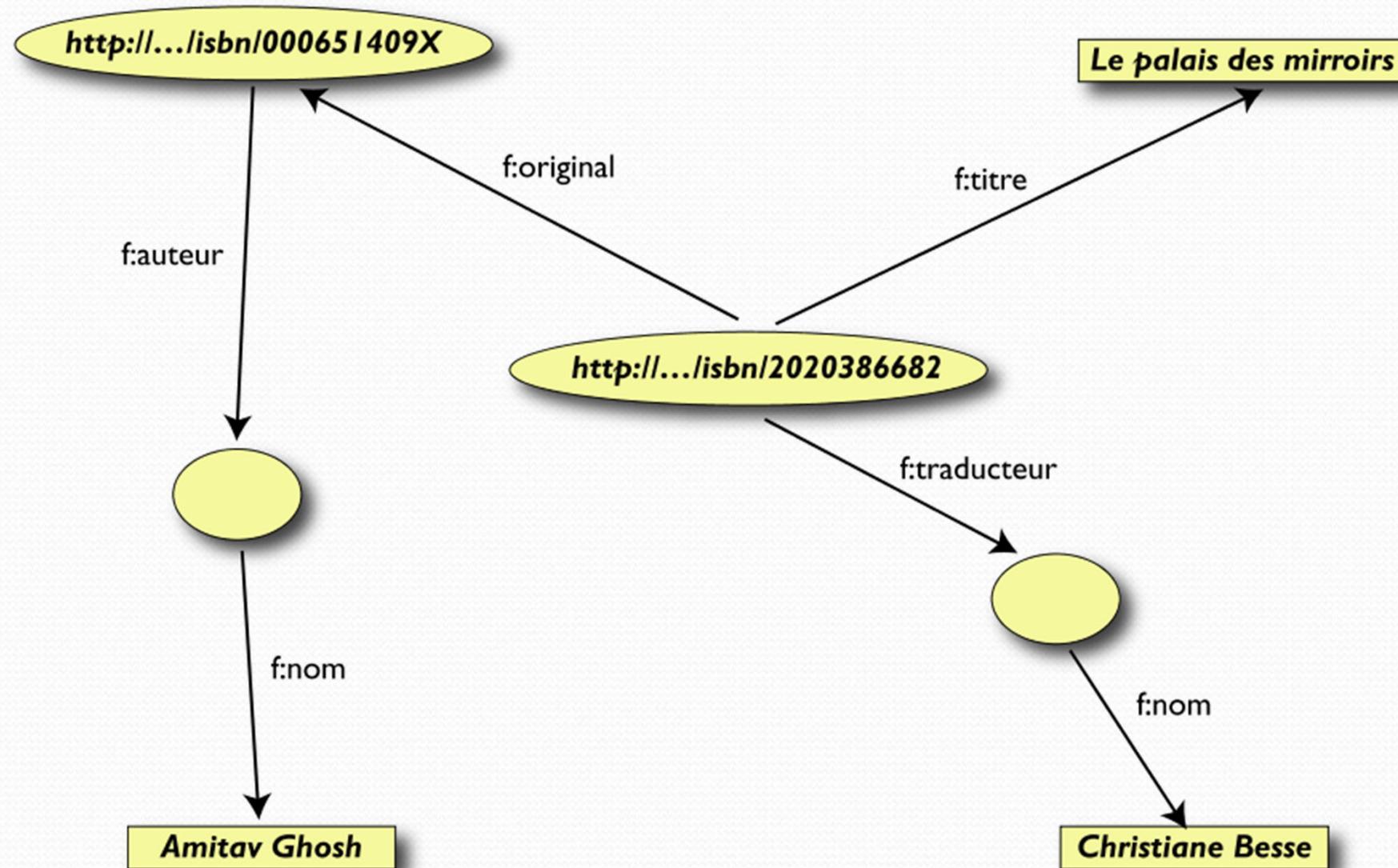
Adatok exportálása relációkként

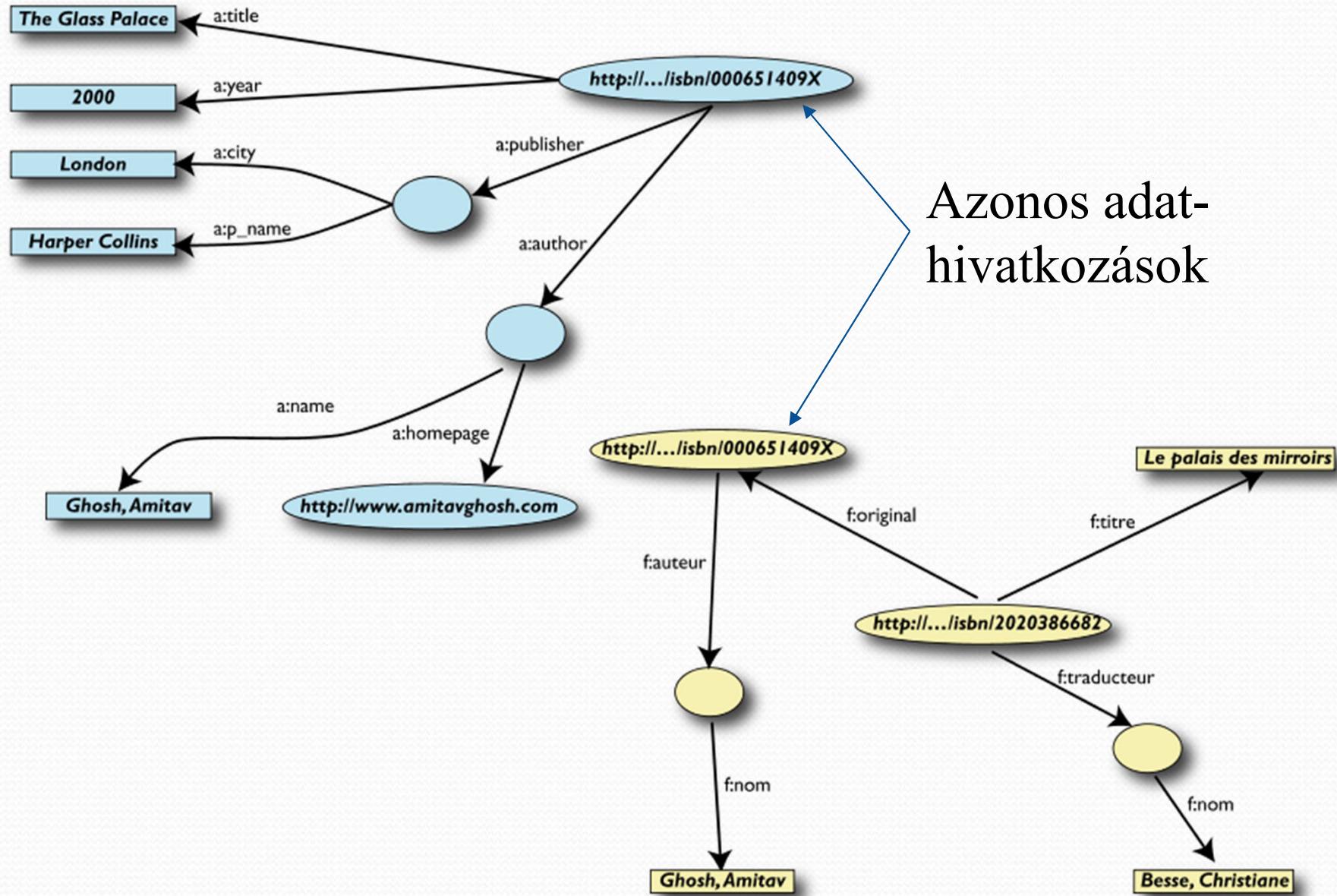
Egy másik könyvesbolt adatai

	A	B	D	E
1	ID	Titre	Traducteur	Original
2	ISBN0 2020386682	Le Palais des miroirs	A13	ISBN-0-00-651409-X
3				
6	ID	Auteur		
7	ISBN-0-00-651409-X	A12		
11	Nom			
12	Ghosh, Amitav			
13	Besse, Christianne			

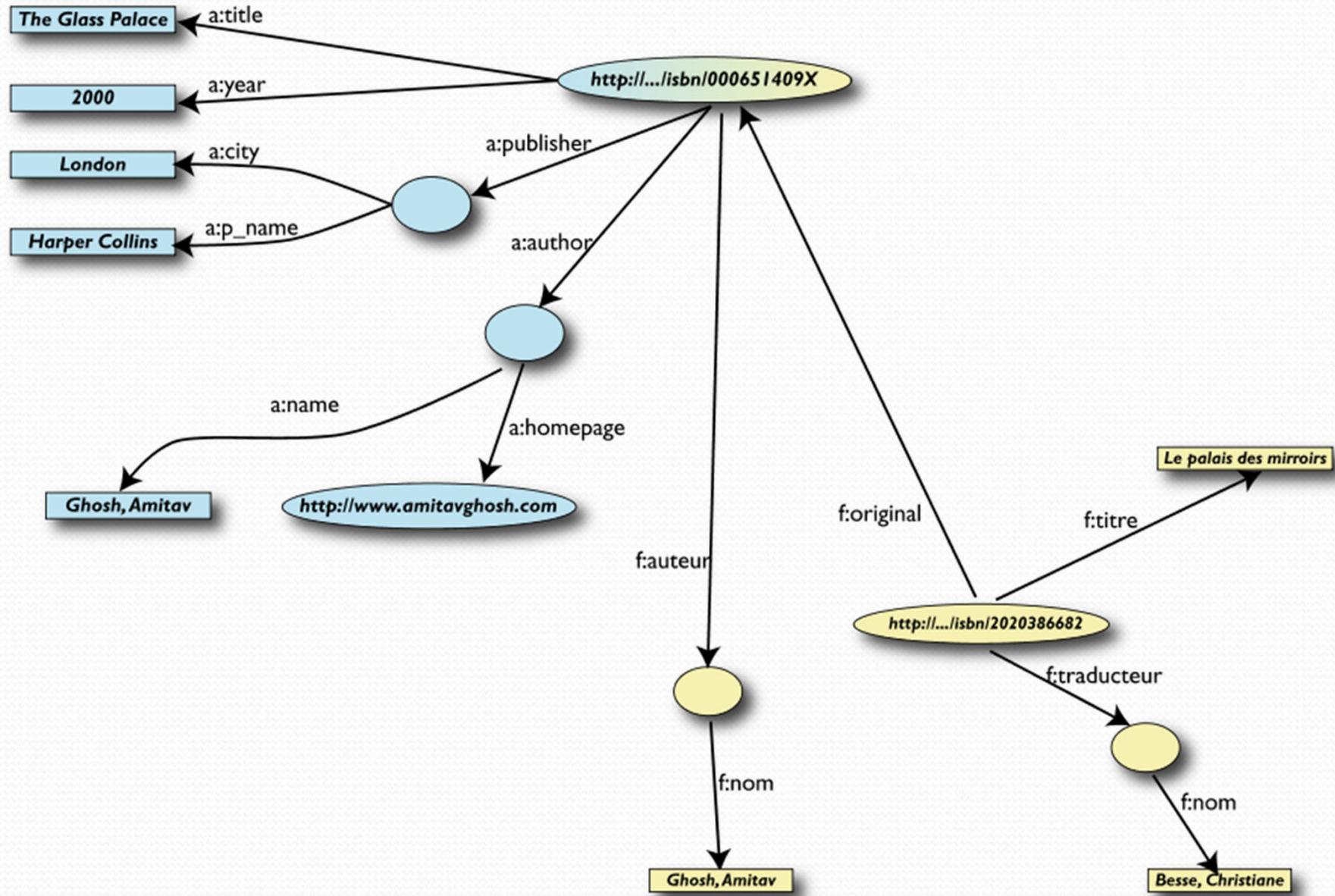
A második könyvesbolt adatainak exportja

Kapcsoljuk össze az adatokat

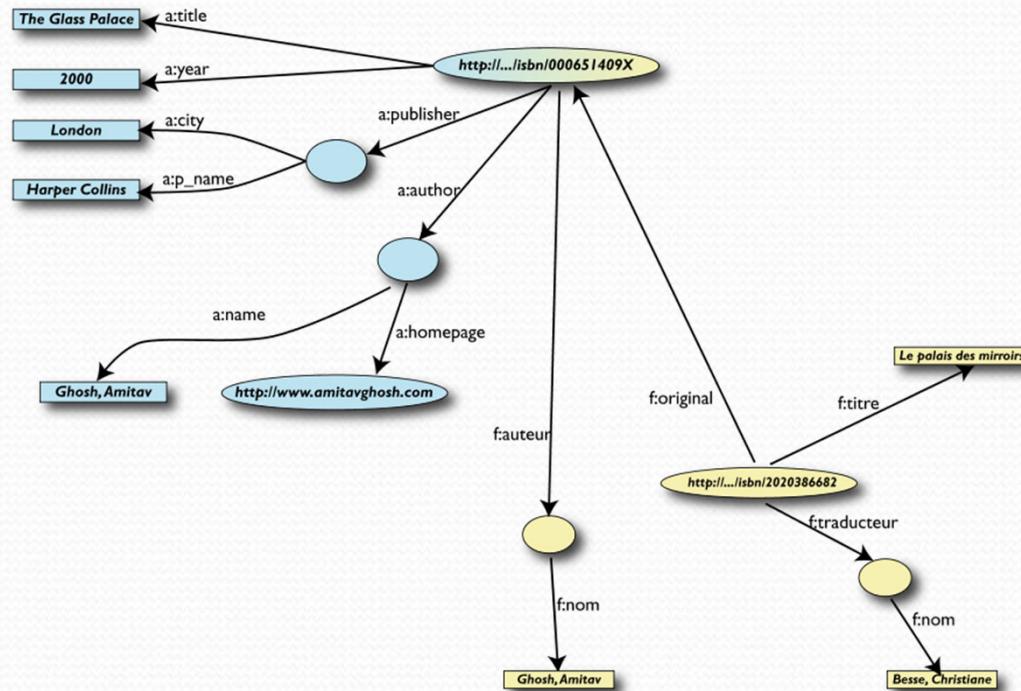

Amennyiben identikusak az elemek:

Írunk lekérdezéseket a kapcsolatokon keresztül:

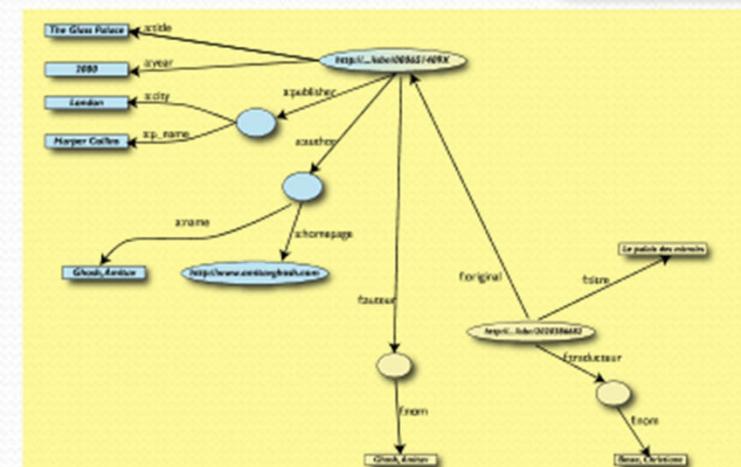
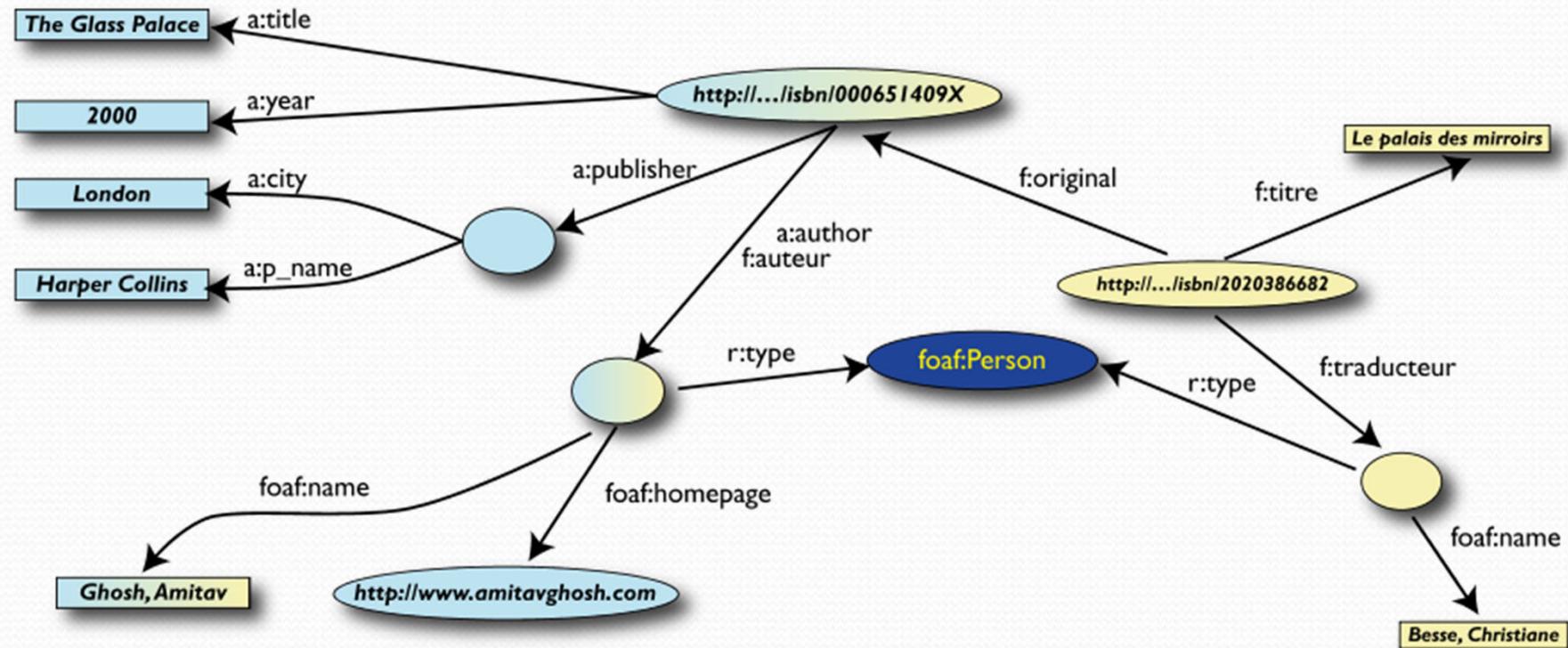
- Az első könyvesbolt adatai kiegészíthető például az eredeti könyvre vonatkozó információkkal

További kapcsolatok is felfedezhetőek...

- Vélhetően az **a:author** és az **f:auteur** azonos elemre mutat
- Automatikus összekapcsoláshoz: adjunk további információt a leíráshoz
  - **a:author** legyen azonos **f:auteur** erőforrással
  - Mindkettő személyt azonosít
  - Ilyen fogalmakat már a webes közösség definiált:
    - egy “Person” elem azonosítható a nevével és a honlapjával
    - Használjuk ezt kategóriaként

Adatháló kiegészíthető, lekérdezhető így:

RDF áttekintés

A formális modell alapelemei:

Két alaphalmaz: erőforrások (resources) és literálisok (literals)

Az erőforrások egy fontos részhalmaza: Tulajdonságok (properties).

Definiálunk egy hármaskóból álló halmazt: Állítások (statements), amelyek formája: {alany, állítmány, tárgy}, ahol az alany egy erőforrás,
az állítmány egy tulajdonság,
a tárgy vagy erőforrás vagy literális.

RDF adatmodell

- Erőforrások (Resources)
  - URI azonosítja
  - Kijelentés vonatkozik rá
- Tulajdonságok (Properties)
  - Erőforráshoz kapcsolt jellemző
  - A tulajdonság is erőforrás
- Literálok (Literals)
  - Karaktersorozatok
- Kijelentések (Statements)
  - Alany (subject); erőforrás
  - Állítmány (predicate); tulajdonság
  - Tárgy (object); erőforrás vagy literál

Ezek segítségével megfogalmazhatunk leírásokat:

```
<rdf:RDF
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
 xmlns:s="http://description.org/schema/">
 <rdf:Description about="http://www.w3.org/Home/Lassila">
 <s:Creator>
 <rdf:Description about="http://www.w3.org/staffId/85740">
 <rdf:type resource="http://description.org/schema/Person"/>
 <v:Name>Ora Lassila</v:Name>
 <v:Email>lassila@w3.org</v:Email>
 </rdf:Description>
 </s:Creator>
 </rdf:Description>
</rdf:RDF>
```

Az RDF szerepe az SZV hierarchiában

- Technológiát és módszert ad ahhoz, hogy dokumentumainkhoz jelentést rendeljünk egy jól olvasható formában
- Jó lehetőség, de a szemantikai információk nem túl hasznosak, amíg strukturáltalan és nem tudjuk konzisztens módon értelmezni.

(XML séma kevés: csak szintaktikáról szól, nem ad lehetőséget a dokumentumon kívüli dolgok leírására)

Séma hiányában ugyanannak a tartalomnak sokféle reprezentációja lehetséges:

```
<rdf:RDF
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-
syntax-ns#" />

<rdf:Description
 about="http://www.w3.org/Home/Lassila">
 <Creator>
 <rdf:Description
 about="http://www.w3.org/staffId/85740">
 <rdf:type
 resource="http://desc.org/schema/Person"/>
 <Name>Ora Lassila</Name>
 <Email>lassila@w3.org</Email>
 </rdf:Description>
 </Creator>
 </rdf:Description>
</rdf:RDF>
```

```
<rdf:RDF
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-
syntax-ns#" />

<rdf:Description
 about="http://www.w3.org/Home/Lassila">
 <author>
 <rdf:Description
 about="http://www.w3.org/staffId/85740">
 <rdf:type
 resource="http://desc.org/schema/Person"/>
 <name>
 <surname>Lassila</surname>
 <given>Ora</given>
 </name>
 <email>lassila@w3.org</email>
 </rdf:Description>
 </author>
 </rdf:Description>
</rdf:RDF>
```

SPARQL

- Lekérdező nyelv RDF-hez
- SPARQL gráf illesztésen alapuló lekérdező nyelv
- Gráf minták

- példa:

```
<http://example.org/book/book1>
<http://purl.org/dc/elements/1.1/title>
 ?title .
```

- ?title - változó.

Egy egyszerű SPARQL Query

- **Adat:**

```
<http://example.org/book/book1>
<http://purl.org/dc/elements/1.1/title>
"SPARQL Tutorial".
```

- **Lekérdezés:**

```
SELECT ?title
WHERE { <http://example.org/book/book1>
 <http://purl.org/dc/elements/1.1/title>
 ?title . }
```

- **Eredmény:**

title
"SPARQL Tutorial"

További példa

- **Adat:**

```
@prefix foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/> .
```

```
_ :a foaf:name "Johnny Lee Outlaw" .
```

```
_ :a foaf:mbox <mailto:jlow@example.com> .
```

```
_ :b foaf:name "Peter Goodguy" .
```

```
_ :b foaf:mbox <mailto:peter@example.org> .
```

```
_ :c foaf:mbox <mailto:carol@example.org> .
```

- **Lekérdezés:**

```
PREFIX foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/>
SELECT ?name ?mbox
WHERE { ?x foaf:name ?name . ?x foaf:mbox ?mbox }
```

- **Eredmény:**

name	mbox
"Peter Goodguy"	<mailto:peter@example.org>
"Johnny Lee Outlaw"	<mailto:jlow@example.com>

Lekérdezésel RDF literálisokkal

- **Példa RDF adatokra**

```
@prefix dt: <http://example.org/datatype#> .
@prefix ns: <http://example.org/ns#> .
@prefix : <http://example.org/ns#> .
@prefix xsd: <http://www.w3.org/2001/XMLSchema#> .

:x ns:p "cat"@en .
:y ns:p "42"^^xsd:integer .
:z ns:p "abc"^^dt:specialDatatype .
```

RDF Literálisok illesztése

- Lekérdezés 1:

```
SELECT ?v WHERE { ?v ?p "cat" }
```

Lekérdezés 2:

```
SELECT ?v WHERE { ?v ?p "cat"@en }
```

eltérő eredményt ad.

- Csak a második találja meg az előző példában az eredményt:

v
< http://example.org/ns#x >

Üres csomópontok a lekérdezésekben

- **Adat:**

```
@prefix foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/> .
```

```
_ :a foaf:name "Alice" .
_ :b foaf:name "Bob" .
```

- **Lekérdezés:**

```
PREFIX foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/>
SELECT ?x ?name
WHERE { ?x foaf:name ?name . }
```

- **Eredmény:**

x	name
_ :c	"Alice"
_ :d	"Bob"

Üres csomópontok a lekérdezésekben (modell bővítés)

- **Adat:**

```
@prefix foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/> .
```

```
_ :a foaf:name "Alice" .
_ :b foaf:name "Bob" .
_ :a foaf:knows _ :b .
_ :b foaf:knows _ :a .
```

- **Lekérdezés:**

```
PREFIX foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/>
SELECT ?x ?name1 ?y ?name2
WHERE { ?x foaf:name ?name1 . ?y foaf:name ?name2 .
 ?x foaf:knows ?y }
```

- **Eredmény:**

?x	name1	?y	name2
_ :c	"Alice"	_ :d	"Bob"
_ :d	"Bob"	_ :c	"Alice"

RDF esettanulmányok

- Dublin Core
  - Magas szintű szótár definiálása
  - Elektronikus dokumentumok megtalálása
- Open Directory Project (OPD)
  - Webes katalógus keresők számára
- MusicBrainz
  - Hanganyagok (cd, mp3 ...) metaadatainak lekérésére
- RSS: RDF Site Summary
  - Hírek, események közzététele
- Wordnet
  - Szabadon letölthető szótár
  - Nem csak címszavakat, hanem kapcsolataokat is leír

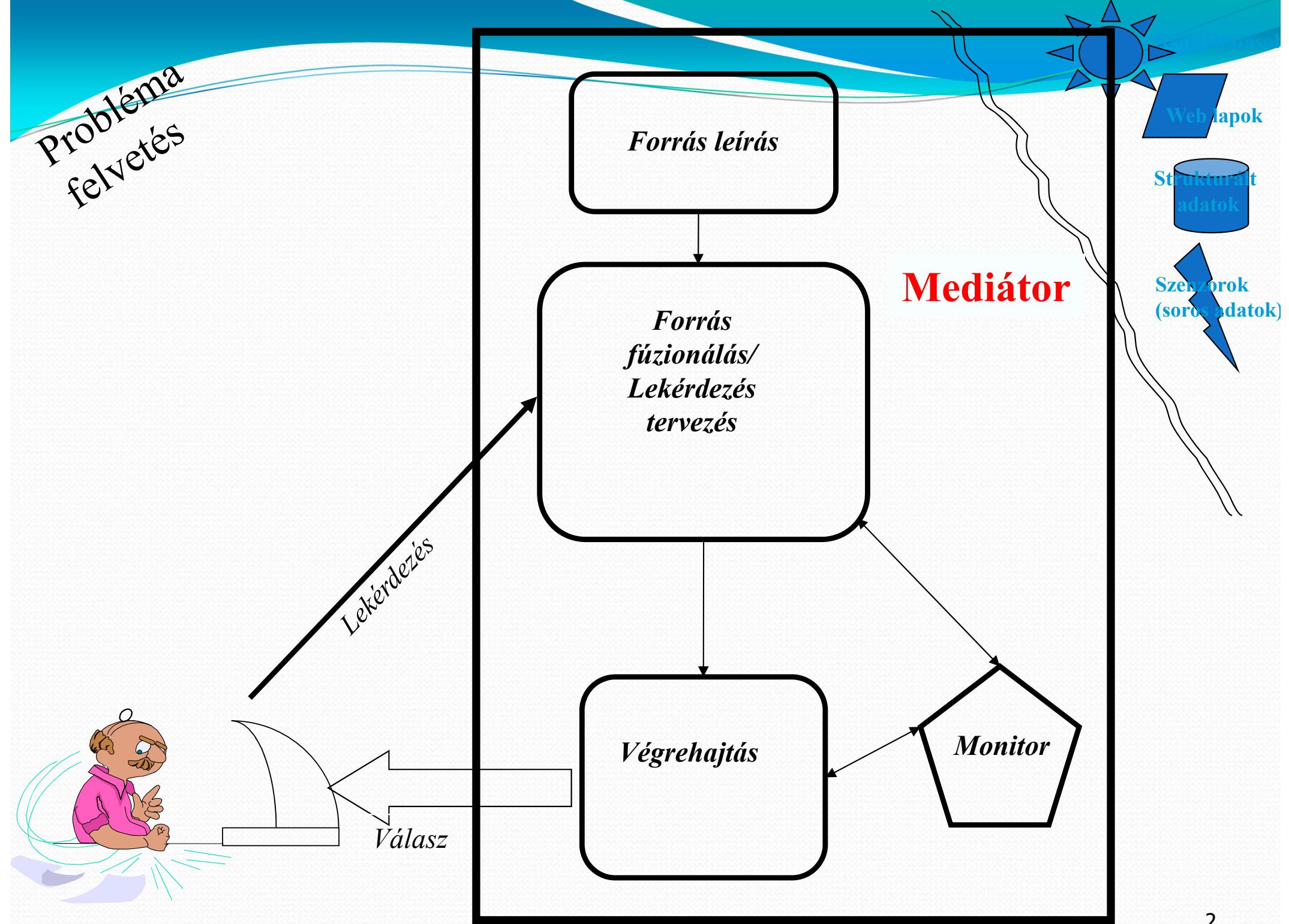
Integrációs és ellenőrzési technikák

VIMIAC04, 2021. tavasz

SZEMANTIKUS WEB

Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék
<https://www.mit.bme.hu/oktatas/targyak/vimiac04>

Probléma felvetés

A web napjainkban

- Résztvevők dokumentumokat, adatokat publikálnak, URL címeket adva elérhetővé teszik az információkat
  - Kapcsolódás, hivatkozás linkekkel
- Integrációs próbálkozások: mashup oldalak (ad hoc)
  - Webszolgáltatások integrációja
(eltérő API, logika, struktúra)
  - Adatgyűjtés kereső robotokkal (crawler programokkal)
  - Újra és újra felfedezzük a „kereket”
- Egészítsük ki a webet standard adatelérési módokkal:
“Adatweb”

Az adatok webje

- Amire szükségünk van:
  - Publikáljuk adatainkat úgy, hogy felfedezhetőek legyenek a weben:
    - Standardizáljuk az adatok leírását, elérését
    - Dokumentumok eléréhez hasonló, de általános címzés: URI
  - Az URI-kal elérhető forrásokat kapcsoljuk
    - És engedjük a hálózat hatását érvényesülni, ahogy mi is böngészünk a weben...
  - Példák: 2009 Semantic Technology Conference, San Jose, California, USA, June 15, 2009, Ivan Herman, W3C, ivan@w3.org

Weblapok értelmezése

- A felhasználók megértik, hogy a link egy munkahely honlapjára mutat
- Tudjuk értelmezni, hogy ez egy kutatóhely leírása
- *Ami hiányzik az „adatok webjének” építéséhez:*
  - *jelentéssel kiegészített, értelmezhető linkek*

Tehát bővítsünk:

- Adjunk a linkekhez kiegészítő információt, címkézzük fel őket
- A címkék legyenek géppel értelmezhetőek
  - Kategorizálás
  - Esetleg következtetés

Adatok hálója

- Az adatok webje:
  - Használunk URI-kat adatok és (nemcsak) dokumentumok publikálására
  - Kapcsoljuk össze az adatokat
  - Jellemzzük/osztályozzuk a linkeket információk hozzáadásával
  - Használunk standard technológiákat
- *Ez a szemantikus web alapja*

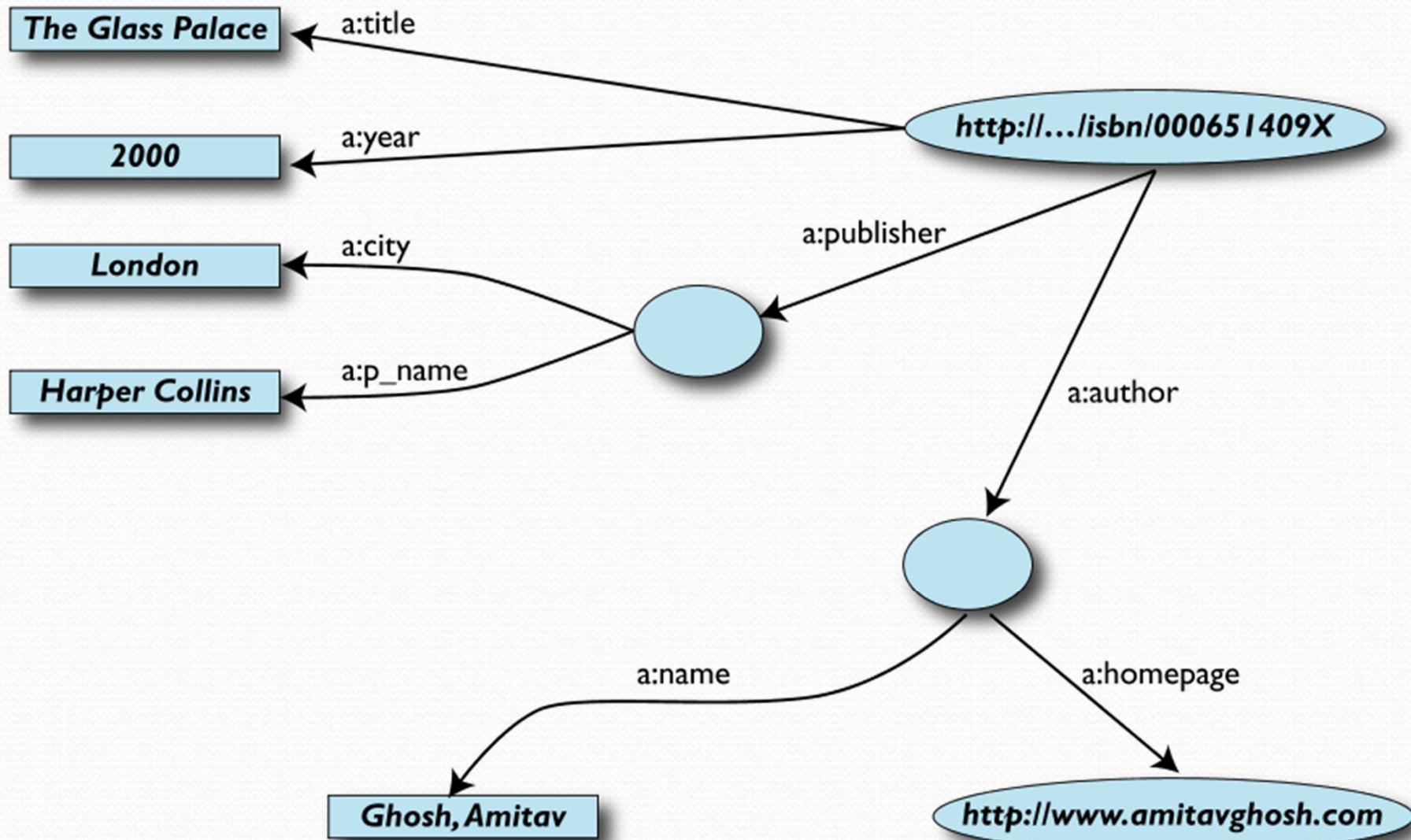
Példa: könyvesbolt adatai

ID	Author	Title	Publisher	Year
ISBN0-00-651409-X	id_xyz	The Glass Palace	id_qpr	2000

ID	Name	Home Page
id_xyz	Ghosh, Amitav	http://www.amitavghosh.com

ID	Publ. Name	City
id_qpr	Harper Collins	London

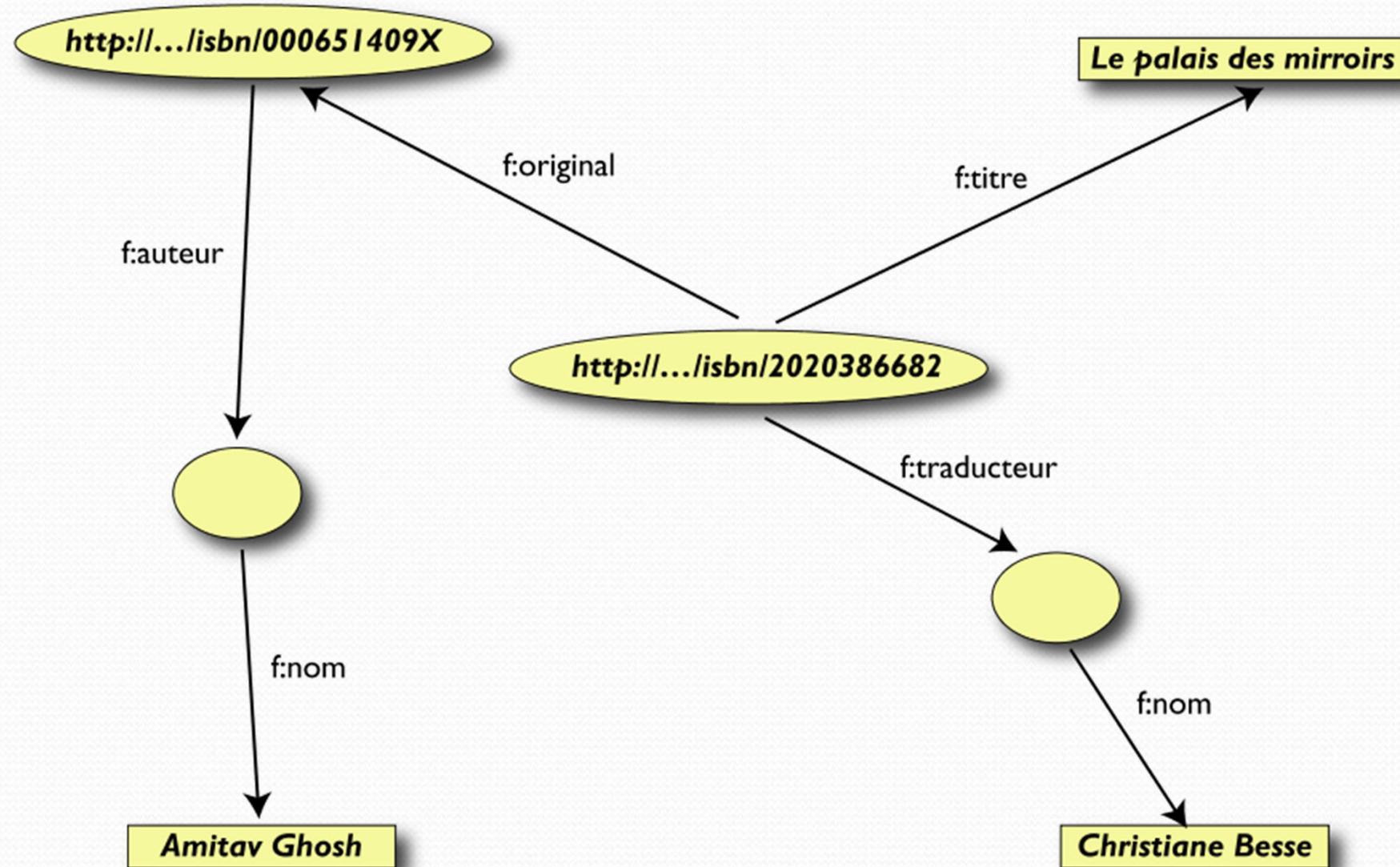
Adatok exportálása relációkként

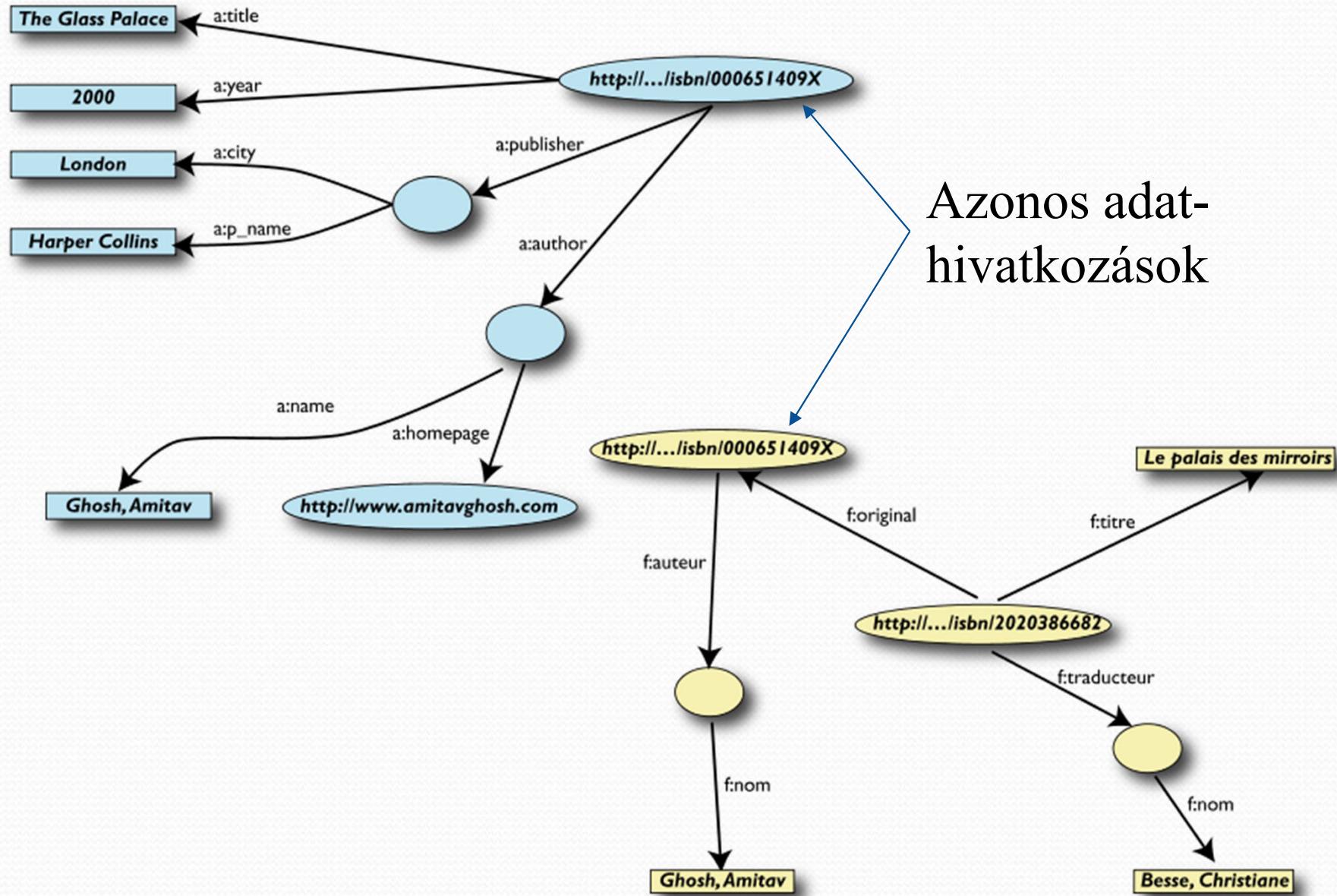
Egy másik könyvesbolt adatai

	A	B	D	E
1	ID	Titre	Traducteur	Original
2	ISBN0 2020386682	Le Palais des miroirs	A13	ISBN-0-00-651409-X
3				
6	ID	Auteur		
7	ISBN-0-00-651409-X	A12		
11	Nom			
12	Ghosh, Amitav			
13	Besse, Christianne			

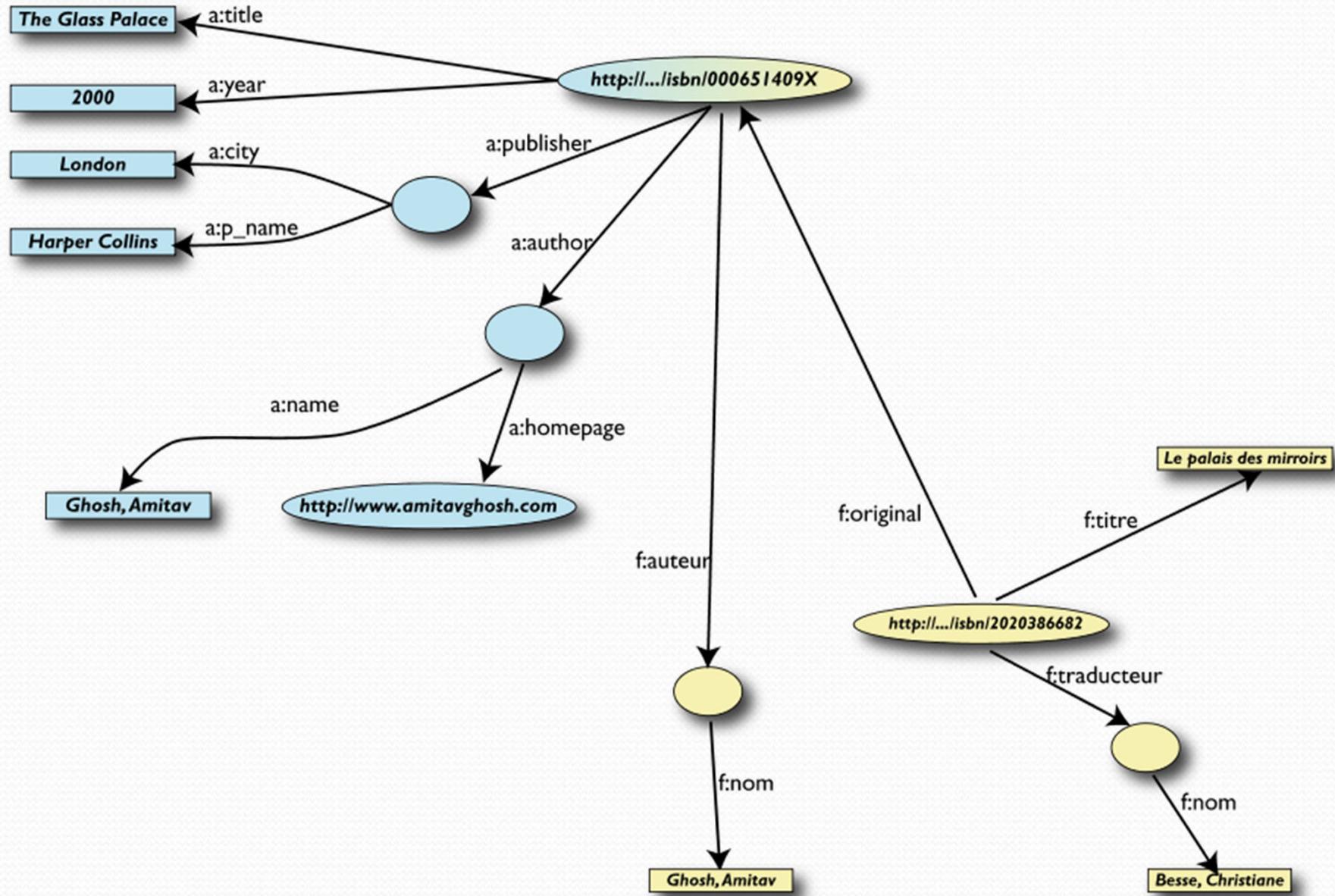
A második könyvesbolt adatainak exportja

Kapcsoljuk össze az adatokat

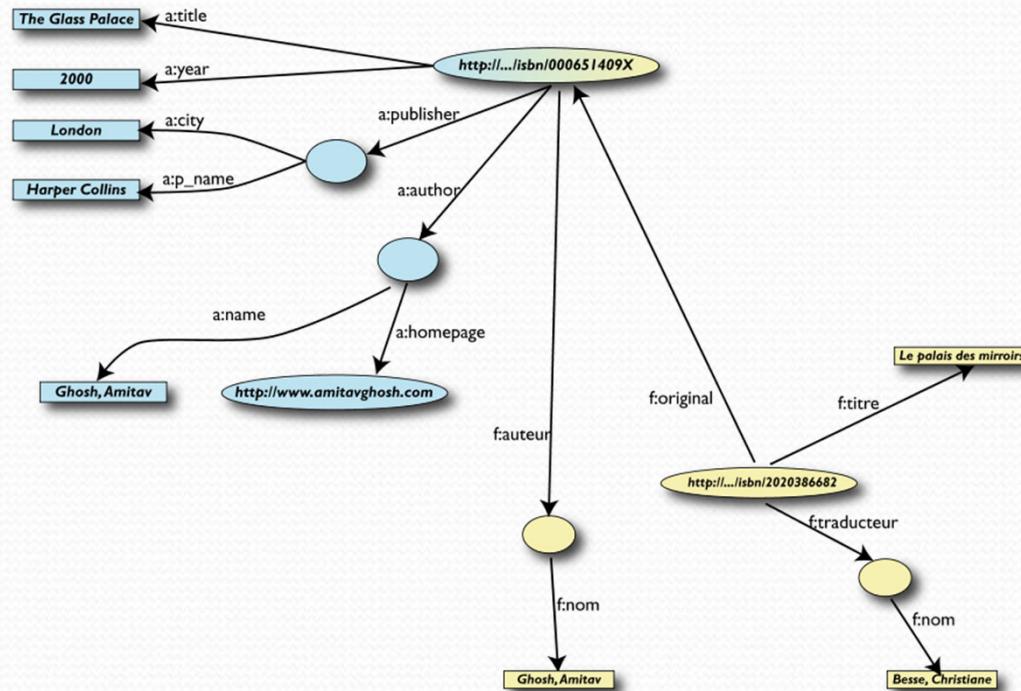

Amennyiben identikusak az elemek:

Írunk lekérdezéseket a kapcsolatokon keresztül:

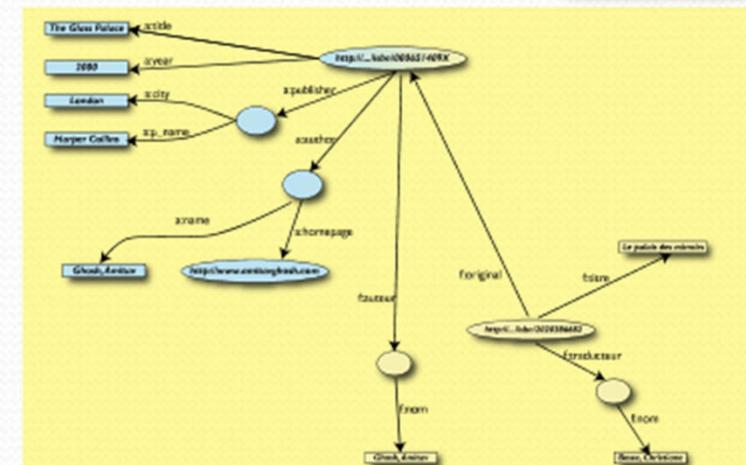
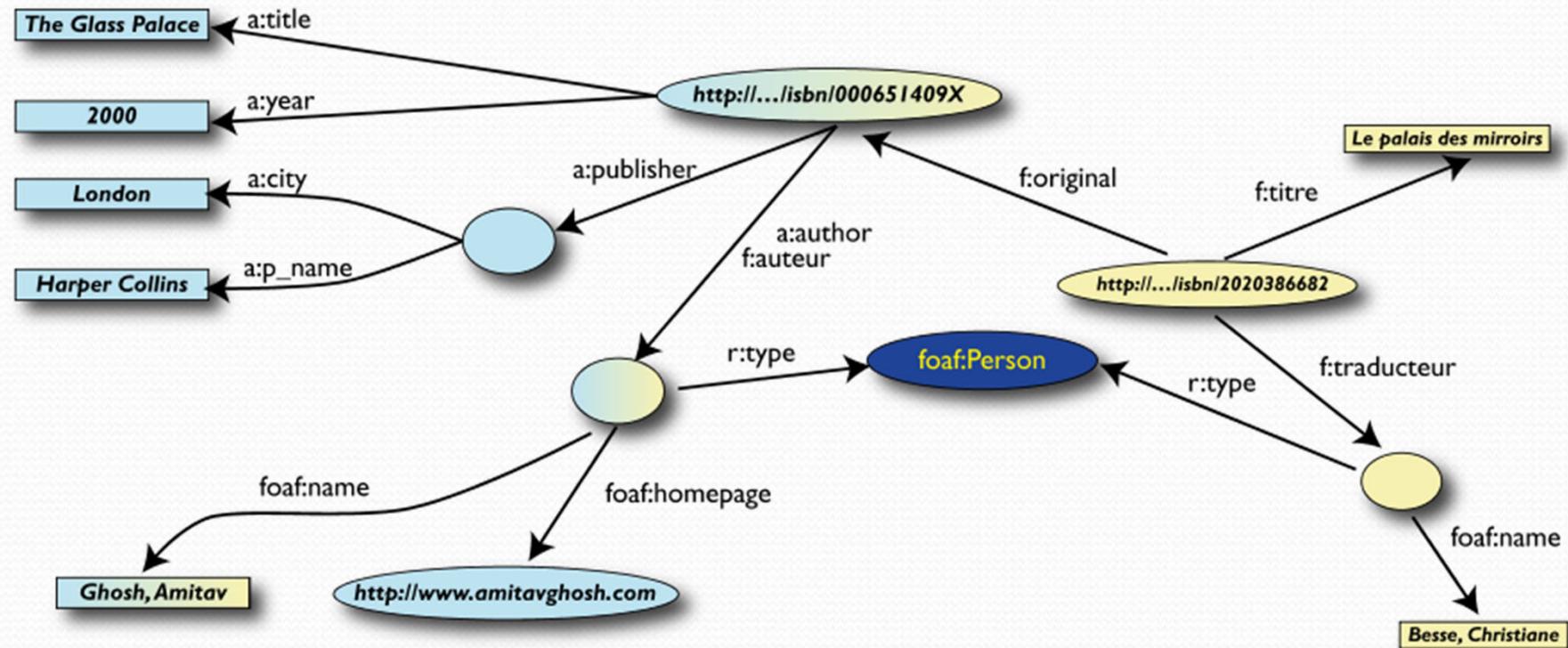
- Az első könyvesbolt adatai kiegészíthető például az eredeti könyvre vonatkozó információkkal

További kapcsolatok is felfedezhetőek...

- Vélhetően az **a:author** és az **f:auteur** azonos elemre mutat
- Automatikus összekapcsoláshoz: adjunk további információt a leíráshoz
  - **a:author** legyen azonos **f:auteur** erőforrással
  - Mindkettő személyt azonosít
  - Ilyen fogalmakat már a webes közösség definiált:
    - egy “Person” elem azonosítható a nevével és a honlapjával
    - Használjuk ezt kategóriaként

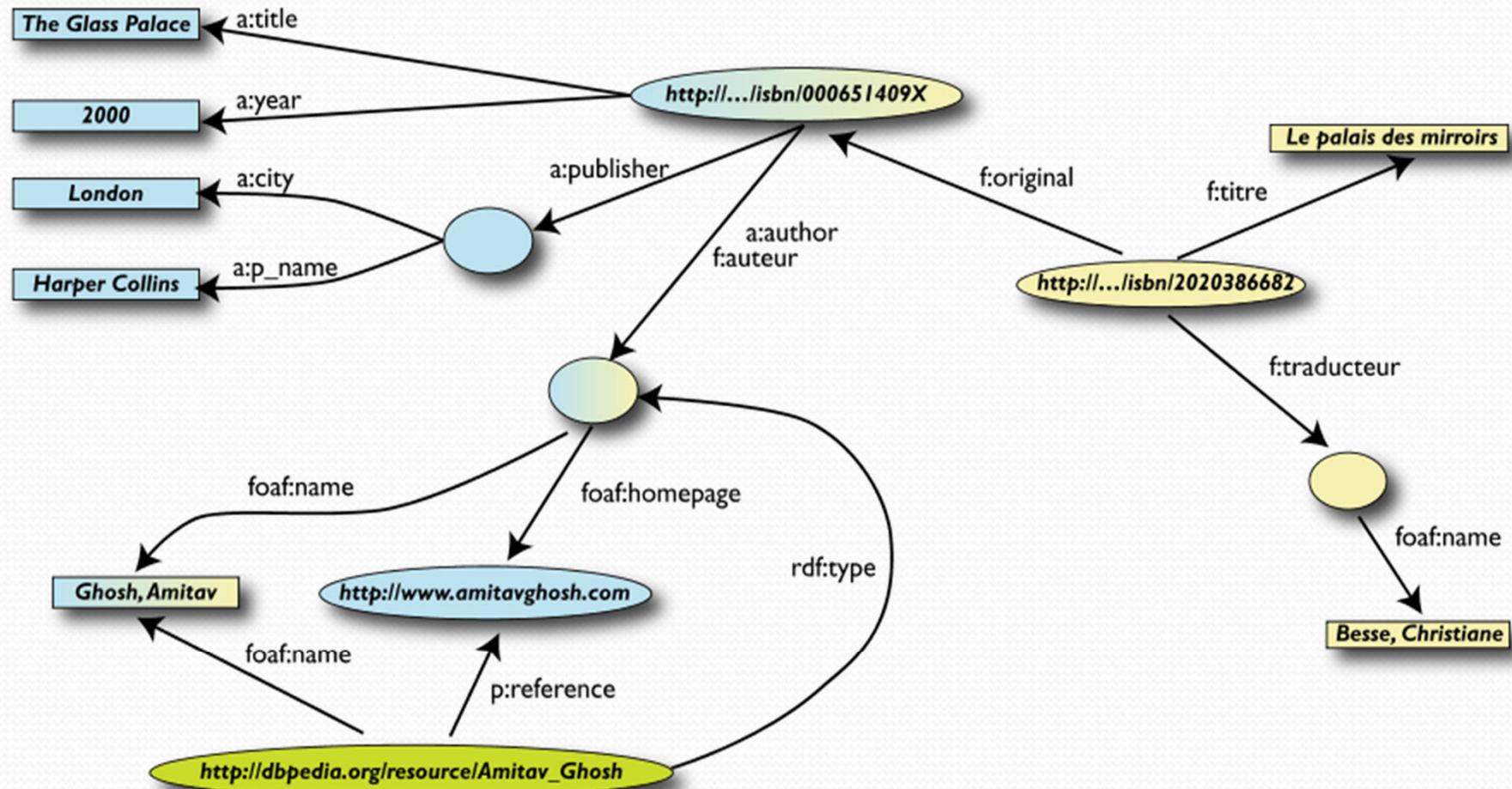
Adatháló kiegészíthető, lekérdezhető így:

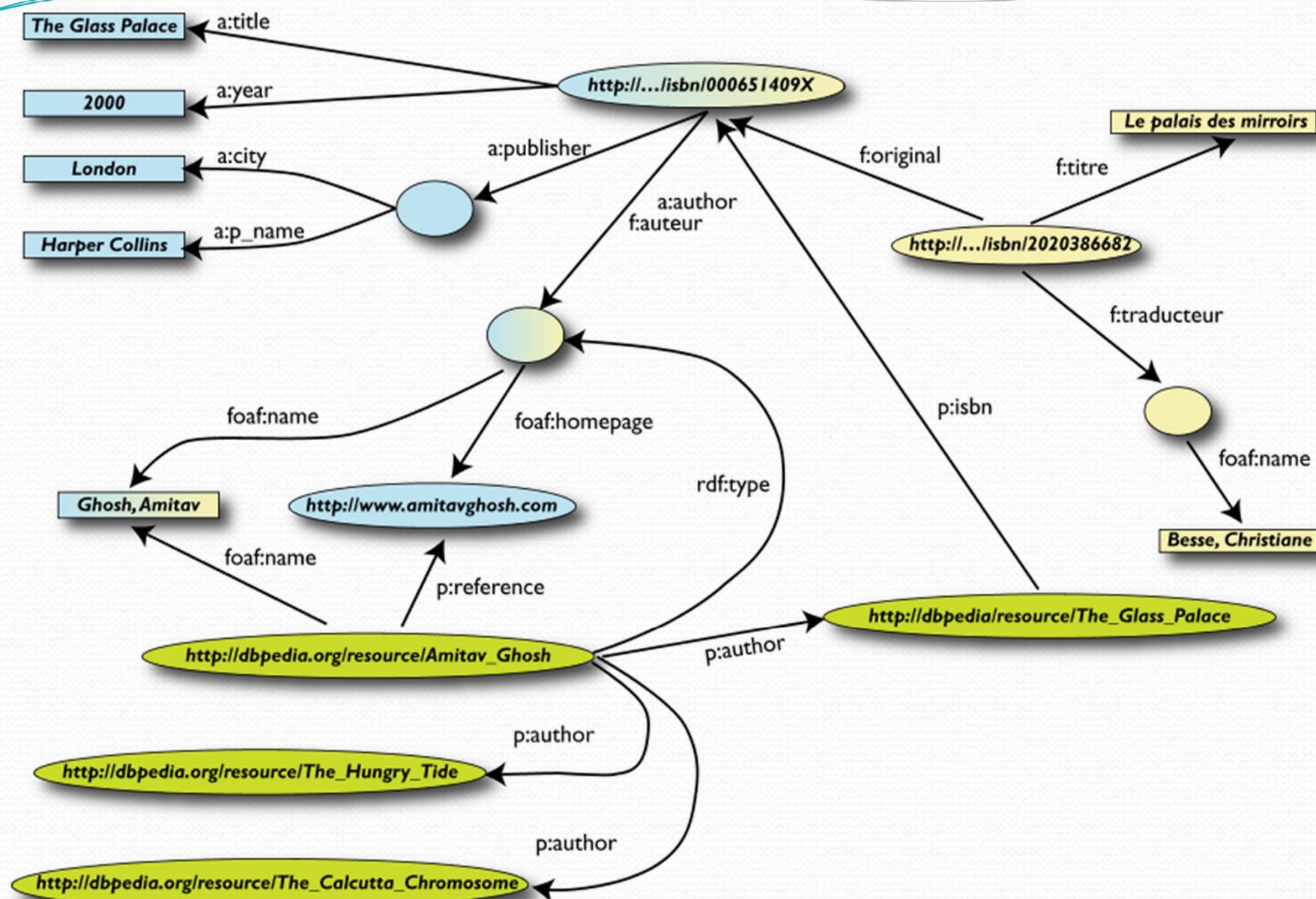
Bővítés újabb adathalmazokkal

- Például a “Person” típus esetén, használhatóak a Wikipédia adatai:
  - pl., a “[dbpedia](#)” projekt már feldolgozta a Wikipédia adatait

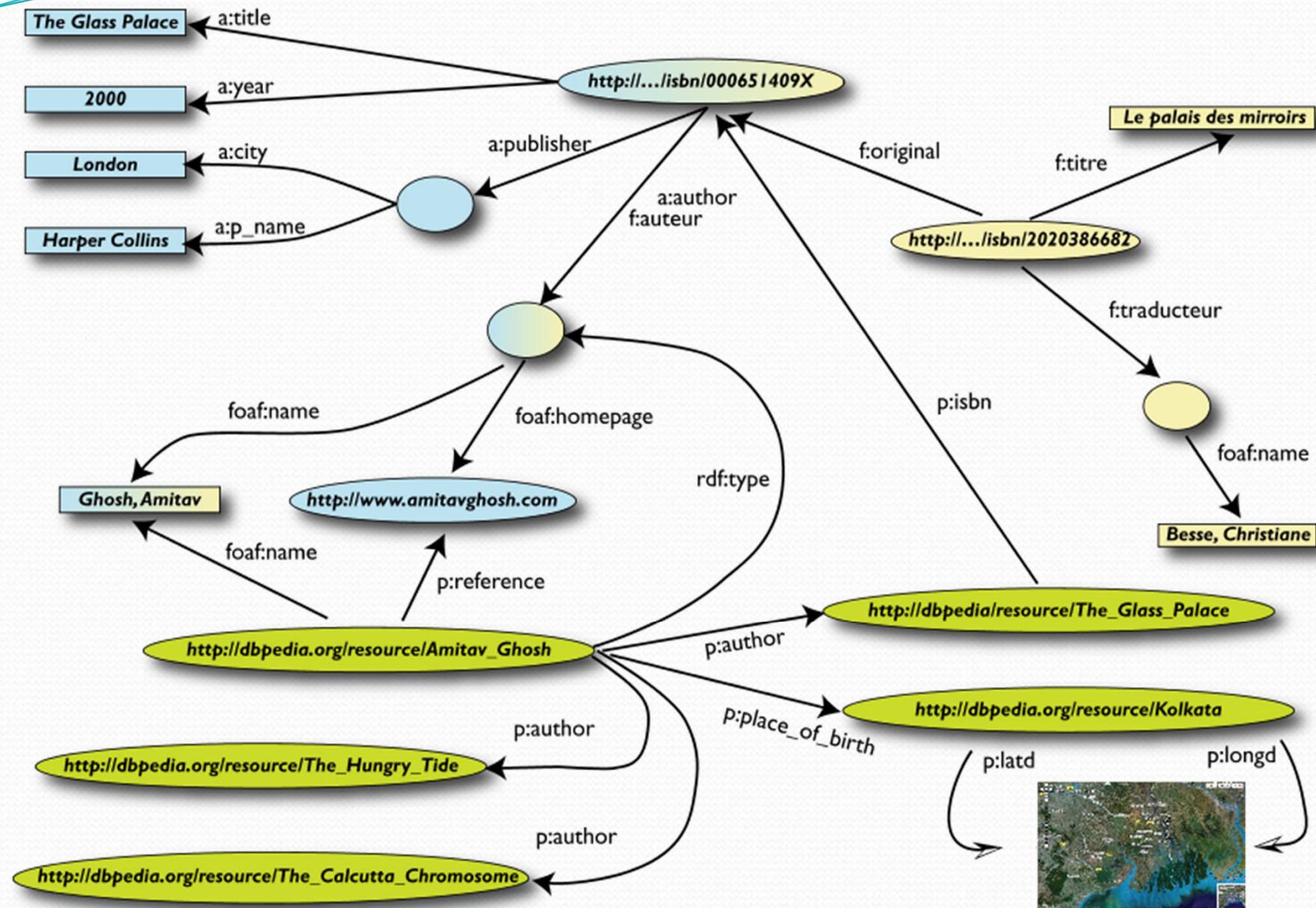
Összekapcsolás Wikipedia adatokkal

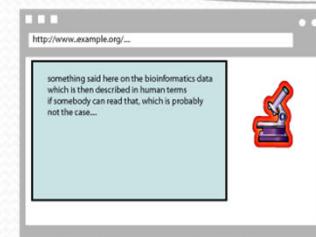
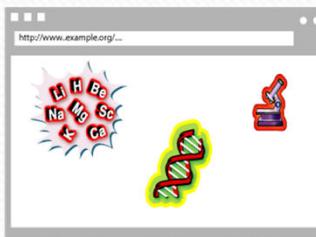
Összekapcsolás Wikipedia adatokkal

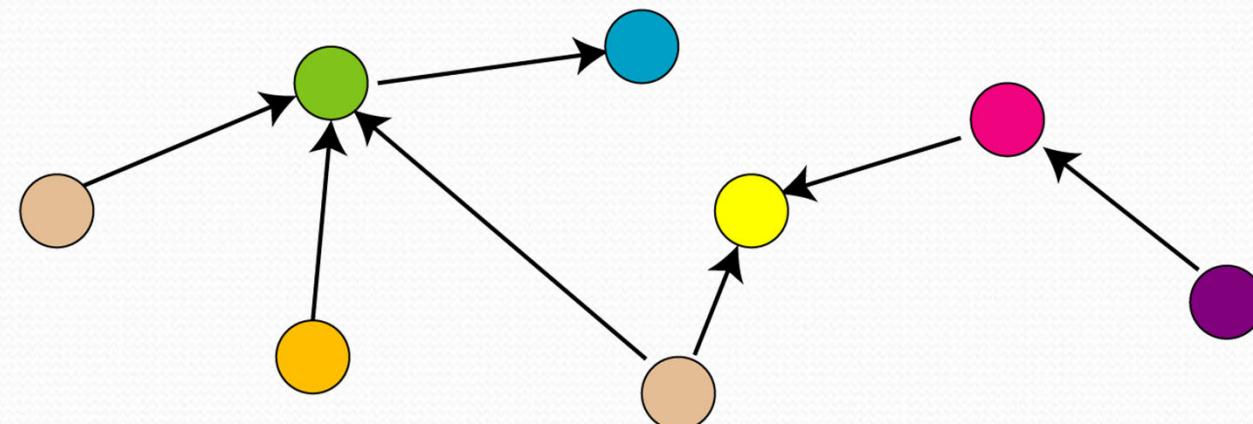
És így tovább...

Az adatok webje kialakulófélben...

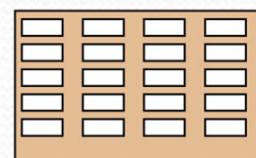
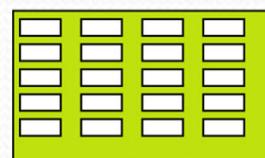
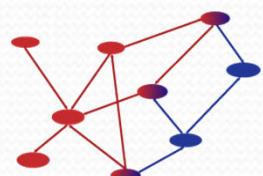

Alkalmazások

Lekérdezés,
adatmódosítás

Absztrakt adatstruktúra

Leképezés,

Forrás adatok különböző formátumokban

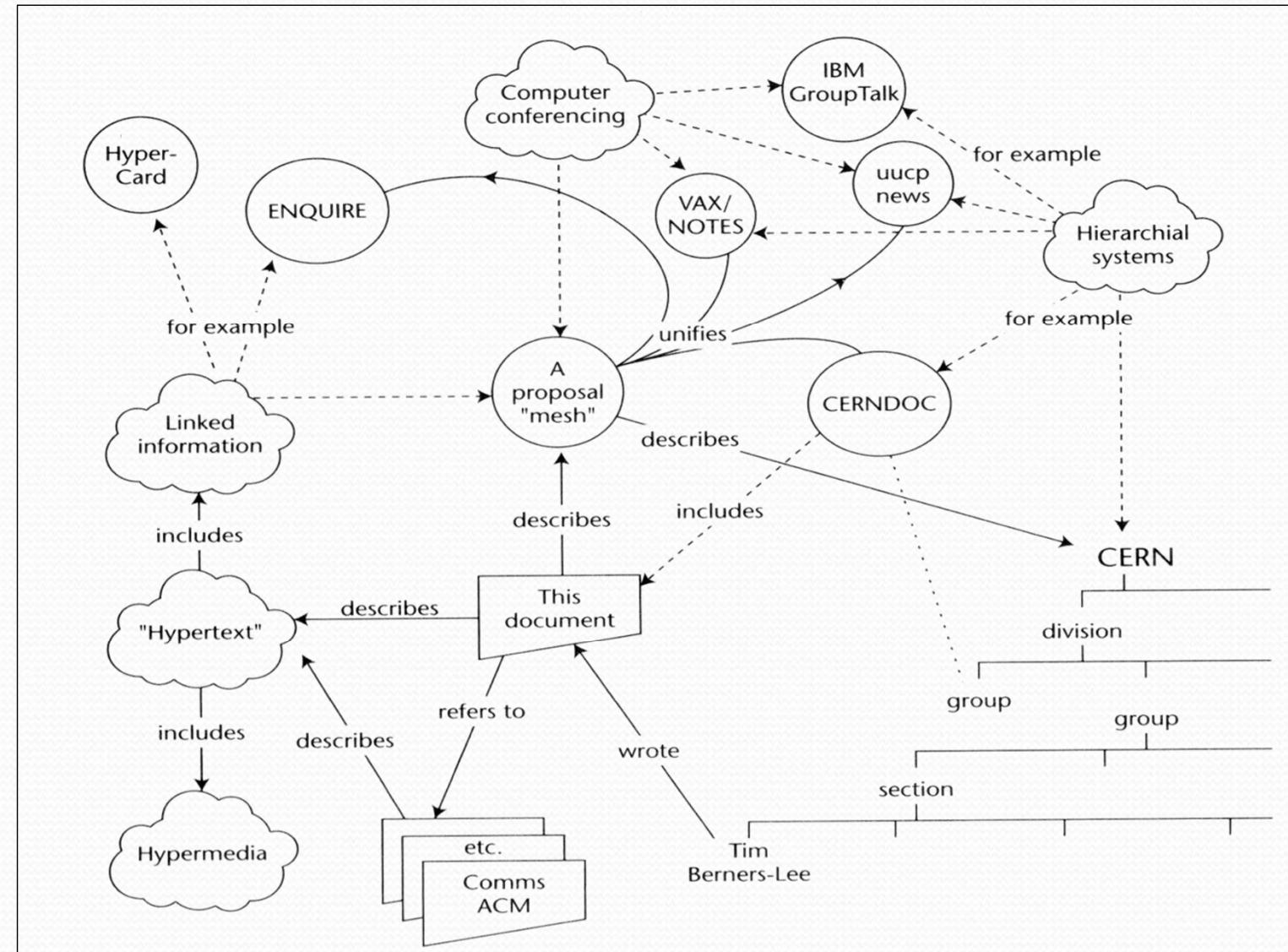
Szemantikus web

Szemantikus Web

- A szemantikus web alkalmas megközelítés, megfelelő nyelvekkel, eszközökkel támogatja az intelligens információs rendszerek fejlesztését az elosztott információs környezetben.
- A SzW alapja a hagyományos web hálózat, így egyáltalán nem nyilvánvaló, hogy alkalmas a feladatra.
- A SzW technológia lehetőséget teremt az ágens alapú intelligens megoldások felhasználására a web területen.

A Szemantikus Web eredete

- Tim Berners-Lee eredeti 1989-es WWW javaslata a Web-et információ menedzselő funkciókkal ellátott objektumok kapcsolataiként jellemzi.

<http://www.w3.org/History/1989/proposal.html>

W3C szervezet célkitűzései

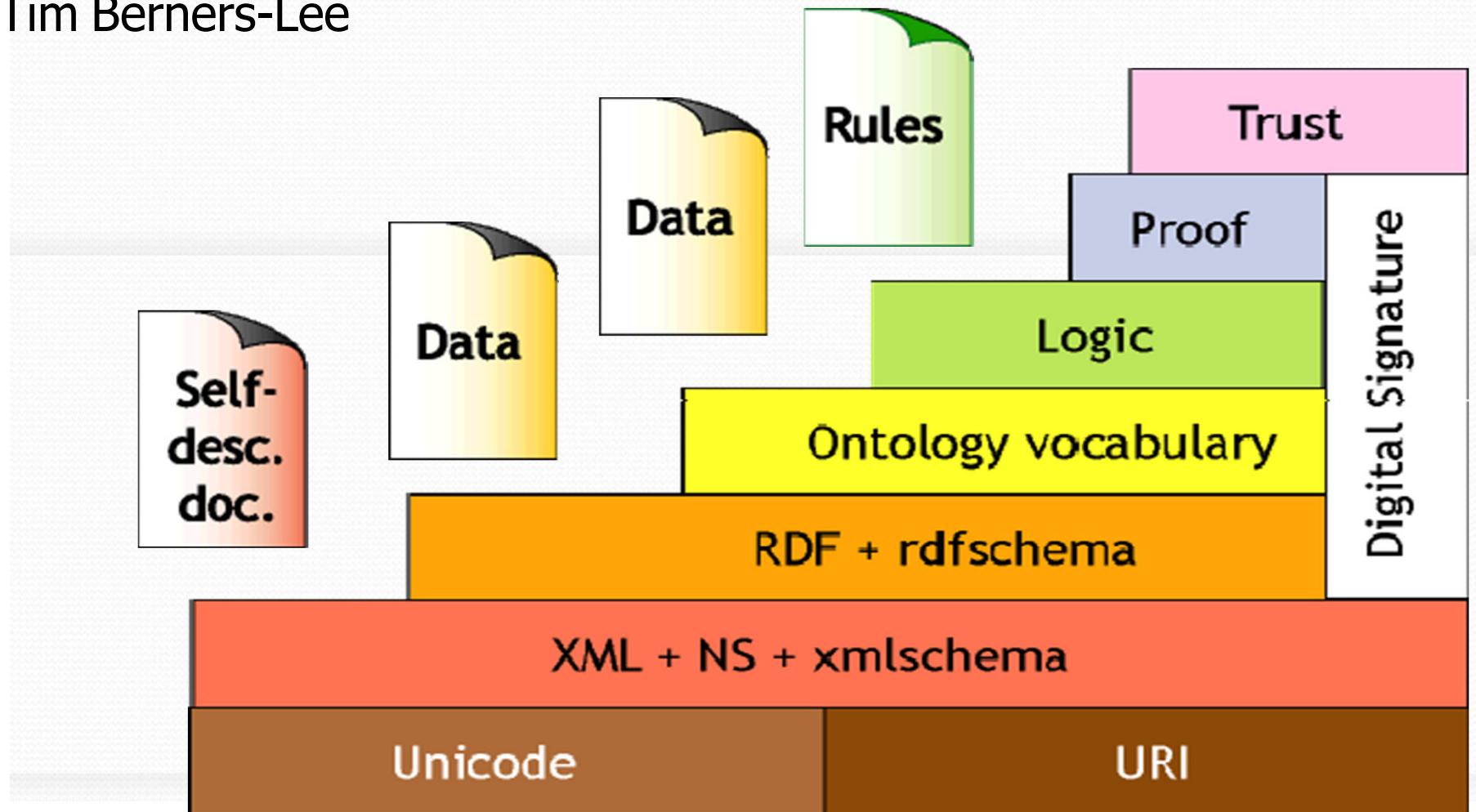
- Megközelítés – számítógépek jobb kihasználtságának biztosítása:

„A szemantikus web egy kiterjesztése a jelenlegi web-nek, amelyben az információknak jól definiált jelentést adhatunk, lehetővé téve a gépek és felhasználók jobb együttműködését..” -- Berners-Lee, Hendler and Lassila, The Semantic Web, Scientific American, 2001

- A jelenlegi web tárol dolgokat, míg a szemantikus web képes működtetni dolgokat.

TBL szemantikus web felépítése

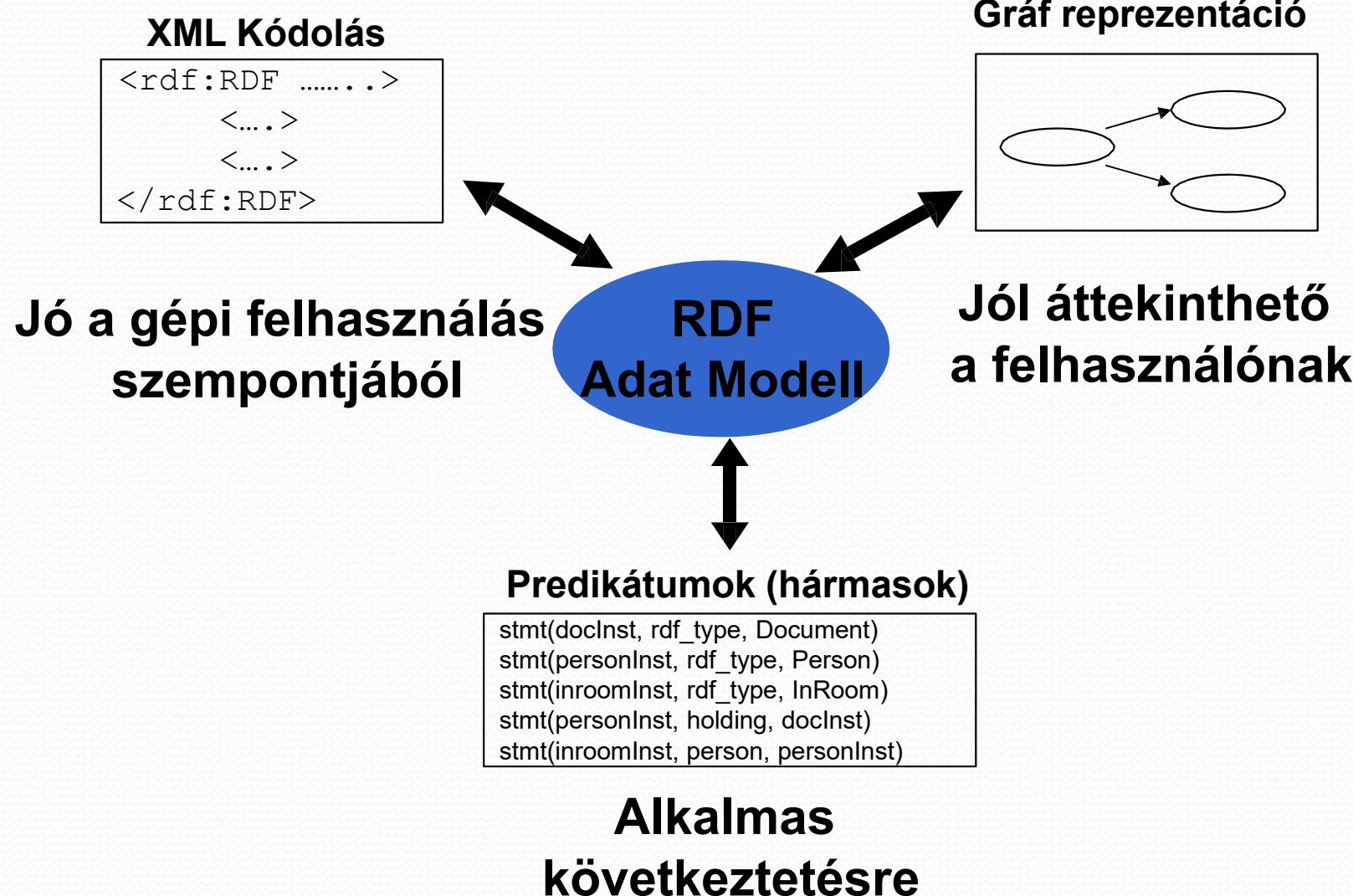
"A szemantikus web
elérhetővé teszik a tudást,
mint a web a hipertext-et --
Tim Berners-Lee

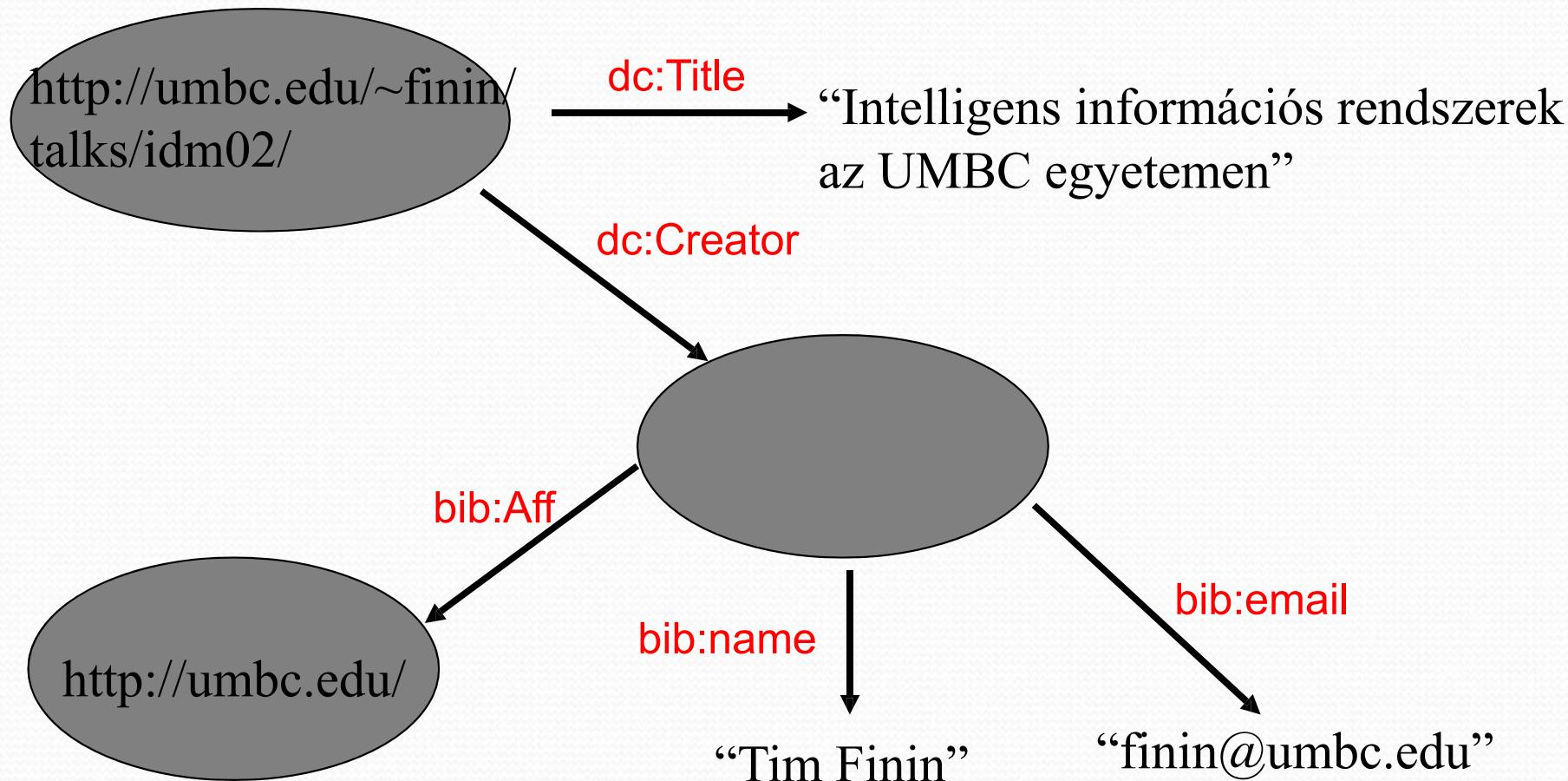
Dokumentumok

- **RDF Primer**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/rdf-primer>
- **OWL Guide**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/owl-guide/>
- **RDF Test Cases**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/rdf-testcases/>
- **RDF: Concepts and Abstract Syntax**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/rdf-concepts/>
- **RDF szemantika**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/rdf-mt/>
  - Precíz, gráfokon alapuló szemantika
- **RDF/XML szintaxis**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/rdf-syntax-grammar/>
- **RDF Vocabulary Description Language (RDF Schema)**
  - URI: <http://www.w3.org/TR/rdf-schema/>
- **Semantic Web/RDF Interest Group**
  - Vitafórum, alkalmazások
  - URI: <http://www.w3.org/RDF/Interest>
- **RDF Logic**
  - Nyilvános levelezési lista részletesebb szakmai vitákhoz
  - URI: <http://lists.w3.org/Archives/Public/www-rdf-logic/>
- **Annotation and Collaboration**
  - Nyilvános levelezési lista RDF-alapú annotációs rendszerekről
  - URI: <http://lists.w3.org/Archives/Public/www-annotation/>
- **W3C Semantic Web Home page**
  - URI: <http://www.w3.org/2001/sw/>

RDF - az első SzW nyelv

Egyszerű RDF példa

A példa XML szintaxiszáll

```
<rdf:RDF xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
 xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/"
 xmlns:bib="http://daml.umbc.edu/ontologies/bib/">
<description about="http://umbc.edu/~finin/talks/idm02/">
 <dc:title>Intelligent Information Systems on the Web and in the
Aether</dc:Title>
 <dc:creator>
 <description>
 <bib:Name>Tim Finin</bib:Name>
 <bib:Email>finin@umbc.edu</bib:Email>
 <bib:Aff resource="http://umbc.edu/">
 </description>
 </dc:Creator>
</description>
</rdf:RDF>
```

Hármasokat alkalmazó reprezentáció

- RDF kifejezések leírhatóak hármasokkal:
- <alany> <állítmány> <tárgy>

Megengedett szintaxis:
<URI><URI><URI>
<URI><URI><string>

RDF tervezési szempontok

- Egyszerű adatmodell
- Formális szemantika és egyszerű következtetési lehetőségek
- Bővíthető URI
- XML alapú szintaktika (is)
  - XML séma adattípusok
- Bárki megfogalmazhat állításokat az erőforrásokról

Alapelvek (1/2)

- Külön értelmezhetően definiálva
  - Modell struktúra (RDF gráf)
  - Interpretációs szemantika (vonzatok)
  - Szintaktikák (XML, TN, N3, ...)
- Mindössze két alap adattípus
  - URI/URIref: minden URI-val azonosított
  - Literálisok
    - String vagy más XSD adattípus

Alapelvek (2/2)

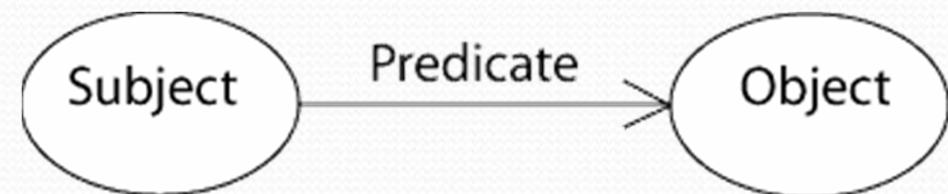
- Integrálható a webes információkkal
  - XML séma adattípusok
  - Referenciák http elérésű információkhoz
- Nyílt világ feltételezés
  - Bárki megfogalmazhat állításokat bármilyen erőforráshoz
  - Nem garantált a teljesség
  - Nem garantált a konzisztencia

Alapelemek

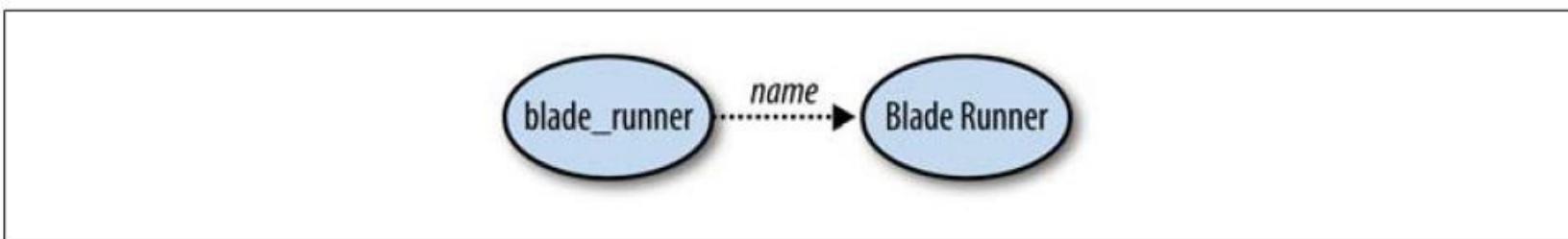
- Gráf adatmodell
- URI alapú szótárak
- Adattípusok
- Literálisok
- XML szerIALIZÁCIós szintaktika
- Egyszerű tények leírása
- Következtetés

Graph adatmodell

- Hármasok: alany, állítmány, tárgy
- Kifejezések: hármasok gyűjteménye

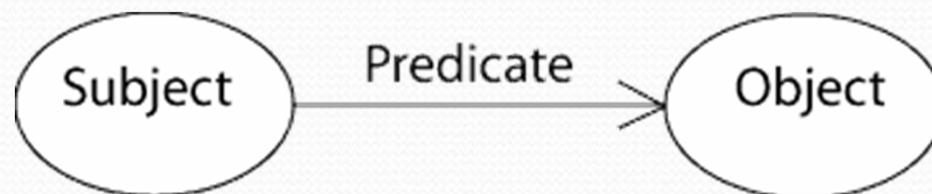

Példa

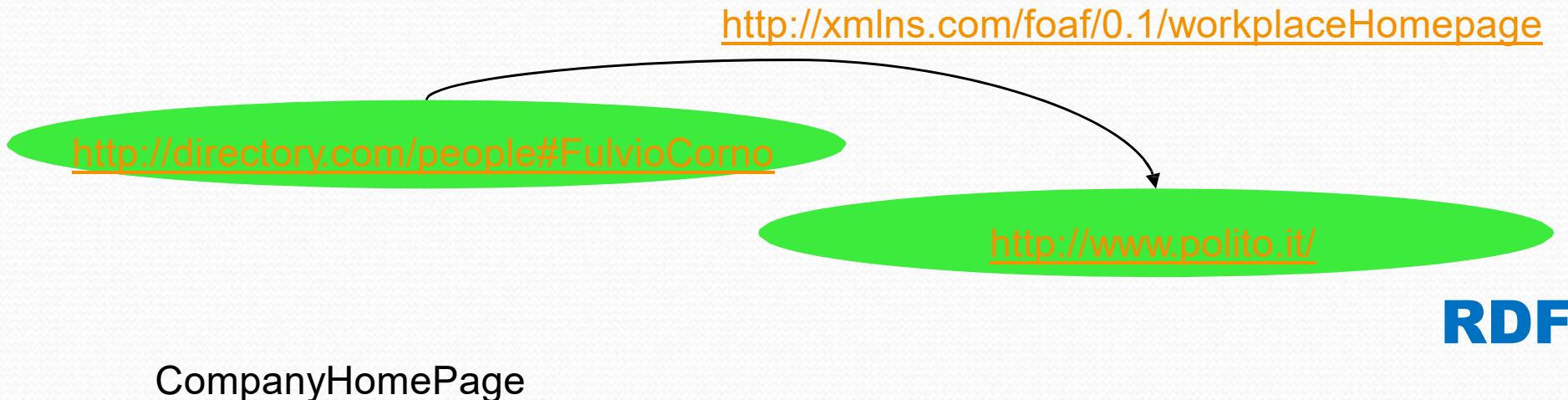

Terminológia és kényszerek

- Alany és tárgy a csomópontok
- Állítmány és tulajdonság szinonimák
- Különleges meg nem nevezett csomópontok: üres csomópontok
- Alany: URI referencia vagy üres csomópont
- Állítmány: URI referencia
- Tárgy: URI referencia, literális, üres csomópont

Információ a hármasokban

PersonID	Homepage
FulvioCorno	http://www.polito.it/

Relációs adatbázis

**Első rendű logikai
predikátum**

```
HasCompanyHomePage(
 'FulvioCorno',
 'http://www.polito.it/');
```

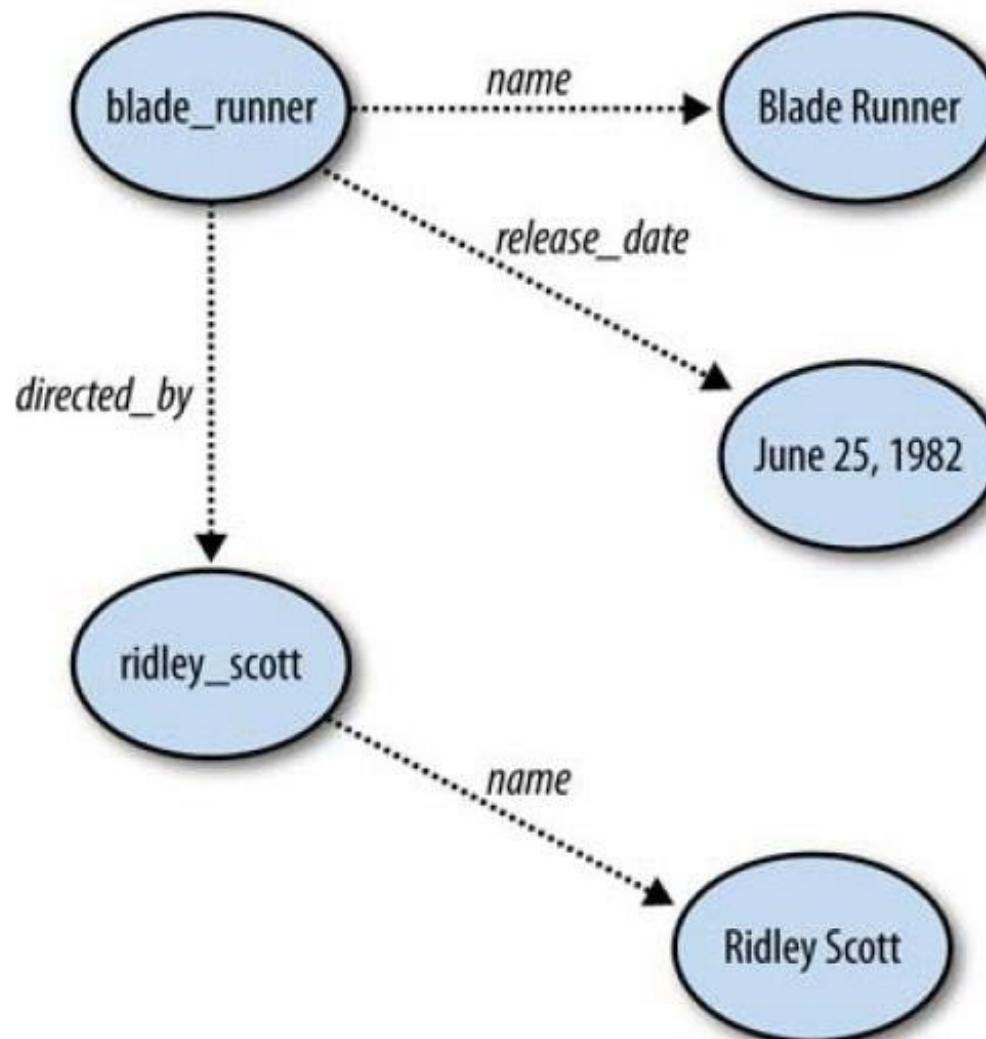
Hármások vs adatbázisok

FEATURE	RELATIONAL DATABASE	KNOWLEDGEBASE
Structure	Schema	Ontology statements
Data	Rows	Instance statements
Administration language	DDL	Ontology statements
Query language	SQL	SPARQL
Relationships	Foreign keys	Multidimensional
Logic	External of database/triggers	Formal logic statements
Uniqueness	Key for table	URI

Összehasonlítva...

- Relációs adatbázisban tetszőleges számú oszlopot definiálhatunk
- Elsőrendű logikában a predikátumok tetszőleges elemet (argumentumot) tartalmazhatnak
- Egy RDF hármas csak egy alanyt és egy tárgyat tartalmazhat
  - Komplex kijelentéseket dekomponálni kell

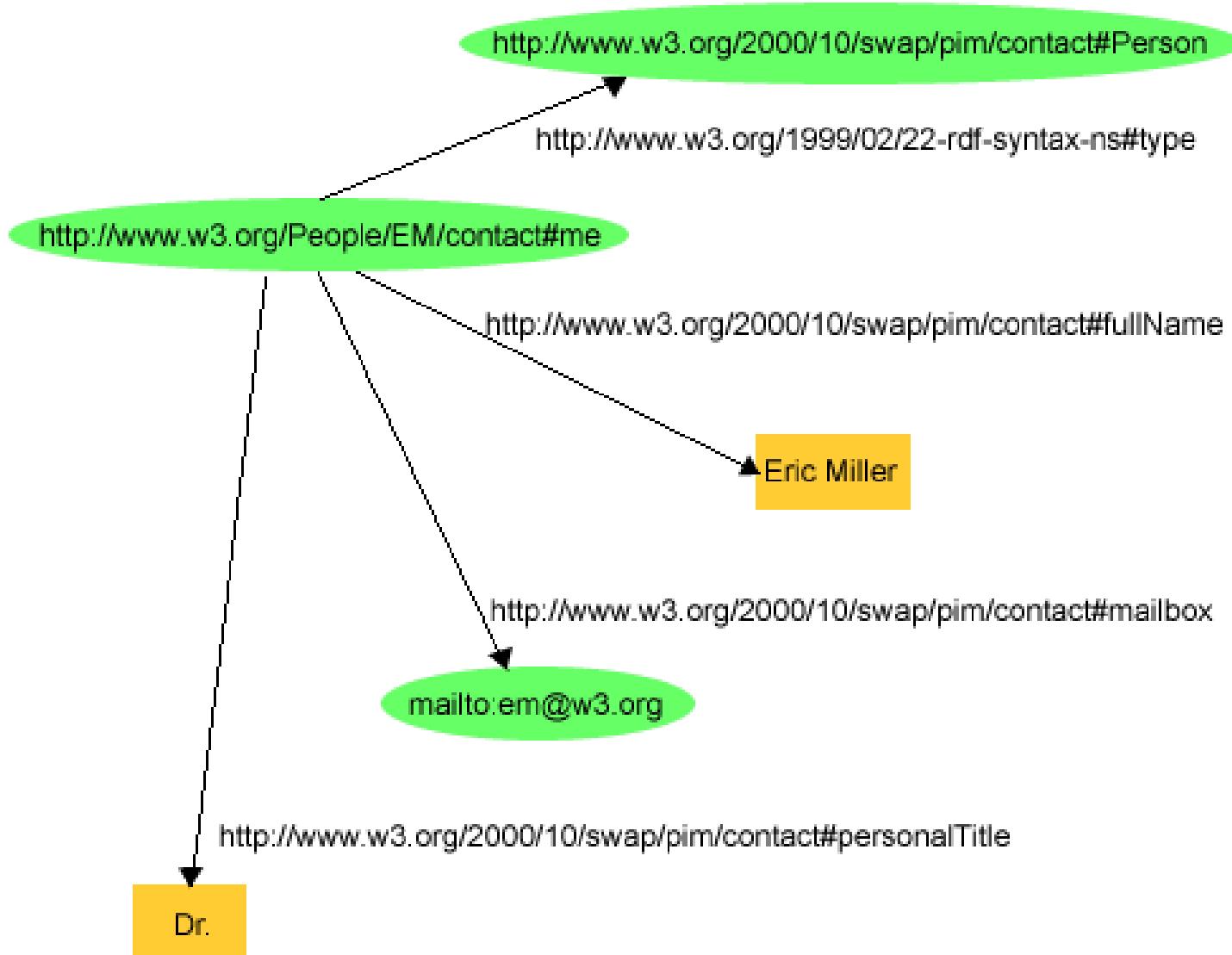
Példa

Példa

- Írjuk le RDF állításokkal a következő kijelentést
- "Ilétezik egy személy, akit a <http://www.w3.org/People/EM/contact#me> oldallal azonosíthatunk, akinek neve Eric Miller, email címe em@w3.org, és a titulusa Dr."

Példa

RDF áttekintés

A formális modell alapelemei:

Két alaphalmaz: erőforrások (resources) és literálisok (literals)

Az erőforrások egy fontos részhalmaza: Tulajdonságok (properties).

Definiálunk egy hármaskóból álló halmazt: Állítások (statements), amelyek formája: {alany, állítmány, tárgy}, ahol az alany egy erőforrás,
az állítmány egy tulajdonság,
a tárgy vagy erőforrás vagy literális.

RDF adatmodell

- Erőforrások (Resources)
  - URI azonosítja
  - Kijelentés vonatkozik rá
- Tulajdonságok (Properties)
  - Erőforráshoz kapcsolt jellemző
  - A tulajdonság is erőforrás
- Literálok (Literals)
  - Karaktersorozatok
- Kijelentések (Statements)
  - Alany (subject); erőforrás
  - Állítmány (predicate); tulajdonság
  - Tárgy (object); erőforrás vagy literál

Ezek segítségével megfogalmazhatunk leírásokat:

```
<rdf:RDF
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
 xmlns:s="http://description.org/schema/">
 <rdf:Description about="http://www.w3.org/Home/Lassila">
 <s:Creator>
 <rdf:Description about="http://www.w3.org/staffId/85740">
 <rdf:type resource="http://description.org/schema/Person"/>
 <v:Name>Ora Lassila</v:Name>
 <v:Email>lassila@w3.org</v:Email>
 </rdf:Description>
 </s:Creator>
 </rdf:Description>
</rdf:RDF>
```

Az RDF szerepe az SZV hierarchiában

- Technológiát és módszert ad ahhoz, hogy dokumentumainkhoz jelentést rendeljünk egy jól olvasható formában
- Jó lehetőség, de a szemantikai információk nem túl hasznosak, amíg strukturáltalan és nem tudjuk konzisztens módon értelmezni.

(XML séma kevés: csak szintaktikáról szól, nem ad lehetőséget a dokumentumon kívüli dolgok leírására)

Séma hiányában ugyanannak a tartalomnak sokféle reprezentációja lehetséges:

```
<rdf:RDF
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-
syntax-ns#" />

<rdf:Description
 about="http://www.w3.org/Home/Lassila">
 <Creator>
 <rdf:Description
 about="http://www.w3.org/staffId/85740">
 <rdf:type
 resource="http://desc.org/schema/Person"/>
 <Name>Ora Lassila</Name>
 <Email>lassila@w3.org</Email>
 </rdf:Description>
 </Creator>
 </rdf:Description>
</rdf:RDF>
```

```
<rdf:RDF
 xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-
syntax-ns#" />

<rdf:Description
 about="http://www.w3.org/Home/Lassila">
 <author>
 <rdf:Description
 about="http://www.w3.org/staffId/85740">
 <rdf:type
 resource="http://desc.org/schema/Person"/>
 <name>
 <surname>Lassila</surname>
 <given>Ora</given>
 </name>
 <email>lassila@w3.org</email>
 </rdf:Description>
 </author>
 </rdf:Description>
</rdf:RDF>
```

SPARQL

- Lekérdező nyelv RDF-hez
- SPARQL gráf illesztésen alapuló lekérdező nyelv
- Gráf minták

- példa:

```
<http://example.org/book/book1>
<http://purl.org/dc/elements/1.1/title>
 ?title .
```

- ?title - változó.

Egy egyszerű SPARQL Query

- **Adat:**

```
<http://example.org/book/book1>
<http://purl.org/dc/elements/1.1/title>
"SPARQL Tutorial".
```

- **Lekérdezés:**

```
SELECT ?title
WHERE { <http://example.org/book/book1>
 <http://purl.org/dc/elements/1.1/title>
 ?title . }
```

- **Eredmény:**

title
"SPARQL Tutorial"

További példa

- **Adat:**

```
@prefix foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/> .
```

```
_ :a foaf:name "Johnny Lee Outlaw" .
```

```
_ :a foaf:mbox <mailto:jlow@example.com> .
```

```
_ :b foaf:name "Peter Goodguy" .
```

```
_ :b foaf:mbox <mailto:peter@example.org> .
```

```
_ :c foaf:mbox <mailto:carol@example.org> .
```

- **Lekérdezés:**

```
PREFIX foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/>
SELECT ?name ?mbox
WHERE { ?x foaf:name ?name . ?x foaf:mbox ?mbox }
```

- **Eredmény:**

name	mbox
"Peter Goodguy"	<mailto:peter@example.org>
"Johnny Lee Outlaw"	<mailto:jlow@example.com>

Lekérdezésel RDF literálisokkal

- **Példa RDF adatokra**

```
@prefix dt: <http://example.org/datatype#> .
@prefix ns: <http://example.org/ns#> .
@prefix : <http://example.org/ns#> .
@prefix xsd: <http://www.w3.org/2001/XMLSchema#> .

:x ns:p "cat"@en .
:y ns:p "42"^^xsd:integer .
:z ns:p "abc"^^dt:specialDatatype .
```

RDF Literálisok illesztése

- Lekérdezés 1:

```
SELECT ?v WHERE { ?v ?p "cat" }
```

Lekérdezés 2:

```
SELECT ?v WHERE { ?v ?p "cat"@en }
```

eltérő eredményt ad.

- Csak a második találja meg az előző példában az eredményt:

v
< http://example.org/ns#x >

Üres csomópontok a lekérdezésekben

- **Adat:**

```
@prefix foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/> .
```

```
_ :a foaf:name "Alice" .
_ :b foaf:name "Bob" .
```

- **Lekérdezés:**

```
PREFIX foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/>
SELECT ?x ?name
WHERE { ?x foaf:name ?name . }
```

- **Eredmény:**

x	name
_ :c	"Alice"
_ :d	"Bob"

Üres csomópontok a lekérdezésekben (modell bővítés)

- **Adat:**

```
@prefix foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/> .
```

```
_ :a foaf:name "Alice" .
_ :b foaf:name "Bob" .
_ :a foaf:knows _ :b .
_ :b foaf:knows _ :a .
```

- **Lekérdezés:**

```
PREFIX foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/>
SELECT ?x ?name1 ?y ?name2
WHERE { ?x foaf:name ?name1 . ?y foaf:name ?name2 .
 ?x foaf:knows ?y }
```

- **Eredmény:**

?x	name1	?y	name2
_ :c	"Alice"	_ :d	"Bob"
_ :d	"Bob"	_ :c	"Alice"

RDF esettanulmányok

- Dublin Core
  - Magas szintű szótár definiálása
  - Elektronikus dokumentumok megtalálása
- Open Directory Project (OPD)
  - Webes katalógus keresők számára
- MusicBrainz
  - Hanganyagok (cd, mp3 ...) metaadatainak lekérésére
- RSS: RDF Site Summary
  - Hírek, események közzététele
- Wordnet
  - Szabadon letölthető szótár
  - Nem csak címszavakat, hanem kapcsolataokat is leír

Integrációs és ellenőrzési technikák

VIMIAC04, 2021. tavasz

Micskei Zoltán
Strausz György

Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék

<https://www.mit.bme.hu/oktatas/targyak/vimiac04>

Integrációs és ellenőrzési technikák

Hogyan építsünk információ gazdag megoldásokat?

- Információ/adat integráció
  - Webes környezetek
  - Intézményi környezetek
- Technikák: szemantikus technológiák

Hogyan fejlesszünk jó minőségű szoftvert?

- Kód gyakori integrálása és ellenőrzése
- Kód review, kód analízis, tesztelés...
- Technikák: continuous integration (CI), mocking, automatikus tesztelés...

Integrációs és ellenőrzési technikák

Kurzus menetrendje/követelmények

Előadások: hétfő 10.15 – 12.00., IB-025

Gyakorlatok: péntek (8.15-10.00., 10.15-12.00, 12.15 – 14.00)

6 gyakorlat, ~~kéthetente, IB. 413. terem~~

5 gyakorlaton kötelező a részvétel

Gyakorlatok téma:

- 1-3. alkalmak: Szemantikus technológiák
(adatmodellezés, integráció)
- 4-6. alkalmak: Tesztek írása, CI beüzemelése, kód átvizsgálása...

Integrációs és ellenőrzési technikák

Kurzus menetrendje/követelmények

A távoktatási üzemmódban nem tartunk ZH-t, a félévközi követelmények két HF megoldásával teljesíthetők.

HF 1: *Kiadás a 6. héten – Információ-keresés fejlesztés
(IMSC pontok szerezhetőek)*

HF 2: *követelmény: elfogadás; 4 fős csapatok,
GitHub infrastruktúra használata*

Vizsga: írásbeli

Integrációs technikák - tartalom

- Bevezetés, probléma felvetés
- Szemantikus technológiák
  - Szemantikus web koncepció
  - RDF, SPARQL
  - RDFS, OWL
  - Linked Data
- Adatintegráció
  - Elosztott, webes környezetek
  - Mediátorok (lekérdezés átalakítások nézetek felhasználásával)
  - Intézményi környezetek, adattárházak

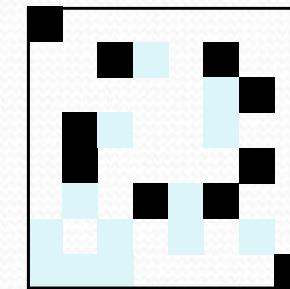
Integráció: Tartalom vs Forma

Szemantikus nézet

A megbeszélés sikere az érvelésen és a logikus következtetésen múlik.

Szintaktikus nézet

A megbeszélés sikere
_az_ érvelésen _és_ a_ lo
gikus_ következtetésen
_múlik.

Miért van szükségünk információ integrációra? (Alkalmazások)

- **WWW:**
  - Összehasonlítás alapú vásárlás
  - Portál építések több adatforrás felhasználásával
  - B2B, elektronikus piacterek
- **Tudomány és kultúra:**
  - Genetika: gén információk integrálása
  - Asztrofizika: égi jelenségek gyűjtése.
  - Kultúra: kulturális információs adatbázisok egységes elérése országhatáron túl
- **Vállalati adatintegráció**
  - Egy átlagos KNV 49 adatbázist alkalmaz és IT költségvetésének 30%-át az adatintegrációra költi (US, 2009)

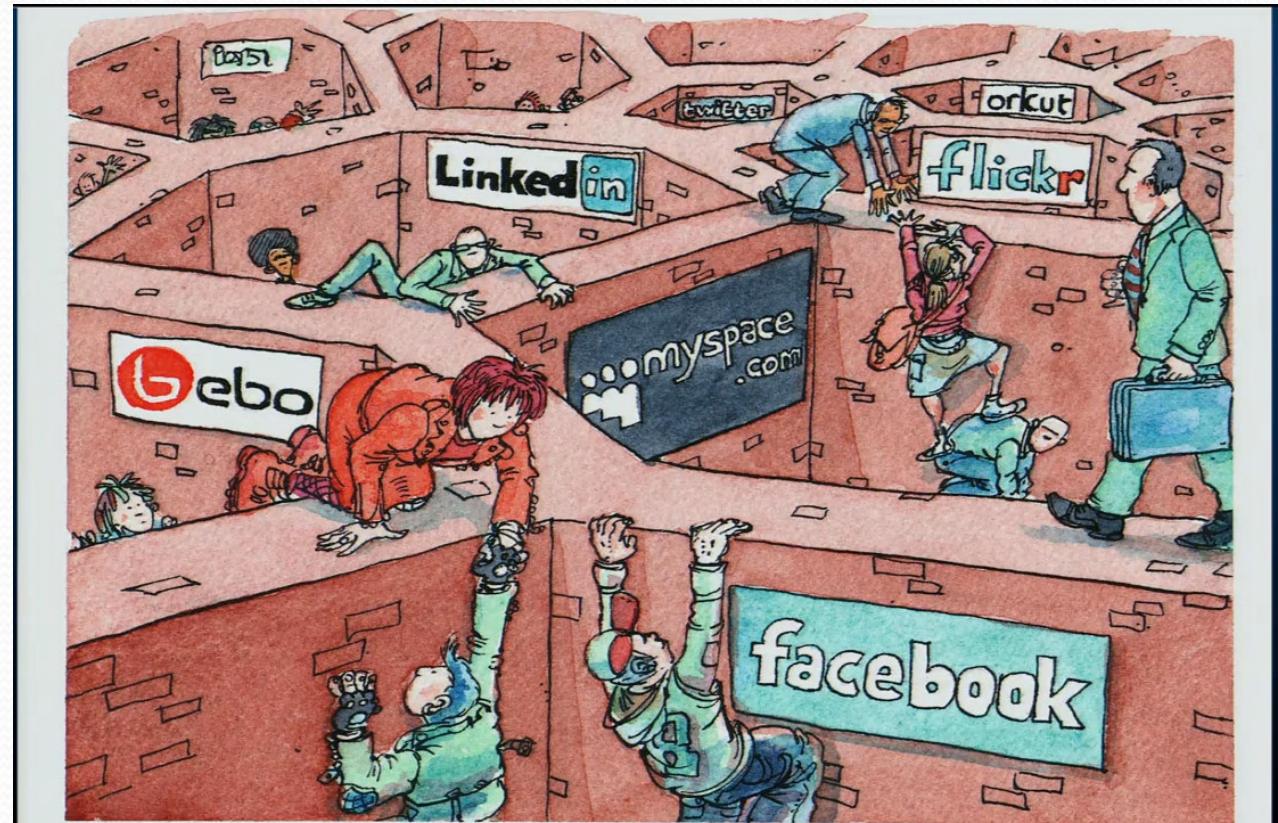

Miért nem elég:

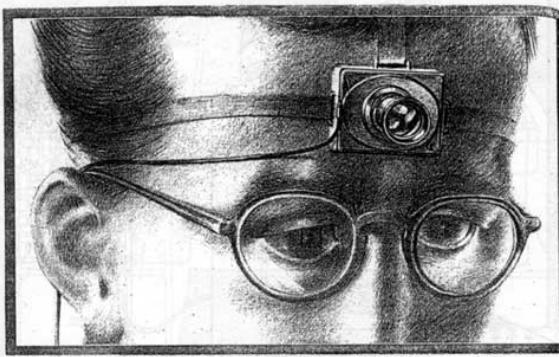
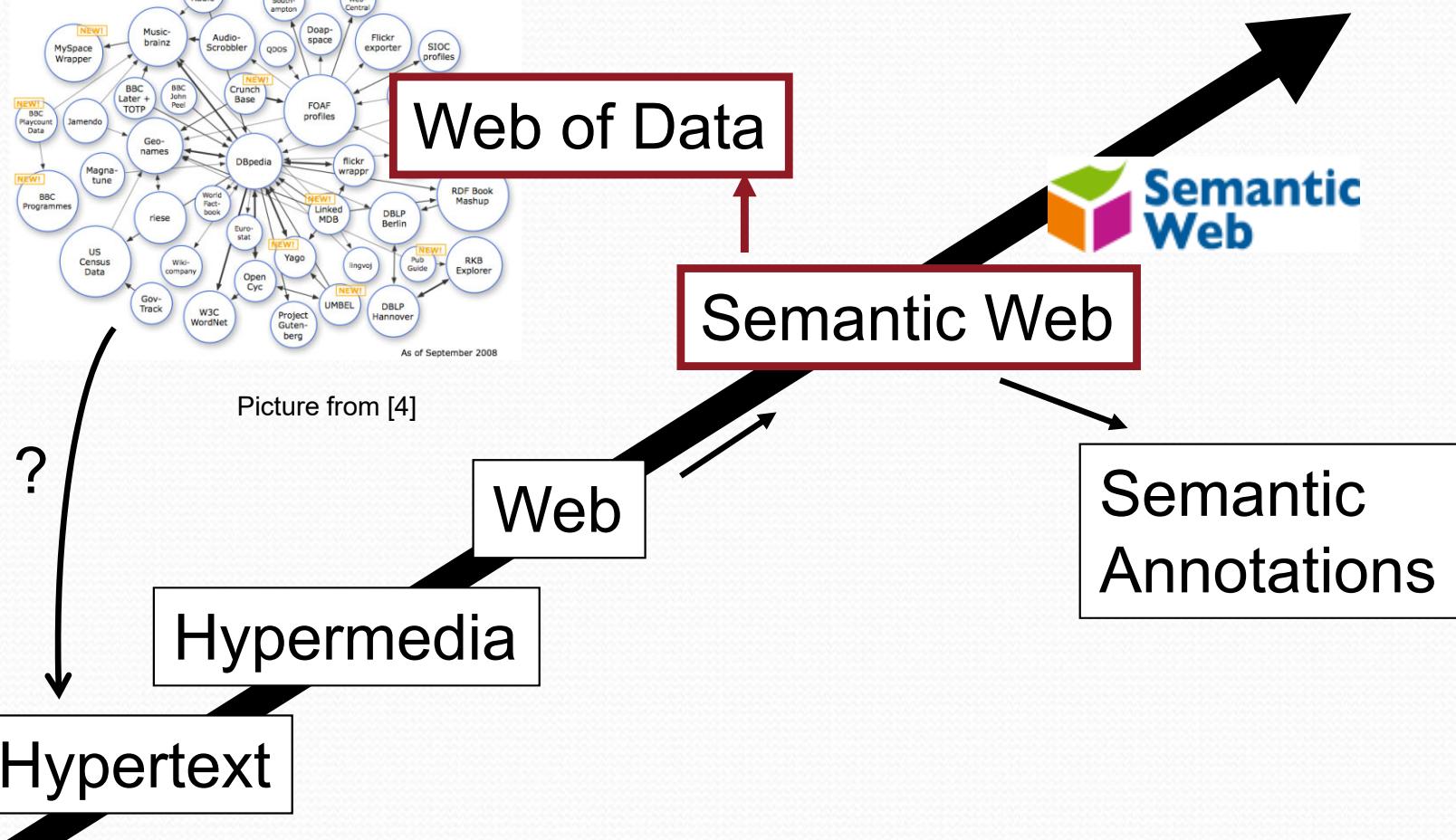
- Keresőgépek szövegalapú keresést végeznek
  - Jól működik egyedi dokumentumokon
    - Nem tudnak integrálni több dokumentumból származó információkat
    - Nem képesek hatékony általánosításra
    - Nem tudnak dokumentumokat és adatbázisokat összekapcsolni
  - Az információ integráció célja strukturált és félig-strukturált információforrások együttes kezelése

Ennél azért már több is elérhető:

- Szövegalapú keresés -> tudásháló (knowledge graph)
<https://www.google.com>
- Wikipedia -> DBPedia
- Profil hálók

A szemantikus web irányában

“As We May Think”, 1945

Picture from <http://www.theatlantic.com/doc/194507/bush>

Példa: tudás hálók

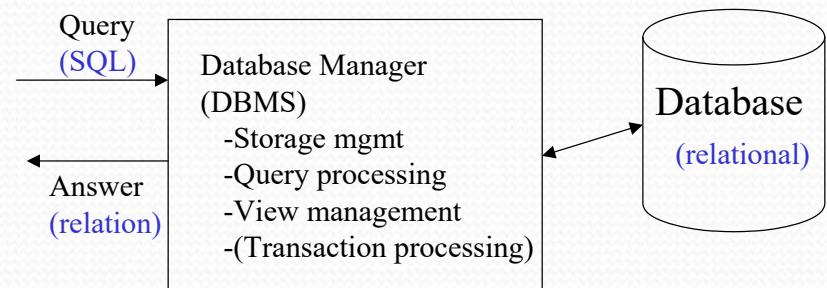
Name	Instances	Facts	Types	Relations
DBpedia (English)	4,806,150	176,043,129	735	2,813
YAGO	4,595,906	25,946,870	488,469	77
Freebase	49,947,845	3,041,722,635	26,507	37,781
Wikidata	15,602,060	65,993,797	23,157	1,673
NELL	2,006,896	432,845	285	425
OpenCyc	118,499	2,413,894	45,153	18,526
Google's Knowledge Graph	570,000,000	18,000,000,000	1,500	35,000
Google's Knowledge Vault	45,000,000	271,000,000	1,100	4,469
Yahoo! Knowledge Graph	3,443,743	1,391,054,990	250	800

Forrás: Knowledge Graph Refinement:A Survey of Approaches and Evaluation Methods, Editor(s): Philipp Cimiano, Universität Bielefeld, GermanySolicited review(s): Natasha Noy, Google Inc., USA; Philipp Cimiano, Universität Bielefeld, Germany; Semantic Web 0 (2016) 1–0 IOS Press

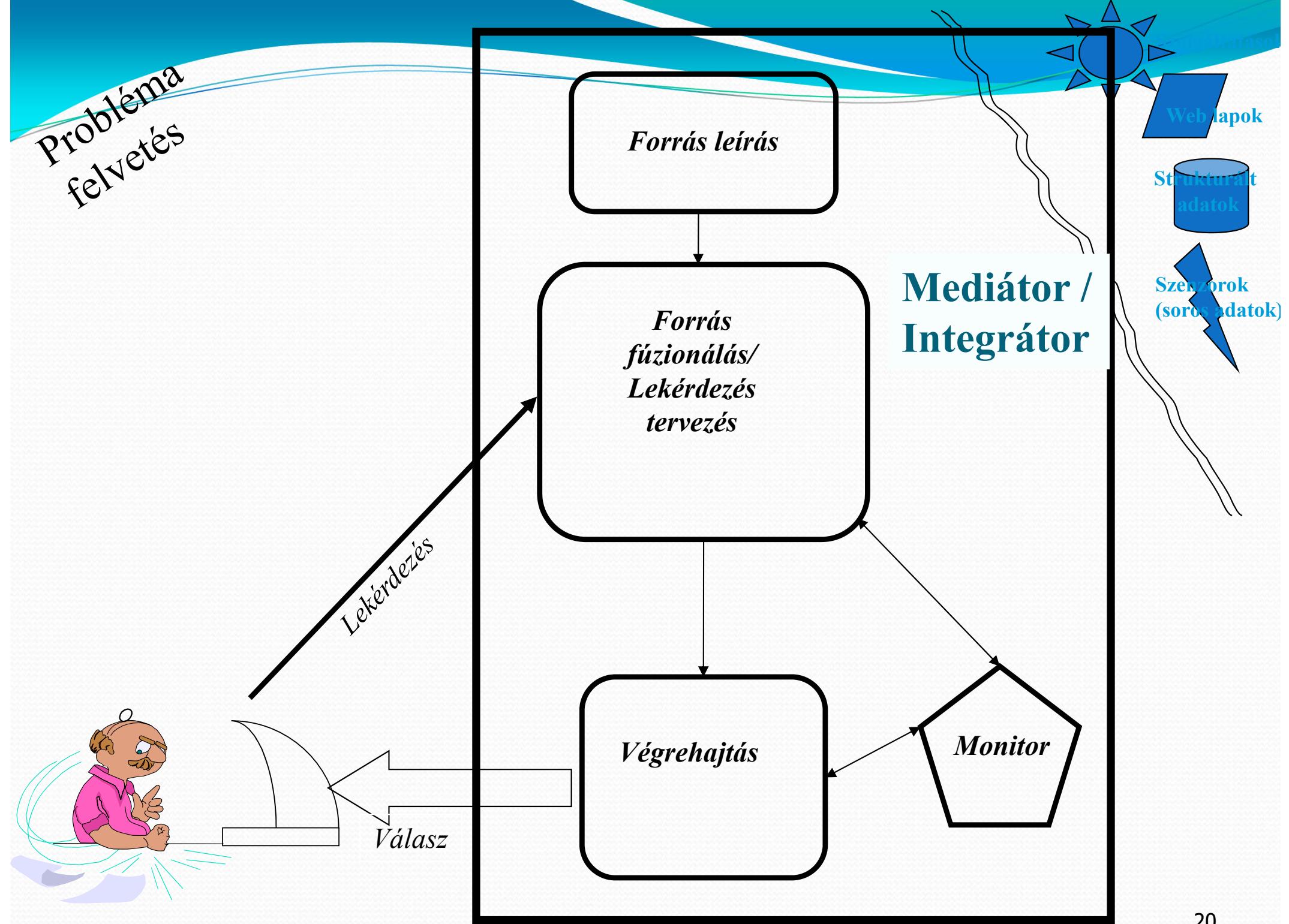
Miért nem csak

adatbázisok
elosztott adatbázisok

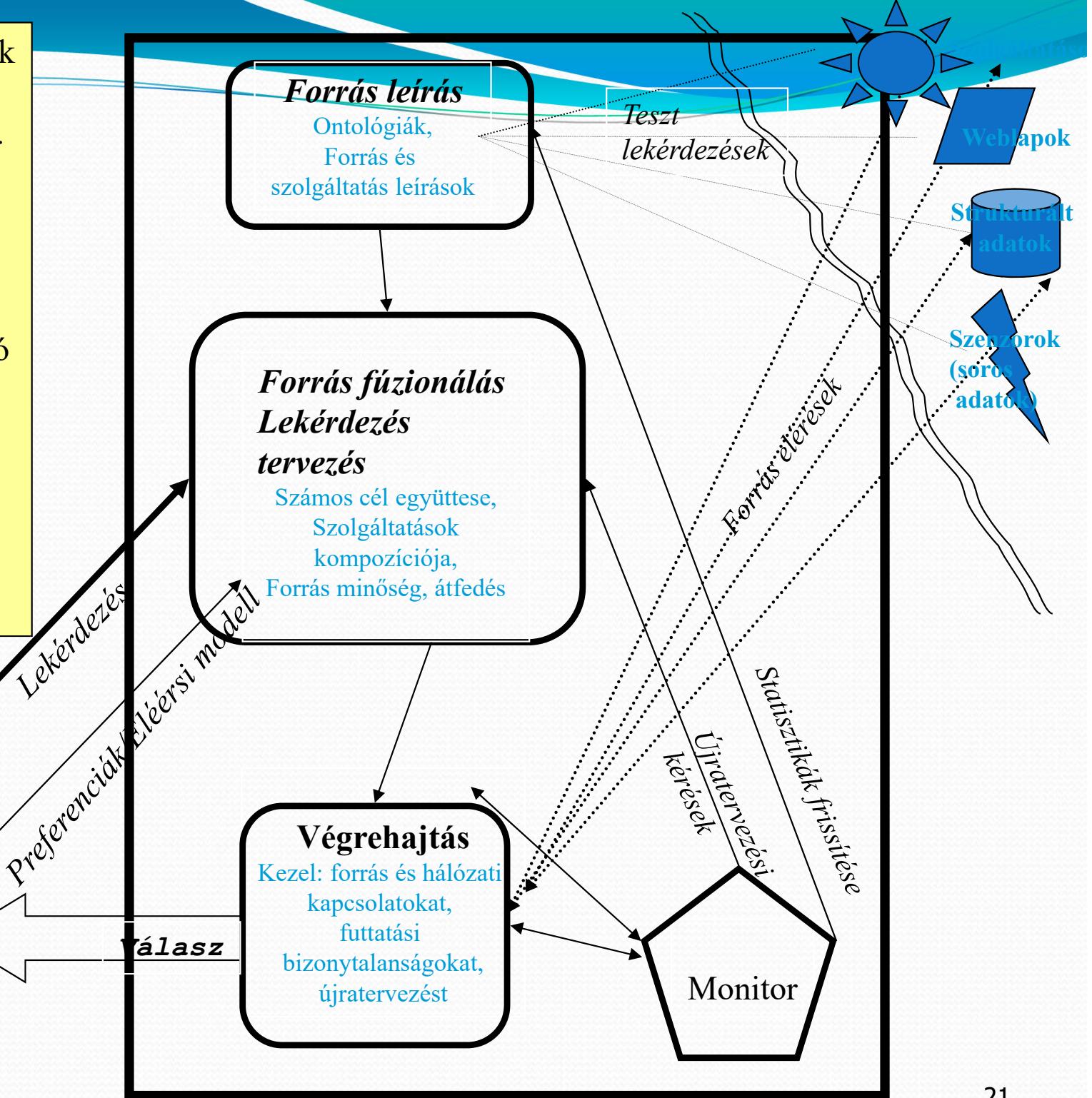
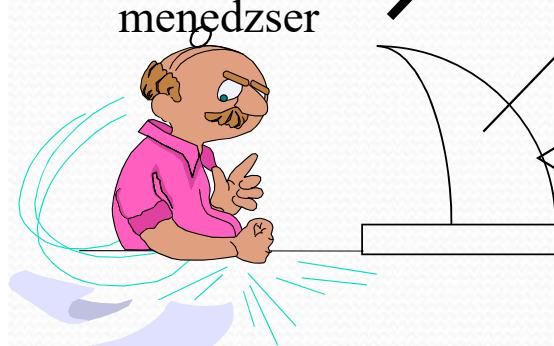
- **Közös séma hiánya**
  - Források heterogén sémákkal (és fogalmakkal, ontológiákkal) rendelkeznek
  - Félig-strukturált források
- **Régi források**
  - Nem relációs sémák
  - Eltérő elérési módok
- **Független források**
  - Nincs közös adminisztráció
  - Nem kezelt forrás tartalmi átfedések
- **Nehezen előrejelzhető viselkedés**
  - Lekérdezés végrehajtás bonyolult
- **Általában csak olvashatóak**
  - Ez lehet szerencsés is
  - Bár terjednek a tranzakció kezelési megoldások a weben

Probléma felvetés

- Felhasználói lekérdezések megfogalmazása a mediált (*globális*) sémán.
- Adatok tárolva *lokális (távoli) sémákban*.
- A tárolt információ (tartalom) ismerete alapján megfogalmazható a leképezés a sémák között.
- A mediátor alkalmazza a leképezést a felhasználói kérdés lefordítására a forrás lekérdezésekre.

Mesterséges intelligencia

Tanulás/bányászás

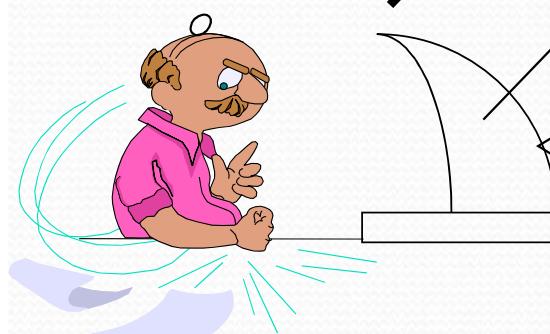
- Forrás felkutatás
- Forrás statisztikák
- Wrapper tanulás

Tudásreprezentáció

- Ontológiák
- Metaadatok
- Következtetés
- Lekérdező nyelvek

Automata tervezés

- Nyelvek tervezése
- Szolgáltatások kompozíciója
- Reaktív tervezés/
terv monitorozás

Forrás leírás

Ontológiák,
Forrás és
szolgáltatás leírások

Forrás fúzionálás Lekérdezés tervezés

Számos cél együttese,
Szolgáltatások
kompozíciója,
Forrás minőség, átfedés

Végrehajtás

Kezel: forrás és hálózati
kapcsolatokat,
futtatási
bizonytalanságokat,
újratervezést

Teszt
lekérdezések

Webapok

Strukturált
adatok

Szenzorok
(soros
adatok)

Forrás elérések

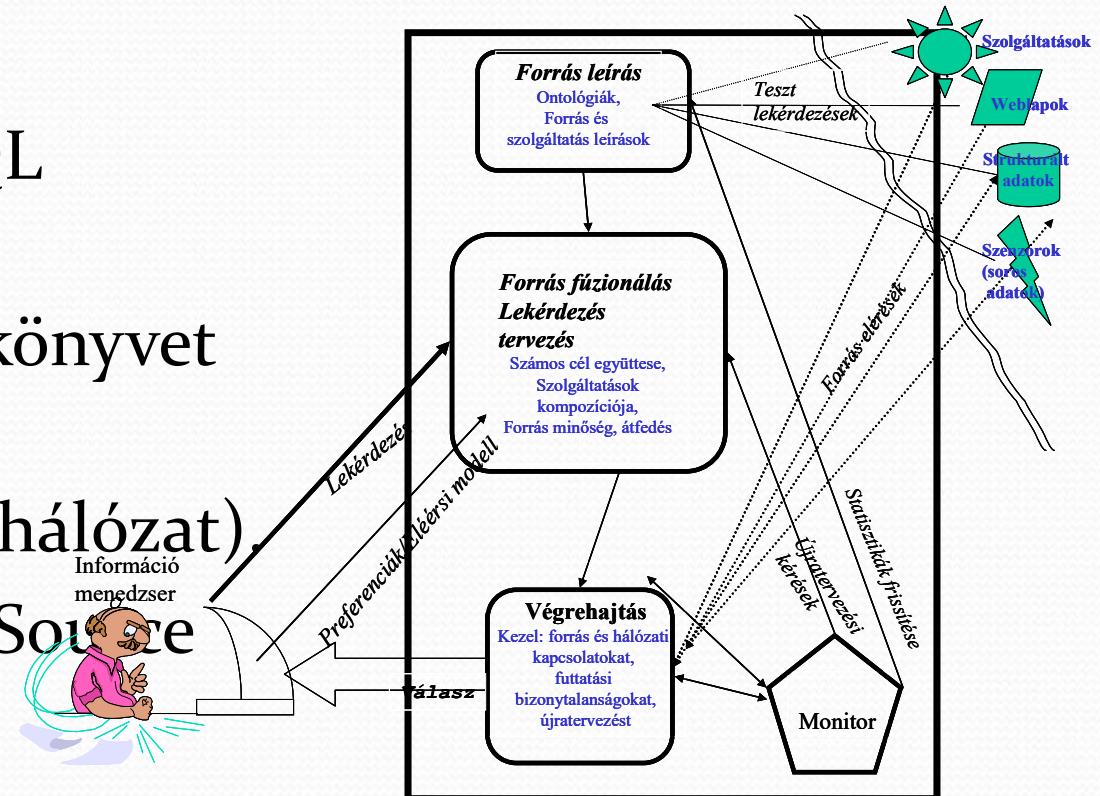
Újratervezési
kérések
Statisztikák frissítése

Monitor

Lekérdezés
Elérési modell
Preferenciák
Válasz

Forrás leírások

- minden meta-adat információt tartalmaz
  - Forrás tartalom logikai leírása (könyvek, új autók).
  - Forrás képességek (pl. SQL lekérdezés feltehető)
  - Forrás teljesség (*minden* könyvet tartalmaz).
  - Fizikai jellemzők (forrás, hálózat)
  - Statisztikák az adatokról Source reliability
  - Tükör források
  - Frissítési frekvencia.

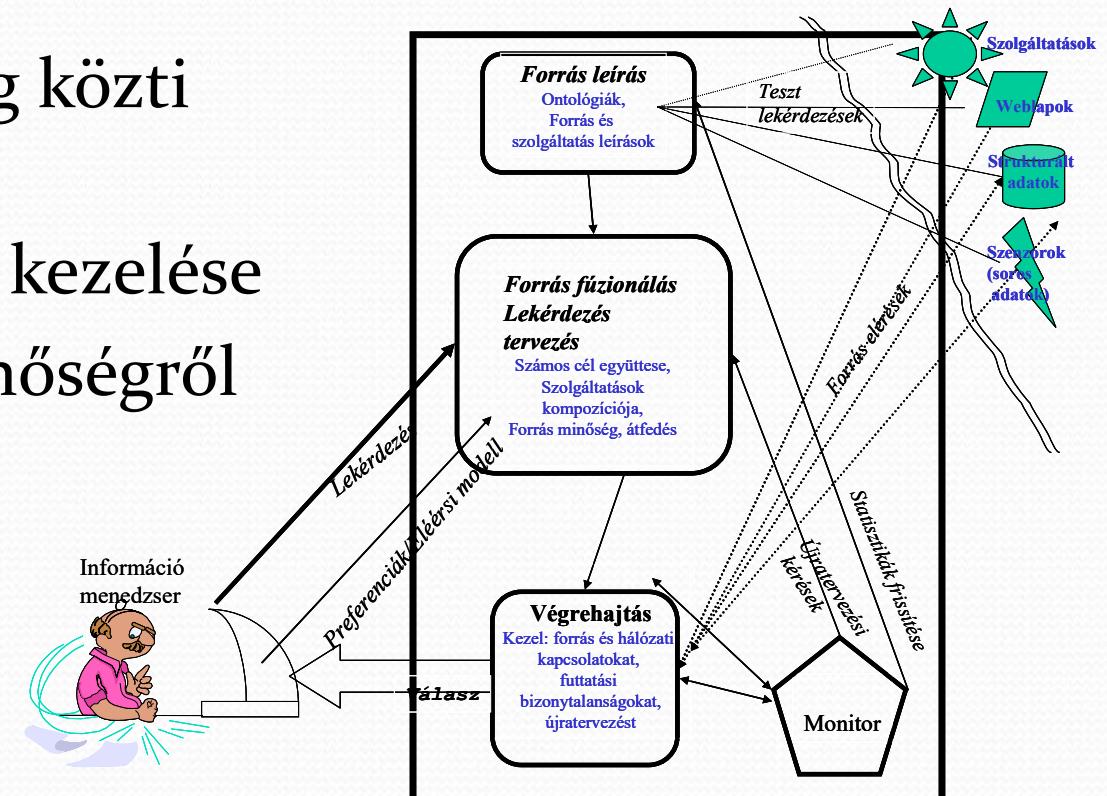

Forrás elérések

- Hogyan kapunk n-eseket
  - Számos forrás strukturálatlan adatokat ad
    - Néhány inherensen strukturálatlan, mások természetes nyelvi köntösben vannak
  - Vissza kell csomagolni az adatokat
  - Wrapper építés/információ kinyerés
  - Kézi munka/fél-automatikus

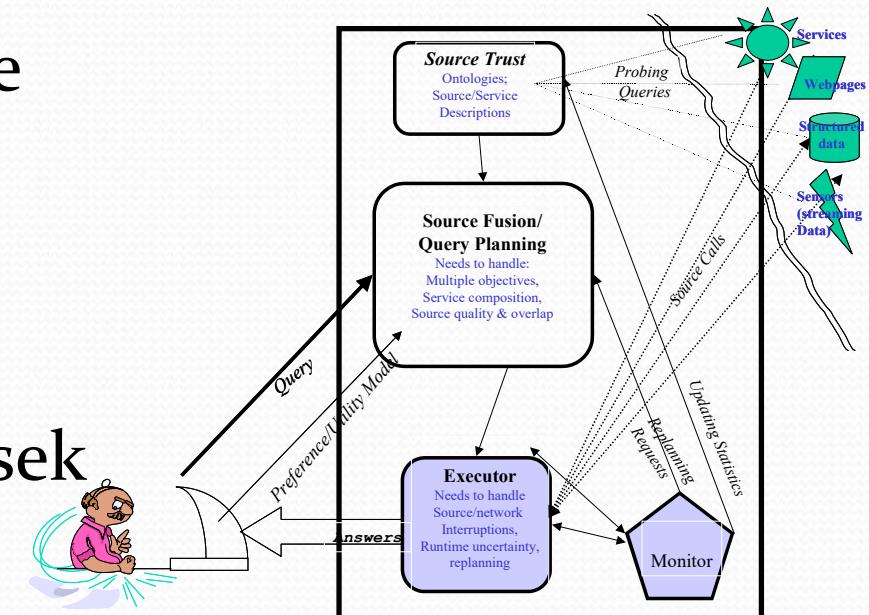
Forrás fúzió/ lekérdezés tervezés

- Feldolgozza a felhasználói lekérdezést és előállítja a végrehajtási tervet
  - Költség és hatékonyság közti optimalizáció
  - Forrás elérési korlátok kezelése
  - Információ a forrásmínőségről

Monitoring/ Végrehajtás

- Lekérdezési terv alapján elvégzi a feladatot a forrásokon
  - Forrás késleltetések kezelése
  - Hálózati, tranziens kimaradások
  - Forrás elérési korlátok
  - Szükséges lehet újratervezések elvégzése

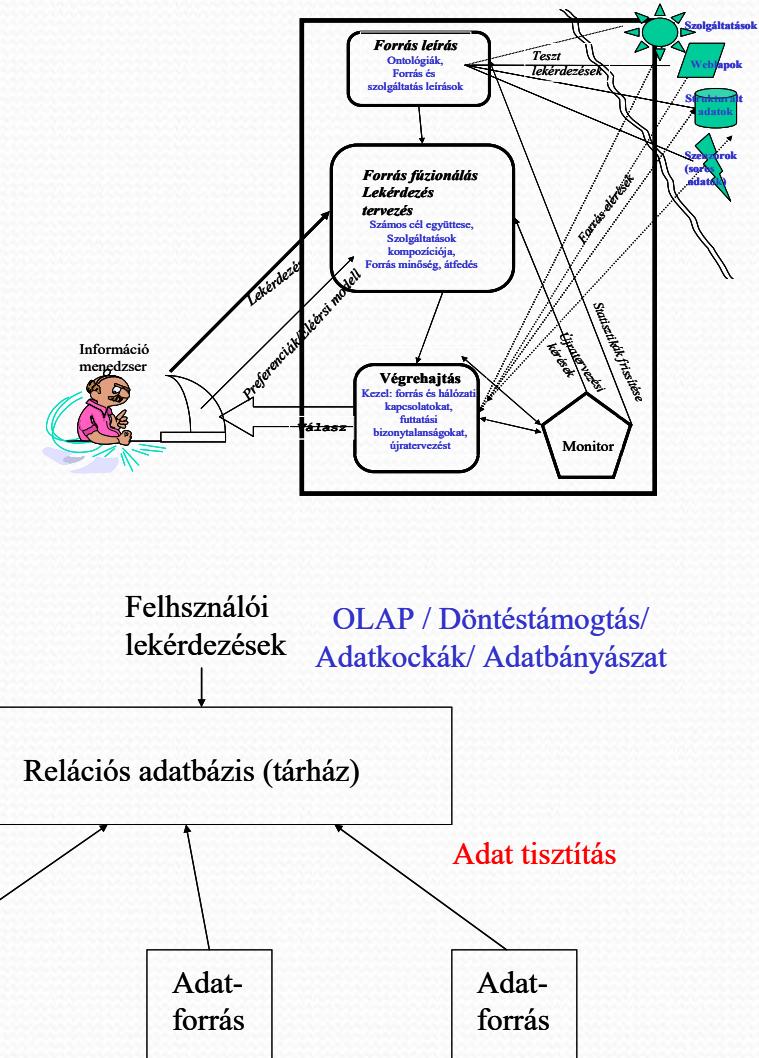

Algoritmus optimalizálása

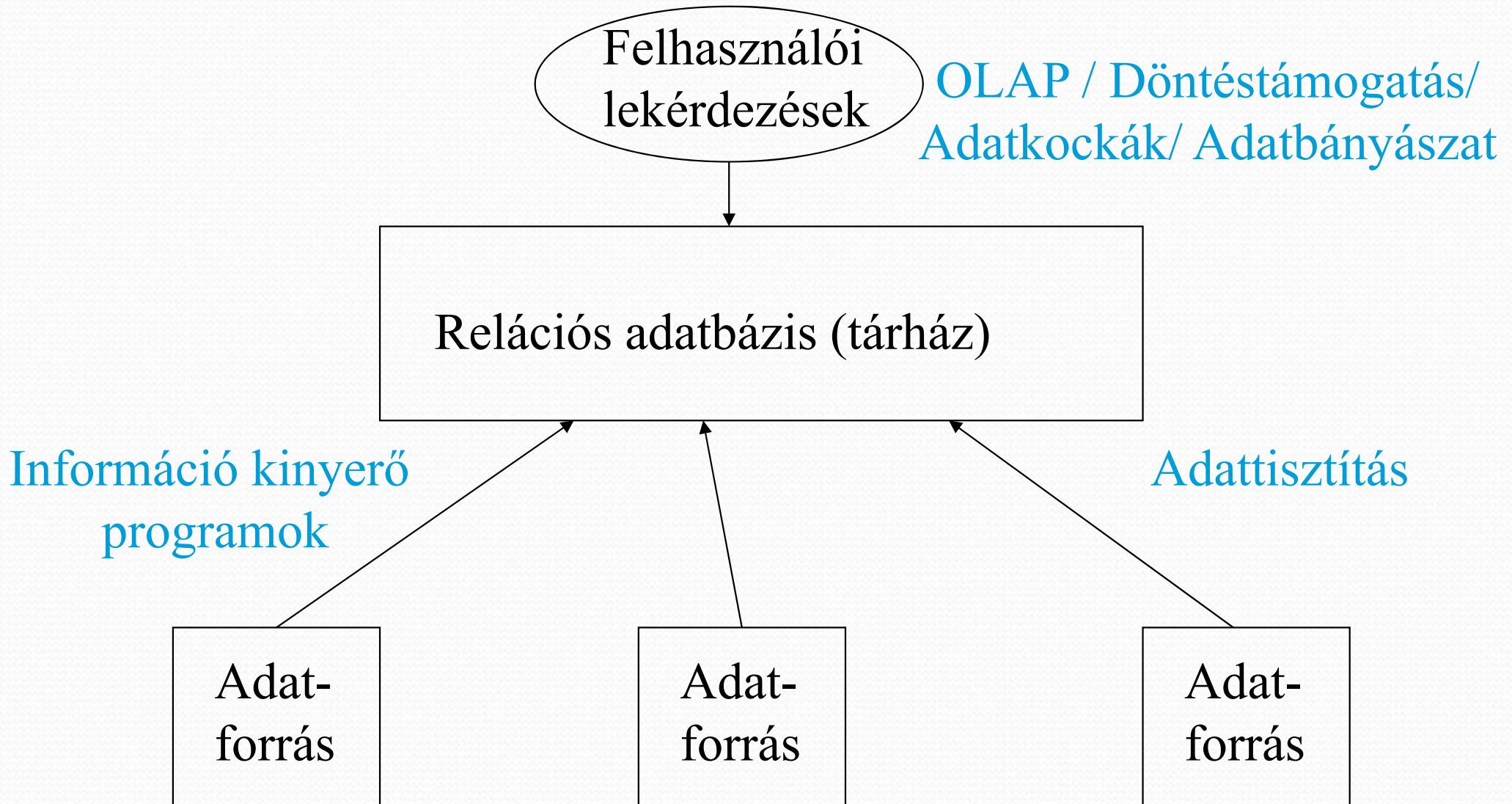
- Hány forrást kell elérni?
- Mennyire autonómok ezek?
- Van ismeretünk a forrásokról?
- Strukturáltak az adatok?
- Csak lekérdezés lehetséges vagy módosítás is?
- Követelmények: pontosság, teljesség, teljesítmény, inkonzisztenciák kezelése
- Zárt vagy nyílt világ feltételezés?

Kis forrás szám melletti integráció

- **Általában ad-hoc programozás:** speciális eset megvalósítása minden esetre, sok konzultáció.
- **Adattárházak:** minden adat periodikus feltöltése az adattárházba.
  - 6-18 hónap bevezetési idő
  - Operációs és döntéstámogatási RDBMS elválasztás. (nem csak adatintegrációra megoldás).
  - Teljesítmény jó,
  - adat lehet, hogy nem friss;
  - Rendszeres adattisztítás szükséges.

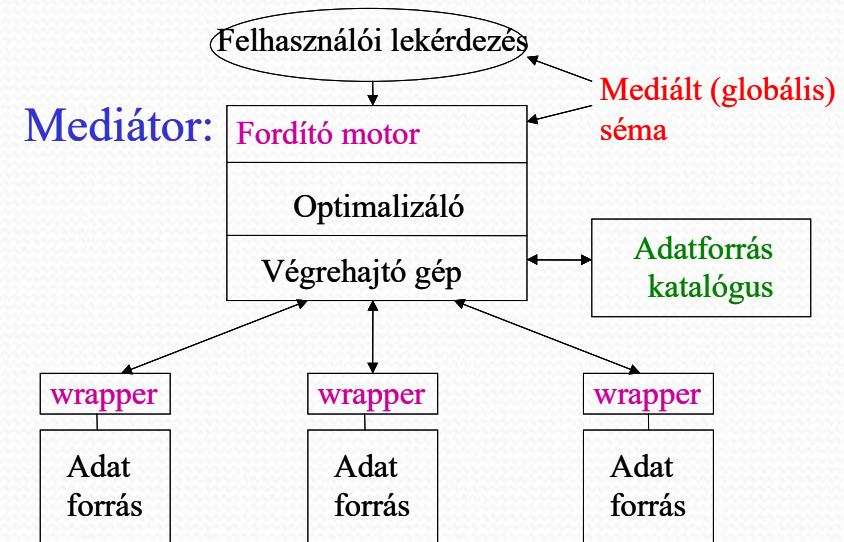
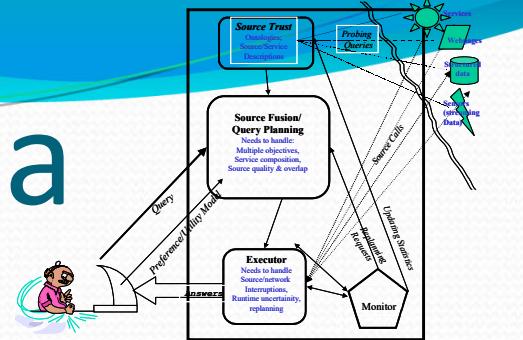

Integrátor séma

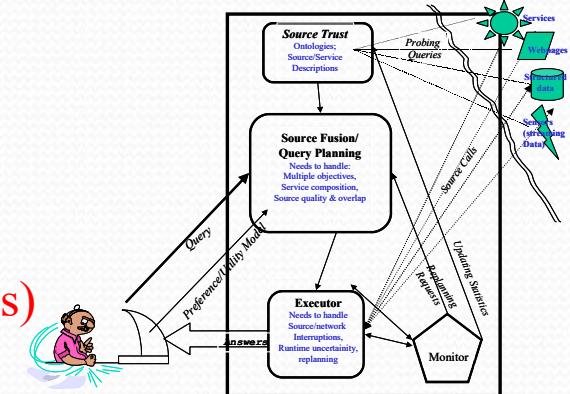
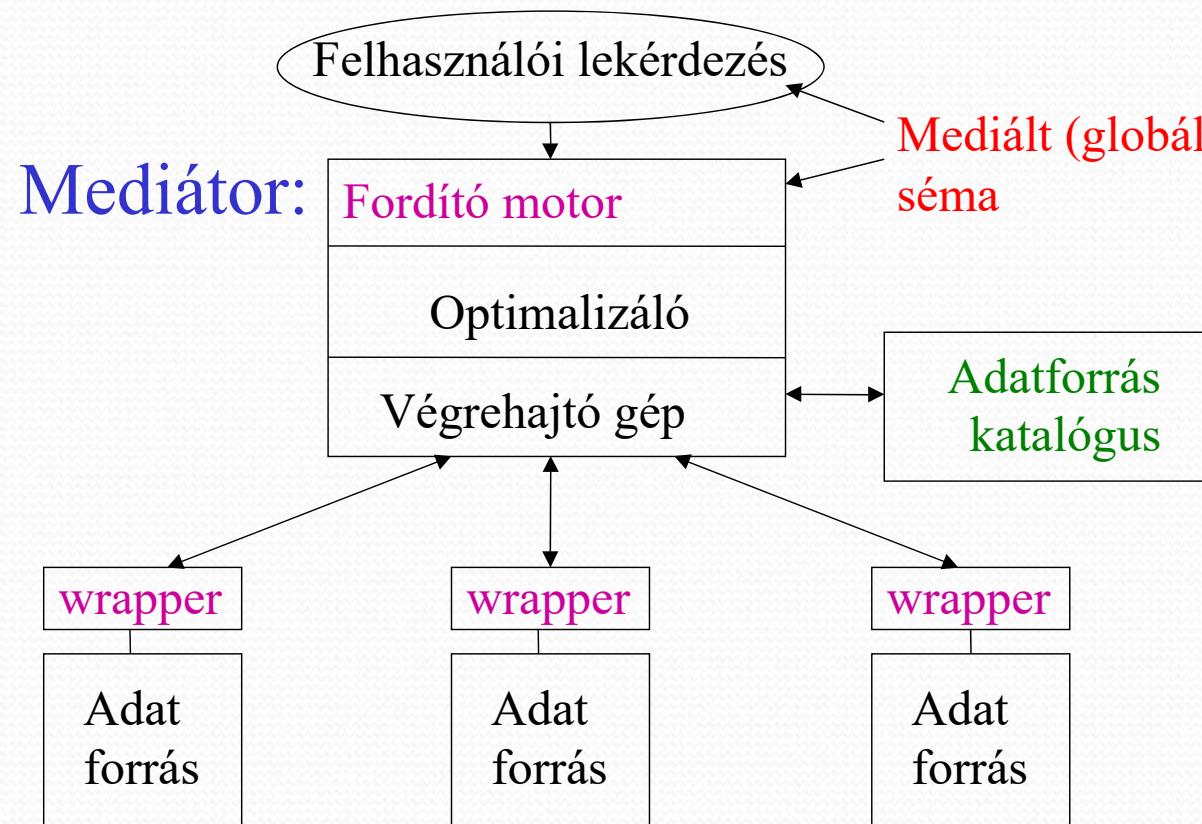
Virtuális integrációs séma

- Adatok a forrásokban maradnak
- Lekérdezés végrehajtásakor:
  - Releváns források meghatározása
  - Lekérdezés szétválasztása forrásokra vonatkozó lekérdezésekre.
  - Válaszok begyűjtése a forrásokból, és megfelelő kombinálása a válasz előállításához.
- Friss adatok
- A megoldás skálázható

Garlic [IBM], Hermes[UMD]; Tsimmis, InfoMaster[Stanford]; DISCO[INRIA]; Information Manifold [AT&T]; SIMS/Ariadne[USC]; Emerac/Havasu[ASU]

Virtuális integrátor architektúra

Források: relációs adatbázisok, weblapok, szövegek.

Az Archicad tesztelése

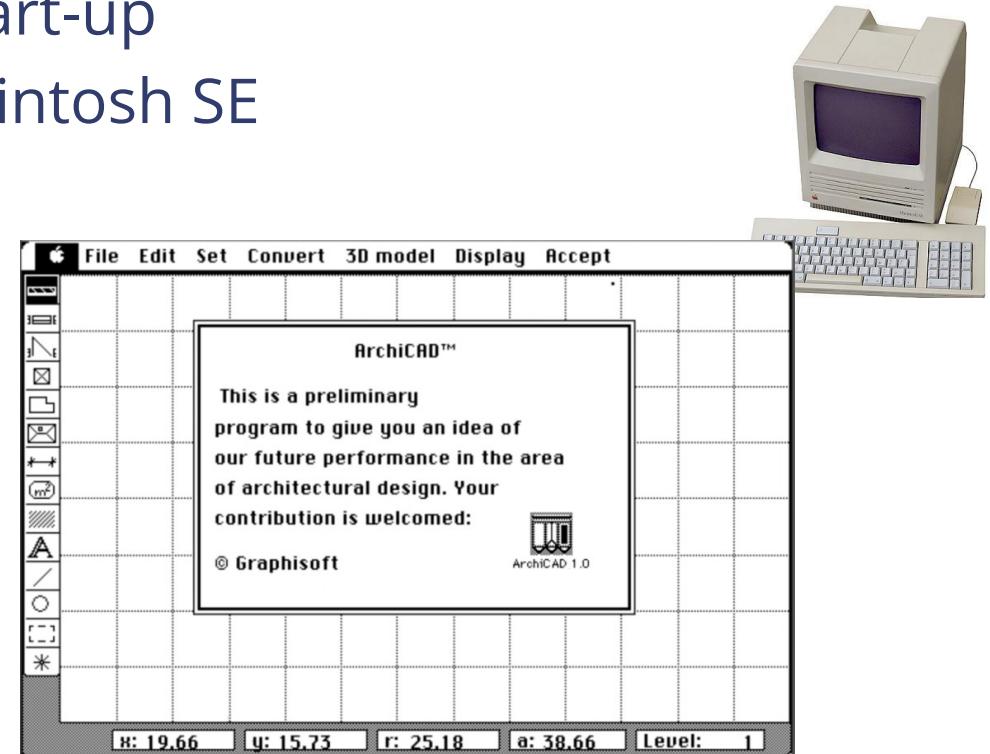
Előadók: Árvai László
Batári Dorottya
Székely Zoltán

Agenda

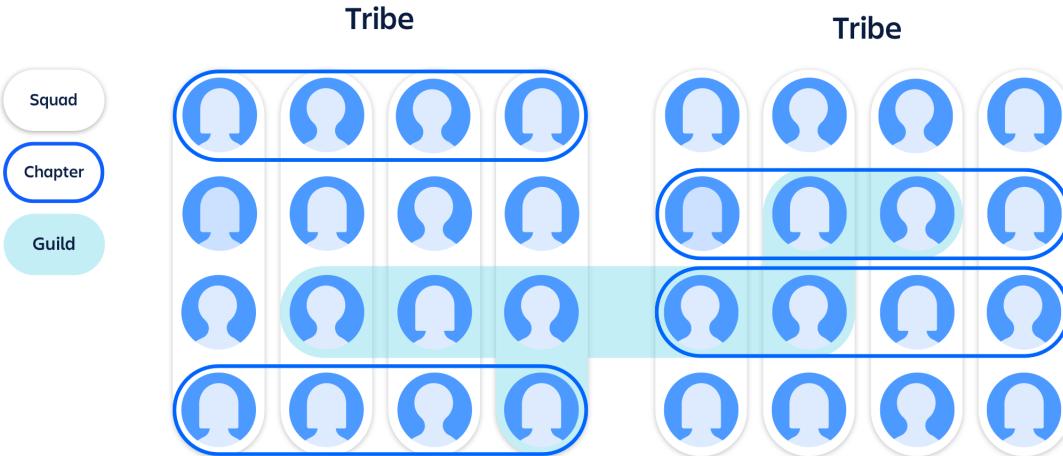
1. Cég bemutatása, csapatok felépítése
2. Tesztfolyamat bemutatása
3. A termék - Archicad
4. Manuális tesztelés demo
5. Autoteszt rendszer felépítése
6. Autoteszt futás demo

Cég, csapatok

- 1982-ben alapítva, első magyar start-up
- első kiadott verzió AC2, 1986, Macintosh SE
- aktuális kiadott verzió: AC24
- HQ: Graphisoft park
- APAC, Európa, Amerika
- jelenleg ~700 kolléga
- fejlesztés ~ 300 kolléga

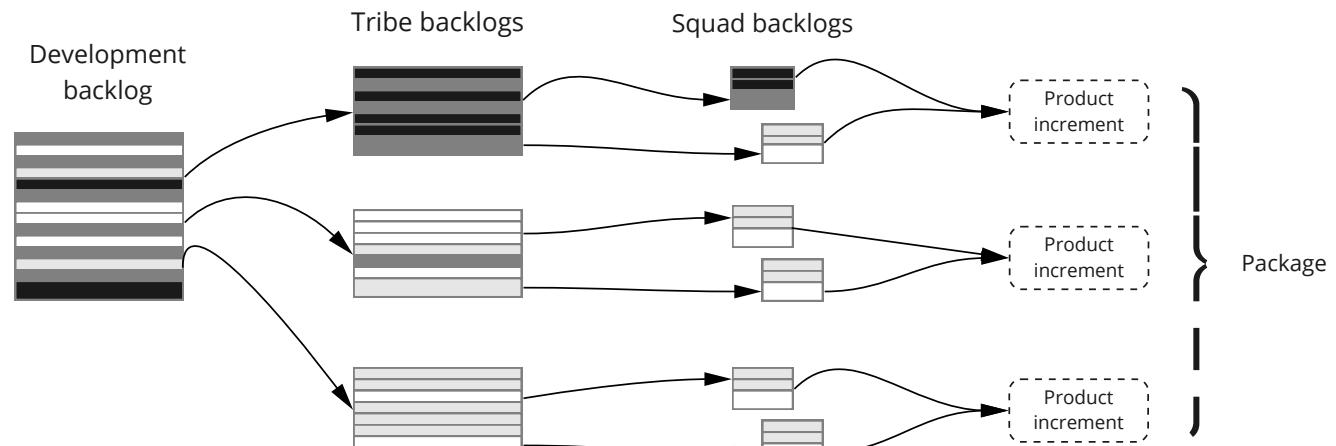
- Spotify-modellen alapuló szervezet

- crossfunctional csapatok
- külön fejlesztési ágak: squad, tribe, főág
- QA guild szinten összehangolás, szakmai beszélgetések, workgroupok, konferenciák

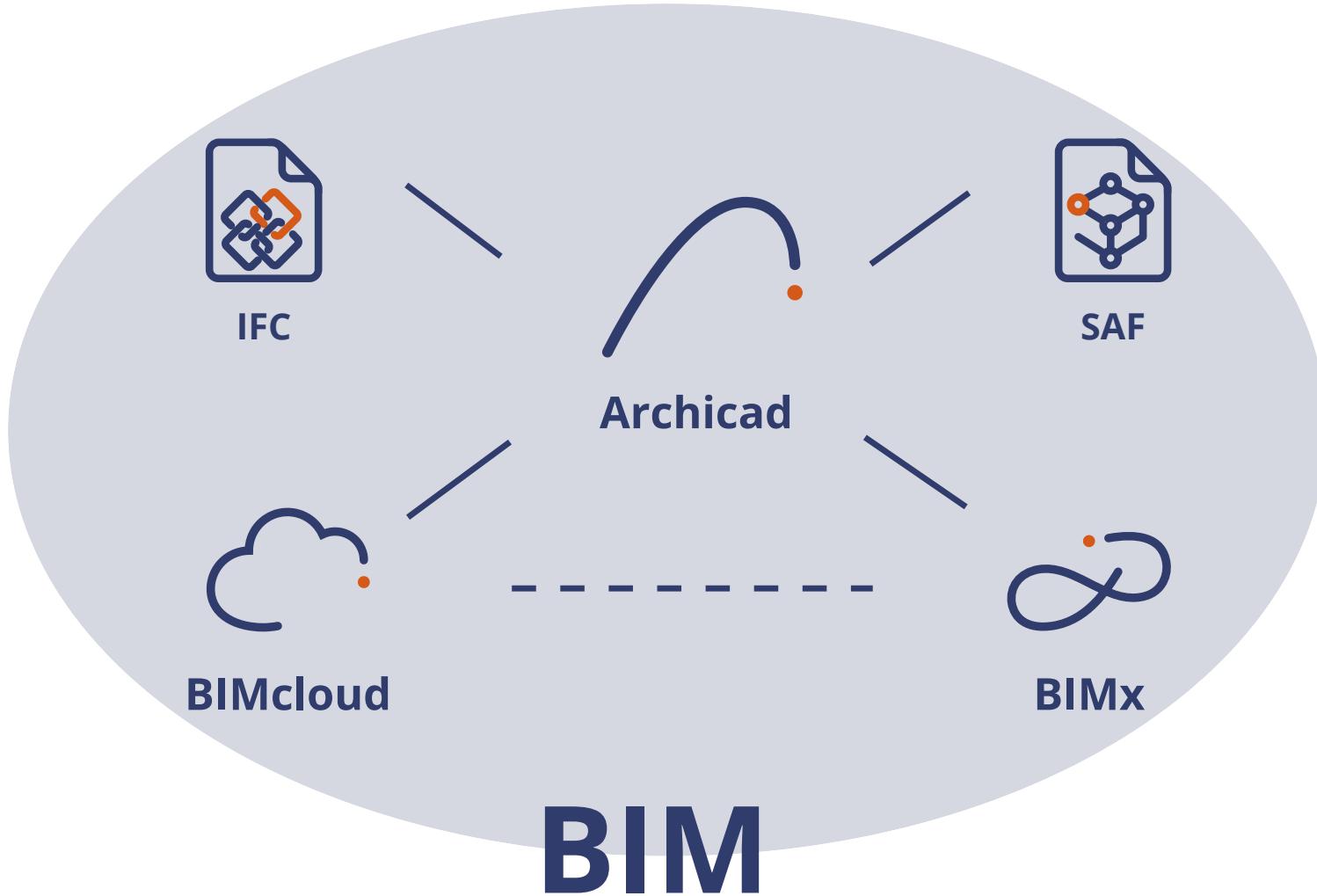
Tesztfolyamat

- "shift left" elv
- párhuzamosítás
- követelmények tisztázása, tesztek tervezése
- csapatszintű fejlesztések, hibajavítások tesztelése
  - fejlesztések összeérésének tesztelése, integrációs teszt
  - funkcionális tesztek, workflow, exploratory
  - acceptance criteria teljesülésének validációja
  - manuális vagy automata tesztek

- **in-house tesztelés**
  - valós user szemléletben
- **béta tesztelés**
  - partnercégek, végfelhasználók
- **végtesztelés release előtt**
  - végleges termékcsomag
  - installer, modulok, dokumentáció
  - lokalizációs tesztelés
- **nem-funkcionális tesztelés**
  - saját fejlesztésű rendszerben, webes reportfelületen
  - sebesség, stabilitás
  - MTBF

Termékek

Archicad

- fő termék
- CAD szoftver
- 3D modellezés

BIMcloud

- projekten dolgozó mérnökök együttműködését segíti
- szerver (?)

BIMx

- projekt vizualizációja
- applikáció

Archicad

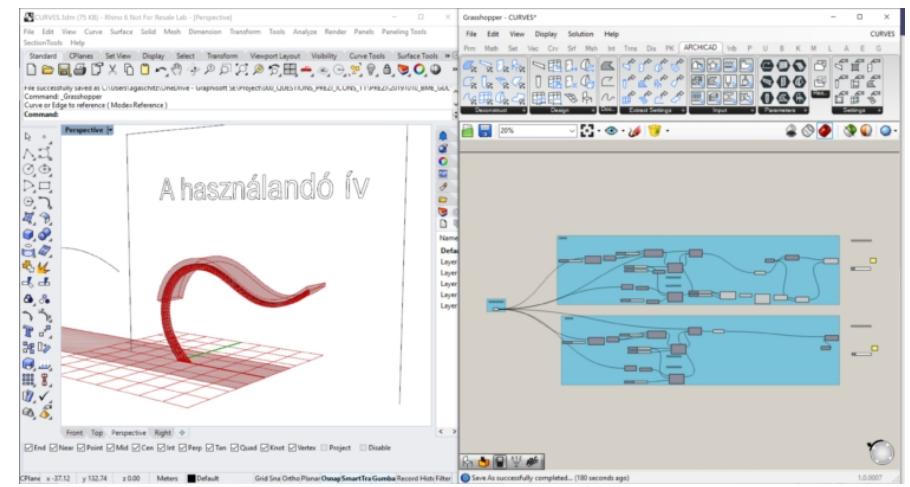
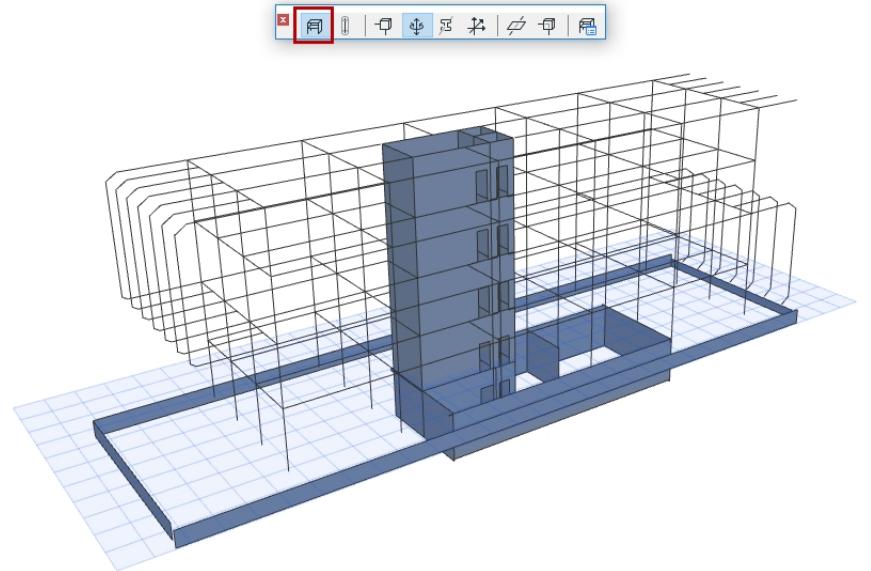

- CAD - Computer-Aided Design, számítógép által támogatott tervezés
- **építész** tervezés segítése
- **3D modell**
  - modellépítés, szerkesztés 3D-ben
  - végtermék is lehet 3D
    - 3D-s fájlformátumok
    - BIMx
  - a programmal létrehozhatóak 2D-s tervrajzok is

Archicad

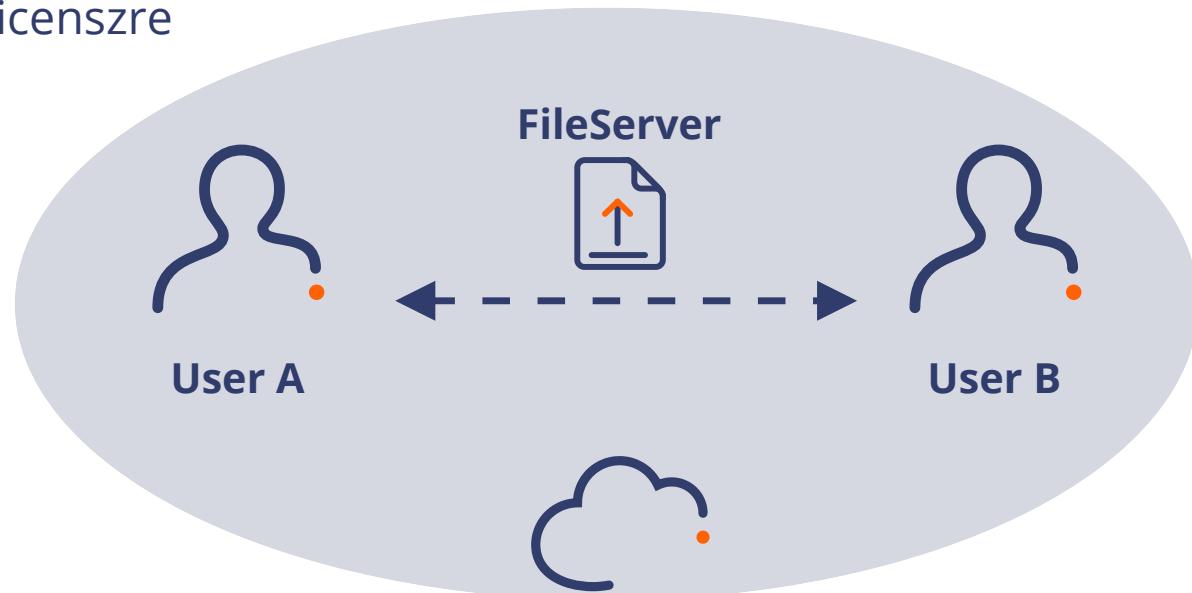
- együttműködés, kompatibilitás:
  - éves kiadási ciklus - kompatibilitás a **verziók között**
  - **cégen belüli** termékekkel - BIMx, BIMcloud
  - különböző **szakági szoftverekkel**
    - kompatibilis fájlformátum
    - pl: gépész, statikus szoftverek (SAF)
  - együttműködés **egyéb CAD szoftverekkel**
    - élő kapcsolat
    - pl: Rhino-Grasshopper

BIMcloud

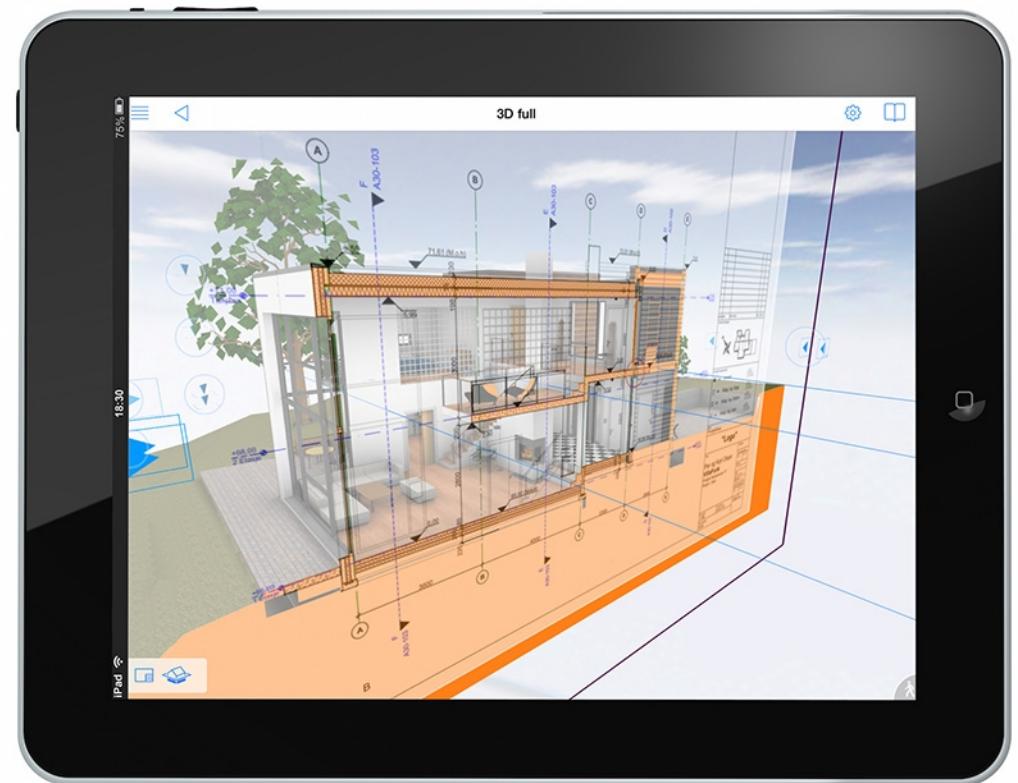

- Teamwork funkció: egy Archicad-projekten több user dolgozhasson egy időben
- a BIMcloud a Teamwork funkció kiszolgálását biztosítja
- hardver kiszolgálás: user vagy Graphisoft (SaaS)
- FileServer: dokumentációk, projektfájlok tárolása (különböző szakágak, nincs szükség Archicad licenszre)

- Archicaddel készített projektfájlok megosztása, megtekintése
- lehetőségek:
  - 3D modell "bejárása"
  - integrált 2D tervlapok megtekintése
  - elemekhez tartozó információk megtekintése
  - mobil (iOS, Android), desktop és webes alkalmazás
- <https://bimx.graphisoft.com/>

Steps

#	Action	Input	Expected result	Status	
1	Pattern megjelenés	▪ belépés edit módba ▪ pattern megjelenés ki/be kapcsolása	▪ on/off működik ▪ piros keret ▪ keret széle=minta széle ▪ egy keret egy curtain wall-ban ▪ csak edit módban	In progress	...
2	Patternméret változtatás	▪ Pattern szélénél elmozgatása	▪ feedback ▪ frissül a CW edit módban ▪ frissül a CW setting dialogja ▪ Edit módból kilépve megmarad a beállítás	Pass	...
3	Pattern kihúzás CW-n kívülre	▪ Pattern szélénél elmozgatása a CW-n kívülre	▪ feedback ▪ CW-n nincs változás ▪ CW setting dialogban Deleted Panel jelenik meg ▪ Edit módból kilépve is megmarad a Deleted Panel a mintában	Fail	...
4	Pattern mozgatás	▪ Patternbox elmozgatás	▪ feedback ▪ frissül a CW edit módban ▪ frissül a CW setting dialogja ▪ Edit módból kilépve megmarad a beállítás	To do	...
5	Undo/Redo	▪ Undo parancs ▪ Redo parancs	▪ Undo parancsra megtörténik a visszavonás ▪ Redo parancsra mégis végrehajtódik a módosítás	To do	...
6	Edit módon kívüli változtatás hat a patternre	▪ CW settingsben változtatunk a mintán ▪ belépünk Edit módba és bekapcsoljuk a Pattern	▪ Edit módban jó helyen legyen a patternbox	To do	...
7	...			To do	...
8	...			To do	...
9	...			To do	...

[Export to CSV](#)[Edit](#)

Autotesztrendszer

- saját fejlesztésű autotesztrendszer
- saját eszközöket használunk az autotesztjeink futtatására (Autotest Manager) és kiértékelésére (Result Processor) egyaránt -> ezek napi szinten több branch-re is lefutnak
- szorosan kapcsolódik a perforce-hoz, ami a jelenleg használt verziókezelő software-ünk
- jelenleg kb 2500 tesztünk fut ebben a rendszerben, windowson és macen is (funkcionális, performance tesztek)
- ezen kívül fejlesztői (unit) teszteket is tartalmaz a teljes autoteszt készletünk (GSAT)

Autotesztrendszer

Autotest Manager:

- platform független desktop applikáció (egyelőre még)
- futtatásra és tesztek debug-olására is alkalmazható
- ~140 tesztgéppel rendelkező gépparkot használunk a futásainkhoz
  - különböző hardware, software és OS verziókkal
- saját gépeken is van lehetőség a futtatásra
- debug esetén bármely ponton meg tudjuk nézni az aktuális állapotot
  - tesztgépekre VNC-zve belenyúlhatunk a teszt bármely részébe

Autotesztrendszer

Framework:

- saját fejlesztésű FW-öt használunk
- kattintásokhoz nem direktben képernyőkoordinátákat használunk
  - kihasználjuk, hogy CAD software-t fejlesztünk
  - belső koordináta rendszerben adjuk meg a helyes pontokat, amiket az AC visszaszámolja képernyő koordinátává
- dialógokon elhelyezkedő gombokra GUI map-et tartunk karban
  - ha a dialógon megtalálható és a GUI rendben van, akkor bárhol meg tudjuk kattintani
- interakciók végrehajtására, dialógok megnyitására command-okat használunk

Autotesztrendszer

Autotesztek:

- 2 fő típusba tartozó autotesztet tervezünk
  - workflow (lásd videó)
  - data-driven: külső, változó paramétereket tartalmazó vezérlő fájllal meghajtott, ciklikusan futó teszttípus
- a tesztterveket PERL-ben implementáljuk
  - szükség esetén a Test Automation Team segítségével
- az agilis átállás óta igyekszünk minden folyamatunkat a saját csapatunkon (squad) belül elvégezni a tervezéstől, az implementáláson át a referencia update-ekig

Autotesztrendszer

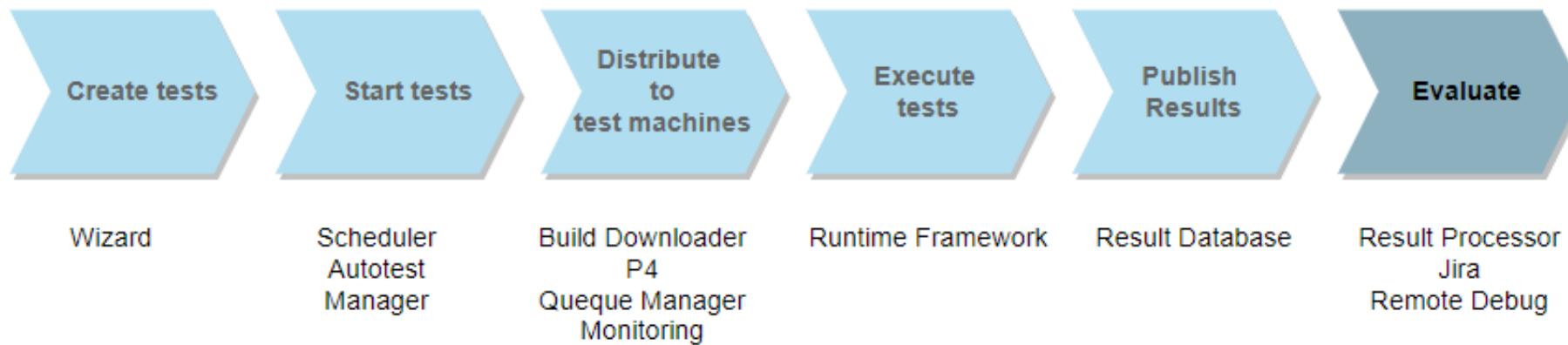
Kiértékelés:

- futás közben hasonlítja össze a rendszer a háttérben az aktuális build-en futott tesztek eredményeit a perforce-ban lévő utolsó referenciával
  - amennyiben megegyezik, akkor eldobjuk az "actual" checkpoint-ot
  - eltérés esetén megtartjuk és készítünk egy "diff"-et is
  - ekkor dönthetünk arról, hogy elfogadjuk-e a változásokat vagy hibát fogott a tesztünk

Autotesztrendszer

- a különböző folyamatokhoz különböző tool-ok tartoznak

Köszönjük a figyelmet!

Q&A

Tesztelési szintek Tesztautomatizálás

Majzik István, Micskei Zoltán

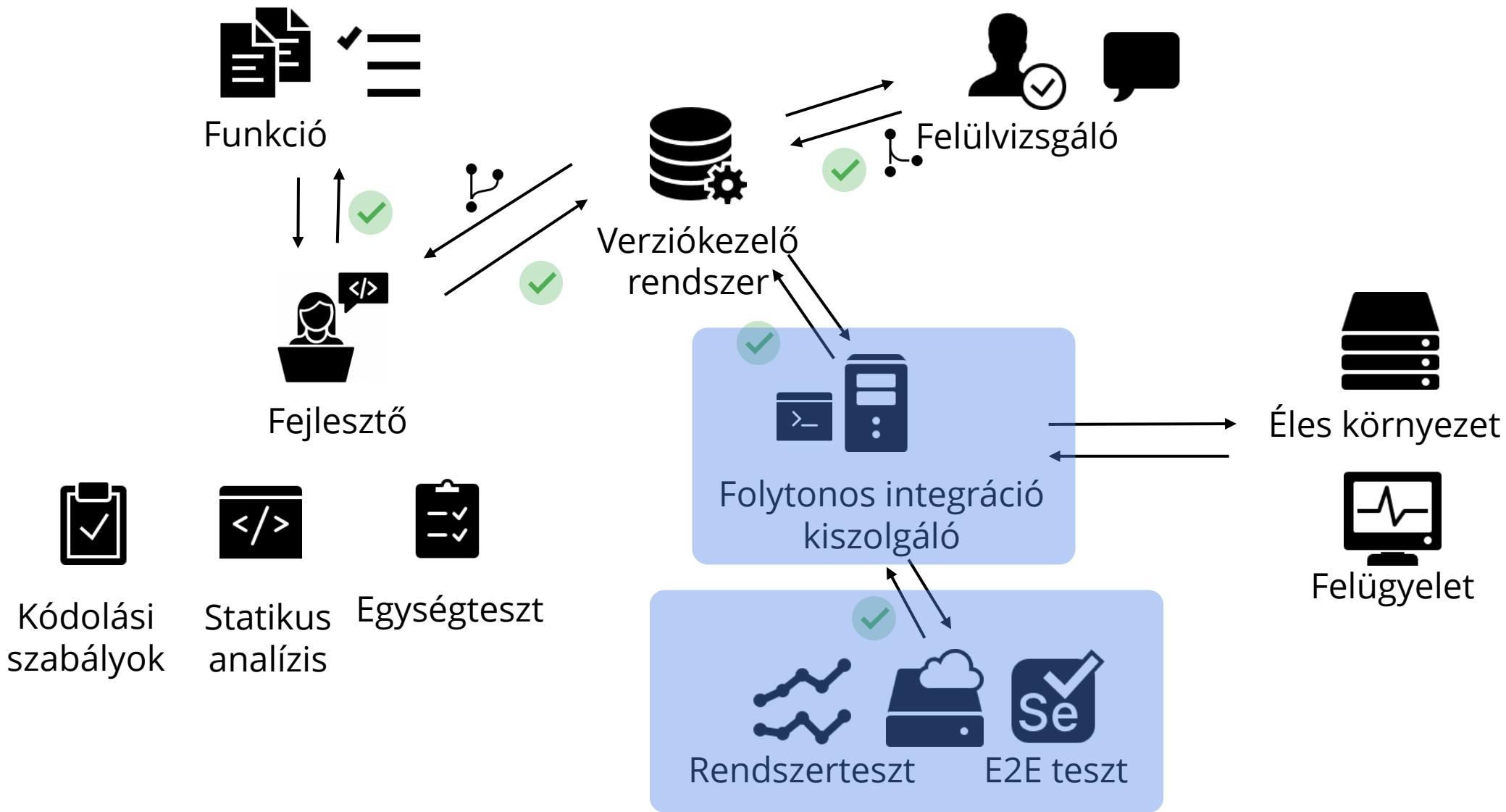

Méréstechnika és
Információs Rendszerek
Tanszék

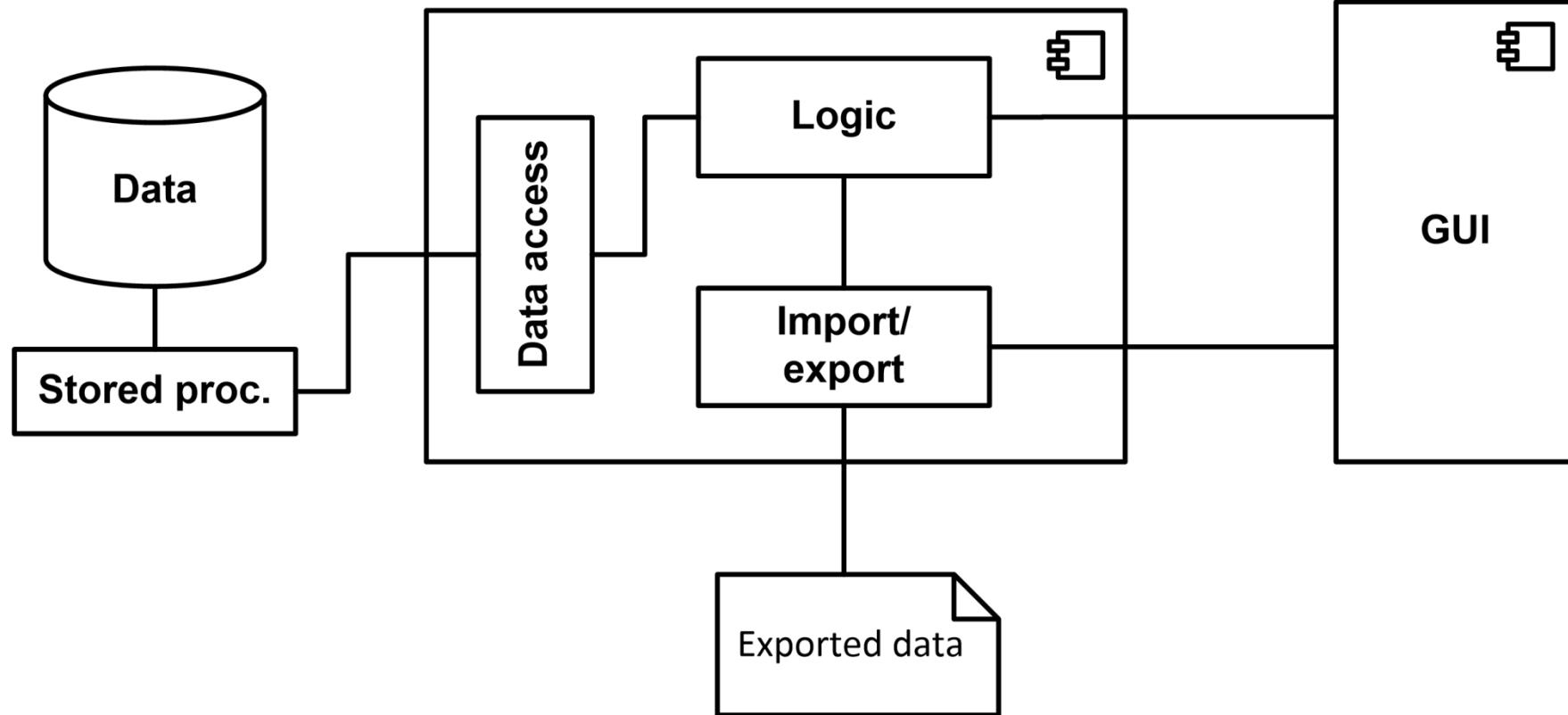
Critical Systems
Research Group

Tantárgy tematikája - Áttekintés

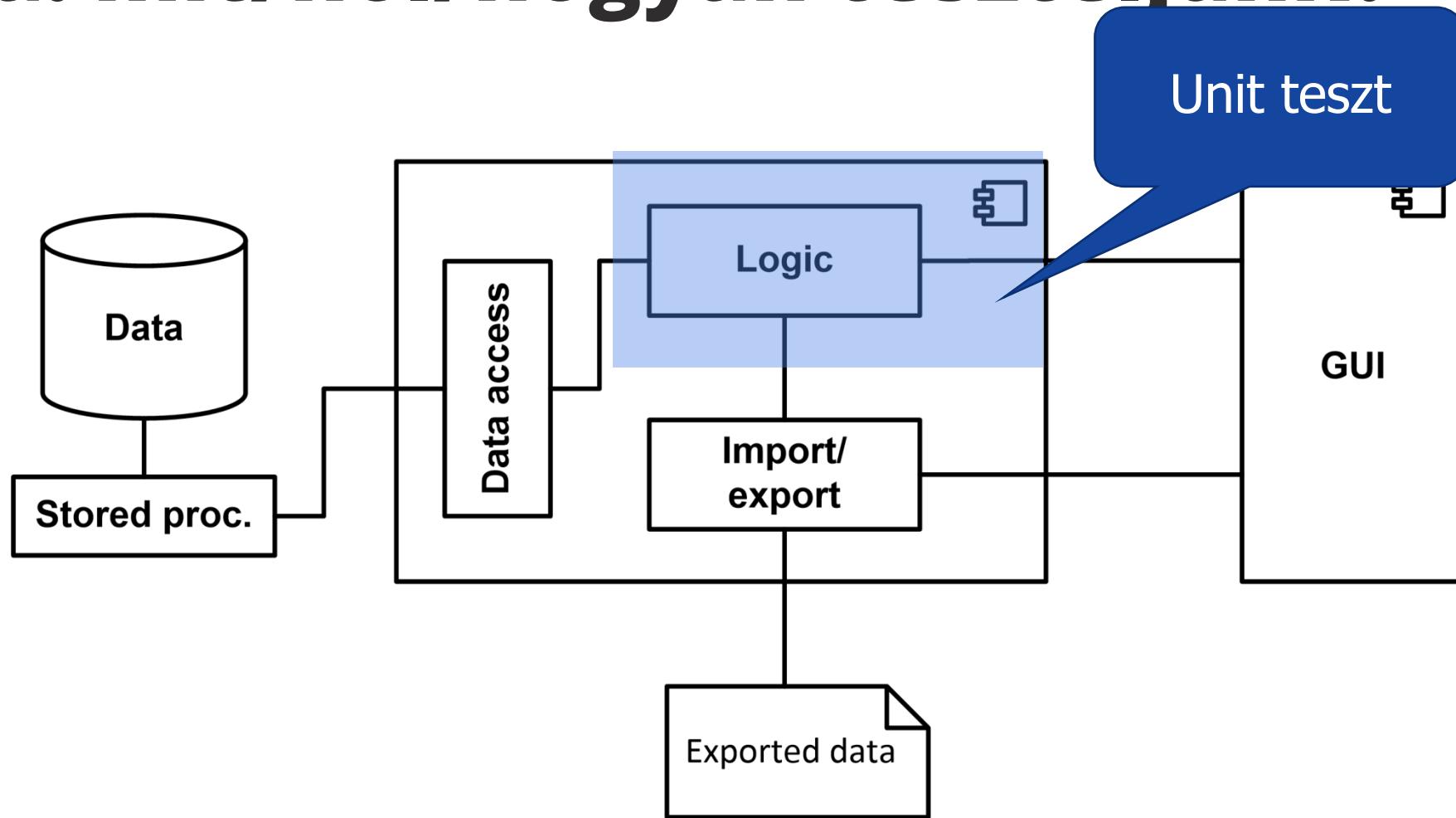

Ikonok: icons8.com

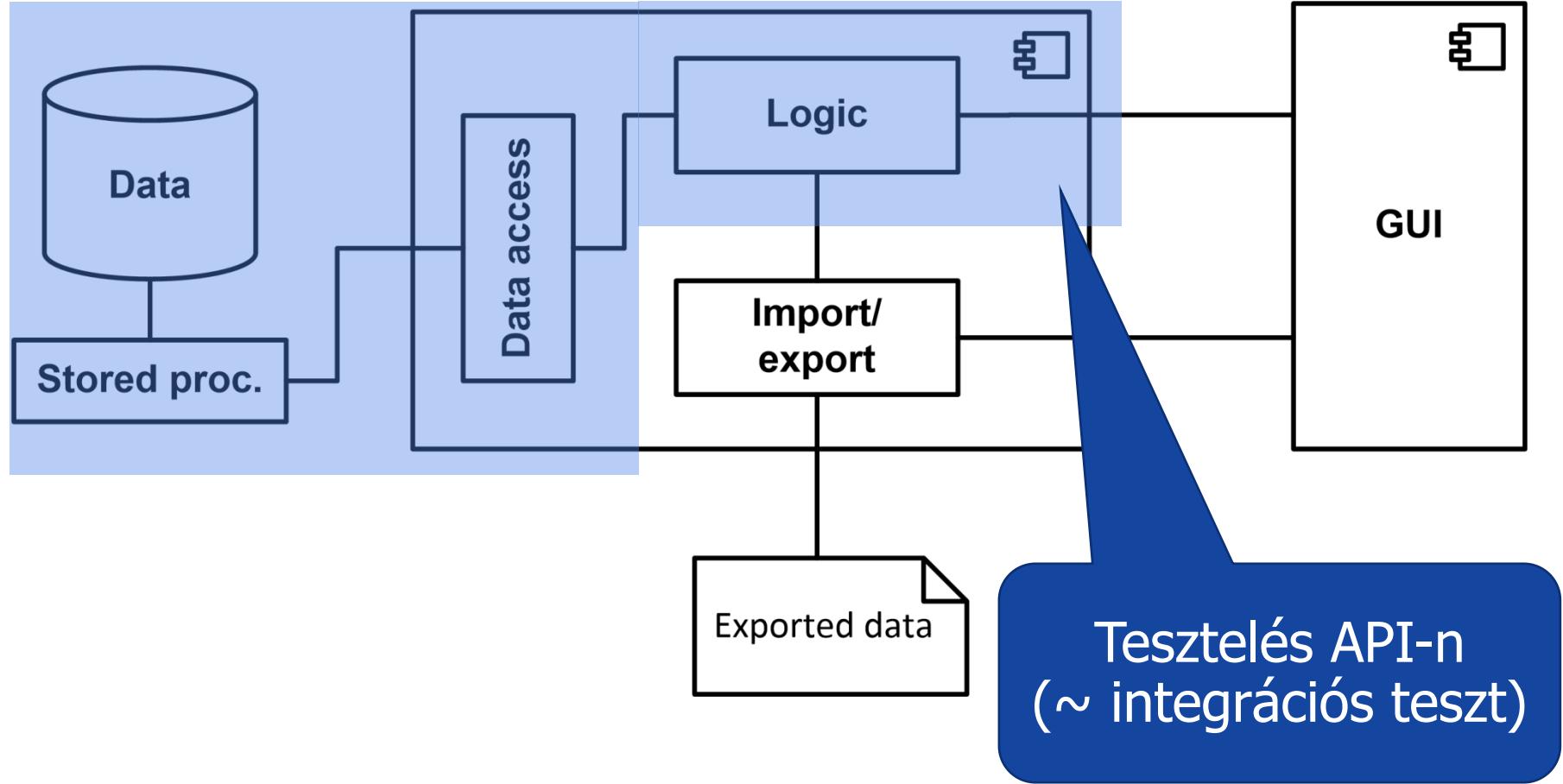
Példa: mit/hol/hogyan teszteljünk?

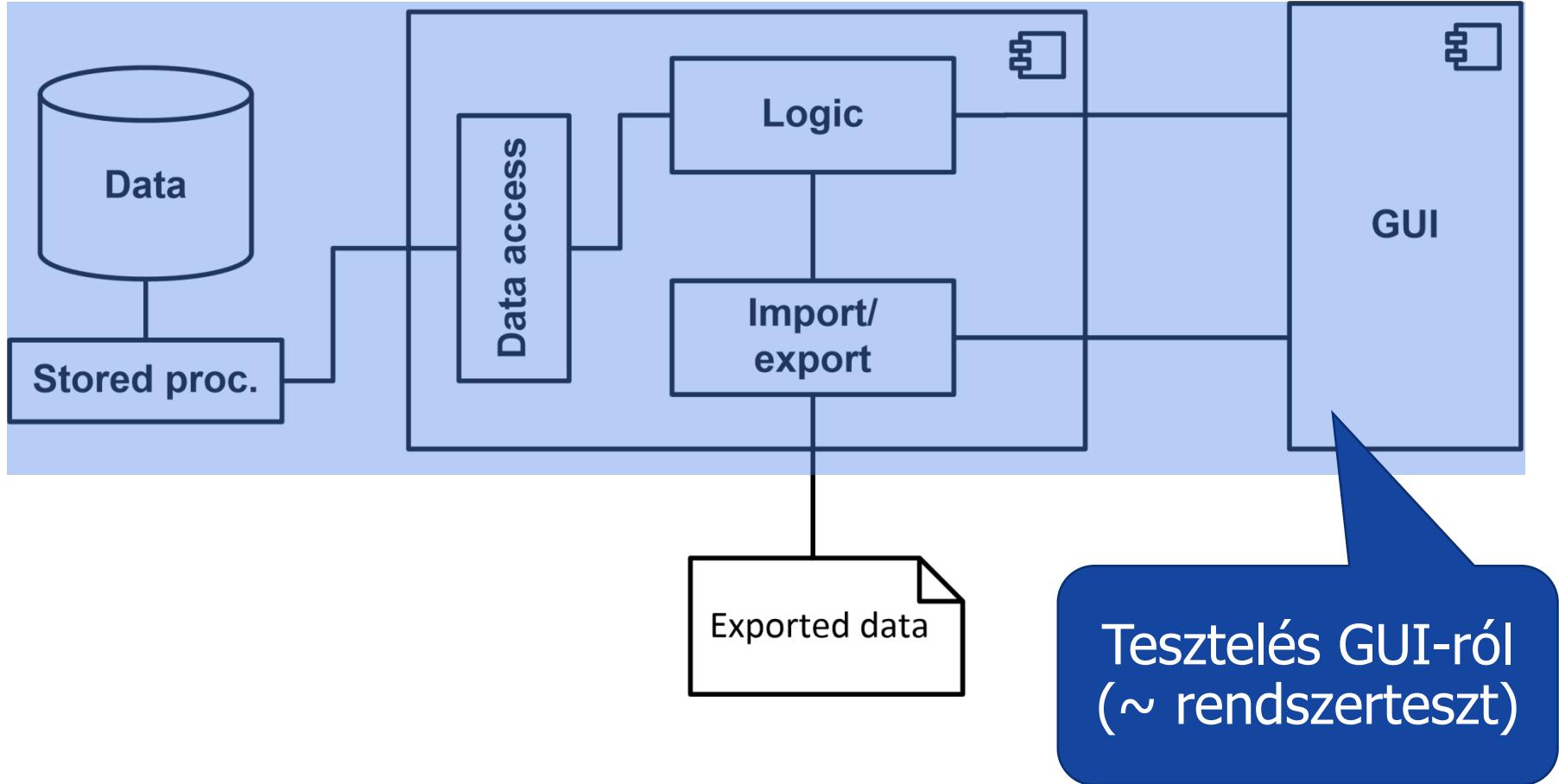
Példa: mit/hol/hogyan teszteljünk?

Példa: mit/hol/hogyan teszteljünk?

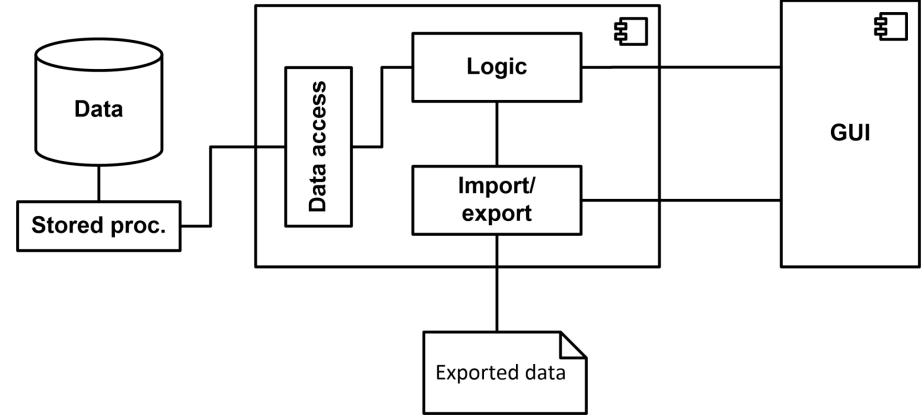

Példa: mit/hol/hogyan teszteljünk?

Tesztelési szintek

Integrációs, rendszer, elfogadási

I. Integrációs tesztelés

Modulok **együttműködésének** ellenőrzése

- **Motiváció:**

- A rendszer annak ellenére hibás lehet,
hogy minden modul egyenként hibátlan!

- **Módszerek:**

- Funkcionális tesztelés: **forgatókönyvek** tesztje
    - Ez sokszor a specifikáció része (scenario)
    - (Strukturális tesztelés inkább csak modulszinten!)

- **Megközelítések:**

- “**Big bang**”: minden modult egyszerre integrálni
  - **Inkrementális**: egyenként összerakni a modulokat

II. Rendszertesztelés

Teljes rendszer tesztelése

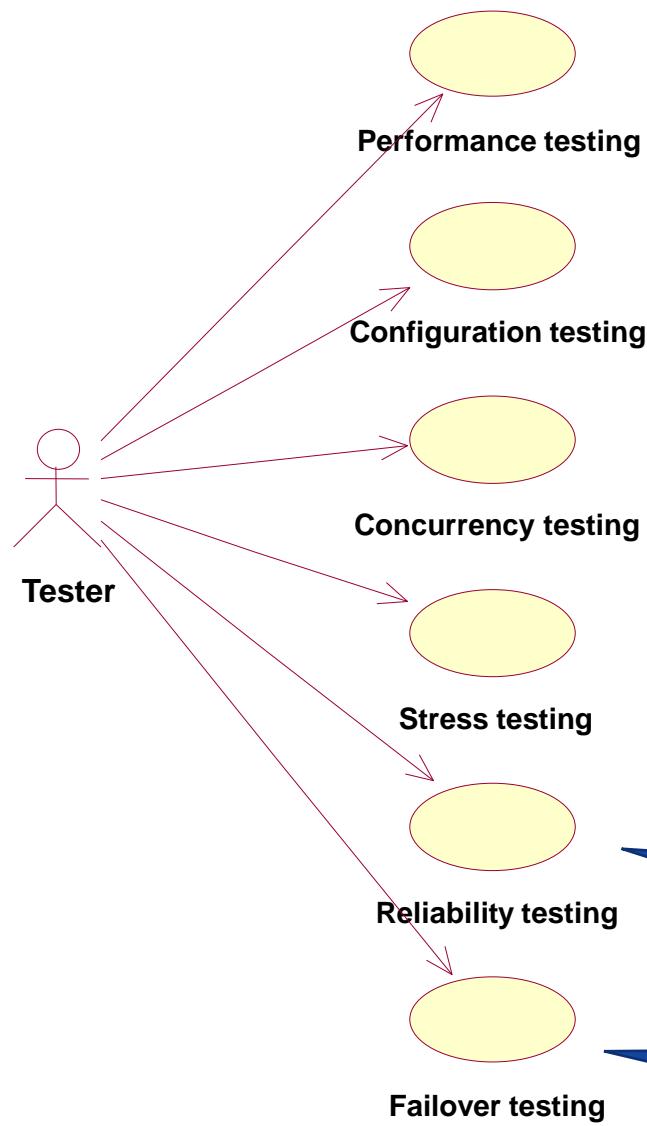
- **Jellemzők:**

- E2E: end-to-end
- Funkcionális tesztek + **nem-funkcionális jellemzők** is!

- **Kiemelhető:**

- Éles környezethez hasonló
- Felhasználói profil figyelembe vétele (terhelés)
- Rendszer **alkalmazhatósági korlátok** megállapítása
(erőforrás-használat, telítődés)
- **Hibahatások vizsgálata**

Rendszerteszt típusok (példa)

Teljesítmény teszt

- Valós terhelés, válaszidők

Konfiguráció teszt

- HW és SW beállítások

Konkurens viselkedés tesztje

- Holtpont, kiéheztetés

Terhelés (löket) teszt

- Telítődés vizsgálata

Megbízhatóság tesztje

- Hibahatások vizsgálata

Hibakezelés tesztje

- Hibadetektálás, redundancia

III. Átvételi tesztelés (acceptance testing)

Gyakran **vevő** vagy **végfelhasználó** végzi

- Cél: Valóságos környezet hatásának tesztelése
  - Rendszerbe vetett **bizalom** megteremtése
  - **Felhasználói elvárások** figyelembe vétele
(nem specifikált is)
- Lehet **szerződéses** elvárás is
  - Dobozos vagy nagyvállalati termék
- Alfa és béta teszt
- A/B testing, „testing in production”

Összefoglalás: Különbség a szintek között

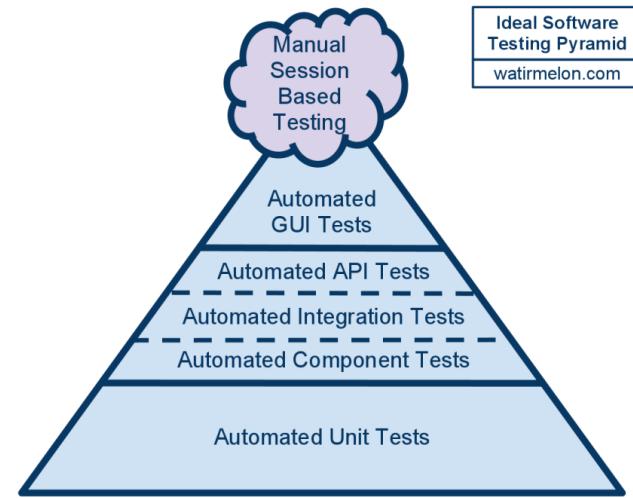
How Google Tests Software könyv ajánlásai:

(small ~ unit, medium ~ integration, large ~ system)

	Small	Medium	Large
Javasolt futási idő	< 100 ms	< 1 sec	minél gyorsabban
Időkorlát (kill)	1 perc	5 perc	1 óra
Erőforrás	Small	Medium	Large
Hálózat (socket)	Mocked	csak localhost	Igen
Adatbázis	Mocked	Igen	Igen
Fájl hozzáférés	Mocked	Igen	Igen
Rendszerhívás	Nem	Nem javasolt	Igen
Több szál	Nem javasolt	Igen	Igen
Sleep utasítás	Nem	Igen	Igen
Rendszer tulajdonságai	Nem	Igen	Igen

Tesztautomatizálás

Miért, mit, hogyan, mikor, hol

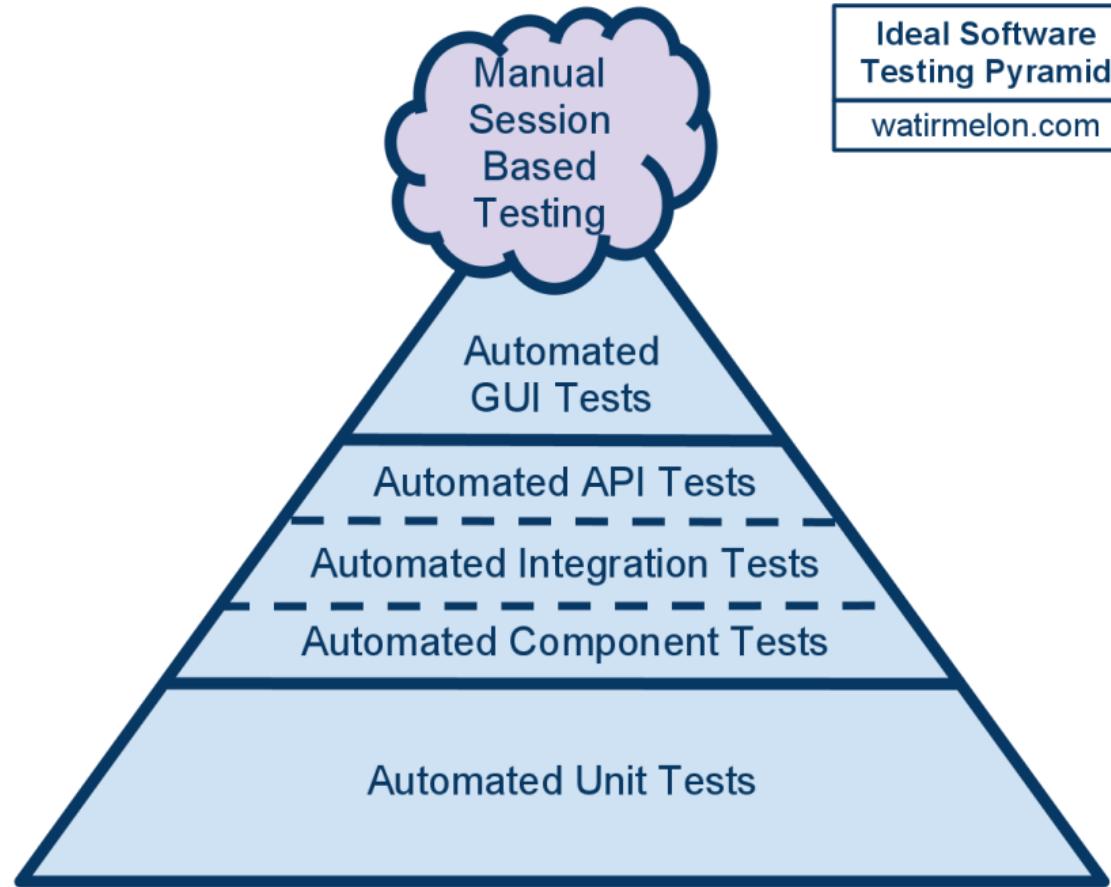
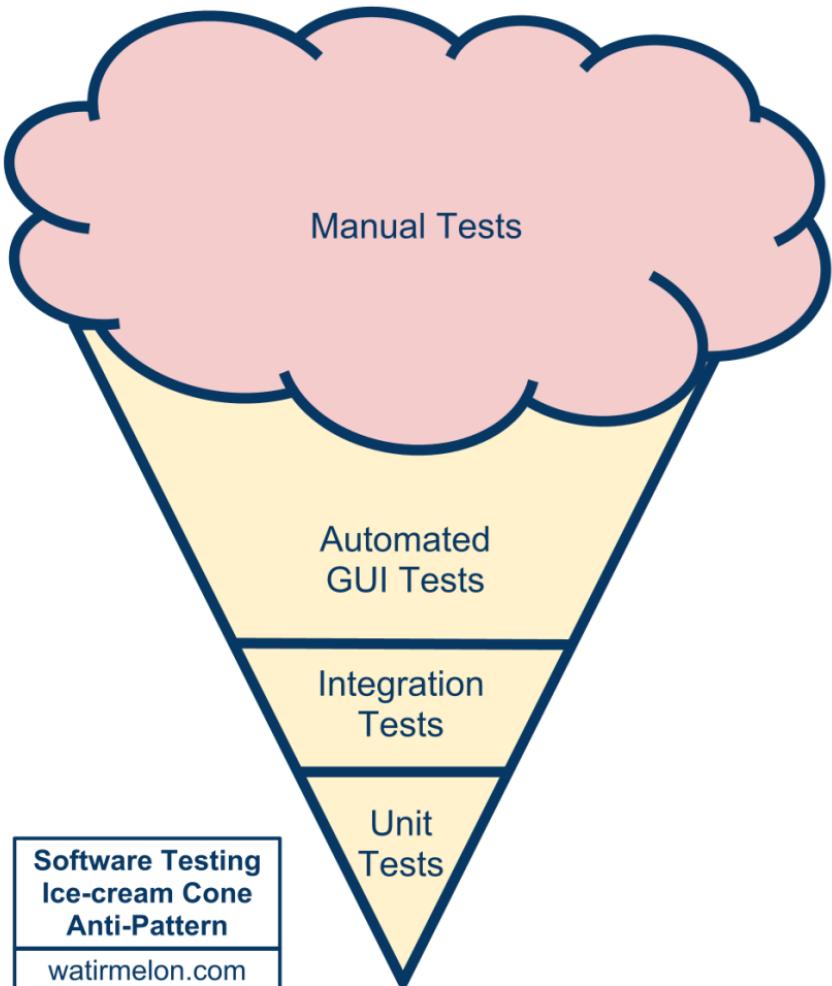

MIÉRT: Automatikus tesztelés

- Teszt futtatás és/vagy kiértékelés automatizálása
  - Emberi kiértékelés lassú/drága (?)
- Manuális vagy automatikus?
  - **Sok mindenről függ!**
  - Nehézség
    - Pl. GUI, CD írás, rajzolás
  - Tesztelés élethossza
    - Meddig kell a teszt, milyen gyakran
  - Pontosság (false positive, false negative)

Manuális ÉS automatikus!

MIT: Tesztelési piramis

Source: [Alister Scott](#)

Lásd még: [Mike Cohn](#), [Martin Fowler](#)...

HOGYAN: Tesztautomatizálási módszerek

Capture/replay

- Könnyű létrehozni
- Nehéz karbantartani

Structured Scripting

- Közös műveletek szkript könyvtárban
- Teszt logika, adat és kód összefonódik

Data-driven

- Tesztek be/kimenete külső forrásból (fájl, DB...)

Keyword-driven

- Teszt üzleti/szakterületi kulcsszavakból áll
- minden kulcsszó mögött kódrészlet

Model-based

- Tesztkiválasztás is (részben) automatikus

Lásd: [ISTQB syllabus](#)

HOGYAN: Tipikus részfeladatok (SEARCH)

Setup

- Legfrissebb verzió fordítása/telepítése
- Különböző platform, OS, böngésző... → konténerek, cloud...

Execution

- Egyszerű script / xUnit / keretrendszer
- Naplázás

Analysis

- Teszt kiértékelése
- Sokszor nem triviális (elosztott rendszer...)

Reporting

- Tesztek ezrei esetén nem elegek a naplófájlok
- Összesítő információk

Cleanup

- Ismert, tiszta állapotba visszaállítás
- Cél: tesztek ne befolyásolják egymás futását

Help

- Teszt kód is ugyanolyan kód, azt is dokumentálni kell
- Sokszor a teszt kód hosszabb, mint az éles

MIKOR: Végrehajtási stratégiák

Teljes
(minden teszt)

- Legalább minden (jelentős) kiadás előtt

Smoke test

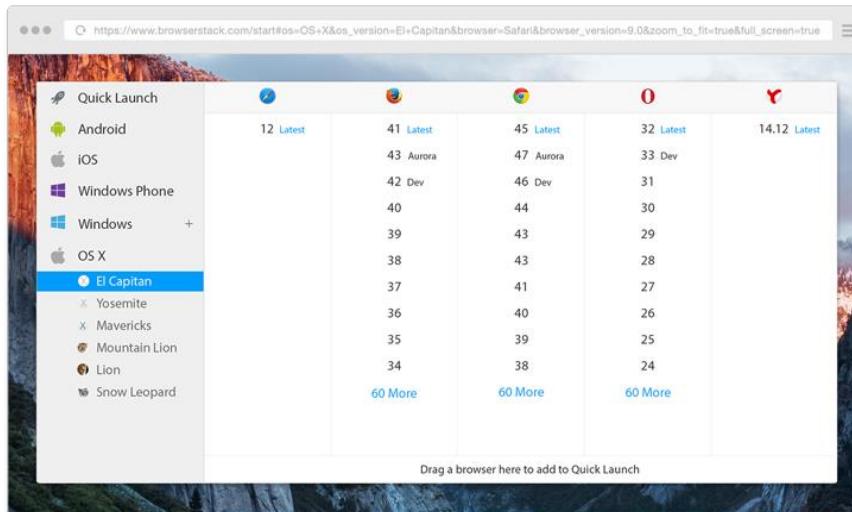
- Kis tesztkészlet alap funkcionális ellenőrzésre
- Gyors visszajelzés, de kicsi pontosság
- Sokféle név, pl. build verification test (BVT)

Regressziós
tesztelés

- Részleges újratesztelés (hatáselemzés)
- Teszt prioritizálás

HOL: Tesztvégrehajtó platformok

- Web: különböző böngésző, OS...
- Mobil: emulált vagy fizikai eszköz...
- Sokféle kulcsrakész megoldás
  - Telepített: Selenium, Robot framework...
  - Fehő: Browserstack, SauceLabs...

Real Device Coverage List

IOS DEVICES

iPhone 6
iOS 8.4

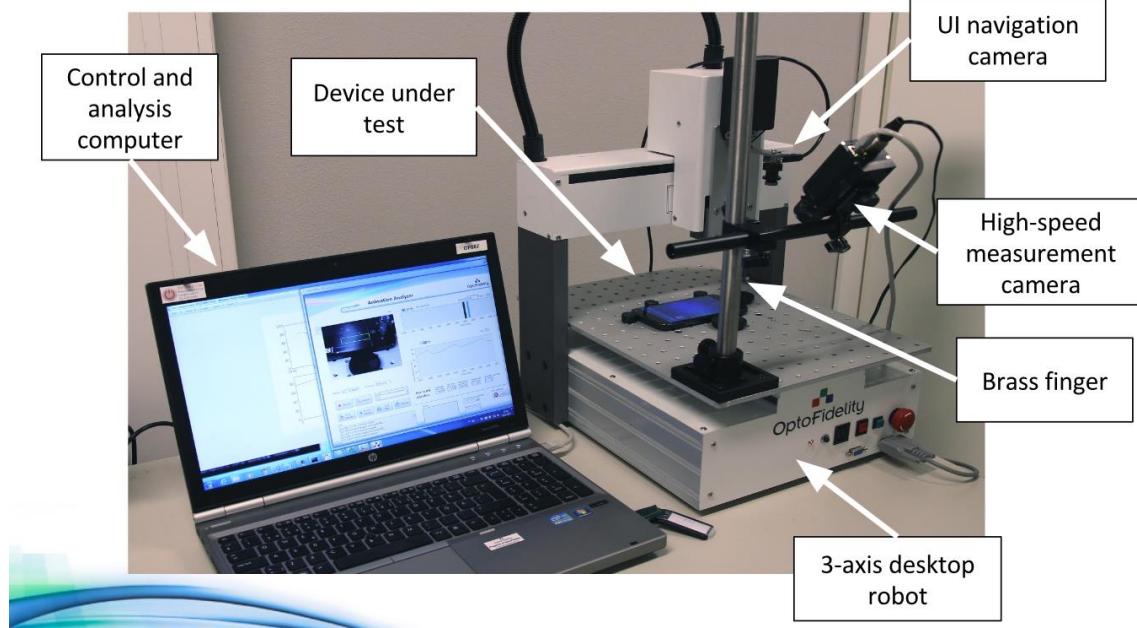

iPhone 6s
iOS 9.3

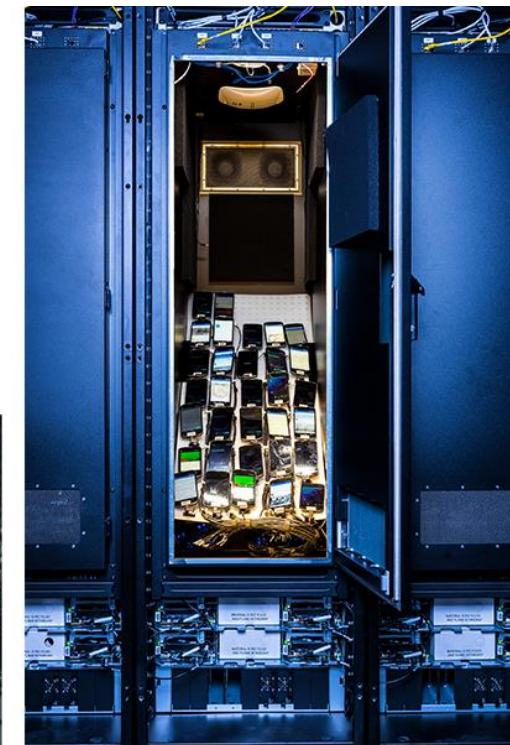
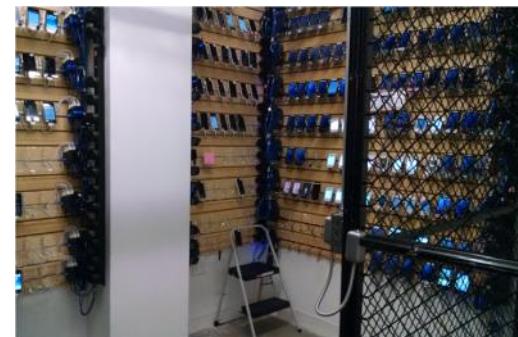
iPhone 6s
iOS 9.3

HOL: Tesztelési laborok (web, mobil)

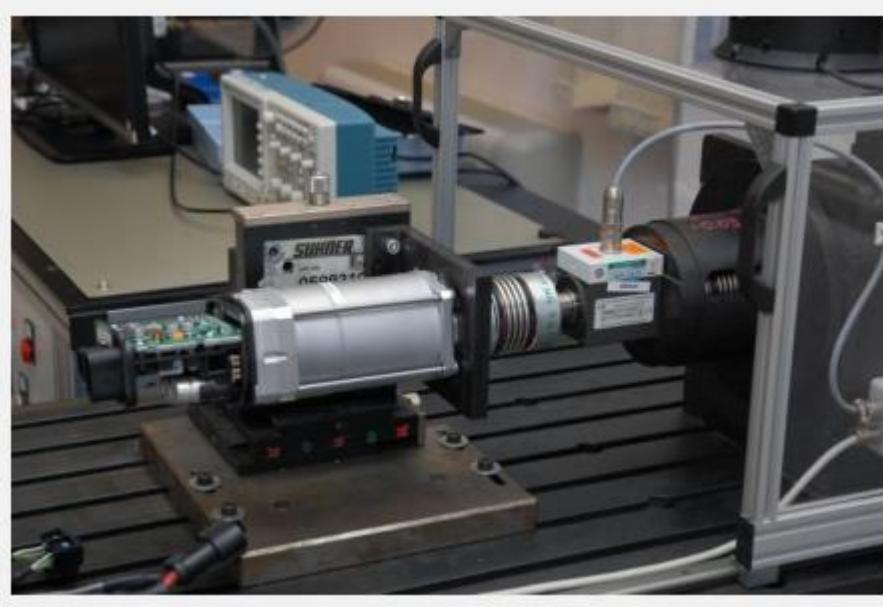

[Robot Assisted Test Automation \(GTAC 2015\)](#)

[Facebook mobile device lab](#)

HOL: Tesztelési laborok (kritikus rendszer)

[Functional test challenges in safety critical EPAS systems](#), ThyssenKrupp
Presta (Test&Tea 2015)

[Video and radar test](#), Bosch
(Test & Tea 2015)

INFO: ISTQB Test Automation Engineer

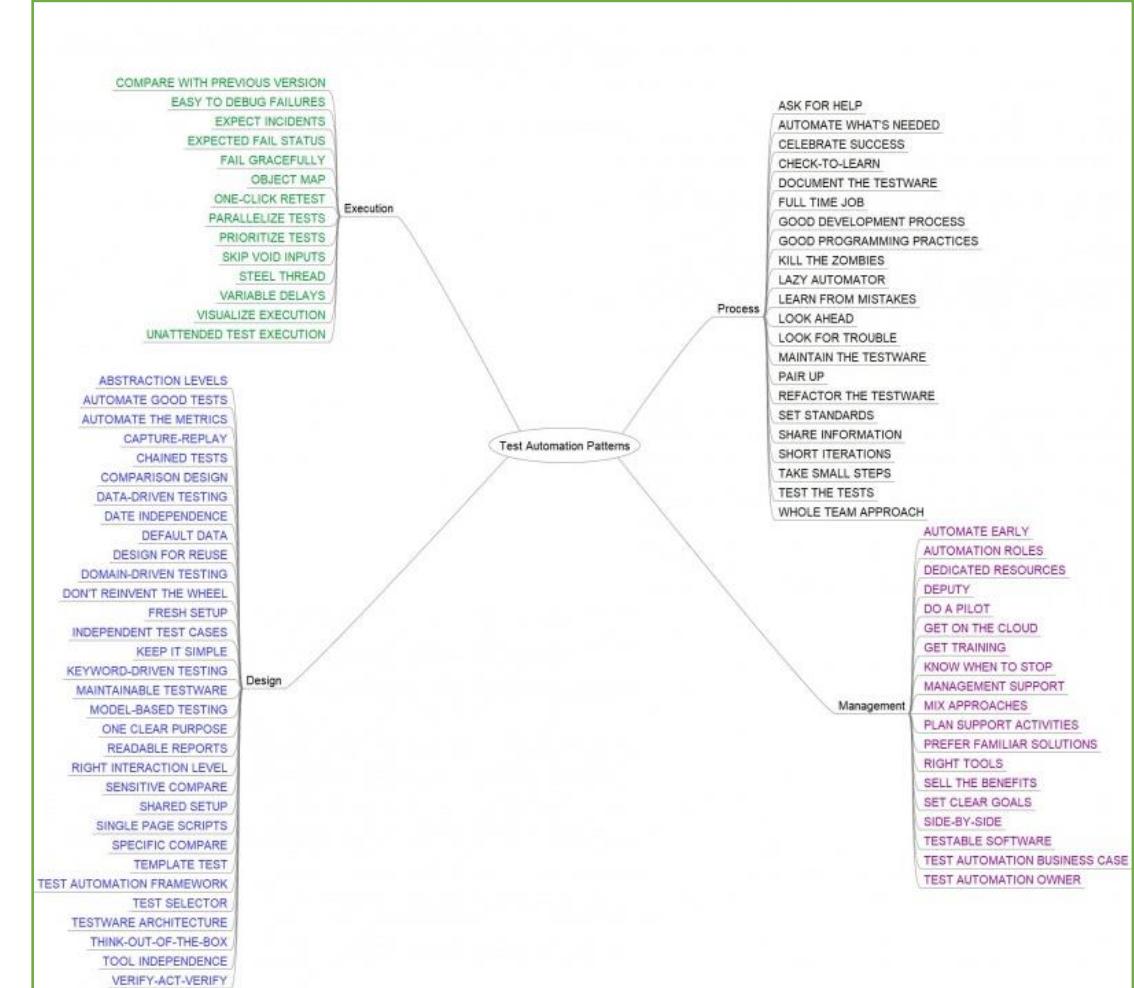
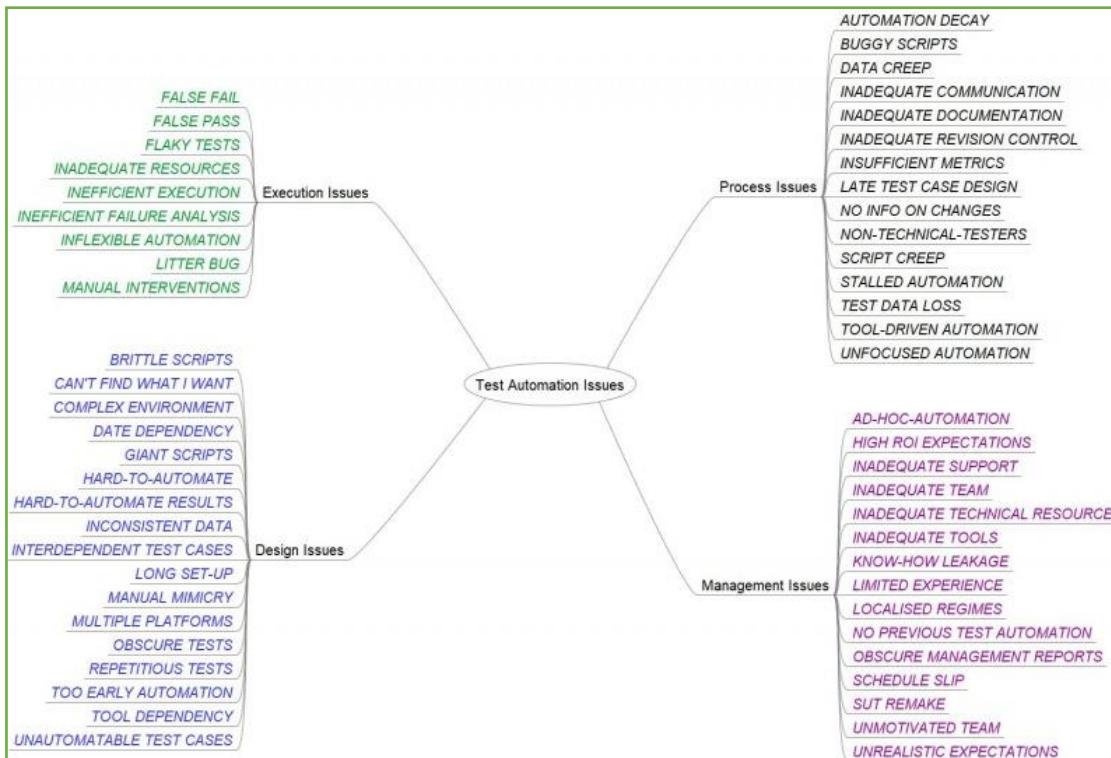
ISTQB – ADVANCED LEVEL TEST AUTOMATION ENGINEER

Test Automation	Preparing for Test Automation	The Generic Test Automation Architecture	Deployment Risks and Contingencies	Test Automation Reporting and Metrics	Transitioning Manual Testing to an Automated Environment	Verifying the TAS	Continuous Improvement
Purpose of Test Automation	SUT Factors Influencing Test Automation	Introduction to gTAA	Test Automation Approach and Planning of Deployment/Rollout	Selection of TAS Metrics	Criteria for Automation	Verifying Automated Test Environment Components	Options for Improving Test Automation.
Success Factors	Tool Evaluation and Selection	TAA Design	Risk Assessment and Mitigation Strategies	Implementation of Measurement	Automation within Regression Testing	Verifying the Automated Test Suite	Test Automation Improvement
	Design for Testability and Automation	TAS Development	Test Automation Maintenance	Logging of the TAS and the SUT	Automation within New Feature Testing		

Forrás: [ISTQB](#)

INFO: Test automation patterns

<https://testautomationpatterns.org>

INFO: Tesztelési konferenciák

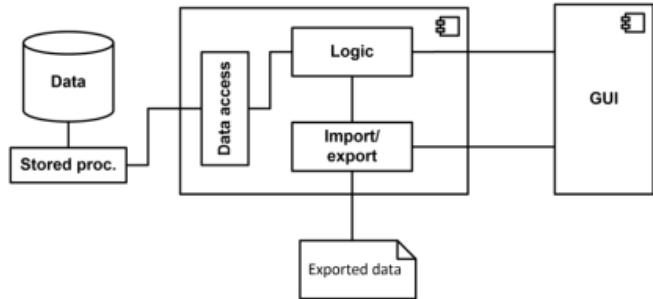

User Conference on
Advanced Automated Testing

Összefoglalás

Példa: mit/hol/hogyan teszteljünk?

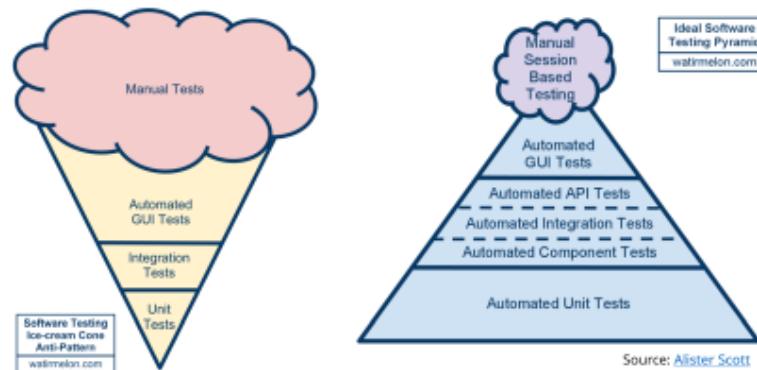

Integrációs és ellenőrzési technikák (vimiac04)

3

MIT: Tesztelési piramis

Lásd még: [Mike Cohn](#), [Martin Fowler](#)...

Integrációs és ellenőrzési technikák (vimiac04)

15

Összefoglalás: Különbség a szintek között

How Google Tests Software könyv ajánlásai:

(small ~ unit, medium ~ integration, large ~ system)

	Small	Medium	Large
Erőforrás	Small	Medium	Large
Javasolt futási idő	< 100 ms	< 1 sec	minél gyorsabban
Időkorlát (kill)	1 perc	5 perc	1 óra
Hálózat (socket)	Mocked	csak localhost	Igen
Adatbázis	Mocked	Igen	Igen
Fájl hozzáférés	Mocked	Igen	Igen
Rendszerhívás	Nem	Nem javasolt	Igen
Több szál	Nem javasolt	Igen	Igen
Sleep utasítás	Nem	Igen	Igen
Rendszer tulajdonságai	Nem	Igen	Igen

Integrációs és ellenőrzési technikák (vimiac04)

12

HOGYAN: Tesztautomatizálási módszerek

Capture/replay

- Könnyű létrehozni
- Nehéz karbantartani

Structured Scripting

- Közös műveletek szkript könyvtárban
- Teszt logika, adat és kód összefonódik

Data-driven

- Tesztek be/kimenete külső forrásból (fájl, DB...)

Keyword-driven

- Teszt üzleti/szakterületi kulcsszavakból áll
- minden kulcsszó mögött kód részlet

Model-based

- Tesztelési kiválasztás is (részben) automatikus

Lásd: ISTQB syllabus

Integrációs és ellenőrzési technikák (vimiac04)

16

Teszttervezés

Majzik István, Micskei Zoltán

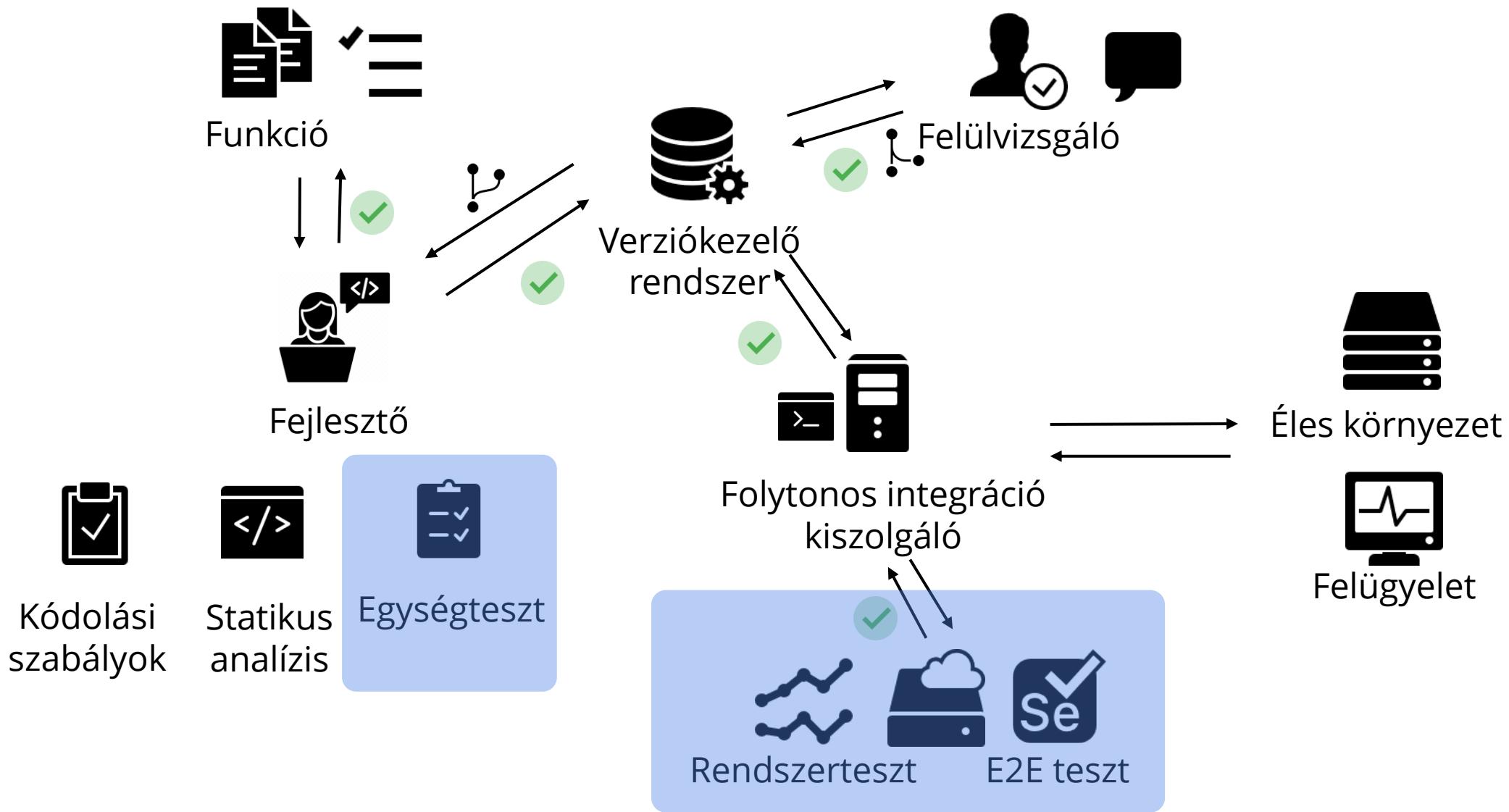

Méréstechnika és
Információs Rendszerek
Tanszék

Critical Systems
Research Group

Tantárgy tematikája - Áttekintés

Ikonok: icons8.com

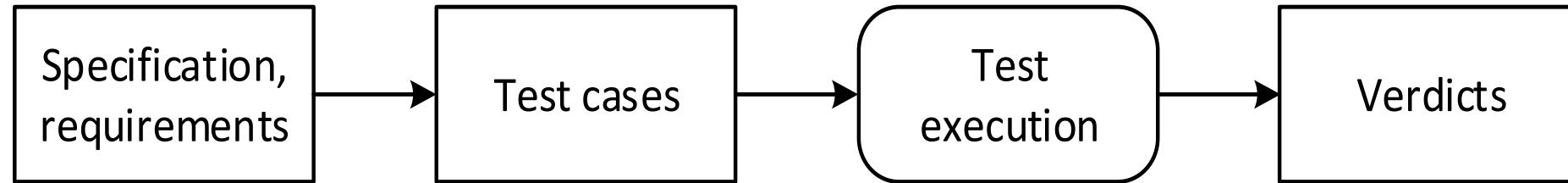
Miért fontos a teszttervezés?

„More than the act of testing, the act of designing tests is one of the best bug preventers known.”

Black-Box Testing
Techniques for Functional Testing
of Software and Systems
Boris Beizer

Tesztelési alapfogalmak (ismétlés)

- SUT: system under test
- Teszteset (test case)
  - bemeneti értékek, végrehajtási feltételek és elvárt eredmények halmaza, amelyeket egy konkrét célért fejlesztettek
- Tesztkészlet (test suite)
- Teszt-orákulum (test oracle)
  - Olyan elv vagy módszer, ami segít eldönten a tesztelőnek, hogy sikeres volt-e a teszt
- Eredmény (verdict): pass / fail / error / inconclusive...

Megoldandó feladatok

Tesztkiválasztás (test selection)

- Milyen bemeneti értékeket és adatok használunk?

Orákulum problémája

- Honnan lesz megbízható orákulum?

Kilépési feltétel (exit criteria)

- Meddig folytassuk a tesztelést?

Teszttervezési technikák

Cél: tesztesetek kiválasztása tesztcél alapján

Specifikáció alapján

- SUT: black box
- Csak a specifikáció ismert
- Előírt funkcionalitás vizsgálata

Struktúra alapján

- SUT: white box
- Belső felépítés ismert
- Felépítés és működés alapján bejárás

Lefedettségi metrikák

- Tesztelhető elemek mekkora %-a volt tesztelve
- Tesztelhető elemek
  - Specifikáció: követelmény, funkció...
  - Struktúra: utasítás, döntés...
- Lefedettségi feltétel (coverage criterion)
  - X % az Y metrikánál
- Ez nem hibafedés!

Mire jók a lefedettségi metrikák?

Kiértékelés (mérés)

- Meglévő tesztek kiértékelése
- Hiányzó tesztek azonosítása

Kiválasztás (cél)

- Teszt tervezése metrika mentén
- Cél adott % elérése

Specifikáció alapú tesztelés

Ekvivalencia
partícionálás

Határérték-
analízis

Use case /
user story

Kombinatorikus
módszerek

Döntési
táblák

...

Teszttervezési technikák

Cél: tesztesetek kiválasztása tesztcél alapján

Specifikáció alapján

- SUT: black box
- Csak a specifikáció ismert
- Előírt funkcionalitás vizsgálata

Struktúra alapján

- SUT: white box
- Belső felépítés ismert
- Felépítés és működés alapján bejárás

Specifikáció alapú technikák

Ekvivalencia
partícionálás

Határérték-
analízis

Use case /
user story

Kombinatorikus
módszerek

Döntési
táblák

...

Ekvivalencia partícionálás

- Bemenet és kimenet **ekvivalencia osztályai**:
  - Olyan adatok, amelyek várhatóan ugyanazt a hibát fedik le (ugyanazt a programrészét járják be)
  - **Cél**: Egy-egy ekvivalencia osztályból egy-egy teszt adat kiválasztása (többire elvileg hasonló)
- Nagyon **környezetfüggő** (context-dependent)
  - Ismerni kell a környezetet és a SUT-ot!
  - Tesztelő tudásán múlik a módszer hatékonysága

Ekvivalencia osztályok meghatározása

- Meghatározás heurisztikus folyamat:
  - Kezdés: érvényes és érvénytelen bemeneti adatok
  - Partíciók tovább finomítása
- Tipikus heurisztikák:
  - **Tartomány** (pl. 1-1000)
    - < min, min-max, >max
  - **Halmaz** (pl. RED, GREEN, BLUE)
    - érvényes elem, érvénytelen
  - **Specifikus** (pl. @ az elején)
    - feltétel teljesül, feltétel nem teljesül
  - **Egyéni** (pl. február hónap)

Tesztesetek származtatása ekv. osztályból

- Több bemenet ekv. osztályainak összekapcsolása
- Érvényes (normál) ekv. osztályok esetén:
  - egy teszt minél több osztályt fedjen le
- Érvénytelen ekv. osztályok esetén:
  - először minden érvénytelen osztályhoz külön teszt legyen
  - egymás hatását ne oltsák ki
  - majd több osztály kombinációja is

FELADAT: Ekvivalencia partícionálás

Követelmény: A hitelfelvételt meg kell tagadni, ha a kért összeg 1M Ft-nál nagyobb és az igénylő 25 évnél fiatalabb, kivéve ha az összeg 3M Ft-nál kisebb és az igénylőnek már volt korábban visszafizetett hitele.

- Bemeneti paraméterek? Ekvivalencia osztályok?
- Van kérdésünk a követelménnyel kapcsolatban?

Specifikáció alapú technikák

Ekvivalencia
partícionálás

Határérték-
analízis

Use case /
user story

Kombinatorikus
módszerek

Döntési
táblák

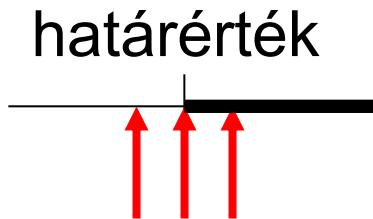
...

Határérték-analízis

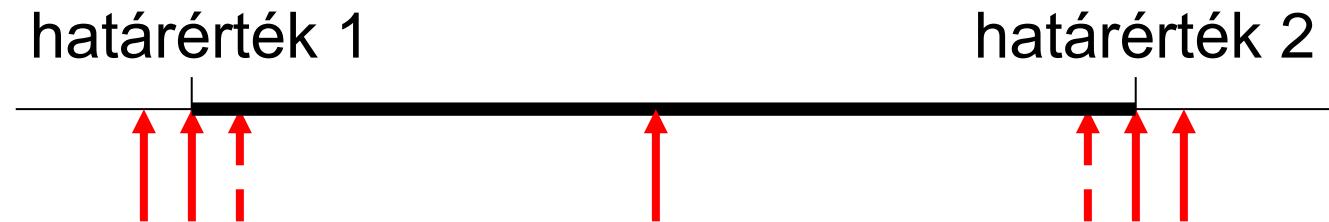
- Adattartományok határait vizsgálja
  - Egy-egy ekvivalencia osztály határaira koncentrál
  - Bemeneti és kimeneti tartományokra is
- Tipikus megtalált hibák:
  - relációs operátorok
  - ciklusok be- és kilépési feltételei
  - adatstruktúrák mérete
  - ...

Tipikus teszt adatok határértékeknél

- Egy határérték 3 tesztet jelent:

- Egy tartomány 5-7 tesztet jelent:

FELADAT: Határérték-analízis

Követelmény: Legalább három könyvet kell rendelni a kedvezményes ár eléréséhez, és tíz könyv rendelése esetén további kedvezmény jár.

- Milyen értékeket használunk a tesztelésre?
- Van kérdésünk a követelménnyel kapcsolatban?

Specifikáció alapú technikák

Ekvivalencia
partícionálás

Határérték-
analízis

Use case /
user story

Kombinatorikus
módszerek

Döntési
táblák

...

Tesztek származtatása használati esetekből

- Tipikus tesztesetek:
  - 1 teszt: fő ág („happy path”, „mainstream”)
    - Ellenőrzés: utófeltételek vizsgálata
    - Alternatív lefutások: mindegyikhez külön teszteset
    - Előfeltételek (nem)teljesülése
- Jobbára magasabb szintek (rendszer, elfogadási...)

FELADAT: Használati esetek (use case)

3.2.5 Vásárlás

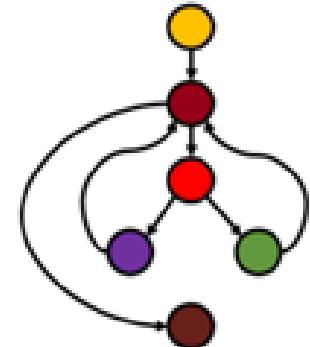
ID / Név:	UC6 / Buy
Verzió:	1.0
Leírás:	A felhasználó a megvásárolni kívánt könyvek kosárba tétele után kifizetheti azokat, ha megad ehhez egy érvényes bankkártya számot, amiről a vételár levonható.
Előfeltétel:	Van legalább egy könyv a felhasználó kosarában, megadott egy érvényes bankkártya számot a kosár megtekintésénél és ezt követően nem navigált el a kosár tartalmát listázó oldalról.
Utófeltétel:	Az ügyfél kosara kiürül, és a könyveket megvásárolja.
Trigger:	A felhasználó a fizetés funkciót választja.
Normál lefutás:	- A kosárban lévő könyv példányok kikerülnek az adatbázisból. - A kosár is kiürül. - A fizetés ténye belekerül a tranzakció naplóba.
Alternatív lefutások:	- Ha nincs megadva vagy érvénytelen a bankkártya szám, akkor nem változik sem a készleten lévő, sem a kosárban lévő könyvek listája.

Struktúra alapú tesztelés

Forráskód:

```
int a = read();
while(a < 16) {
 if(a < 10) {
 a += 2;
 } else {
 a++;
 }
}
a = a * 2;
```

Control-flow graph (CFG):

Teszttervezési technikák

Cél: tesztesetek kiválasztása tesztcél alapján

Specifikáció alapján

- SUT: black box
- Csak a specifikáció ismert
- Előírt funkcionalitás vizsgálata

Struktúra alapján

- SUT: white box
- Belső felépítés ismert
- Felépítés és működés alapján bejárás

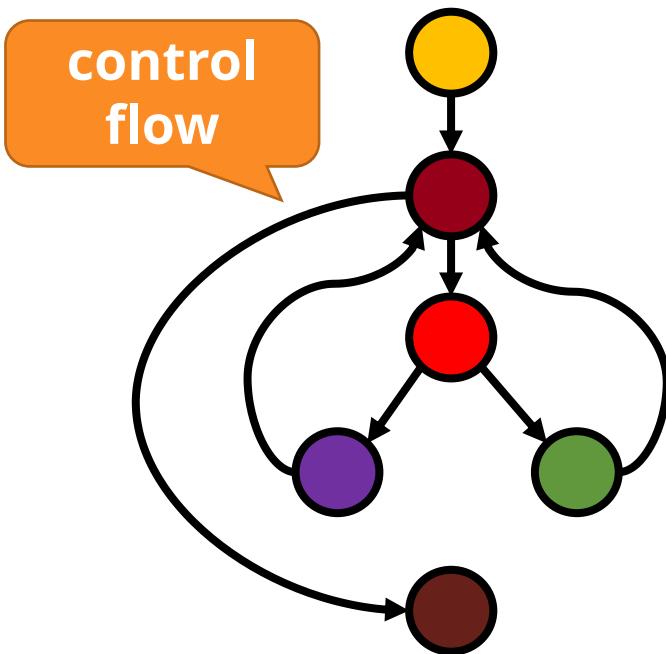
Mi a belső felépítés?

Kód esetén: forráskód struktúrája

Forráskód:

```
int a = read();
while(a < 16) {
 if(a < 10) {
 a += 2;
 } else {
 a++;
 }
}
a = a * 2;
```

Control-flow graph (CFG):

Megjegyzés: CFG pontos definíciójával most nem foglalkozunk

Alapfogalmak

```
int t = 1;
Speed s = SLOW;
```

```
if (! started){
 start();
}
```

```
if (t > 10 && s == FAST){
 brake();
} else {
 accelerate();
}
```

Utasítás

Blokk

Feltétel

Döntés

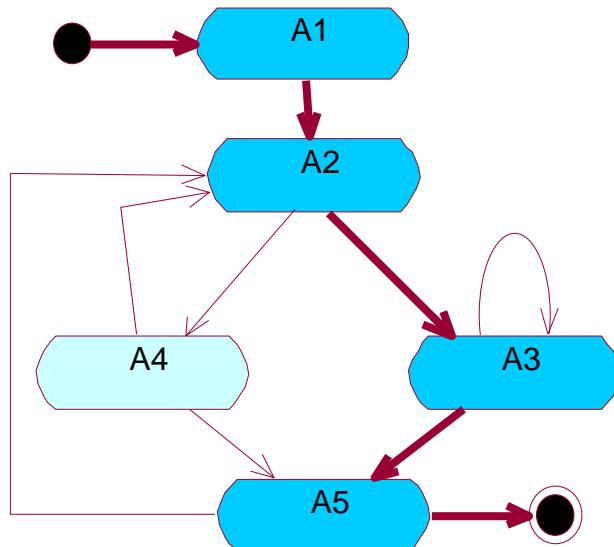
Döntési ág

Alapfogalmak

- Utasítás (statement)
- Blokk (block)
  - Utasítások egybefüggő sorozata, amik között nincs elágazás vagy függvényhívás
- Feltétel (condition)
  - Egyszerű vizsgálat, amiben nincs logikai (Boole) operátor
- Döntés (decision)
  - Nulla vagy több logikai operátorral összekötött feltételből álló kifejezés
- Döntési ág (branch)
  - Egy döntés lehetséges kimenetele
- Út (path)
  - Utasítások sorozata, tipikusan a modul be és kilépési pontja között

1. Utasítás lefedettség

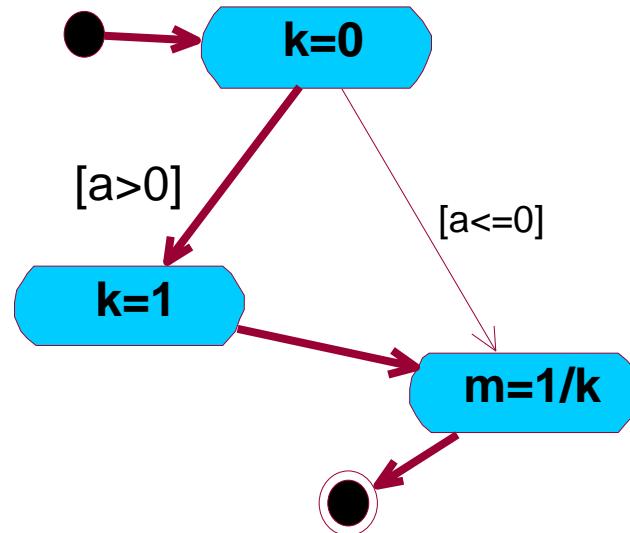
Tesztelés során végrehajtott utasítások száma
Összes utasítás szám

Utasítás lefedettség: $4/5 = 80\%$

Utasítás lefedettség értékelése

Minden utasítást legalább egyszer végrehajtunk

Utasítás lefedettség: 100%

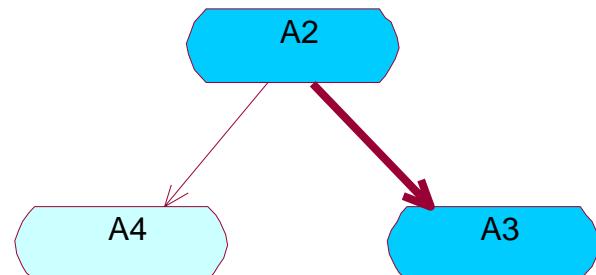
DE: hiányzik a $[a \leq 0]$ ág

Üres ágak lefedését nem garantálja

2. Döntési lefedettség

Tesztelés során előfordult döntési eredmények száma

Döntési eredmények lehetséges száma

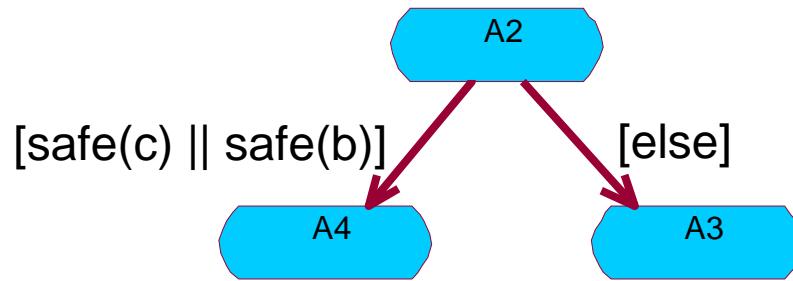
Döntési lefedettség: 50%

Hány eredménye lehet egy döntésnek?

Döntési lefedettség értékelése

Minden utasítást legalább egyszer végrehajtunk

Minden ágat lefedünk (üres ágakat is)

#	safe(c)	safe(b)	safe(c) safe(b)
1	T	F	T
2	F	F	F

100% döntési lefedettség

DE: safe(b) = true eset hiányzik!

Feltételek kombinációjára nem figyel

További lefedettségi metrikák (lásd MSc)

- Condition Coverage
- Condition/Decision Coverage (C/DC)
- Modified Condition/Decision Coverage (MC/DC)
- Multiple Condition Coverage (MCC)
- Loop Coverage
- ...
- All-Defs Coverage
- All-Uses Coverage
- ...

FELADAT: Struktúra alapú tesztelés

```
1 int pow(int n, int k) {
2 if (n < 0 || k < 0) {
3 return -1;
4 }
5 int p = 1;
6 for (int i = 0; i < k; i++) {
7 p *= n;
8 }
9 return p;
}
```

Rajzold fel a kód CFG-jét!
Tervezz teszteket:

- 100% utasítás lefedettség
- 100% döntési lefedettség

Kód lefedettség számolása a gyakorlatban

- Mindegyik eszköznél más definíciók
- Megvalósítás
  - Forrás/bináris kód instrumentálása
  - Lefedettséget számoló utasítások hozzáadása

```
if (a > 10){
 CoveredBranch(1, true);
 b = 3;
} else {
 CoveredBranch(1, false);
 b = 5;
}
send(b);
```

Lásd például: [Is bytecode instrumentation as good as source code instrumentation](#), 2013.

Kód lefedettség használata

Mire
használható

- Egyáltalán nem tesztelt kódrészlet azonosítása
- Tesztkészlet „teljességének” értékelése
- Kilépési feltételekben

Mire nem
használható

- Hiányzó/hiányos követelmények azonosítása
- Kód/teszt minőségével csak indirekt kapcsolat

Kód lefedettség használata a gyakorlatban

- Microsoft tapasztalata:
  - „Test suite with **high code coverage** and **high assertion density** is a good indicator for code quality.”
  - „**Code coverage alone** is generally **not enough** to ensure a good quality of unit tests and should be used with care.”
  - „The **lack of code coverage** to the contrary clearly indicates a **risk**, as many behaviors are untested.”
- (Forrás: „Parameterized Unit Testing with Microsoft Pex”)
- Kapcsolódó cikkek:
  - „*Coverage Is Not Strongly Correlated with Test Suite Effectiveness*”, 2014.
DOI: 10.1145/2568225.2568271
  - „*The Risks of Coverage-Directed Test Case Generation*”, 2015. DOI:
10.1109/TSE.2015.2421011

Teszttervezési technikák összefoglalása

- Specifikáció és struktúra alapú technikák
  - Több, egymást kiegészítő módszer
  - Mindegyik módszert gyakorolni kell
- Technikák kombinációja hasznos
  - Példa (Microsoft):
specifikáció alapú: 83% kód lefedettség
+ felderítő tesztelés: 86% kód lefedettség
+ struktúra alapú: 91% kód lefedettség

Összefoglalás

Teszttervezési technikák

Cél: tesztesetek kiválasztása tesztcél alapján

Specifikáció alapján

- SUT: black box
- Csak a specifikáció ismert
- Előírt funkcionalitás vizsgálata

Struktúra alapján

- SUT: white box
- Belső felépítés ismert
- Felépítés és működés alapján bejárás

7

ftsrG

Specifikáció alapú technikák

Ekvivalencia
partícionálás

Határérték-
analízis

Use case /
user story

Kombinatorikus
módszerek

Döntési
táblák

...

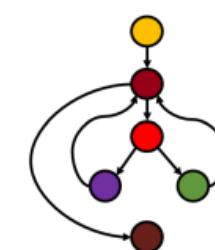
Mi a belső felépítés?

Kód esetén: forráskód struktúrája

Forráskód:

```
int a = read();
while(a < 16) {
 if(a < 10) {
 a += 2;
 } else {
 a++;
 }
 a = a * 2;
```

Control-flow graph (CFG):

12

ftsrG

28

ftsrG